

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙΡΙΔΗΣ
ΧΑΡΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ, ΥΠΟ
ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΟΪΔΕΑΤΙΣΜΟΥ

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Π. ΖΙΩΡΗ
(ΑΜ:1215Μ205)

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

		Σελίδα
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		1 – 2
ΣΚΟΠΟΣ		2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	1. Η αρχή μιας μακροχρόνιας σχέσης	3 – 10
	1.1 Η Ήπειρος στην Αρχαία Εποχή	3
	1.2 Ελληνιστική Περίοδος – Ρωμαϊκοί Χρόνοι	3
	1.3 Βυζαντινή Περίοδος	5
	1.4 Η Καταγωγή των Αλβανών	5
	1.5 Οι Αλβανικές φυλές	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	2. Οι απαρχές του αλβανικού εθνικισμού και μεγαλοϊδεατισμού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία	11 - 36
	2.1 Εθνικισμός και Εθνικιστικοί Μύθοι.....	11
	2.2 Ο Σκεντέρμπεης.....	13
	2.3 Σημασία της Δράσης του Σκεντέρμπεη....	14
	2.4 Η Αλβανία και η Ήπειρος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.....	16
	2.5 Η θρησκεία των Αλβανών Εμπόδιο του Αλβανικού Εθνικισμού.....	17
	2.6 Οι Αλβανοί Μπέηδες Φορείς του Αλβανικού Εθνικισμού.....	19
	2.7 Η Περίπτωση του Αλή Πασά.....	20
	2.8 Διοικητική Διαίρεση στην Ύστερη Τουρκοκρατία.....	23
	2.9 Το βιλαέτι των Ιωαννίνων	24
	2.10 Το βιλαέτι του Μοναστηρίου	25
	2.11 Οι Αρβανίτες	27
	2.12 Η Εθνική Αφύπνιση	28
	2.13. Η δράση των Αλβανών εθνικιστών	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	3. Από την ίδρυση του αλβανικού κράτους μέχρι το τέλος του Β΄ ΠΠ	37 - 50
	3.1 Στρατηγικές Μικρών και Αδυνάμων Κρατών	37
	3.2 Το Διεθνές Περιβάλλον πριν τη Δημιουργία Κράτους	39

	3.3 Η Χάραξη των Συνόρων.....	40
	3.4 Βόρειος Ήπειρος ή Νότια Αλβανία.....	41
	3.5 Πρωτόκολλα Φλωρεντίας και Κέρκυρας – Αυτονομία της Βορείου Ηπείρου.....	43
	3.6 Το Τρίγωνο των Ελληνοϊταλοαλβανικών Σχέσεων	43
	3.7 Η Αλβανία Ιταλικό Προτεκτοράτο.....	45
	3.8 Εθνικές Επιδιώξεις Αλβανίας και Ελλάδας στο Β΄ ΠΠ	47
	3.9 Η Αλβανική Στάση – Ανάμειξη στον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο	48
	3.10 Διεθνές Περιβάλλον μετά τη Λήξη του Β΄ ΠΠ	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	4 Το ζήτημα των τσάμηδων	51 – 64
	4.1 Περί Μειονοτήτων	51
	4.2 Γεωγραφία Περιοχής- Ονομασίες.....	55
	4.3 Ιστορικές Πληροφορίες – Δημιουργία μειονότητας Τσάμηδων	55
	4.4 Κίνδυνοι Εθνολογικής Αλλοίωσης - Συμβολή του Πατρο - Κοσμά	56
	4.5 Η Πληθυσμιακή Κατάσταση των Τσάμηδων.....	56
	4.6 Η Καταγωγή των Τσάμηδων και η Εξαίρεση από την Ανταλλαγή Πληθυσμών του 1923	57
	4.7 Η Μειονότητα πριν τον Πόλεμο (1923 – 1940).....	57
	4.8 Δραστηριότητα των Τσάμηδων κατά τον Ελληνο - Ιταλικό πόλεμο.....	58
	4.9 Δραστηριότητα των Τσάμηδων στην Κατοχή.....	58
	4.10 Απελευθέρωση της Θεσπρωτίας και Αποχώρηση των Τσάμηδων.....	60
	4.11 Οι Τσάμηδες στην Αλβανία.....	61
	4.12 Σύγχρονοι Τσάμηδες- Θέσεις και Επιδιώξεις.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	5 Από το τέλος του Β΄ ΠΠ έως τη σύγχρονη εποχή	65 – 84
	5.1 Η Αλβανία Λαϊκή Δημοκρατία – Σχέσεις με τις λοιπές Χώρες	65
	5.2 Σχέσεις με την Αλβανία του Χότζα.....	67
	5.3 Προσπάθειες Βελτίωσης των Ελληνο-	

	αλβανικών Σχέσεων	69
	5.4 Μετά την Πτώση του Κομμουνιστικού Καθεστώτος	70
	5.5 Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα	71
	5.6 Η Ελληνική Μειονότητα ως Ρυθμιστικός Παράγων των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων	75
	5.7 Ο Ρόλος της Εκκλησίας.....	77
	5.8 Η ΑΟΖ και το Ζήτημα των Συνόρων.....	78
	5.9. Προβλήματα στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και το Έλλειμμα της Εθνικής μας Στρατηγικής	79
	5.10 Τριβή με Αφορμή τη Γιουγκοσλαβική Κρίση	82
	5.11 Ποδόσφαιρο και «Μεγάλη Αλβανία».....	83
	5.12 Σχέσεις Αλβανίας με την Τουρκία.....	83
Συμπεράσματα		85 – 90

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- «Α» Χάρτες – Φωτογραφικό Υλικό
- «Β» Αποσπάσματα από το Βιβλίο του Ενβέρ Χότζα – «ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ ΛΑΟΙ»
- «Γ» Γεωπολιτική Αξία των στενών Οτράντο και της Κέρκυρας - Γεωστρατηγική των Δυνάμεων στην Περιοχή
- «Δ» Βασικές Τάσεις Προσέγγισης του Βορειοηπειρωτικού
- «Ε» Η Μυστική Συμφωνία Αλβανίας- Τουρκίας το 1922 και το Σχέδιο κατά της Ελλάδας
- «ΣΤ» Η Διεκδίκηση της Β. Ηπείρου στη Διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων – Η Αξιολόγηση του STATE DEPARTMENT
- «Ζ» Το Ζήτημα των Τσάμηδων
- «Η» Βιβλιογραφία

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΟΪΔΕΑΤΙΣΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κυριότερο χαρακτηριστικό των ελληνοαλβανικών σχέσεων ήταν η κατά περιόδους μη αρμονική συμβίωση στην ίδια περιοχή της Ηπείρου και τμήματος της Δυτικής Μακεδονίας και ακολούθως η διεκδίκηση της ίδιας περιοχής. Η προσπάθεια απόδειξης της απευθείας καταγωγής από τους λαούς που έζησαν στην αρχαιότητα στα υπόψη εδάφη και η οικειοποίηση του παρελθόντος εντάσσεται στο ίδιο συγκρουσιακό πλαίσιο. Η χάραξη των ελληνοαλβανικών συνόρων από τις Μεγάλες Δυνάμεις και η δημιουργία δύο εκατέρωθεν μειονοτήτων θα παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των μεταξύ τους σχέσεων μέχρι σήμερα. Οι δυο λαοί θα ακολουθήσουν εξ αρχής διαφορετική πορεία και οι επιλογές τους θα δημιουργήσουν συχνά αντιπαλότητες.

Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις διαχρονικά επηρεάζονται από τις ευρύτερες συστημικές αδυναμίες της Βαλκανικής και ειδικότερα από την υιοθέτηση διαφορετικής εθνικής στρατηγικής στο πλαίσιο ενός ανταγωνιστικού μοντέλου διεθνούς συμπεριφοράς, την έλλειψη συνεργασίας, την αδυναμία των δύο χωρών να εξασφαλίσουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των δύο μειονοτήτων ώστε να μην απειλείται το εδαφικό καθεστώς, καθώς και τη δυσκολία της Αλβανικής πλευράς να προσαρμοσθεί στη νέα τάξη πραγμάτων της μετακομμουνιστικής περιόδου.¹

Υπάρχει πλούσια ελληνική βιβλιογραφία και μελέτες που εστιάζουν σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, ιστορικά γεγονότα ή ζητήματα των δύο χωρών. Για να γίνουν όμως κατανοητές οι επιδιώξεις της αλβανικής εθνικής στρατηγικής σήμερα, σε θέματα που αφορούν τη χώρα μας, απαιτείται μια διαχρονική εξέταση των κυριότερων κομβικών σημείων που διαμορφώνουν την αλβανική ιστορία και τη σχέση των δύο χωρών.

Για να έχουμε σφαιρική αντίληψη των πραγμάτων πρέπει να μελετήσουμε διαχρονικά τις ιδιαιτερότητες του εδαφικού διαμερίσματος της ευρύτερης περιοχής και την τυχόν γεωπολιτική της αξία σε κρίσιμες περιόδους της ιστορίας, την κουλτούρα και τον χαρακτήρα του αλβανικού λαού, την οργάνωση της κοινωνίας και τον τρόπο ένταξης της μέσα στην οθωμανική διοίκηση και το στρατό. Επιπλέον να εξετάσουμε τη διεθνή διπλωματία κάθε εποχής, τα αντικρουόμενα συμφέροντα των λοιπών χωρών στην περιοχή, τη σταδιακή εθνικιστική αφύπνιση του αλβανικού έθνους και τη διαμόρφωση του αλβανικού μεγαλοϊδεατισμού για τη δημιουργία της «Μεγάλης Αλβανίας».

Μεγαλοϊδεατισμός γενικά είναι η υποστήριξη της επεκτατικής πολιτικής σε βάρος γειτονικών χωρών. Στην ελληνική πραγματικότητα είναι η ιδεολογία της Μεγάλης Ιδέας, η οποία απέβλεπε στην ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης και επιπλέον στην απελευθέρωση όλων των αλύτρωτων Ελλήνων και την επέκταση

¹ Γεώργιος Βοσκόπουλος, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική από τον 20^ο στον 21^ο Αιώνα, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2005, Σελ 303.

των συνόρων της Ελλάδας, έτσι ώστε να περιλαμβάνει στην επικράτεια της όλους τους Έλληνες.² Ο εθνικισμός είναι ευρύτερη έννοια και θα αναπτυχθεί διεξοδικά στο Δεύτερο Κεφάλαιο.

Στο βιβλίο «Γεωγραφία της Αλβανίας», οι μαθητές διδάσκονται για τις «αλβανικές περιοχές» εκτός αλβανικού κράτους. Σ' αυτές περιλαμβάνονται το Κοσσυφοπέδιο, τμήματα του Μαυροβουνίου και της Σερβίας, η μισή έκταση των Σκοπίων και βέβαια ολόκληρη η ΒΔ Ελλάδα, με τους νομούς Φλώρινας, Καστοριάς, Γρεβενών, Ιωαννίνων, Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας και το βόρειο τμήμα του νομού Αιτωλοακαρνανίας. Ο χάρτης με τη Μεγάλη Αλβανία και τις όμορες «αλβανικές περιοχές» κοσμεί το εξώφυλλο τόσο του βιβλίου (Βλέπε Παράρτημα «Α», Σελ. Α-8), όσο και του τετραδίου ασκήσεων.³

Ο Αλβανός πρωθυπουργός Έντι Ράμα σε συνέντευξη του στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ στον Έλληνα δημοσιογράφο Αλέξη Παπαχελά, το Νοέμβριο του 2016, ενώ αρνήθηκε τυχόν επεκτατικές βλέψεις, μίλησε για την «Natural - Φυσική Αλβανία» περιοχές που έζησαν η ζουν Αλβανοί, για τα προβλήματα οριοθέτησης ΑΟΖ και αμφισβητούμενες περιοχές ευθυγραμμιζόμενος με την ορολογία της ρητορικής Ερντογάν και υπεραμύνθηκε του δικαιώματος των Τσάμηδων τουλάχιστον να επισκέπτονται ελεύθερα τις πατρογονικές τους εστίες.⁴

Το ζήτημα των Τσάμηδων εξετάζεται στο Τέταρτο Κεφάλαιο. Η δραστηριότητα της αλβανικής κοινότητας των Τσάμηδων στην Ήπειρο παραμένει, για την ελληνική κοινή γνώμη, ένα από τα λιγότερο γνωστά θέματα και επίσημα η Ελληνική Πολιτεία το θεωρεί ανύπαρκτο. Στο μέλλον το συγκεκριμένο θέμα φαίνεται να αποτελεί μεγάλο αγκάθι στις σχέσεις των δύο χωρών, αφού σε μια χώρα που βρίσκεται σε εθνικιστική έξαρση οι επιδιώξεις των Τσάμηδων θα αναδεικνύονται με κάθε ευκαιρία.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της μελέτης είναι η εξέταση των ελληνοαλβανικών σχέσεων διαχρονικά, ώστε να γίνουν κατανοητές οι επιδιώξεις της αλβανικής εθνικής στρατηγικής, που αφορούν τη χώρα μας, στο πλαίσιο του αλβανικού μεγαλοϊδεατισμού για τη δημιουργία της «Μεγάλης Αλβανίας».

² Γ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ Ε.Π.Ε., 2005 Σελ. 1061.

³ <http://www.greek-american-news-agency.com/2010-01-19-17-50-12>, Δέσποινα Συριοπούλου 13 Ιουνίου 2014

⁴ Συνέντευξη Έ. Ράμα στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ στον Έλληνα δημοσιογράφο Αλέξη Παπαχελά, Εκπομπή Ιστορίες, Τρίτη 22 Νοε 16, 23:30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΡΧΗ ΜΙΑΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑΣ ΣΧΕΣΗΣ

1.1 Η Ήπειρος στην Αρχαία Εποχή

Τα σύνορα της Ηπείρου διαχρονικά παρέμειναν σταθερά λόγω των εδαφικών χαρακτηριστικών της περιοχής. Ο γεωγράφος και ιστορικός Στράβων, ο κατεξοχήν γεωγράφος των αρχαίων χρόνων (67 π.Χ. έως 23 μ.Χ.) που έγραψε 17 γεωγραφικά βιβλία, μας πληροφορεί ότι μετά την Ομηρική εποχή τα σύνορα της Ηπείρου ορίζονται στα νότια από τον Αμβρακικό Κόλπο, στα ανατολικά (Θεσσαλία) από την κορυφογραμμή της Πίνδου και βορειανατολικά (Μακεδονία) από το Βόιο (συνέχεια της Πίνδου). Εκεί που οι αρχαίοι ιστορικοί διαφέρουν στις απόψεις τους είναι για το **βόρειο σύνορο** με την Ιλλυρία. Από γεωγραφική σκοπιά είναι λογικό να συμβαίνει, γιατί βόρεια δεν υπάρχει κάποιο φυσικό χαρακτηριστικό όριο λόγω της συνέχειας που παρουσιάζει το ορεινό έδαφος, ενώ δεν προκαλούσε το ενδιαφέρον των ιστορικών, εξαιτίας της ορεινής και φτωχής περιοχής. Από εθνολογική σκοπιά εκεί ζούσαν μαζί ελληνικές και ιλλυρικές φυλές που έρχονταν σε σύγκρουση μεταξύ τους, ενώ συχνά εισβολείς προκαλούσαν αναδιατάξεις στην περιοχή. Η κατάσταση συγχέεται ακόμη περισσότερο, καθώς στα παραθαλάσσια οι ελληνικές ναυτικές δυνάμεις της εποχής ίδρυσαν σημαντικές αποικίες, όπως την Επίδαμνο (σημερινό Δυρράχιο = Δύο ράχες), μήλο της έριδας μεταξύ Κορινθίων και Κερκυραίων το 435 π.Χ. και την Απολλωνία κοντά στους ποταμούς Αώο και Άψο, που ιδρύθηκε στις αρχές του 6ου π.Χ. αιώνα ως αποικία των Κερκυραίων.⁵ (Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α», Σελ. Α-1)

Ενώ ο Στράβων και ο Πολύβιος θέτει ως βόρειο όριο τον ποταμό Γενούσο (Σκούμπη), άλλοι γεωγράφοι ορίζουν ως όριο τα Ακροκεραύνια όρη και κυρίως το μυχό της Αυλώνας, όπου βρισκόταν η αρχαία ελληνική πόλη Ωρικός⁶.

Ήπειρος ετυμολογικά σημαίνει η στερεά γη ή ξηρά, σε αντίθεση με τη θάλασσα ή σε αντιδιαστολή με τα νησιά (δωρικά "άπειρος" και αιολικά "άπερρος")⁷. Ο Όμηρος αποκαλεί την παραμάνα της Ναυσικάς Απειραίη και Απειρώτισσα, δηλαδή Ηπειρώτισσα, που την άρπαξαν οι Φαίακες ναυτικοί, από την απέναντι γη της Απείρης.⁸ Βέβαια εκείνη την εποχή αναφερόταν περισσότερο στις φυλές που κατοικούσαν στη περιοχή όπως Θεσπρωτοί, Χάονες, Μολοσσοί κ.λ.π. παρά σε γεωγραφικούς προσδιορισμούς.

1.2 Ελληνιστική Περίοδος – Ρωμαϊκοί Χρόνοι

Η Ήπειρος γνώρισε μεγάλη δόξα και παγκόσμια ακτινοβολία τον 3^ο αιώνα π.Χ. με την ένωση όλων των ηπειρωτικών φύλων υπό το βασιλιά των Μολοσσών Πύρρο. Η υπερεπέκταση του με την εκστρατεία στην Ιταλία (280 – 275 π.Χ.) τον οδήγησε στην καταστροφή, ενώ το 272 π.Χ. βρήκε τραγικό θάνατο σε

⁵ Κώστα Ν. Νικολαΐδη, Ιστορία της Αρχαίας Ηπείρου, Γιάννινα 1995, Σελ. 17-19.

⁶ Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, Ο Αλβανικός Εθνικισμός και ο Οικουμενικός Ελληνισμός, LIBANH, 1994, Σελ.74 - 75.

⁷ Ιωάννου Σταματάκου, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, ΒΙΒΛΙΟΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΗ, 1994.

⁸ Κώστα Ν. Νικολαΐδη, Ιστορία της Αρχαίας Ηπείρου, Γιάννινα 1995, Σελ. 20-21.

μία εκστρατεία του στο Άργος. Ο θάνατος του οδήγησε την Ήπειρο στην παρακμή. Το 167 π.Χ. η Ήπειρος θα καταστραφεί από τους Ρωμαίους ολοσχερώς την ίδια εποχή που οι Ιλλυριοί θα υποστούν συντριβή στο Γ΄ Ιλλυρικό Πόλεμο.

Η τελευταία προσπάθεια των Ιλλυριών να κερδίσουν και πάλι την ανεξαρτησία τους ήταν η λεγόμενη «μεγάλη ιλλυρική εξέγερση» το 6 μ.Χ. που σημειώθηκε στις κεντρικές περιοχές της Επαρχίας του Ιλλυρικού (167 – 10 μ.Χ.), όπως αποκαλούσαν οι Ρωμαίοι τις επαρχίες βορείως της Μακεδονίας και της Ηπείρου και ανατολικά της Αδριατικής. Οι Ρωμαίοι πέρα από τις φρικαλεότητες που διέπραξαν, φρόντισαν να αναδιατάξουν και πάλι τα ιλλυρικά φύλα, εφάρμοσαν εκτεταμένες μετακινήσεις πληθυσμών αλλά και εξανδραποδισμό των μελών των πλέον επικίνδυνων φύλων που πουλήθηκαν ως δούλοι. Οι εναπομείναντες Ιλλυριοί βαθμιαία θα συγχωνευθούν εθνοτικά και πολιτιστικά με τους Ρωμαίους αποίκους στα βόρεια και τα γειτονικά ελληνικά φύλα στα νότια. Η Επαρχία του Ιλλυρικού καταργήθηκε και στην θέση της δημιουργήθηκαν νέες, η Παννονία και η Δαλματία. Αρχαιολογικές και επιγραφικές ανασκαφές υποδεικνύουν ότι **οι Ιλλυριοί εξαφανίστηκαν** ως εθνική οντότητα στη διάρκεια του 4^{ου} αι. μ.Χ. Κύρια αιτία ήταν η απώλεια της εθνικής τους παράδοσης και του πολιτισμού τους και η ανικανότητα να αξιοποιήσουν τη δική τους γλώσσα ως μέσο για τη διατήρηση ενός δικού τους πολιτικού βίου.⁹

Η Ήπειρος επί Διοκλητιανού (297 μ.Χ) και Μεγάλου Κωνσταντίνου (323-337 μ.Χ) χωρίστηκε σε δύο ξεχωριστές επαρχίες. (Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α» Σελ. Α-2).

Η Παλαιά Ήπειρος (Epirus Vetus) είχε πρωτεύουσα την Νικόπολη και εκτεινόταν από την Ακαρνανία δηλαδή τμήμα του σημερινού Νομού Αιτωλοακαρνανίας, ολόκληρη την Ήπειρο ως τα Κεραύνια όρη (προς βορρά), καθώς και τρία νησιά του Ιονίου, την Κέρκυρα, τη Λευκάδα και την Ιθάκη.

Η Νέα Ήπειρος (Epirus Nova) είχε πρωτεύουσα την Επίδαμνο και περιελάμβανε τη περιοχή γύρω από την Απολλωνία στη σημερινή Αλβανία και τμήματα του Κοσσόβου, του Μαυροβουνίου και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

Επί Ιουστινιανού (527 – 565μ.Χ.) οι κάτοικοι που ζούσαν μέχρι την Επίδαμνο (Δυρράχιο) χαρακτηρίζονται «Ηπειρώτες Έλληνες».¹⁰

Στη βόρεια περιοχή οι Ιλλυριοί θα μετασχηματιστούν σταδιακά σε έναν ακαθόριστο **πληθυσμό Ιλλυριο-κελτο-λατινο-ελληνικής καταγωγής**, τα μέλη του οποίου με το «Διάταγμα Καρακάλλα» απέκτησαν την ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη. Η διάδοση του Χριστιανισμού και η επίσημη αναγνώριση του επί της βασιλείας του Κωνσταντίνου Α΄ (306 – 337μ.Χ.), εξάλειψαν ότι απέμεινε από τον αρχικό προσδιορισμό «Ιλλυριός».¹¹

Οι Ιλλυριοί εξαφανίστηκαν με τον ίδιο τρόπο που εξαφανίστηκαν τα αρχαία ηπειρωτικά φύλα, κάτω από την ισχυρή επίδραση αλλά και τις επιδρομές

⁹ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ. 95 - 115.

¹⁰ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.17.

¹¹ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ. 114 – 115.

Ελλήνων, Ρωμαίων, Κελτών, Σλάβων, Βλάχων κ.λ.π. Σήμερα είναι ουτοπικό να προσπαθεί ένας Ηπειρώτης να αποδείξει ότι είναι άμεσος απόγονος των Μολοσσών, των Θεσπρωτών, των Χαόνων ή των Αθαμάνων. Τον προηγούμενο αιώνα όμως αλλά και στη σύγχρονη Αλβανία, οι εθνικιστές επιχειρηματολογούν για την απευθείας καταγωγή τους από τους Ιλλυριούς και οι αντίπαλοι τους σε γειτονικές χώρες ψάχνουν στοιχεία για να τους διαψεύσουν.

1.3. Βυζαντινή Περίοδος

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους το 1204, ο Μιχαήλ Άγγελος Κομνηνός Δούκας μετέβη στην Ήπειρο και ίδρυσε το Δεσποτάτο της Ηπείρου, με πρωτεύουσα την Άρτα. Γεωγραφικά, το Δεσποτάτο εκτεινόταν απ' το Δυρράχιο ως τη Ναύπακτο και κατά καιρούς περιέλαβε τμήματα της Θεσσαλίας και τα περισσότερα απ' τα Επτάνησα.

Το 1349 ο Σέρβος Στέφανος Δουσάν κατέλαβε όλη τη Β.Δ. Ελλάδα και τη Θεσσαλία και πήρε την προσωνομία "Δεσπότης της Άρτας και Κόμης της Θεσσαλίας". Την εποχή αυτή παρατηρείται ένα **σημαντικό καθοδικό ρεύμα** του αλβανικού και αρβανιτοβλαχικού στοιχείου στα νότια, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του ελληνισμού, ιδιαίτερα στο χώρο της σημερινής Νότιας Αλβανίας. Η ξενική παρουσία έγινε ιδιαίτερη έντονη στην Ήπειρο με την κατάληψη του Αργυροκάστρου το 1372. Στους ορεινούς όγκους της Πίνδου παρατηρείται σοβαρότατη ανάμειξη πληθυσμών που συνοδεύτηκε από σταδιακή αφομοίωση των Αλβανών από το εκεί ελληνοβλαχικό στοιχείο.¹²

Οι Σέρβοι έκαναν έδρα τους τα Τρίκαλα και χώρισαν το Δεσποτάτο σε 2 τμήματα: στο Δεσποτάτο των Ιωαννίνων με δεσπότη το Θωμά Πρελιούμποβιτς και στο Δεσποτάτο της Άρτας, όπου ως διοικητές ανέλαβαν οι Αλβανοί φύλαρχοι Λόσα ή Λιώσα και Σπάτα, που ήταν σύμμαχοι των Σέρβων. Οι Αλβανοί κυβέρνησαν 57 χρόνια (1359 - 1416). Στις αρχές του 15ου αιώνα εμφανίζονται στα βόρεια σύνορα οι Τούρκοι και δείχνουν τις απειλητικές διαθέσεις τους.

Όμως το 1416 ο Ιταλός δούκας της Λευκάδας Κάρολος Α' Τόκκος ανέλαβε εκστρατεία στην Ήπειρο, έδιωξε τους Αλβανούς με τη βοήθεια του ντόπιου πληθυσμού και επανένωσε τα 2 τμήματα του Δεσποτάτου με έδρα τα Γιάννενα. Επιδίωξη του ήταν η ανασύσταση του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Παρά την εναλλαγή διοικήσεων και κατακτητών, συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί ήταν εγκατεστημένοι στα παραθαλάσσια και στις κυριότερες πόλεις. Το 1449 ολοκληρώθηκε η κατάληψη της Ηπείρου από του Τούρκους.

1.4. Η Καταγωγή των Αλβανών

Στην αρχαία εποχή καμιά μνεία δεν υπάρχει στο όνομα Αλβανία ή Αλβανοί. Η καταγωγή των Αλβανών αποτελεί ένα μεγάλο γρίφο και αντικείμενο επιστημονικής μελέτης γλωσσολόγων, αρχαιολόγων, εθνολόγων και ιστορικών.

¹² Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.41 - 42.

Η πρώτη αδιαμφισβήτητη αναφορά περί Αλβανών εντοπίζεται στα τέλη του 11^{ου} αιώνα σε δύο πηγές. Η πρώτη από τον βυζαντινό ιστοριογράφο Μιχαήλ Ατταλειάτη ο οποίος μνημονεύει στρατεύματα αποτελούμενα από Βουλγάρους και «Αρβανίτας» και η δεύτερη από την βυζαντινή πριγκίπισσα Άννα Κομνηνή, συγγραφέα της «Αλεξιάδας», όπου υπάρχει μνεία για κάποιον Κομισκόρτη «εξ Αρβάνων ορμώνον». Το **Αρβανον** εντοπίζεται στη περιοχή της Β. Ηπείρου. Το 1190 ιδρύθηκε η πρώτη ημιανεξάρτητη αυτόνομη αλβανική ηγεμονία στην περιοχή της σημερινής βόρειας Αλβανίας, με πρωτεύουσα την Κρούγια (Κρόια), το πριγκιπάτο του Αρβάνου και ο πληθυσμός ονομαζόταν Αρβανοί. Το γεγονός αποτελεί ένδειξη για μια πρόσφατη εμφάνιση ενός λαού σε αυτό το γεωγραφικό χώρο, παρότι η πρώτη μνεία για την αλβανική γλώσσα γίνεται μόλις το 1285, σύμφωνα με τον κορυφαίο ινδοευρωπαϊολόγο J. P. Mallory, τον 14^ο αι.¹³

Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Παπαδόπουλο «...η γλώσσα των Αλβανών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε ομοιογενής αλβανική φυλή. Είναι κράμα το οποίο κατά το Γερμανό γλωσσολόγο Mayer, μας δίνει σε 5140 λέξεις αλβανικές, 1420 ρωμαϊκές (λατινικές, ιταλικές, ρουμανικές), 540 σλαβικές, 1180 τουρκικές, 840 ελληνικές, 430 ινδογερμανικές και 750 αγνώστων φυλών»¹⁴.

Καθώς η **Ιλλυρική γλώσσα** δεν ήταν γραπτή οι μόνες πηγές που υπάρχουν είναι αρχαιοελληνικές και ρωμαϊκές αναφορές που καταδεικνύουν ότι ανήκει στις Ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Δεν υπάρχουν όμως αποδείξεις για τη συγγένεια της Αλβανικής με την Ιλλυρική και μάλλον δε θα βρεθούν ποτέ λόγω έλλειψης γραπτών τεκμηρίων. Γλωσσολογικά η Ιλλυρική μάλλον ανήκει στη Δυτική ή ομάδα Centum όπως η Ελληνική, οι Ιταλικές, η Κελτική και οι Τευτονικές της ΒΔ Ευρώπης, τη στιγμή που η Αλβανική αποτελεί ξεχωριστό κλάδο της Ανατολικής ή ομάδας Satem όπως οι Σλαβικές, οι Ιρανικές, η Θρακική κ.α. Έτσι πολλοί υποστηρίζουν ότι η Αλβανική γλώσσα προέρχεται από τη Θρακική που ανήκουν στην ίδια ομάδα. Επίσης άλλη μια ένδειξη για τη μη συγγένεια Ιλλυρικής και Αλβανικής αποτελεί το γεγονός ότι ενώ οι Ιλλυριοί ήταν πειρατές που συχνά ενεργούσαν επιδρομές στα δυτικά παράλια της βαλκανικής χερσονήσου και στα νησιά όπως η Κέρκυρα, η Αλβανική γλώσσα δε διαθέτει λέξεις ναυτικής ορολογίας και αλιείας. Αντίθετα δανείζεται το αντίστοιχο λεξιλόγιο από την Ελληνική και τη Λατινική, γεγονός που καταδεικνύει τη χρήση της από ένα ηπειρωτικό λαό του εσωτερικού των Βαλκανίων.¹⁵

Υπάρχουν πολλές θεωρίες για την **καταγωγή των Αλβανών**¹⁶. Κάθε μια από αυτές στηρίζεται σε υποθέσεις και ενδείξεις από έγγραφες πηγές, αναφορές ιστορικών και αρχαιολογικές ανασκαφές, αλλά παρουσιάζουν κενά:

α. Καταγωγή από τους Ιλλυριούς. Είναι η θεωρία που προωθεί το σύγχρονο κράτος της Αλβανίας. Στηρίζεται στη συνέχεια του χώρου. Παρουσιάζει το πρόβλημα της χρονικής ασυνέχειας μεταξύ του 4^{ου} η 6^{ου} αιώνα που

¹³ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ 127 - 129.

¹⁴ Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, Ο Αλβανικός Εθνικισμός και ο Οικουμενικός Ελληνισμός, LIBANH, 1994, Σελ 30.

¹⁵ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014 Σελ. 215 – 221.

¹⁶ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014 Σελ. 231 – 280.

«εξαφανίζονται» οι Ιλλυριοί και του 11^{ου} αιώνα που υπάρχουν οι πρώτες αναφορές για τους Αλβανούς.

β. Καταγωγή από τους Πελασγούς. Κατοικούσαν στην Ελλάδα πριν την κάθοδο των ελληνικών φύλων και δεν σώζεται κανένα στοιχείο για τη γλώσσα τους που μπορεί να συνδεθεί - συγκριθεί με την αλβανική. Αφομοιώθηκαν από τα ελληνικά φύλα και υπάρχουν περιορισμένες αναφορές από αρχαίους συγγραφείς.

γ. Καταγωγή από τον Καύκασο. Θεωρία του 18^{ου} – 19^{ου} αιώνα στηριζόμενη σε ρωμαϊκές πηγές που μνημόνευαν ένα λαό, τους Αλβανούς, στη περιοχή του Καυκάσου (Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α» Σελ. Α-2). Δεν υπάρχουν πηγές που να δείχνουν τη μετακίνηση τους σε μια τέτοια μεγάλη απόσταση. (Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι τη λέξη Αλβανία συναντούμε και σε άλλες περιοχές της Ευρώπης, όπως την Ιταλία και τη Σκωτία).

δ. Καταγωγή από Θράκες. Μετακινήθηκαν από τα Καρπάθια και μεταξύ 6^{ου} – 10^{ου} αιώνα εγκαταστάθηκαν στην περιοχή γύρω από την Σκόδρα. Η θεωρία στηρίζεται στα κοινά στοιχεία της αλβανικής γλώσσας με τη ρουμανική. Δεν υπάρχουν πηγές ή αναφορές των βυζαντινών για μια τέτοια μετακίνηση σε μικρότερη βέβαια απόσταση από τη προηγούμενη θεωρία.

Το 1878 ο Αβδούλ Φράσερι και ο Μεχμέτ Αλή Βρυώνη γνωστοί Αλβανοί εθνικιστές, στη προσπάθεια τους να «διδάξουν» τους ομόθρησκους τους και να «διαφωτίσουν» τον κόσμο της Ευρώπης, υποστηρίζουν μεταξύ των άλλων ότι οι Αλβανοί είναι Πελασγοί και απόγονοι των Ιλλυριών και από την αλβανική γλώσσα προέκυψαν η ελληνική και η λατινική, την δε ελληνική γλώσσα μιλούν λίγοι γεωργοί μετανάστες στην Άρτα, Γρεβενά, Τζουμέρκα και Ραδοβύζι. Επίσης η Αλβανία εκτείνεται από τα όρη της Δαλματίας, Βοσνίας, Σερβίας, Περλεπέ, Καστοριάς μέχρι την Πίνδο και τον Αμβρακικό Κόλπο. Την Ήπειρο αποκαλούν νότιο εσχατιά στην οποία κατοικούν οι Τόσκηδες. Τέλος ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Φίλιππος, ο Μπότσαρης, ο Τζαβέλλας, ο Καραϊσκάκης είναι Αλβανοί το γένος, ενώ ο Αλή Πασάς «εμόχθησε δια το ρωμαίικον».¹⁷

Βέβαια κάποιους από τους παραπάνω ισχυρισμούς συναντούμε αργότερα και στο βιβλίο του Χότζα «Δύο φίλοι λαοί». (Σχετικά αποσπάσματα παρατίθενται στο Παράρτημα «Β» Σελ Β-3, Β-4).

Ειδικότερα για την «εξαφάνιση» των Ιλλυριών κατά τη διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας πρέπει να σημειώσουμε ότι οι αυτοκράτορες εστίαζαν κυρίως στην προστασία της Εγνατίας Οδού (Βλ Χάρτες Παραρτήματος «Α», σελ. Α-3), που από το Δυρράχιο μέσω της Θεσσαλονίκης κατέληγε στην Κωνσταντινούπολη. Αφού τα Βαλκάνια δεν αποτελούσαν περιοχή πρώτης προτεραιότητας για τους βυζαντινούς, οι περιοχές βόρεια της Εγνατίας συχνά υπέφεραν από τις διεισδύσεις των Γόθων, των Γαλατών, των Αβάρων και των Σλάβων που έφταναν μέχρι τις νότιες ελληνικές περιοχές. Στις κατ' εξοχήν ιλλυρικές περιοχές εγκαταστάθηκαν Σλάβοι, ενώ στις παραλιακές περιοχές κυριαρχούσαν οι Βενετοί. Σταδιακά το όνομα Ιλλυρία έτεινε να ξεχασθεί. Οι νέοι λαοί χρησιμοποιούσαν άλλα ονόματα χωρίς κανένα να διεκδικεί τη καταγωγή από

¹⁷ Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, Ο Αλβανικός Εθνικισμός και ο Οικουμενικός Ελληνισμός, LIBANH, 1994, Σελ 18 - 27.

τους Ιλλυριούς. Ακόμη και οι σημερινοί Αλβανοί, που εμφανίζονται σήμερα ως κληρονόμοι των Ιλλυριών, χρησιμοποιούν το όνομα «Σκεπιτάρ» ή «Σκιπετάρ». ¹⁸

Ο εκλατινισμός των Ιλλυριών σε συνδυασμό με την άφιξη στην περιοχή των Γόθων, Γαλατών, Αβάρων, Σκυθών ή Κελτών και αργότερα των Οθωμανών – Τούρκων αποτέλεσε το φυλετικό υπόστρωμα επί του οποίου γεννήθηκε το αλβανικό έθνος¹⁹, χωρίς να είναι δυνατό να αποκλείσουμε τη μετακίνηση Θρακών ή Αλβανών του Καυκάσου στη περιοχή.

1.5 Οι Αλβανικές Φυλές²⁰

Το Αλβανικό Έθνος, χωρίζεται σε ορισμένες «φυλές» με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά η κάθε μια, τα οποία είναι πιο έντονα πριν τη δημιουργία του αλβανικού κράτους, ως εξής:

Οι Γκέγκηδες: Ζουν στα βόρεια της χώρας, στην κοιλάδα του ποταμού Δρίνου, κυρίως στην περιοχή της Σκόδρας, της Αχρίδας, της Πρισρένης και των Σκοπίων. Σκληραγωγημένοι, απολίτιστοι, ανδρείοι και φιλοπόλεμοι. Μιλούν την γκέγκικη διάλεκτο. Δημιουργούν ισχυρές οικογένειες (πατριές) και δείχνουν απόλυτη υποταγή στον αρχηγό. Είναι αστοιχείωτοι, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με τους Τόσκηδες και εντάσσονται λιγότερο στη δημόσια διοίκηση. Εφαρμόζουν κανόνες εθιμικού δικαίου και τιμής (μπέσα). Χωριζόταν σε δύο ομάδες, τους Μαλισώρους (μαλισόρ = βουνίσιος), που είναι οι ορεσίβιοι Γκέγκηδες που κατοικούν βόρεια του ποταμού Δρίνου στην περιοχή των Αλβανικών Άλπεων προς τα σύνορα με το Μαυροβούνιο και τους Μιρδίτες, που ζουν στα νότια του ποταμού Δρίνου κυρίως στην κοιλάδα του ποταμού Μάτι, ενώ θεωρούνται πιο ευγενικοί, κομποί και πολιτισμένοι και μερικοί από αυτούς είναι χριστιανοί καθολικοί. Άλλωστε επί της σερβικής κυριαρχίας του Ντουςάν οι Γκέγκηδες είχαν ασπαστεί τον καθολικισμό.

Οι Τόσκηδες: Κατοικούν στην κεντρική και νότια Αλβανία και είναι πριν την άφιξη των Τούρκων χριστιανοί ορθόδοξοι, αργότερα δε αρκετοί γίνονται μουσουλμάνοι που ανήκουν στο θρησκευτικό τάγμα των μπεκτασήδων. Τα ήθη και τα έθιμά τους είναι όμοια με τα ελληνικά. Είναι σχετικά κοντοί, κάποιοι με γαλανά μάτια και ελληνικά χαρακτηριστικά. Μιλούν την τοσκική διάλεκτο. Πολλοί θα καταλάβουν σημαντικές θέσεις στη δημόσια διοίκηση και θα φοιτήσουν σε ελληνικά και τουρκικά εκπαιδευτικά ιδρύματα του βιλαετίου των Ιωαννίνων. Μερικοί μελετητές, που δέχονται τη διαίρεση των Αλβανών σε δύο κύριες φυλές, θεωρούν ότι στους Τόσκηδες περιλαμβάνονται οι Λιάπηδες και οι Τσάμηδες.

Οι Λιάπηδες: Κατοικούν στην περιοχή της Μουζακιάς, μεταξύ των εκβολών των ποταμών Σκούμπη και Σεμένη και κυρίως στα Ακροκεραύνια και

¹⁸ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.36-38.

¹⁹ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 30 – 31.

²⁰ Πηγές για τις αλβανικές φυλές:

α. Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 36 – 41.

β. Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών ..., ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ.412-418, 358-369.

γ. Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20° Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994 Σελ.11 – 12.

δ. Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ,2009, Σελ. 71, 108, 109, 164 – 165, 246 – 247, 326 – 327, 342 – 343, 464, 472 – 473,.

μέχρι το Αργυρόκαστρο. Οι Λιάπηδες διακρίνονται για την πανουργία και την θρασύτητά τους, είναι ασεβείς, ληστές, έχουν κακή φήμη μεταξύ των Αλβανών και εφαρμόζουν κανόνες εθιμικού δικαίου. Δεν είναι φανατικοί μουσουλμάνοι και ανήκουν κυρίως στο τάγμα των Χαλβετήδων. Λιάπης ήταν ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων (από το Τεπελένι). Η περιοχή τους ονομάζεται Λιαπουριά.

Οι **Τσάμηδες**: Οι Τσάμηδες κατοικούσαν στην Τσαμουριά (Κονίσπολη και πόλεις της σημερινής Θεσπρωτίας) και ομολογούν ένα σουνιτικό αρκετά αυστηρό Ισλάμ, πιθανώς λόγω της περικύκλωσης τους από χριστιανικούς πληθυσμούς. Επιπλέον λόγω του θρησκευτικού φανατισμού προκύπτουν αρκετοί ουλεμάδες (θρησκευτική μουσουλμανική ελίτ). Οι Αλβανοί τσάμηδες προέκυψαν από εξισλαμισμούς κατά τη περίοδο της τουρκοκρατίας. Η περιοχή Τσαμουριά ή Θουαμουριά ως παραφθορά του ποταμού Θύαμις ή Καλαμά είναι περιοχή της Θεσπρωτίας που την περίοδο πριν την τουρκοκρατία κατοικείται από ελληνικούς κυρίως πληθυσμούς. Λεπτομερέστερη ανάλυση παρουσιάζεται στο τέταρτο κεφάλαιο.

Στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών των παραπάνω φυλών, που θα οριστικοποιηθούν στην περίοδο της τουρκοκρατίας, έπαιξαν ρόλο διάφοροι παράγοντες.

Εδώ εντοπίζεται ξανά το φυσικό διαχωριστικό όριο του Γενούση (Σκούμπη) ποταμού. Αποτελεί το όριο μεταξύ των δύο πολυπληθέστερων και πιο ανταγωνιστικών μεταξύ τους φυλών, των Γκέγκηδων και των Τόσκηδων. (Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α» Σελ. Α-3)

Οι Γκέγκηδες ως βόρειοι Αλβανοί θεωρείται ότι είναι απόγονοι των Ιλλυριών, αλλά όπως προαναφέραμε και διάφορων ξένων φυλών (ρωμαϊκά, βενετικά, σερβικά και αργότερα τουρκικά). Δέχονται την πολιτική και στρατιωτική επίδραση της Ρώμης. Γίνονται καθολικοί λόγω της προπαγανδιστικής πολιτικής των δυτικών με αποκορύφωμα αυτής του πάπα Γρηγορίου ΙΕ'.²¹

Αντίθετα οι Τόσκηδες θεωρούνται απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων ή των ηπειρωτικών φυλών της περιοχής, ενώ η συγγενική σχέση με τους Έλληνες είναι φανερή, βρίσκονται δε συνεχώς υπό την επίδραση των ελληνικών πληθυσμών της Ηπείρου, με αποτέλεσμα ένα ποσοστό από αυτούς να παραμείνουν χριστιανοί ορθόδοξοι. Στους Τόσκηδες υπερέχουν τα ελληνικά χαρακτηριστικά.

Εκτός από το σημαντικό στοιχείο διαφοροποίησης της θρησκείας και της γλώσσας οι διαφορές τους εκτείνονται και σε άλλα επίπεδα. Η διαστρωμάτωση των Γκέγκηδων βασιζόταν σε νομαδικά πρότυπα πυραμιδωτής εξουσίας, ενώ οι Τόσκηδες απολάμβαναν το Βυζαντινό διοικητικό και φεουδαρχικό πρότυπο εξουσίας. Οι διαφορές και αντιπαλότητα μεταξύ των δύο φυλών, που θα μεγιστοποιηθούν κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, θα εξακολουθούν να καθορίζουν την πολιτική του σύγχρονου αλβανικού κράτους μέχρι και σήμερα.²²

²¹ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.19-21.

²² Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ 36 - 41.

Μετά το 1945 ο Χότζα που κατάγεται από την Τοσκερία θα χρησιμοποιήσει ως επίσημη αλβανική γλώσσα τη τοσκική διάλεκτο και θα στελεχώσει το κόμμα και την κυβέρνηση του κυρίως από μουσουλμάνους Τόσκηδες, φέρνοντας σε μειονεκτική θέση τους Γκέγκηδες, οι οποίοι θα ανακάμψουν μετά το 1991, όταν ο Μπερίσα θα αντικαταστήσει τον Χότζα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ

ΜΕΓΑΛΟΙΔΕΑΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

2.1 Εθνικισμός και εθνικιστικοί μύθοι

Από την ερμηνεία της λέξης «εθνικισμός» προκύπτει ότι αναφέρεται στην υπερβολική και αποκλειστική προσήλωση προς την ιδέα του έθνους και των εθνικών ιδεωδών, με κύριο χαρακτηριστικό τη διάκριση των εθνών σε ανώτερα και κατώτερα και τη διάθεση επιβολής των πρώτων στα δεύτερα. Ειδικότερα ορίζεται ως η έντονη προβολή της εθνικής ταυτότητας, κυρίως όταν συνδέεται με τάσεις απόσχισης ή επέκτασης.²³

Σύμφωνα με τον καθηγητή Δημήτριο Καιρίδη «Ο όρος “εθνικισμός” περιλαμβάνει πολλές και διαφορετικές έννοιες. Περιγράφει τόσο τη συλλογική ταυτότητα που συγκροτεί μια εθνοτική ομάδα στη βάση κάποιων κοινών χαρακτηριστικών, όπως είναι η γλώσσα, η θρησκεία, η πεποίθηση μιας κοινής καταγωγής ή ένας συνδυασμός αυτών και άλλων στοιχείων, όσο και μια ιδεολογία, ένα πολιτικό πρόγραμμα ή μια διεθνής αρχή για τη συγκρότηση και την υπεράσπιση των εθνικών κρατών. Οι “αρχεγονιστές” βασίζονται στην πρώτη διάσταση του εθνικισμού, ενώ οι “νεωτεριστές” δίνουν έμφαση στη δεύτερη και κυρίως στα πολιτικά αποτελέσματα που παράγει».²⁴

Γενικά αποφεύγεται ο καθορισμός μιας εθνοτικής ομάδας με βάση το χρώμα, φυλή, θρησκεία, γλώσσα, κάστα κ.λ.π. και προκρίνεται η κοινή καταγωγή και η αντίληψη ιδιαιτερότητας. Η εθνοτική ταυτότητα θα γίνει εθνική, όταν η ομάδα δημιουργήσει κράτος και αναβαθμιστεί σε έθνος ή αποκτήσει αυτόνομη πολιτική εκπροσώπηση. Για τους **αρχεγονιστές** το έθνος ανέκαθεν υπήρχε αλλά συγκυρίες γεγονότων το αφυπνίζουν στη νεότερη εποχή. Κάθε εθνικιστής επιδιώκει να αναδείξει ή κατασκευάσει τις ρίζες της εθνικής κοινότητας του, που δεν επιθυμεί να είναι πρόσφατη, αλλά να έχει προαιώνια καταγωγή. Η σύνδεση αυτή με την ιστορία αποτελεί πολλές φορές την αιτία των εθνικιστικών συγκρούσεων. Ως ιδεολογία ο εθνικισμός είναι πρωτίστως πολιτικός και αφορά τη διαχείριση σχέσεων εξουσίας. Για κάποιους **εκσυγχρονιστές** ο εθνικισμός δεν αφορά πια κάποιες ιδέες ή πολιτικές ιδεολογίες αλλά γίνονται το *modus operandi* του υπερεπεμβατικού νεωτερικού κράτους, το οποίο νομιμοποιείται από αυτόν και τον επιβάλλει σε μια αρχικά αδιάφορη κοινωνία.²⁵

Για τους **κονστρουκτιβιστές** ιδιαίτερη σημασία έχουν οι διυποκειμενικές αντιλήψεις και ιδεολογίες των ανθρώπων. Στις Διεθνείς Σχέσεις επικεντρώνουν στο πως μια κοινότητα ή πληθυσμιακή ομάδα προσδιορίζει την ταυτότητα της ως έθνος ή εθνότητα, τη χώρα στην οποία διαβιεί ως οντότητα κυρίαρχη ή ανεξάρτητη, τη πολιτισμική, θρησκευτική και ιστορική ετερότητα της σε

²³ Γ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ Ε.ΠΕ., 2005 Σελ.551

²⁴ Καιρίδης Δημήτριος, Εθνικισμός Εθνοτικές Συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις, ΣΙΔΕΡΗΣ, 2015 Σελ.51-52.

²⁵ Ibid, Σελ. 52 – 56.

σχέση με άλλους λαούς, τις πολιτικές της διακηρύξεις κ.ο.κ. Η ύπαρξη ενός έθνους προϋποθέτει τη κοινή αποδοχή μεταξύ των μελών ότι συνιστούν μια κοινότητα με μια ξεχωριστή εθνική ταυτότητα. Για να υπάρξει ουσιαστικό πολιτικό αποτέλεσμα θα πρέπει αυτές οι πεποιθήσεις να κυριαρχούν στη πλειονότητα του λαού. Στα Βαλκάνια, στις αρχές 19^{ου} αιώνα, η αίσθηση της εθνικής ταυτότητας υπήρχε σε ελάχιστους κύκλους διανοούμενων. Χρειάστηκε η εξάπλωση αυτής της ιδέας στις λαϊκές μάζες με τη βοήθεια της εκπαίδευσης και της καταπολέμησης του αναλφαβητισμού για τη δημιουργία των βαλκανικών εθνών. Για τους κονστρουκτιβιστές τα έθνη, οι εθνικισμοί και οι εθνικές ταυτότητες αποτελούν κοινωνικά δημιουργήματα, υπό συγκεκριμένες συνθήκες και συγκυρίες.²⁶

Για την περίπτωση των Αλβανών, είναι δύσκολο να αποδειχθεί αν η παραπάνω διαδικασία, που ξεκίνησε όπως θα δούμε καθυστερημένα, θα κατέληγε στη δημιουργία ενός έθνους ή εθνότητας χωρίς την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και τη δημιουργία του ανεξάρτητου – κυρίαρχου αλβανικού κράτους. Εντός των συνόρων του σφυρηλατήθηκε ευκολότερα η εθνική ενοποίηση, αφού σε αντίθετη περίπτωση οι αλβανόφωνοι πληθυσμοί πιθανώς να αφομοιώνονταν από άλλα έθνη στους κόλπους των οποίων θα διαβίωναν.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Τζον Μερσχάιμερ *«Παραγωγή εθνικιστικών μύθων (nationalist mythmaking) έχουμε όταν οι ηγέτες λένε ψέματα, κυρίως στον λαό τους για το παρελθόν της χώρας. Ουσιαστικά διηγούνται μια ιστορία στην οποία “εμείς” έχουμε πάντα δίκιο και “εκείνοι” έχουν πάντα άδικο. Οι ελίτ το επιτυγχάνουν αυτό είτε αρνούμενες ότι το έθνος τους ή η εθνοτική τους ομάδα έχει κάνει πράγματα τα οποία έχει κάνει, είτε ισχυριζόμενες ψευδώς ότι έχει κάνει ορισμένα πράγματα που δεν έχει κάνει. Φυσικά αυτές οι ελίτ λένε παρόμοια ψέματα και για τις αντίπαλες ομάδες»*. Στην προσπάθεια δημιουργίας έθνους - κράτους, οι διάφορες εθνοτικές και εθνικές ομάδες επινοούν και διαδίδουν σοβινιστικούς μύθους, που εντάσσονται σε τρεις κύριες κατηγορίες: αυτό-δοξαστικούς (self-glorifying), αυτό-αθωωτικούς (self-whitewashing) και ετερο-συκοφαντικούς (other -maligning). Το *«ιστορικό σφάλμα αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη δημιουργία ενός έθνους»*, σύμφωνα με τον Γάλλο πολιτικό στοχαστή Ερνέστ Ρενάν.²⁷

Οι εθνικιστές επινοούν μύθους για δύο κυρίως λόγους: Πρώτον, προάγουν την ενότητα, ισχυροποιούν την ταυτότητα μιας κοινωνικής ομάδας και διευκολύνουν τη διαμόρφωση μιας ισχυρής αίσθησης του έθνους. Ειδικότερα προωθούν την ιδέα συμμετοχής σε ένα ευγενές εγχείρημα, για το οποίο αισθάνονται περήφανοι, αλλά κυρίως για χάρη του οποίου δε θα διστάσουν να υποστούν σκληρές ταλαιπωρίες, ακόμα και να θυσιαστούν ώστε να επιτύχουν τη δημιουργία ενός βιώσιμου έθνους κράτους. Πολλές φορές ικανοποιούν την ανάγκη του λαού για μύθους και ιστορίες όπου οι ίδιοι παίζουν το ρόλο του «καλού» και οι αντίπαλοι του «κακού». Έτσι η όλη διαδικασία ωθείται εκ των κάτω και εκ των άνω. Δεύτερον, επιδιώκουν την απόκτηση εξωτερικής - διεθνής νομιμοποίησης. Αν

²⁶ Sorensen G. – Jackson R. Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, GUTENBERG, 2006, Σελ.372 – 374, 376.

²⁷ Μερσχάιμερ Τζον, Γιατί οι πολιτικοί λένε ψέματα, ΠΑΤΑΚΗ, 2012, Σελ. 47, 121

και είναι δύσκολο να παραπλανηθούν άλλα κράτη ή ομάδες με μια υποκειμενική ανάγνωση της ιστορίας, οι εθνικιστές ίσως πετύχουν την αποδοχή αυτών των μυθευμάτων από ένα στενό σύμμαχο, κυρίως όταν εξυπηρετούνται τα συμφέροντα του και η υλοποίηση της εθνικής του στρατηγικής.²⁸

Η παραγωγή εθνικιστικών μύθων είναι λογικό να εντείνεται όταν δεν υπάρχει ομοφωνία των Μ. Δυνάμεων της εποχής για την ίδρυση ενός κράτους. Το κύρος ενός νέου κράτους σχετίζεται άμεσα με τη διαδικασία δημιουργίας του και κανένας δε θέλει να κατηγορείται ότι η χώρα του «γεννήθηκε εν αμαρτία». Η απαίτηση επινόησης εθνικιστικών μύθων και το μέγεθος προπαγάνδας και παραπλάνησης που θα επιστρατευθεί εξαρτάται από τη βαναυσότητα που απαιτήθηκε για τη δημιουργία του έθνους κράτους και του πόσο πρόσφατα συνέβη. Ειδικότερα, όσο πιο αποτρόπαιες ήταν οι συνθήκες γέννησης του κράτους, τόσο περισσότερο ειδεχθής συμπεριφορά πρέπει να απαλυνθεί και να καλυφθεί και τόσο μεγαλύτερη είναι η απαίτηση για ψεύδη. *«Οι αυτο-αθωωτικοί μύθοι, αποτελούν μάλλον το πιο συνηθισμένο από τα τρία είδη εθνικιστικών ψευδών»* επισημαίνει ο Βαν Έβερα. Επιπλέον όσο πιο πρόσφατα είναι τα γεγονότα, τόσο ευκολότερα οι άνθρωποι τα ανακαλούν στη μνήμη και ενδιαφέρονται για αυτά. Τέλος ο Τζον Μερσχάιμερ καταλήγει: *«όταν η ίδρυση ενός κράτους είναι πρόσφατη και υπήρξε απάνθρωπη, οι ελίτ θα δουλέψουν εντατικά για να κατασκευάσουν μια ιστορία που θα τους παρουσιάζει ως ιππότες, ενώ την άλλη πλευρά ως προσωποποίηση του διαβόλου».*²⁹

2.2 Ο Σκεντέρμπεης

Ο Γκιέρκι Καστριότι ή Γεώργιος Καστριώτης είναι ο εθνικός ήρωας της Αλβανίας. Ο Καστριώτης ήταν γιος άρχοντα της Κρόιας ή Κρούγιας, πόλης της σημερινής Αλβανίας λίγα χιλιόμετρα βόρεια των Τιράνων.

Στα χρόνια του σουλτάνου Μουράτ Β' (1421 – 1451 μ.Χ.) ως όμηρος ανατράφηκε κατά τις τουρκικές συνήθειες στη σουλτανική αυλή της Αδριανουπόλεως. Εκεί εξισλαμίστηκε προσωρινά. Έτσι ο νεαρός Γεώργιος Καστριώτης εκπαιδεύθηκε μαζί με το διάδοχο του θρόνου, τον μετέπειτα πορθητή Μωάμεθ Β'. Σε πολύ μικρή ηλικία ο Μουράτ τον διόρισε σαντζάκ μπέη (διοικητή) και πολέμησε εναντίον των Μογγόλων, των Ούγγρων και των Ελλήνων. Ο Σουλτάνος, θαυμάζοντας την παλληκαριά του, τον ονόμασε Ισκεντέρ μπέη (Σκεντέρμπεη) που σημαίνει «Αλέξανδρος ηγεμών». Η επίσκεψη μιας επιτροπής Γκέκηδων στην Αδριανούπολη που του ζήτησε να σώσει την πατρίδα του που σφάδαζε υπό το πέλμα του Τούρκου δυνάστη και ο θάνατος της μητέρας του έδωσαν την αφορμή να επιστρέψει στην Κρόια, που κατέλαβε με δόλο, αφού με ψεύτικο φερμάνι ξεγέλασε τον Τούρκο φρούραρχο³⁰.

Σύντομα οργάνωσε στρατό και απελευθέρωσε την περιοχή. Οι Αλβανοί των έβλεπαν σαν λυτρωτή. Κάτω από το λάβαρο με τον δίκηφαλο αετό

²⁸ Μερσχάιμερ Τζον, Γιατί οι πολιτικοί λένε ψέματα, ΠΑΤΑΚΗ, 2012, Σελ. 122 – 125.

²⁹ Μερσχάιμερ Τζον, Γιατί οι πολιτικοί λένε ψέματα, ΠΑΤΑΚΗ, 2012, Σελ. 126 – 128.

³⁰ Σαράντος Καργάκος, Αλβανοί, Αρβανίτες, Έλληνες ΣΙΔΕΡΗΣ, 2000, Σελ. 106 - 108.

αντιστάθηκε επί 25 χρόνια στις εκστρατείες των Τούρκων κερδίζοντας σημαντικές νίκες και αποτέλεσε σοβαρό εμπόδιο στην επέκταση των Τούρκων προς τα δυτικά. Κατά τη διάρκεια της δράσης του συμμάχησε με τη Βενετική Δημοκρατία, ενώ υποστηρίχτηκε και από το Βασίλειο της Νάπολης και το Βατικανό, το οποίο του έδωσε τον τιμητικό τίτλο του στρατηγού της Αγίας Έδρας. Άλλωστε ήταν χριστιανός καθολικός κάτι που οι σημερινοί Αλβανοί αποφεύγουν να αναφέρουν. Ο πάπας σκεφτόταν την οργάνωση σταυροφορίας προς απελευθέρωση των ελληνικών περιοχών και διαμελισμό της Τουρκίας. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό ο Καστριώτης θα ανακηρυσσόταν βασιλιάς της Αλβανίας και θα του παρεχωρείτο επιπλέον η Μακεδονία³¹.

Προσβλήθηκε από ελονοσία και πέθανε το 1467 σε ηλικία 63 ετών. Θάφτηκε στο ναό του Αγίου Νικολάου στο Αλλέσιο. Μετά το θάνατο του ολοκληρώθηκε η κατάληψη της Αλβανίας από τους Τούρκους.

2.3 Σημασία της Δράσης του Σκεντέρμπεη

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε τη **γεωπολιτική αξία** της περιοχής αλλά και τη **γεωστρατηγική αξία της δράσης** του Σκεντέρμπεη στα επεκτατικά σχέδια των Τούρκων, όπως εύστοχα αναλύει ο συγγραφέας Γρηγόρης Ν. Κοσσυβάκης³²:

α. Η διατήρηση της ανεξαρτησίας ενός αρκετά μεγάλου τμήματος της Ηπείρου, συντηρούσε το αγωνιστικό πνεύμα εναντίον των Τούρκων κατακτητών στα Βαλκάνια και ενέπνεε τους λοιπούς λαούς σε νέες εξεγέρσεις.

β. Η ελεύθερη ορεινή περιοχή του Σκεντέρμπεη με την «πλάτη» στην Αδριατική Θάλασσα δεν ήταν δυνατό να περικυκλωθεί από τους Τούρκους, είχε δε τη δυνατότητα επικοινωνίας και εφοδιασμού από την καθολική Ιταλία.

γ. Ο Σκεντέρμπεης διατηρούσε υπό τον στρατιωτικό του έλεγχο την ηπειρωτική ακτή και τα στρατηγικά «στενά» του Οτράντο στην Αδριατική θάλασσα και αποτελούσε σοβαρό εμπόδιο στην εκδήλωση απόβασης των Τούρκων στην Ιταλία, σε μια εποχή (δεκαετία 1443-1453) κατά την οποία οι ηγεμόνες των πόλεων ήταν αδύναμοι να αντιμετωπίσουν τη νέα απειλή.

Μια αντίστοιχη ανάλυση σίγουρα δεν έτυχε της δέουσας προσοχής την εποχή εκείνη, ώστε η επαναστατική κίνηση του Σκεντέρμπεη να υποστηριχτεί από λαούς εντεύθεν και εκείθεν της Αδριατικής.

Η δράση του Σκεντέρμπεη έχει ιδιαίτερη σημασία για τους Αλβανούς. Στις 2 Μαρτίου 1444 συγκάλεσε συνέλευση όλων των Αλβανών τοπαρχών και πολεμάρχων με τη συμμετοχή του Μαυροβουνίου και της Βενετίας στην πόλη Αλέσιο (αρχαία Λίσσος) που ανήκε στους Ενετούς. Εκεί αναγνωρίστηκε η πρωτοκαθεδρία του στον αγώνα. Ουσιαστικά ολόκληρη η σημερινή βόρεια Αλβανία αλλά και τμήμα της Ηπείρου αποδέχτηκαν την ηγεσία του. Η Λίγκα του Αλέσιο ερμηνεύεται από τους σύγχρονους Αλβανούς ιστορικούς ως η πρώτη προσπάθεια σχηματισμού ενός αλβανικού εθνικού «κράτους - ηγεμονίας». Στην

³¹ Ibid, Σελ.109 - 115.

³² Γρηγόρης Ν. Κοσσυβάκης, Διαχρονικός Ηπειρωτικός Ελληνισμός, ΚΑΔΜΟΣ, 2009.

πραγματικότητα ήταν μια χαλαρή ομοσπονδία ανεξαρτήτων τοπαρχών, οι οποίοι ανέλαβαν την υποχρέωση να ακολουθήσουν μια κοινή εξωτερική πολιτική, να υπερασπιστούν την ανεξαρτησία τους με την οργάνωση στρατού και την από κοινού οικονομική συνεισφορά για την υποστήριξη του αγώνα. Σήμερα αποτελεί τον εθνικό ήρωα των Αλβανών που το άγαλμα του κοσμεί την κεντρική πλατεία των Τιράνων, ενώ η περίοδος του Αλβανικού Συνδέσμου θεωρείται κορυφαία περίοδος της ιστορίας της.³³

Όμως τα κατορθώματα του Σκεντέρμπεη αποτελούσαν πρότυπο αντίστασης στη μνήμη των κατοίκων στην ευρύτερη περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Ο αλβανόφωνος Ιωάννης Βρεττός (Γιάι Βρέτο), στο πλαίσιο της φοίτησης του στη Ζωσιμαία Σχολή των Ιωαννίνων μεταξύ 1843 και 1847, συντάσσει ένα ποίημα για τον Σκεντέρμπεη που προβάλλει περισσότερο μια ορθόδοξη χριστιανική ταυτότητα παρά αλβανική. Πριν το 1896, η μορφή του Σκεντέρμπεη, ως ήρωα της ελληνικής ορθοδοξίας, αναπτύσσεται ευρύτατα στις νότιες αλβανικές περιοχές, ενώ το 1897 σε επικά ποιήματα της περιοχής του Μαυροβουνίου δοξάζεται ως σλάβος πολεμιστής. Την **αλβανοποίηση** και την προώθηση του **ως εθνικού ήρωα** αναλαμβάνουν μόλις το 1900 οι εθνικιστές Ναϊμ Φρασέρι, Φαϊκ Κονίτσα και Σαχίν Κολώνια στην εφημερίδα Ντρίτα του οποίου το όνομα του «Ισκεντέρ μπέη» αναφέρεται συστηματικά με ελληνικά γράμματα. «Ο Σκεντέρμπεης καθίσταται το σύμβολο του ένδοξου και κυριαρχικού παρελθόντος αλλά και του μέλλοντος του αλβανικού έθνους, δεδομένου ότι ενσαρκώνει την ενότητα, τη γενναιότητα, τον ηρωισμό, την πάλη για τον ίδιο το λαό και όχι για τους ξένους, για την ελευθερία της Αλβανίας και το λυτρωμό των Αλβανών.» Είναι ακριβώς η εποχή που οι αλβανιστές επιδιώκουν να αναδείξουν την ετερότητα Αλβανού – Τούρκου, διαγράφοντας 400 χρόνια συμπόρευσης. Η αντίσταση του Σκεντέρμπεη εναντίον του σουλτάνου ενισχύει την εθνική ταυτότητα και παραλληλίζεται με την επιδίωξη απόσχισης από μια αυτοκρατορία που καταρρέει. Χρειάζεται συστηματική προσπάθεια των εθνικιστών να υποβαθμιστεί η θρησκεία και να αντικατασταθεί από τον αλβανισμό, αφού οι Αλβανοί μουσουλμάνοι δεν έχουν συνηθίσει ακόμη στην ιδέα της χριστιανικής τους προέλευσης και την καταγωγή τους από έναν χριστιανό ήρωα που πολέμησε σκληρά το Ισλάμ.³⁴

Έτσι η φυσιογνωμία του Σκεντέρμπεη θα σφυρηλατηθεί, στο αλβανικό εργαστήριο μετατροπής της ιστορίας σε **μύθο**, με τη χρήση μισών αληθειών, επινοήσεων και προσαρμογής των ιστορικών γεγονότων στις απαιτήσεις κατασκευής ενός εθνικού ήρωα. Η θρησκευτική του ταυτότητα έπρεπε να αποκρυφτεί ή να υποβαθμιστεί. Η δράση του έπρεπε να υποστηρίζεται από όλους τους Αλβανούς αν και στην πραγματικότητα δεν συμμετείχαν οι κάτοικοι του Κοσσόβου και πολλές περιοχές του νότου, αφού το 1455 απέτυχε να καταλάβει τη πόλη του Μπερατίου. Ο μύθος είχε διπλό στόχο. Στο εσωτερικό να αποτελέσει το σύμβολο ενός ηρωικού λαού που αντιστέκεται στους πολυάριθμους ανά τους αιώνες εχθρούς και στη δεδομένη χρονική στιγμή να εμπνεύσει τον αλβανικό λαό

³³ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ.172-173.

³⁴ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ,2009, Σελ. 182, 398 - 400 .

στον αγώνα εναντίον των καταπιεστών Οθωμανών, που εμποδίζουν την αφύπνιση του έθνους. Στο εξωτερικό να κερδίσει τη συμπάθεια και την υποστήριξη των Ευρωπαίων στη προσπάθεια δημιουργίας ανεξάρτητου κράτους, ως ανταπόδοση στη θυσία του αλβανικού έθνους το 15^ο αιώνα κατά την υπεράσπιση της Ευρώπης από τον Οθωμανικό επεκτατισμό.³⁵

2.4. Η Αλβανία και η Ήπειρος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία

Η διαφορετική αντιμετώπιση Γκέγκηδων και Τόσκηδων από τους Τούρκους είναι χαρακτηριστική στην αρχή της νέας αυτής εποχής. Οι σχέσεις της Υψηλής Πύλης με τον αλβανικό νότο ήταν σχέσεις πολιτιστικής και θρησκευτικής ανεκτικότητας, καθώς πίστευαν ότι ήταν ευκολότερος ο έλεγχος μέσω της σχέσης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Έτσι εξασκούσαν ελεύθερα τη θρησκεία τους, ενώ ο Οθωμανικός αποικισμός παρέμεινε σε αμελητέα επίπεδα. Αντίθετα στο βορρά λόγω του σκληρού ανταγωνισμού μεταξύ Πάπα και του Σουλτάνου για τον έλεγχο των βορείων τμημάτων της Αυτοκρατορίας η άσκηση της καθολικής πίστης βρισκόταν σε ημιπαράνομο καθεστώς και έτσι μεγάλα τμήματα του ντόπιου πληθυσμού εξισλαμίσθηκαν βίαια.³⁶

Στην Ήπειρο οι Τούρκοι πασάδες και οι σπαχήδες (τιμαριούχοι στρατιώτες) γίνονται με την πάροδο του χρόνου οι μεγαλύτεροι καταπιεστές των χριστιανικών πληθυσμών και διέπρατταν κάθε είδους αυθαιρεσίες σε βάρος τους. Η οικονομική εξαθλίωση των ραγιάδων, το παιδομάζωμα και η βαριά φορολογία οδηγούσε τους κατοίκους στον **εξισλαμισμό**, όχι γιατί τους επιβαλλόταν βίαια αλλά γιατί αδυνατούσαν να επιβιώσουν στις συνθήκες που επικρατούσαν. Άλλοι προχωρούσαν στην εξωμοσία για να έχουν τη δυνατότητα να αναρριχηθούν στα υψηλά αξιώματα της Πύλης. Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα οι μουσουλμάνοι της Αλβανίας υπολογιζόταν στο 3% του πληθυσμού που στα τέλη του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα διαμορφώθηκε στο 50% και 70% αντίστοιχα. Στην Ήπειρο καθοριστικό ρόλο έπαιξαν οι μοναχοί και νεομάρτυρες. Με την αυτοθυσία τους ενίσχυαν τη χριστιανική πίστη και ενέτειναν το πνεύμα της αντίστασης κατά των κατακτητών. Γνωστή σε όλους είναι η δράση του Πατρο Κοσμά του Αιτωλού. Κατά τον 16^ο, τον 17^ο και 18^ο αιώνα διαπιστώνεται η ίδρυση εκκλησιών και υποτυπωδών σχολείων, παρόλα αυτά το μορφωτικό επίπεδο παραμένει χαμηλό λόγω της αδιαφορίας των προκρίτων.³⁷

Όμως ο καταπιεσμένος λαός δεν αντιλαμβανόταν ξεκάθαρα το **ρόλο της εκκλησιαστικής ιεραρχίας**. Από τη μια οι ιεράρχες με την έγκριση της Πύλης προστάτευαν τους ορθόδοξους, εξασφάλιζαν μέσω της χριστιανικής λατρείας την εθνικοθρησκευτική ομοιογένεια των ραγιάδων και ανέλαβαν την εκπαίδευση και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως γλώσσα της Καινής Διαθήκης, από την άλλη τα προνόμια που τους είχαν παραχωρηθεί δημιουργούσαν υποψίες για

³⁵ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο S. Schwander, B. Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012, Σελ. 73,74.

³⁶ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 38.

³⁷ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ 50-68.

διαφθορά, κατάχρηση εξουσίας και συνεργασίας με τους Τούρκους. Κάποιοι Έλληνες επαναστάτες κατέκριναν την ιεραρχία ότι συνεργαζόταν με τους καταπιεστές τούρκους, τους Αλβανούς μπέηδες και μια πλουτοκρατική εμπορική τάξη πιέζοντας για μεγαλύτερη συμπαράσταση, παρά το γεγονός ότι ένα μέρος του κλήρου τέθηκε εξαρχής πλάι στους ηγέτες της ελληνικής επανάστασης. Σίγουρα αν και η αλήθεια βρίσκεται κάπου στη μέση, μάλλον θα ήταν υπερβολικό να περιμένουμε τον Πατριάρχη και τους λοιπούς κατά τόπους Ιεράρχες να οργανώνουν και να κατευθύνουν τον επαναστατικό αγώνα κάτω από τη μύτη του σουλτάνου και των ισχυρών μπέηδων των ελληνικών αστικών περιοχών. Ο απαγχονισμός του Γρηγορίου του Ε΄ και λοιπών ιεραρχών μετά την εκδήλωση της ελληνικής επανάστασης του 1821, όπως συνέβη βέβαια και σε προηγούμενες αποτυχημένες κατά τόπους εξεγέρσεις, στηρίζουν το παραπάνω επιχείρημα.³⁸

Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας πολλοί από τους Αλβανούς και Έλληνες κατοίκους των πόλεων, πεδινών και παραθαλάσσιων περιοχών μετακινήθηκαν σε ασφαλέστερες και απομακρυσμένες περιοχές, ενώ άλλοι μετανάστευσαν στα Ιόνια νησιά και στην Ιταλία.

2.5. Η θρησκεία των Αλβανών Εμπόδιο του Αλβανικού Εθνικισμού

Όσο αφορά τη θρησκεία η ετερότητα Γκέγκηδων – Τόσκηδων που αρχικά ήταν μεταξύ των βόρειων χριστιανών καθολικών και νότιων ορθοδόξων μετά τους εξισλαμισμούς προσλαμβάνεται ως ετερότητα ανάμεσα σε **σουνίτες** και μουσουλμάνους **Μπεκτασήδες**.

Ο Σουλτάνος, ο απόλυτος και υπέρτατος άρχων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, θεωρούσε τον εαυτό του εκπρόσωπο του θεού στη Γη, πνευματικό ηγέτη μιας θεοκρατικής κοινωνίας και όχι ενός εθνικού κράτους, βασικός στόχος του οποίου ήταν η διάδοση του Ισλάμ. Ο κόσμος αποτελείται από τους πιστούς και τους απίστους. Ο ιερός πόλεμος εναντίον του κακού (των απίστων), το τζιχάντ, για την συνεχή επέκταση της επικράτειας του Ισλάμ αποτελεί για τους Ισλαμιστές την ουσία της μουσουλμανικής θρησκείας. Αυτός ο πόλεμος πρέπει να συνεχίζεται διαρκώς μέχρι την πλήρη εξολόθρευσή τους και μόνο τα γυναικόπαιδα και οι γέροντες εξαιρούνται από τη σφαγή, ενώ οι περιουσίες τους περιέρχονται στους πιστούς. Οι ειδωλολάτρες έπρεπε να διαλέξουν ανάμεσα στη σφαγή και τον εξισλαμισμό. Μόνο οι οπαδοί μονοθεϊστικών θρησκειών που βασίζονται στις «Άγιες Γραφές» (Χριστιανοί, Ιουδαίοι κ.λ.π.) είχαν τη δυνατότητα να σώσουν τη ζωή τους χωρίς να ασπαστούν τον ισλαμισμό. Μπορούσαν να συνάψουν ένα είδος συνθήκης με την οποία εξαγόραζαν τη ζωή τους έναντι εκπλήρωσης ποικίλων υποχρεώσεων, η βασικότερη από τις οποίες ήταν η καταβολή του φόρου υποτέλειας.³⁹

Όπως ήδη αναφέραμε οι Αλβανοί γενικά εξισλαμίσθηκαν πιο γρήγορα και πιο εύκολα από τους ελληνικούς πληθυσμούς, που οφείλεται στη

³⁸ Κ.Ε. Fleming, Αλη Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000, Σελ.111.

³⁹ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ.184-185.

δομή της εξουσίας και τη μορφή της κοινωνικής τους οργάνωσης. Αργότερα, προς τον 18^ο αιώνα, λόγω της αδυναμίας των κληρικών να συγκρατήσουν τους χριστιανικούς πληθυσμούς ο εξισλαμισμός έλαβε τρομακτικές διαστάσεις σε όλη την Ήπειρο. Ενώ στο αλβανικό βορρά κυριαρχούν οι σουνίτες ως κλάδος του Ισλάμ που ασπαζόταν η επίσημη Οθωμανική εξουσία της Υψηλής Πύλης, στη Νότια Αλβανία και την Ήπειρο εξαπλώνονται από το 16^ο αιώνα κυρίως το θρησκευτικό τάγμα των μπεκτασήδων αλλά και αυτά των Σααντήδων και των Χαλβετήδων.

Οι **Μπεκτασήδες** ανήκουν σε ένα ταρικάτ με ισχυρά ετερόδοξο και συγκρητικό δόγμα οι ρίζες του οποίου ανιχνεύονται στην Κεντρική Ανατολία. Υπό την επήρεια της σαφαβιδικής προπαγάνδας της Περσίας, προσλαμβάνει μια εντελώς νέα απόχρωση ταυτόχρονα σιιτική και σουφιστική. Αποκτά πολλούς οπαδούς μεταξύ των Τόσκηδων. Σε ότι αφορά την τήρηση θρησκευτικών πρακτικών οι Μπεκτασήδες δεν εκτελούν τις πέντε προσευχές που επιτάσσει το σουνιτικό ισλάμ, το νίσιμο και το ραμαζάνι, αλλά ούτε προσέρχονται στα τζαμιά αν και κάποιοι από αυτούς τα επισκέπτονται. Θεωρείται «όχι φανατικό Ισλάμ». Έχουν σαν πατέρα τον χαλίφη Αλή ως μητέρα τη Φατιμά και ως προγόνους τον έκτο ιμάμη Τζαφέρ Σαντίκ. Εκτός του πανθεισμού και της μετεμψύχωσης είναι ανεκτικός προς τις άλλες θρησκείες, αναγνωρίζει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών οι οποίες δεν φέρουν φερετζέ. Επειδή ο μπεκτασισμός αμφισβητούσε την σουνιτική οθωμανική εξουσία (ο σουλτάνος δεν είναι Χαλίφης και εκπρόσωπος του θεού στη γη), συνδέεται με τον αλβανικό εθνικισμό. Ο μπεκτασικός τεκκές είναι η καρδιά της αλβανικής παροικίας εκτός Αλβανίας. Όποιος είναι Αλβανός συνδέεται με τον τεκκέ και όποιος συνδέεται με τον τεκκέ είναι Αλβανός. Η λέξη «Μπεκτασής» τείνει να σημαίνει Αλβανός πατριώτης.⁴⁰

Η ιστορία του αλβανικού μπεκτασισμού του 19^{ου} - 20^{ου} αιώνα συνδέθηκε στενά με τον αλβανικό εθνικισμό ως κεντρικό στοιχείο του δόγματος του. Η κατάργηση του σώματος των Γενιτσάρων, το κλείσιμο των τεκκέδων των μπεκτασήδων από τον Μαχμούτ Β΄ το 1826 αλλά και οι διώξεις που ακολούθησαν δημιούργησε στους Αλβανούς μπεκτασήδες της περιοχής ένα εθνικιστικό και αντιτουρκικό συναίσθημα που δεν υπήρχε πριν. Η οικογένεια Φρασέρι με την ίδρυση τεκκέδων χρησιμοποίησαν τον μπεκτασισμό για την ενίσχυση του εθνικιστικού κινήματος στη περιοχή της Τοσκερίας. Ακόμη και σήμερα ο τεκκές κοντά στο Νητρώιτ (ΗΠΑ) που ιδρύθηκε το 1954 από τον Μπαμπά Ρετζέπ είναι ένας «αλβανικός τεκκές Μπεκτασήδων» με το δικέφαλο μαύρο αετό σε κόκκινο φόντο να κοσμεί την είσοδο του οικήματος.⁴¹

Αξίζει να σημειωθεί εδώ η περίπτωση των **κρυπτοχριστιανών** της Σπαθίας στις περιοχές Ελμπασάν και Μπερατίου μεταξύ των ποταμών Άψου και Σκούμπη. Η περιοχή υπαγόταν στο σαντζάκι του Ελβασάν του βιλαετιού του Μοναστηρίου. Τις νύχτες με πολλές προφυλάξεις τελούσαν χριστιανικές τελετές, ενώ την ημέρα κυκλοφορούσαν ως μουσουλμάνοι. Έτσι παρέμειναν έως το 1904,

⁴⁰ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ, 2009, Σελ. 426-441 .

⁴¹ Ζεγκίνης Ευστράτιος, Μπεκτασήδες Δερβίσηδες και Εθνικό Κίνημα στην Αλβανία, Ιωάννινα 2005, ΙΣΝΑΦΙ, Σελ. 75 – 119.

όταν η Ρωσία ανέλαβε την προστασία τους, οπότε ομολόγησαν δημοσίως τον χριστιανισμό τους. Ήταν Αλβανοί Τόσκηδες με φιλελληνικά αισθήματα και δήλωναν απόγονοι του βασιλιά Πύρρου.⁴²

Αφού η θρησκεία στην Αλβανία (Σουνίτες, Μπεκτασήδες, Χριστιανοί Ορθόδοξοι, Καθολικοί κλπ.) δεν αποτελούσε συνεκτικό στοιχείο του έθνους, ο Χότζα στο πλαίσιο της επανάστασης το 1967, με σημαία το σύνθημα του Πάσκο Βάσα «η θρησκεία της Αλβανίας είναι ο αλβανισμός» θα καταστήσει την Αλβανία το πρώτο στην παγκόσμια ιστορία αθεϊστικό κράτος.

2.6 Οι Αλβανοί Μπέηδες Φορείς του Αλβανικού Εθνικισμού⁴³

Αφού οι Αλβανοί εξισλαμίσθηκαν πιο γρήγορα και πιο εύκολα από τους ελληνικούς πληθυσμούς, γρήγορα εκμεταλλεύτηκαν τα πλεονεκτήματα που τους έδινε η ιδιότητα του μουσουλμάνου. Πολλοί ανέλαβαν σημαντικά αξιώματα στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Ενώ αρχικά εφαρμοζόταν το σύστημα των «σπαχήδων» πολεμιστών που διακρίθηκαν σε μάχες και των τιμαρίων για την συλλογή των φόρων, στη συνέχεια οι εκτάσεις αυτές πέρασαν στα χέρια ισχυρών οικογενειών, τα λεγόμενα τσιφλίκια. Οι μπέηδες εκμεταλλευόμενοι τη σταδιακή παρακμή της αυτοκρατορίας οργάνωσαν ιδιωτικούς στρατούς και συμμετείχαν στις εκστρατείες της Υψηλής Πύλης ή στην κατάπνιξη των διαφόρων επαναστάσεων. Οι Τουρκαλβανοί αποτελούσαν τα καλύτερα στρατεύματα.

Στη περιοχή θα κυριαρχήσουν δύο μεγάλα πασαλίκια, της **Σκόδρας** και των **Ιωαννίνων**. Το πασαλίκι της Σκόδρας διοικούσε η οικογένεια των Μποσατλήδων η οποία επεδίωξε τη δημιουργία ανεξάρτητης αλβανικής ηγεμονίας στη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα χωρίς επιτυχία. Οι Μπέηδες εμπνέονταν πάντα από τα κατορθώματα του Σκεντέρμπεη και του αλβανού Μεχμέτ Αλή ή Μωχάμετ Αλή Πασά (1769 – 1849) ιδρυτή της σύγχρονης Αιγύπτου (ο γιός του Ιμπραήμ εκστράτευσε στη Πελοπόννησο το 1824 για να καταπνίξει την επανάσταση).

Η Υψηλή Πύλη ήταν ενήμερη των αποσχιστικών κινήσεων των αλβανών μπέηδων και συχνά, για να τους ελέγξει, υποκινούσε τις μεταξύ τους διαμάχες. Άλλωστε διατηρούσε το δικαίωμα του διορισμού τους στις διάφορες διοικητικές περιοχές. Ιδιαίτερα ανησυχούσε, όταν ερχόταν σε επαφή με τις ξένες Μεγάλες Δυνάμεις.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του 1830, όταν ο Μεγάλος Βεζύρης Ρεσίντ πασάς κάλεσε τους μπέηδες της νότιας Αλβανίας στο Μοναστήρι. Με την άφιξη τους οδηγήθηκαν σε ένα χώρο, όπου βρισκόταν παρατεταγμένοι Οθωμανοί στρατιώτες οι οποίοι μετά από σύνθημα άρχισαν να πυροβολούν σκοτώνοντας περίπου 500 άτομα. Το γεγονός έμεινε στην ιστορία ως «**η σφαγή των Αλβανών μπέηδων**».

⁴² Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ. 58 – 62.

⁴³ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι Αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014 Σελ 191 – 198.

2.7. Η Περίπτωση του Αλή Πασά

Ο Αλή Πασάς γεννήθηκε στο Τεπελένι της Αλβανίας το 1744. Χάρη στην πολεμική του ικανότητα, τη δράση του ως λήσταρχος, στις δολοπλοκίες του και στο γάμο του με τη κόρη του Καπλάν Πασά καταφέρνει να ανελιχθεί στον στρατιωτικό - διοικητικό μηχανισμό του οθωμανικού κράτους καταλαμβάνοντας διάφορα αξιώματα, ώσπου τελικά το 1788 εξαιτίας της καλής σχέσης με την Πύλη με ένα φερμάνι διορίζεται πασάς του σαντζακίου των Ιωαννίνων. Εκμεταλλευόμενος τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο επέβαλε την κυριαρχία του εξουδετερώνοντας τον Μουσταφά Πασά του Δέλβινου και τον Ιμπραήμ Πασά του Μπερατίου, οργανώνοντας ένα σχεδόν ανεξάρτητο πασαλίκι περιορισμένο στα δικά του γεωγραφικά όρια. Οι καλές σχέσεις με την Πύλη εξασφαλιζόνταν αρχικά με την αναγνώριση της εξουσίας του Σουλτάνου, τη συνεχή αποστολή δώρων και χρημάτων προερχόμενων από τη φορολογία και τη συμμετοχή στις εκστρατείες της Πύλης με τους δύο γιούς του. Ασκούσε ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική διατηρώντας καλές σχέσεις, άλλοτε με την Γαλλία και άλλοτε με την Αγγλία, όταν του υπόσχονταν την παραχώρηση της Κέρκυρας οι πρώτοι και της Πάργας οι δεύτεροι.⁴⁴

Όμως **οι φιλοδοξίες του Αλή** δεν περιορίζονταν στο πασαλίκι. Σύμφωνα με τον Χότζα ήθελε να δημιουργήσει ανεξάρτητη αλβανική ηγεμονία. (Αναφορά του Χότζα στο βιβλίο του στο Παράρτημα «B» σελ B-4). Στο στρατό του, εκτός από τους Αλβανούς, υπηρέτησαν πάρα πολλοί Έλληνες αλλά σε ξεχωριστά σώματα. Κοντά του σπούδασαν σε υψηλότερο επίπεδο την τέχνη του πολέμου ο Ανδρούτσος, ο Διάκος και ο Καραϊσκάκης. Ωστόσο, ο Αλή δεν μπόρεσε, παρά τις περιποιήσεις, να κατακτήσει την εμπιστοσύνη των Ελλήνων. Δεν έβλεπαν στο πρόσωπο του Αλή έναν απελευθερωτή αλλά έναν άλλο τύραννο, μικρογραφία του σουλτάνου. Η εξουσία του Αλή ήταν μια αυταρχική εξουσία που, όπως και η σουλτανική, χρησιμοποιούσε στη διοίκηση, στο στρατό και στην οικονομία πολλά ελληνικά στοιχεία. Τους διανοούμενους ο Αλή τους κολάκευε, για να καλλιεργούν το θρύλο του, να μεγαλώνουν τη φήμη του, να ξεγελά τους ξένους περιηγητές και διπλωμάτες εμφανιζόμενος σαν φωτισμένος μονάρχης κι ακόμη να έχει μια πνευματική μαγιά που θα του προετοίμαζε στελέχη.⁴⁵

Το πασαλίκι των Ιωαννίνων μαζί με τα γειτονικά των γιών του κάλυπταν ένα μεγάλο χώρο της ηπειρωτικής Ελλάδας και η πλειονότητα των κατοίκων μιλούσε την ελληνική γλώσσα, ενώ οι Έλληνες επάνδρωναν σημαντικές θέσεις στην αυλή του με εξαίρεση ίσως αυτών στο στρατό του. Σύντομα τα Γιάννενα αναδείχτηκαν *«πρώτα στ' άρματα, στα γρόσια και στα γράμματα»*. Τα Ιωάννινα κατείχαν κομβική θέση στον εμπορικό δρόμο Ανατολή - Δύση, τον οποίο οι έμποροι προτιμούσαν λόγω της ασφαλούς διέλευσης από ένα συνεχώς βελτιούμενο οδικό δίκτυο, αφού ως πρώην λήσταρχος ο Αλή θεώρησε πρωταρχικό στόχο την εσωτερική ασφάλεια και πέτυχε να υποτάξει τους επίδοξους επαναστάτες και κλέφτες. Η ευρεία χρήση της ελληνικής γλώσσας στο

⁴⁴ ΑΗΜΕΤ UZUN, Ο Αλή Πασάς ο τεπελενλής και η περιουσία του Μετάφραση: Γιώργος Σύρμας, Σελ 3 – 11.

⁴⁵ Σαράντος Καργάκος, Αλβανοί, Αρβανίτες, Έλληνες ΣΙΔΕΡΗΣ, 2000, Σελ. 19-20, 117-121.

εμπόριο, στη διπλωματία και στην επίσημη αλληλογραφία διευκόλυνε την καλλιέργεια των ελληνικών γραμμάτων. Ο Αλή εκμεταλλεύτηκε και διευκόλυνε τη χορηγία εύπορων ελλήνων εμπόρων της περιοχής και της διασποράς, όπως οι αδελφοί Ζωσιμάδες, για την ίδρυση σπουδαίων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όπου δίδασκαν καθηγητές μεγάλου κύρους όπως ο Αθ. Ψαλίδας και ο Γ. Σακελάριος. Αυτά λειτουργούσαν ως φυτώρια για τα μελλοντικά μέλη της αυλής του, αλλά και προσωπικότητες που στην πορεία πρωτοστάτησαν στην Ελληνική Επανάσταση και την ανάδειξη του αλβανικού εθνικισμού. Οι γραμματικοί του Αλή, Αλέξιος Νούτσος και Χρίστος Οικονόμου, μαζί με το γιατρό του Αλή Ιωάννη Κωλέττη υπήρξαν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, με την έγκριση του Αλή, αφού η επιτυχία της σχεδιαζόμενης ελληνικής επανάστασης εξυπηρετούσε τα δικά του συμφέροντα και τον αγώνα του για απόσχιση από την Πύλη. Από την άλλη πλευρά η διαμάχη του Αλή με την Πύλη δέσμευσε πολυπληθή οθωμανικά στρατεύματα και έδωσε την ευκαιρία στους Έλληνες να οργανώσουν το δικό τους επαναστατικό κίνημα.⁴⁶

Η **πορεία του Αλή** διακρίνεται ουσιαστικά σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση από το 1760 μέχρι το 1790 διακρίνεται από την ένταξη του στο οθωμανικό κυβερνητικό σύστημα και την αναρρίχηση του ως κυβερνήτη στο πασαλίκι των Ιωαννίνων μέσα από τους μηχανισμούς των οθωμανικών χρόνων και τις τακτικές της αλβανικής ληστρικής δραστηριότητας. Η δεύτερη περίοδος από το 1797 μέχρι το θάνατο του το 1822 χαρακτηρίζεται από την τάση του για ανεξαρτησία και από τις σχέσεις του με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Τα χρόνια δράσης του Αλή συμπίπτουν με σημαντικά ιστορικά γεγονότα στην Ευρώπη όπως η οριστική κατάρρευση της βενετσιάνικης ηγεμονίας, η άνοδος των κινημάτων ανεξαρτησίας, η διεκδίκηση από την Αγγλία και την Γαλλία του ελέγχου της Μεσογείου και στη συγκεκριμένη περιοχή των νησιών του Ιονίου, οι Ρωσοτουρκικοί και Ναπολεόντιοι πόλεμοι, η ανάδειξη της οθωμανικής παρακμής καθώς και τα πρώτα στάδια του Ανατολικού Ζητήματος που θα οδηγούσε στο διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γεωγραφικά, πολιτικά, χρονολογικά και ιδεολογικά, ο Αλή ήταν τοποθετημένος μεταξύ των οθωμανικών και δυτικών στρατευμάτων και αυτό εξυπηρετούσε τις φιλοδοξίες του Αλή για επέκταση και ανεξαρτησία. Οι υποτελείς πόλεις των ακτών του Ιονίου, Βουθρωτό, Πάργα, Πρέβεζα και Βόνιτσα καθώς και τα βόρεια νησιά του Ιονίου αποτελούσαν διακαή πόθο της πολιτικής του Αλή και καθώς περνούσαν από τον έλεγχο της μιας ηγεμονίας στην άλλη, ο Αλή σύναπτε διαδοχικά συμμαχίες με αυτές τις δυνάμεις. *«Τα απαρχαιωμένα οθωμανικά πρότυπα διακυβέρνησης, η απαρχαιωμένη διπλωματία και τα ξεπερασμένα πρότυπα εμπορίου δεν μπορούσαν να του παρέχουν την ευελιξία που χρειαζόταν για να προσαρμοστεί σε μια καινούρια παγκόσμια τάξη πραγμάτων και στο πλαίσιο μιας καινούριας προσέγγισης των διεθνών σχέσεων»*. Οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν συνεχή παρουσία και προξένους στα Ιωάννινα. Ιδιαίτερα τον ενδιέφερε η Γαλλία και ότι αυτή συμβόλιζε την εποχή εκείνη ανεξαρτησία, νεωτερισμό, ισχύ και ανωτερότητα. Ήθελε να τον θεωρούν ως ομότιμό τους, αξιόλογο αντίπαλο,

⁴⁶ Κ.Ε. Fleming, Αλη Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000, Σελ. 19, 20, 58, 59, 81, 85, 109,

εφάμιλλο τους στη διπλωματία, ισχυρό και επιδέξιο. Υπερηφανευόταν στους επισκέπτες του πως ο Ναπολέων του είχε υποσχεθεί το βασίλειο της Αλβανίας ως ανταμοιβή για να συνασπιστεί με τους Γάλλους ενάντια στην Οθωμανική Πύλη.⁴⁷

Οι προθέσεις του για τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους - ηγεμονίας ήταν γνωστές στους ξένους. Οι εμπορικοί δεσμοί είχαν ενδυναμωθεί με αύξηση των εισοδημάτων του ιδίου και των υπηκόων του. Δεχόταν στρατιωτική βοήθεια με τη μορφή όπλων και τεχνολογίας. Η προσωπική του αλληλογραφία και η αγγλική αλληλογραφία συχνά αναφερόταν στην «Αλβανία» και στους «Αλβανούς του Αλή». Σύμφωνα με τις επιστολές του Hamilton στο λόρδο Hawkesbury, βρετανό Υπουργό Εξωτερικών, οι Άγγλοι ήταν τρομοκρατημένοι με τη δύναμη του Αλή. *«Διαθέτει στρατιωτική ισχύ και σημαντική οικονομική επιρροή. Έχει θέσει υπό την άμεση διακυβέρνηση όλους τους κατοίκους της Αλβανίας και της Ηπείρου καθυποτάσσοντας τους επίδοξους επαναστάτες και κλέφτες. Οι μέθοδοι του έχουν οδηγήσει σε μια "ευχαριστημένη" και ασφαλή κοινωνία της οποίας η υποταγή επιδεικνυόταν από την ευκολία του Αλή να συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό στρατευμάτων μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα»*.⁴⁸

Παρά το γεγονός ότι ο Αλή χρησιμοποιούσε την ελληνική γλώσσα για όλες τις δосоληψίες της αυλής του, πρώτα και κύρια θεωρούσε τον εαυτό του Αλβανό. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας δεν τον καθιστούσε Έλληνα, όπως και ο διορισμός του από την Πύλη δεν τον καθιστούσε Οθωμανό. Οι Τούρκοι μπέηδες συχνά δεύτερης, τρίτης ή και τέταρτης γενιάς μιλούσαν ελληνικά, θεωρητικά στήριζαν τον Αλή όσο είχε την εύνοια της Πύλης, όμως η αλβανική καταγωγή του σε συνδυασμό με τη σχέση του με μη σουνιτικά δόγματα τον καθιστούσε ανάξιο εμπιστοσύνης, αλλόφυλο, αλλοεθνή και ύποπτο. Στο πασαλίκι του Αλή η **ιστορική-γεωγραφική καταγωγή** ήταν πρωτεύον κριτήριο για την εθνική ταυτότητα μιας ομάδας ή ενός ατόμου ενώ η φυσιολογία, η θρησκεία και η γλώσσα κρινόταν υποδεέστερα. *«Ενώ οι Γερμανοί του Μπίσμαρκ έπρεπε να σκέφτονται με το αίμα οι υπήκοοι του Αλή κινητοποιούνταν κοινωνικά από τον τόπο που είλκαν την καταγωγή τους»*. Η γεωγραφική καταγωγή συχνά συνδυαζόταν με την επίκληση ενός κοινού προγόνου, ιστορική προσωπικότητα και μυθικού ήρωα όπως ο Σκεντέρμπεης για την αλβανική κοινωνία, ή ο Μεγάλος Κωνσταντίνος και γενικότερα οι αρχαίοι Έλληνες για την ελληνική κοινωνία. Ο Αλή επέμενε πως τα Ιωάννινα ανήκαν στην «Αλβανία» και αντιμετώπιζε του Αλβανούς που κατοικούσαν εκεί ως αυτόχθονες κατοίκους της περιοχής. Οι Σουλιώτες είχαν αλβανικές καταβολές, όμως ήταν χριστιανοί ορθόδοξοι, μιλούσαν ελληνικά και ήταν χωρισμένοι σε φάρες. Τα κατορθώματα τους στο πόλεμο εναντίον του Αλή, προέβαλαν ένα πρότυπο αντίστασης και μια ενότητα για τα χωριά του Σουλίου. Οι Σουλιώτες των οποίων τα απόκρημνα χωριά δεν είχαν στην ουσία οικονομικό ενδιαφέρον, παρέχουν ένα εξαιρετικό παράδειγμα για τον τρόπο με τον οποίο αυτοπροσδιορισμένες κοινωνικές ομάδες με κοινή συνείδηση, εντός των περιοχών του Αλή, ήταν δεμένες με τη γη τους. Παρά τις προσφορές του Αλή, ο οποίος

⁴⁷ K.E. Fleming, Αλή Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000, Σελ.21,22, 53, 132,133, 255.

⁴⁸ K.E. Fleming, Αλή Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000,Σελ.183-186.

επεδίωκε πλήρη έλεγχο της περιοχής του, αυτοί προτίμησαν την παραμονή στο τόπο τους, υποστηρίζοντας πως η απομάκρυνση από το Σούλι, ισοδυναμούσε με απώλεια της ταυτότητας τους.⁴⁹

Μάλλον είναι δύσκολο να τεκμηριωθεί ως εθνικιστική η ηγεμονία του Αλή, αφού δεν υπάρχει σαφής προσέγγιση προς μια συγκεκριμένη εθνότητα με αναπτυγμένα τα εθνικά χαρακτηριστικά. Ο φιλάργυρος Αλή δε δίσταζε να κάνει παραχωρήσεις σε αλλόθρησκους, όπως τους Έλληνες, αρκεί να εξασφαλίζει χρήματα, πολιτικά κέρδη ή την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του. Επιδίωξη του ήταν το προσωπικό του αποκλειστικά όφελος και όχι να αγωνιστεί με σκοπό να κατακτήσει εξουσία και ελευθερία για μια συγκεκριμένη εθνική ομάδα. *«Η προσωπική αίσθηση του Αλή για την ταυτότητα ενός συνόλου πήγαζε από την παλαιά κληρονομιά που ήταν βασισμένη στις παραδοσιακές δομές της αλβανικής ληστείας σε συνδυασμό με την ψευτο-αριστοκρατικότητα. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι οποιοδήποτε ανεξάρτητο κράτος και αν οραματιζόταν, θα πιθανευόταν από αυτή την αλβανική στρατιωτικο-αριστοκρατική αφρόκρεμα των εκλεκτών».*⁵⁰

Λόγω της παραπάνω δράσης, της αυξανόμενης ισχύος αλλά και της μη συμμόρφωσης του προς τις υποδείξεις της Πύλης σκοτώθηκε μετά από εκστρατεία του Χουρσίτ πασά στις 24 Ιανουαρίου 1822, στο νησί της λίμνης των Ιωαννίνων. Το πτώμα του αποκεφαλίστηκε και το κεφάλι του στάλθηκε ταριχευμένο από τον Χουρσίτ στην Κωνσταντινούπολη. Το ακέφαλο σώμα του ενταφιάστηκε στον οικογενειακό τάφο του σαραγιού, στο Ιτς Καλέ, κοντά στο Φετιγιέ Τζαμί όπου φαίνεται πως ήταν τόπος προσκυνήματος για τους Αλβανούς Μουσουλμάνους της Ηπείρου και της Αλβανίας έως τα τέλη του 19ου αιώνα. Για τους Αλβανούς εθνικιστές ο Αλή Πασάς θα χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο στην προσπάθεια απόσχισης από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα αλλά και παρακαταθήκη στη διεκδίκηση του βιλαετιού των Ιωαννίνων από τους Έλληνες.

2.8. Διοικητική Διάρθρωση στην Ύστερη Τουρκοκρατία⁵¹

Οι σχέσεις Αλβανών και Τούρκων ήταν σχέση συνεργασίας αλλά και λυκοφιλίας. Η διοίκηση των περιοχών της Αλβανίας και της Ηπείρου λόγω της «συμμαχίας» με τους Αλβανούς ασκούνταν σχεδόν αποκλειστικά από Αλβανούς μπέηδες που διέθεταν προσωπικό στρατό αποκαλούμενοι τουρκαλβανοί. Ο σουλτάνος για να έχει τους Αλβανούς μπέηδες υπό έλεγχο διατηρούσε μικρές διοικητικές περιοχές. Όταν έβλεπε κάποιον ισχυρό μπέη να αναδεικνύεται στη περιοχή, διόριζε και υποστήριζε άτυπα άλλο φιλόδοξο μπέη στη γειτονική περιοχή, εφαρμόζοντας μια πολιτική τύπου «διαίρει και βασίλευε». Μετά τα γεγονότα του Αλή Πασά και των Μποσσατλήδων, το 1839 κατήργησε τα πασαλίκια και για να εξασφαλίσει τον έλεγχο και συγκεντρωτισμό στην περιοχή της Αλβανίας, διαίρεσε τη περιοχή σε τέσσερα βιλαέτια Σκόδρας, Μοναστηρίου, Ιωαννίνων και Κοσσόβου

⁴⁹ Κ.Ε. Fleming, Αλή Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000, Σελ.101 - 105

⁵⁰ Κ.Ε. Fleming, Αλή Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000, Σελ. 245 – 246.

⁵¹ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ. 442 – 457.

(Βλέπε Χάρτη σελ. Α-6 και Α-7) τα οποία αποτελούνταν από σαντζάκια και καζάδες, στο πλαίσιο ευρύτερων μεταρρυθμίσεων με το όνομα «**Τανζιμάτ**». Η νέα διαίρεση έπληττε τα συμφέροντα των μπέηδων, αφού οι φόροι θα συγκεντρωνόταν απευθείας από τους κρατικούς υπαλλήλους της Πύλης. Ο διοικητικός κατακερματισμός των τμημάτων της Αλβανίας, απέβλεπε στην αποφυγή δημιουργίας αισθήματος εθνικής αλβανικής ταυτότητας κάτω από την ηγεσία ενός νέου Σκεντέρμπεη.

Η αναχαίτιση της εθνικής αντίστασης των Αλβανών και της ραγδαίας διαδικασίας της εθνικής αφύπνισης τους ήταν από τους βασικότερους στόχους της κεντρικής εξουσίας. Η αντίδραση στο Τανζιμάτ εκφράστηκε με το επαναστατικό κίνημα των Αλβανών Τόσκηδων με επικεφαλής τον Ζενέλ Γκιολέκα το 1847 που συγκέντρωσε 27.000 μαχητές Αλβανούς και έλληνες και κατέλαβε το Δέλβινο αλλά καταπνίγηκε την ίδια χρονιά. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η αποστολή αναφοράς στον Όθωνα και τον Κωλέτη αλλά και αναφορές για επαφές που εγκαινιάζουν την έναρξη την ελληνοαλβανικής προσέγγισης για τη δημιουργία ενός δυαδικού κράτους. Τα βιλαέτια στα οποία δοκιμάζονται οι ελληνοαλβανικές σχέσεις είναι κυρίως αυτό των Ιωαννίνων αλλά και του Μοναστηρίου.

2.9. Το βιλαέτι των Ιωαννίνων⁵²

Το 1888 το βιλαέτι των Ιωαννίνων αποτελείται από τέσσερα σαντζάκια: του Μπερατίου, του Αργυροκάστρου, των Ιωαννίνων και της Πρέβεζας. Η αναλογία χριστιανών ορθόδοξων έναντι των μουσουλμάνων είναι περίπου 55% προς 44% με το σύνολο των κατοίκων να ανέρχεται στις 500.000. Στις βόρειες περιοχές κυριαρχεί το αλβανικό και μουσουλμανικό στοιχείο και στις νότιες ο χριστιανισμός και η ελληνικότητα. Το βόρειο σύνορο στοιχίζεται άλλοτε επί των Αγίων Σαράντα - Δέλβινο – Πωγωνιανή – Κόνιτσα και άλλοτε επί της Χειμάρρας – Αργυρόκαστρο – Σοπική – Κόνιτσα. Στο βιλαέτι οι Αλβανοί θεωρούν το σύνολο των μουσουλμάνων ομοεθνείς με εξαίρεση κάποιους στα Ιωάννινα, στην Κόνιτσα και στην Πάργα που έχουν ως μητρική γλώσσα την ελληνική και φυσικά τους κρατικούς υπαλλήλους που έχουν την τουρκική. Στο βιλαέτι των Ιωαννίνων δεν συναντώνται μουχατζίρ (=πρόσφυγες) που να έχουν μεταφερθεί από άλλες περιοχές.

Οι αλβανόφωνοι διακρίνονται σε Τόσκηδες, Λιάπηδες και Τσάμηδες. Οι Τόσκηδες που αποτελούν την πλειοψηφία των Αλβανών κατοικούν στο βορρά (Μπεράτι, Μαλλακάστρα, Τεπελένι, Πρεμετή και Αργυρόκαστρο) είναι χριστιανοί ορθόδοξοι και μουσουλμάνοι που πολλοί ανήκουν στο θρησκευτικό τάγμα των μπεκτασήδων.

Τα Ιωάννινα με 20.0000 κατοίκους, όπου διαμένει ο κυβερνήτης (βαλής) και οι ανώτεροι διοικητικοί υπάλληλοι, είναι η πρωτεύουσα και το εμπορικό – διοικητικό κέντρο. Άλλες πόλεις είναι το Μπεράτι με 12.000 κατοίκους έδρα της μεγαλύτερης οικογένειας των μπέηδων Βρυώνη και ο Αυλώνας το κυριότερο

⁵² α. Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ, 2009, Σελ. 104 - 118.

β. Κοκολάκης Μιχάλης, Το ύστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι 1820 – 1913, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, 2003, Σελ. 47 – 56, 126 - 142.

οθωμανικό λιμάνι της περιοχής που διαμένει η ισχυρή οικογένεια Βλιώρα. Στα νότια το μεγαλύτερο τμήμα είναι μοιρασμένο σε τσιφλίκια και σε κρατικές γαιοκτησίες. Η τοπική εξουσία ανήκει στους μπέηδες και στις μετρίου κύρους οικογένειες αγάδων. Σε ορισμένες βόρειες περιοχές όπως το Τεπελένι κυριαρχούν οι αρχηγοί θρησκευτικών ταγμάτων (χαλβετήδες σεϊχίδες ή μπεκτασήδες μπαμπά). Αντίθετα με το βιλαέτι του Κοσσόβου η κατάσταση εδώ είναι ελεγχόμενη όπως φανερώνει η μακρά θητεία των βαλήδων που κατά μέσο όρο διοικούν το βιλαέτι πάνω από τρία χρόνια, πριν αντικατασταθούν.

Το βιλαέτι βρίσκεται κάτω από **ισχυρή ελληνική πολιτισμική επιρροή**, λόγω της ευρείας χρήσης της ελληνικής γλώσσας στο εμπόριο και στην εκπαίδευση ακόμη και μεταξύ των μορφωμένων μουσουλμάνων. Στα 600 περίπου ελληνικά σχολεία φοιτούν όλοι οι ορθόδοξοι ανεξαρτήτως καταγωγής, ως μέλη του μιλλέτ (θρησκευτική κοινότητα) υπό τη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Κορυφαίο εκπαιδευτικό ίδρυμα αποτελεί η Ζωσιμαία Σχολή ένα από τα καλύτερα Λύκεια της αυτοκρατορίας από το οποίο αποφοιτούν ο μουσουλμάνος Ισμαήλ Κεμάλ μελλοντικός πατέρας του αλβανικού έθνους, ο μετέπειτα μέγας βεζύρης Φερίντ πασάς και οι αδελφοί Φρασέρι γνωστοί Αλβανοί εθνικιστές.

Το ορεινό έδαφος και η δεινή οικονομική κατάσταση οδηγούν τους χριστιανούς κυρίως ηπειρώτες σε μετανάστευση για εξεύρεση εργασίας. Στην Κωνσταντινούπολη μόνο δραστηριοποιούνταν περίπου 6.000 βιοτέχνες. Οι μουσουλμάνοι κάτοικοι μεταναστεύουν λιγότερο, κυρίως για την εκπλήρωση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, στις αραβικές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το βιλαέτι παρέχει σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις: δύο συντάγματα των νιζάμ και οκτώ τάγματα πεζικού που μαζί με τις εφεδρείες, τη πολιτοφυλακή, τη χωροφυλακή και τους μπασιμπουζούκους (άτακτα σώματα) συγκροτεί μια δύναμη 30.000 ανδρών.

2.10. Το βιλαέτι του Μοναστηρίου⁵³

Στο βιλαέτι του Μοναστηρίου ανήκουν τα σαντζάκια Ελμπασάν και Ντέμπαρ, αλλά σε επαφή με τον ελληνισμό βρίσκονται κυρίως τα σαντζάκια της Κορυτσάς, του Μοναστηρίου και των Σερβίων. Στη περιοχή κυριαρχεί ο **ανταγωνισμός** της ελληνικής, βουλγαρικής, σέρβικης, βλάχικης και αλβανικής προπαγάνδας γύρω από το μακεδονικό ζήτημα.

Σύμφωνα με τις αυστριακές εκτιμήσεις οι μουσουλμάνοι των τριών σαντζακίων αποτελούν το 35% του πληθυσμού. Στους καζάδες του Σταρόβου, της Κορυτσάς και της Κολώνια κυριαρχούν οι αλβανόφωνοι, ενώ στο σαντζάκι των Σερβίων αντιπροσωπεύουν μόλις το 3 – 4%. Οι μουσουλμάνοι είναι κυρίως σουνίτες αλλά υπάρχουν μπεκτασήδες στις περιοχές της Κορυτσάς, Κολώνιας και της Πρέσπας και Χαλβετήδες στην Αχρίδα και το Κίτσεβο. Οι χριστιανοί αντιπροσωπεύουν τα $\frac{3}{4}$ του πληθυσμού του σαντζακίου του Μοναστηρίου, το 60%

⁵³ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ,2009, Σελ. 119 - 130.

των Σερβίων και λίγο πάνω από το μισό αυτού της Κορυτσάς. Οι χριστιανοί μιλούν διάφορες γλώσσες, σλαβικές διαλέκτους, ελληνικά, αλβανικά και αρουμανικά. Επίσης διαχωρίζονται σε πατριαρχικούς και πιστούς της βουλγαρικής εξαρχίας. Αν και είναι δύσκολο να οριοθετηθούν εθνικό-πολιτισμικά οι διάφορες περιοχές, γενικά στη περιοχή του Μοναστηρίου κατοικούν κυρίως σλαβόφωνοι και ακολουθούν οι ελληνόφωνοι, στο σαντζάκι των Σερβίων κυριαρχεί ευρύτατα η ελληνοφωνία, ενώ στο σαντζάκι της Κορυτσάς εκτός του καζά της Καστοριάς υπερτερεί η αλβανοφωνία.

Η πρωτεύουσα του βιλαετίου το **Μοναστήρι**, με περίπου 45.000 κατοίκους, αποκτά πολιτική και οικονομική δύναμη ενώ είναι και έδρα του 3^{ου} οθωμανικού σώματος στρατού, με φρουρά 9.000 περίπου στρατιωτών μέσα στη πόλη. Η διασύνδεση με το σιδηροδρομικό δίκτυο της βαλκανικής ενδοχώρας το 1894 ευνοεί τις οικονομικές συναλλαγές με το εξωτερικό. Το Μοναστήρι χαρακτηρίζεται ως «πύργος της Βαβέλ», δεδομένου ότι εδώ μιλούν όλες τις γλώσσες. Σλάβοι, Βλάχοι, Έλληνες, Βούλγαροι, Τούρκοι και Αλβανοί Γκέκηδες του Ντέμπαρ ή Τόσκηδες της Κορυτσάς, της Κολώνιας και της Πρεμετής δραστηριοποιούνται οικονομικά. Η Κορυτσά επίσης επωφελείται ιδιαίτερα από τη θέση της στον εμπορικό άξονα Ιωαννίνων - Μοναστηρίου και χαρακτηρίζεται από κάποιους το «μικρό Παρίσι».

Μια τάση αύξησης των μουσουλμάνων σημειώνεται λόγω της μονόπλευρης μετανάστευσης του χριστιανικού πληθυσμού καθώς οι αρχές εμποδίζουν τους νεαρούς μουσουλμάνους να απομακρυνθούν ως κύρια πηγή νεοσυλλέκτων. Η αναχώρηση των νεοσυλλέκτων οδηγεί σε κοινωνικές ανακατατάξεις λόγω της αδυναμίας παροχής βοήθειας στις οικογένειες τους ή και της αβεβαιότητας να επιστρέψουν σώοι και αβλαβείς ιδιαίτερα όσοι αποστέλλονται στην Υεμένη. Αντίθετα πολλοί χριστιανοί μετανάστες επιστρέφοντας διαθέτουν αρκετές οικονομίες για την αγορά κτημάτων από μπέηδες, που αδυνατούν να αντιμετωπίσουν την αύξηση του κόστους εργασίας και έχουν ανάγκη από ρευστό.

Επιπλέον η αυξανόμενη δράση ευρωπαϊών παραγόντων ευνοεί περισσότερο τους χριστιανικούς πληθυσμούς. Οι αρχές έχουν να αντιμετωπίσουν την ανασφάλεια από τη δράση ληστρικών συμμοριών αλλά και την αύξηση της βίας και των ανθρωποκτονιών μέσα από έναν άτυπο πόλεμο μεταξύ βουλγάρων κομιτατζήδων, σερβικών και ελληνικών ένοπλων σωμάτων. Οι Αλβανοί εθνικιστές μάλλον αιφνιδιάζονται ανησυχούν για τη προσπάθεια τοπικής επικράτησης των διάφορων χριστιανικών «εθνοτήτων», φοβούνται το διαμελισμό της αυτοκρατορίας από τις μεγάλες δυνάμεις, συσπειρώνονται γύρω από τους μπέηδες και τους αρχηγούς των μουσουλμανικών αδελφοτήτων που στις δυτικές περιοχές διατηρούν ακόμη την οικονομική ισχύ τους και αναζητούν τρόπους να αυξήσουν το μορφωτικό επίπεδο των αλβανόφωνων πληθυσμών.

2.11. Οι Αρβανίτες⁵⁴

Σύμφωνα με τον καθηγητή Καργάκο το Αρβανίτης προκύπτει από το *Αρβώνιος* ή *Αρβωνίτης*, που υποδήλωνε τον κάτοικο της *Αρβωνος*, όπως τη λέει ο Πολύβιος ή *Αρβώνος*, όπως τη λέει ο Στέφανος Βυζάντιος. Η *Αρβων* ή *Αρβών* ήταν παλιά πόλη της Ιλλυρίας και οι κάτοικοι της που σταδιακά μετανάστευσαν στην Ελλάδα ονομάστηκαν *Αρβανίτες*.

Η πρώτη μαζική εγκατάσταση είκοσι χιλιάδων αλβανόφωνων στη ρημαγμένη από τους πολέμους Πελοπόννησο γίνεται επί αυτοκράτορα *Ιωάννη Καντακουζηνού* (1341-1355), μετά από πρόσκληση του δεσπότη του Μυστρά *Μανουήλ Καντακουζηνό*, αρχικά και του *Θεοδώρου Α' Παλαιολόγο* αργότερα. Αυτοί αποτέλεσαν τους πυρήνες των αλβανόφωνων οικισμών της Πελοποννήσου.

Ο πρώτος **εποικισμός αλβανόφωνων** στην Αττική αρχίζει το 1382 και γίνεται πιο συχνός μετά το 1402. Πολλές σημερινές ονομασίες περιοχών προκύπτουν από τη μετανάστευση ισχυρών οικογενειών όπως των Λιώσα και Σπάτα. Από την Αττική κάποιοι μετακινούνται στα γειτονικά νησιά του Αργοσαρωνικού (Σαλαμίνα, Ύδρα, Σπέτσες) και του Αιγαίου (Άνδρος). Από τα τέλη του 13^{ου} αιώνα αλλά κυρίως το 14^ο αιώνα και 15^ο αιώνα Βυζαντινοί, Βενετοί και άλλοι ενθαρρύνουν την εγκατάσταση αλβανικού αγροτο-στρατιωτικού πληθυσμού κυρίως στις περιοχές της Θεσσαλίας, Βοιωτίας, Αττικής, στη Ν. Εύβοια και στην Πελοπόννησο. Στο τέλος του 18^{ου} αιώνα οι Οθωμανοί μετά την ανακατάληψη του Μοριά ενθαρρύνουν την μετακίνηση Αλβανών μουσουλμάνων αυτή τη φορά κυρίως από το Ντεμπάρ και τη πεδιάδα της Μουζακιάς και την εγκατάσταση στις περιοχές του Λάλα και της Μπαρδούνιας. Είναι γνωστοί οι αγώνες των ελλήνων επαναστατών της Μάνης εναντίον των σκληροτράχηλων Μπαρδουνιωτών και των ελλήνων της βορειοδυτικής Πελοποννήσου εναντίον των Λαλαίων ή Λαλιωτών.

Με το χρόνο η αλβανόφωνη μάζα αφομοιώνεται δημιουργήμα κυρίως του **εξελληνισμού** που πραγματώνεται μέσω της κοινής θρησκείας. Στην αρχή του 19^{ου} αιώνα οι Αρβανίτες έχουν ήδη ελληνική συνείδηση. Ως χριστιανοί ορθόδοξοι πολλοί συμμετέχουν στον πόλεμο της ανεξαρτησίας, ακόμη και ως αρχηγοί, δεδομένου ότι η ορθοδοξία αποτελεί τη βάση της αρχόμενης σύγχρονης ελληνικής ταυτότητας. Μέχρι το 1900 η αλβανοφωνία υποχωρεί καθαρά προς όφελος της ελληνικής γλώσσας και επιταχύνεται στον 20^ο αιώνα. Κύριοι λόγοι ήταν η μακροχρόνια ανάμειξη και η απουσία συμπαγούς εγκατάστασης ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων, η αστικοποίηση, η απουσία γραπτής αλβανικής λογοτεχνικής παράδοσης, η καθυστερημένη αλβανική προπαγανδιστική δράση, η επίδραση του ελληνικού εκπαιδευτικού δικτύου και της εκκλησίας ως φορείς εξελληνισμού και γενικά η υποτίμηση της αλβανικής γλώσσας εντός των ορίων του νέου βασιλείου. Στο νέο ελληνικό βασίλειο το να μιλάει κανείς αλβανικά σημαίνει ότι ανήκει στο χαμηλότερο κοινωνικό στρώμα της νεοελληνικής κοινωνίας, δηλαδή

⁵⁴ α. Σαράντος Καργάκος, *Αλβανοί, Αρβανίτες*, Έλληνες ΣΙΔΕΡΗΣ, 2000, Σελ. 9 – 15, 91 – 99.
β. Nathalie Clayer, *Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού*, ΙΣΝΑΦΙ, 2009, Σελ. 132 - 135.

είναι χωρικός ή ναυτικός, ενώ το να μιλάς ελληνικά σημαίνει ότι είσαι «αληθινός Έλληνας».

Οι Αρβανίτες θα αποτελέσουν **μήλο της έριδος** μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών εθνικιστών. Οι Έλληνες υποστηρίζουν πως ήταν κατά τη γλώσσα εξαλβανισμένοι Έλληνες που είχαν συνείδηση ελληνικής καταγωγής, ενώ οι Αλβανοί συμπεριλαμβανομένου και του Χότζα τους θεωρούν Αλβανούς της διασποράς και εξαίρουν τη συνεισφορά τους στην απελευθέρωση της Ελλάδας. Αφού κύριοι παράγοντες για τον καθορισμό εθνολογικής ταυτότητας θεωρούνται η καταγωγή και η εθνική συνείδηση των μελών, όλοι πρέπει να σεβαστούν την αβίαστη απόφαση συμπαράταξης των ορθόδοξων αρβανιτόφωνων πληθυσμών με τους ελληνικούς πληθυσμούς και τη διαμόρφωση κοινής εθνικής συνείδησης μέσα από τους αγώνες ενάντια στα τουρκαλβανικά στρατεύματα και τις τουρκαλβανικές Αρχές. Από τη στιγμή που γενικότερα στην Ευρώπη η γλώσσα δεν αποτελεί το απόλυτο εθνολογικό κριτήριο ταξινόμησης μιας πληθυσμιακής ομάδας κανείς, στο γλωσσολογικό μωσαϊκό των τουρκοκρατούμενων Βαλκανίων, δεν μπορεί με ασφάλεια να προσδώσει εθνολογική ταυτότητα σε μια ομάδα, αποκλειστικά με βάση τον τρόπο ομιλίας. Άλλωστε δεν ήταν λίγοι οι ελληνόφωνοι ή δίγλωσσοι χριστιανοί κάτοικοι που σπούδασαν σε ελληνικά σχολεία της Ηπείρου ή και των Αθηνών, αλλά αποφάσισαν να ενταχθούν ή και να ηγηθούν της αλβανικής εθνικιστικής προπαγανδιστικής εκστρατείας το 19^ο αιώνα.

2.12. Η Εθνική Αφύπνιση

Η ήττα της Τουρκίας στο ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877-1878 και η Συνθήκη του Βερολίνου στις 13 Ιουλίου 1878 που συνάφθηκε υπό την προεδρία του Γερμανού καγκελάρου Βίσμαρκ βρήκε τους Αλβανούς απροετοίμαστους. Η Συνθήκη αναθεώρησε τις προσωρινές αποφάσεις της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (3 Μαρ 1878) και βασικό δημιούργημα της ήταν η "Μεγάλη Βουλγαρία". Η Σερβία με τη προσάρτηση του Κοσσόβου και του Μαυροβουνίου επεκτείνονται εδαφικά εις βάρος της Αλβανίας.

Μόλις οι Έλληνες απαίτησαν τη Θεσσαλία και την Ήπειρο στο Συνέδριο του Βερολίνου, ήρθαν αυτόματα σε σύγκρουση με τους Αλβανούς σχετικά με τον καθορισμό του αλβανικού εδάφους. Το **βασικό πρόβλημα** στις ελληνοαλβανικές σχέσεις υπήρξε πάντα το γεγονός ότι διεκδικούσαν ουσιαστικά την ίδια περιοχή, την Ήπειρο. Αυτό το πρόβλημα προέκυψε από τη συνήθεια που είχαν οι Τούρκοι να κατατάσσουν τους λαούς ανάλογα με την θρησκεία τους. Έτσι τους Αλβανούς, που ανήκαν στην Ορθόδοξη Εκκλησία, τους θεωρούσαν Έλληνες, παλαιότερα δε Ρωμιούς ή Γραικούς ενώ τους μουσουλμάνους τους ενέτασσαν στους Τούρκους. Για τους Τούρκους δεν υπήρχε ουσιαστική διαφορά ανάμεσα σε έναν Έλληνα και σε ένα μη Έλληνα ορθόδοξο χριστιανό, εφόσον ήταν υπήκοοι του σουλτάνου. Αυτή η συνήθεια των Οθωμανών, να χρησιμοποιούν τη θρησκεία και όχι την εθνική συνείδηση ως κριτήριο καθορισμού της εθνικότητας, δημιούργησε πολλές διαμάχες ανάμεσα στους Έλληνες και τους Αλβανούς. Η τουρκική εξουσία στην Ήπειρο καθώς την ασκούσαν κυρίως μουσουλμάνοι Αλβανοί απέβλεπε στη

σκόπιμη σύγκυση των ορίων Ηπείρου και Αλβανίας, με τρόπο που έθιγε τα ελληνικά συμφέροντα στην Ήπειρο. Στην Ελλάδα ένα μέρος της κοινής γνώμης για ιστορικούς λόγους ήθελε τα σύνορα της Ελλάδας να επεκτείνονται προς το βορρά ως τον ποταμό Γενούσο ή Σκούμπη. Οι μουσουλμάνοι Αλβανοί πάλι και ιδίως της Ηπείρου που κατοικούσαν νότια του ποταμού Γενούσου επέκτειναν τα σύνορα μέχρι τον Αμβρακικό Κόλπο. Αυτή οι δύο παράγοντες δηλαδή η ταύτιση της εθνικότητας με τη θρησκεία και η ανάμιξη των λαών, οδήγησε τους δύο λαούς ουσιαστικά στη διεκδίκηση της ίδιας περιοχής.⁵⁵

Η αντίδραση των Αλβανών στα γεγονότα ήρθε στις 10 Ιουνίου 1878, με την ίδρυση του **Συνδέσμου ή Λίγκας της Πριζρένης** με τη πρωτοβουλία του Αμπντούλ Φράσερι και άλλων 80 εκπροσώπων και ηγετών του αλβανικού λαού. Το μνημόνιο που απέστειλαν στο Βερολίνο συνάντησε τη σφοδρή άρνηση του Μπίσμαρκ για ίδρυση Αλβανικού κράτους και την αναγνώριση Αλβανικού έθνους. Ο Σύνδεσμος ζητούσε την ένωση των 4 βιλαετιών Σκόδρας, Κοσσυφοπεδίου, Μοναστηρίου και Ιωαννίνων που θεωρούσε αλβανικές περιοχές σε ένα «αυτόνομο» βιλαέτι και τη χρήση της αλβανικής γλώσσας στη διοίκηση και την εκπαίδευση. Στο τέλος του 1880 αυτοανακηρύχθηκε ως προσωρινή Κυβέρνηση της Αλβανίας. Διαλύθηκε και τα μέλη του συνελήφθησαν από τους Τούρκους το 1881. Πέτυχε όμως να κάνει γνωστές σε όλη την Ευρώπη τις αλβανικές εθνικές διεκδικήσεις και τη δημιουργία αυτόνομου κράτους.⁵⁶

Μετά από πολύμηνες διαπραγματεύσεις λόγω των ελληνοτουρκικών διαφορών στη χάραξη των συνόρων (κυρίως για τη παραχώρηση ή μη του Μετσόβου λόγω της στρατηγικής του θέσης), στις οποίες συμμετείχε και ο Αμπεντίν Ντίνο Αλβανός Τσάμης τσιφλικούχος πασάς, το 1881 παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα οι περιοχές Άρτας και Θεσσαλίας.

Στον ατυχή πόλεμο του 1897 οι Αλβανοί πάλι βοήθησαν για ευνόητους λόγους τους Τούρκους. Ο Σουλτάνος εμφάνιζε τον πόλεμο ως αγώνα για την προστασία του Ισλάμ και των εδαφών του από τους Έλληνες χριστιανούς. Αλβανικά τάγματα αντιμετώπισαν τους Έλληνες στα Πέντε Πηγάδια και μπήκαν στη Θεσσαλία μαζί με τους Τούρκους, αλλά η επέμβαση των Μ. Δυνάμεων έσωσε την Ελλάδα.

Η αδυναμία της Πύλης να επιβάλει την τάξη και ο επικείμενος διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τα γειτονικά κράτη ανησυχούσε τους Αλβανούς και η αλλαγή του αιώνα βρίσκει τη περιοχή σε μεγάλη αναταραχή και διαδοχικές επαναστάσεις. Το 1902 στο Συνέδριο των Νεότουρκων στο Παρίσι οι Αλβανοί υποστήριξαν τις θέσεις τους με τον Ισμαήλ Κεμάλ Μπέη Βλώρα ο οποίος, όταν τέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα με την επανάσταση των Νεότουρκων, θα εκλεγεί βουλευτής στο νέο οθωμανικό κοινοβούλιο. Σύντομα θα απογοητευτούν και νέες επαναστάσεις θα ξεσπάσουν από το 1909 έως το 1912. Έτσι στις 28 Νοεμβρίου 1912 στον Αυλώνα, με τη στήριξη της Αυστρίας και Ιταλίας, 83 εκπρόσωποι από όλες τις αλβανικές περιοχές, ανακήρυξαν την ανεξαρτησία της

⁵⁵ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 11-14.

⁵⁶ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ 46-47.

Αλβανίας. Στις 29 Ιουλίου 1913 υπογράφεται στο Λονδίνο Πρωτόκολλο «Περί ανεξαρτησίας και Οργανισμού του Αλβανικού Κράτους» υπό την προστασία και εποπτεία των Μεγάλων Δυνάμεων.⁵⁷

2.13. Η δράση των Αλβανών εθνικιστών

Η δράση των Αλβανών εθνικιστών ξεκινά στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και σταδιακά εντείνεται στο δεύτερο μισό του αιώνα. Η **βραδύτητα διάχυσης** του αλβανικού εθνικισμού οφείλεται στην γεωγραφία της περιοχής, στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο λόγω του ανύπαρκτου εκπαιδευτικού δικτύου αλλά και της μη χρήσης γραπτού αλβανικού λόγου για πολλούς αιώνες, στην απουσία μιας αρχής που να κατευθύνει τη δράση των εθνικιστών, στην πολυθρησκευτικότητα του αλβανικού πληθυσμού, στις σχέσεις μεταξύ των αλβανικών φυλών, στην στάση των οθωμανικών αρχών απέναντι στο «αλβανικό ζήτημα», στην πολιτική και τις βλέψεις των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή και στις σχέσεις με τα υπόλοιπα βαλκανικά έθνη.⁵⁸

Ο **αλβανικός εθνικισμός** εμφανίζεται σε μια χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιούνταν η μετάβαση από το σύστημα των μιλλέτ, όπου η ταυτότητα των υπηκόων καθοριζόταν αναλόγως της θρησκείας, σε μια νέα συγκεχυμένη κατάσταση όπου οι εθνικιστές στα Βαλκάνια αναδεικνύουν τα γλωσσολογικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά για τον αυτοπροσδιορισμό τους. Στην πολυεθνотική αυτοκρατορία οι Αλβανοί μουσουλμάνοι ανήκαν στο ίδιο μιλλέτ με τους Τούρκους με δικαιώματα και υποχρεώσεις που αντιστοιχούσαν στους ομόθρησκους τους, ενώ οι ορθόδοξοι συμπορευόταν με τους Έλληνες. Στα Βαλκάνια του 19^ο αιώνα λαμβάνουν χώρα βίαιοι ανταγωνισμοί ανάμεσα στους εθνικιστές των νέων εθνικών κρατών, οι οποίοι προσπαθώντας να επιτύχουν την εδαφική επέκταση των κρατών τους και την εθνική ενότητα στο εσωτερικό τους ανακατασκευάζουν εθνικούς μύθους, σύμβολα και προσαρμόζουν την ιστορία τους στη νέα πραγματικότητα. Οι Αλβανοί εθνικιστές αποδείχτηκαν εξίσου ικανοί στην εθνοκατασκευή και στην εκμετάλλευση των φιλοδοξιών και των συμφερόντων της πολιτικής των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων παρακάμπτοντας ένα αριθμό εμποδίων που οι λοιποί γείτονες τους δε συνάντησαν ποτέ. Όμως η χρονική καθυστέρηση του αλβανικού εθνικού κινήματος θα επιδράσει σημαντικά στην πορεία των Αλβανών σε όλη τη διάρκεια των δύο προτελευταίων αιώνων. Η διαδικασία της εθνικής αφύπνισης πρωτοξεκινά και επιταχύνεται ως συνέπεια της εξωτερικής απειλής και όχι στην προσπάθεια ανεξαρτησίας ή απελευθέρωσης από το τουρκικό ζυγό, όπως συνέβαινε με τους άλλους βαλκανικούς λαούς. Η Αυτοκρατορία στην οποία οι Αλβανοί απολάμβαναν προνόμια επί αιώνες βρισκόταν σε παρακμή και οι γείτονες προσπαθούσαν να επωφεληθούν από τον επικείμενο διαμελισμό της, αρνούμενοι την ύπαρξη αλβανικού έθνους. Οι Αλβανοί εθνικιστές αναλαμβάνουν ένα τιτάνιο έργο αφού, εκτός από την αναχαίτιση της εδαφικής επέκτασης των γειτόνων, έπρεπε να δημιουργήσουν τη δική τους

⁵⁷ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ 52-57.

⁵⁸ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ, 2009, Σελ. 625 - 626.

εθνικότητα και να εξασφαλίσουν τη διεθνή αναγνώριση και υποστήριξη των ισχυρών ευρωπαϊκών δυνάμεων, που διατηρούσαν βλέψεις στη περιοχή. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι αν εξεταστούν όλες οι εδαφικές διεκδικήσεις σε περιοχές που διαβιούσαν αλβανόφωνοι πληθυσμοί, θεωρητικά με τη «ψυχρή λογική των αριθμών», θα απαιτούνταν τριπλάσια επιφάνεια στη δυτική αυτή γωνιά των Βαλκανίων για να ικανοποιηθούν Αλβανοί, Έλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι, Μαυροβούνιοι και Αρουμάνοι Βλάχοι.⁵⁹

Η **γεωγραφία** της περιοχής αποδείχτηκε σύμμαχος και εχθρός ταυτόχρονα. Ενώ ευνοούνταν από την εγγύτητα με την Ευρώπη, φαίνεται πως «το πάθημα του Αλή Πασά» τους κρατούσε απομονωμένους από το εξωτερικό. Στο Συνέδριο του Βερολίνου ο Γερμανός καγκελάριος Μπίσμαρκ υποστήριζε ότι η Αλβανία δεν ήταν τίποτε περισσότερο από μια γεωγραφική έκφραση. Στον 19^ο αιώνα οι Αλβανοί θεωρούνταν ως έναν από τους πλέον καθυστερημένους, πρωτόγονους και απομονωμένους λαούς. Όταν ευρωπαίοι «φιλέλληνες», εμπνεόμενοι από τις ιδέες του διαφωτισμού, έκαναν γνωστό στην Ευρώπη τον αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους με στόχο την αναβίωση του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, ως κομμάτι της ευρωπαϊκής ιστορίας, ποιος θα νοιαζόταν για μια μυστηριώδες, άγνωστη και χωρίς κανένα οικονομικό ενδιαφέρον χώρα; Από την άλλη οι Τούρκοι ανέθεταν τη διοίκηση μικρών περιοχών σε έμπιστους Αλβανούς μπέηδες παρέχοντας κάποια μορφή ελευθερίας στους κατοίκους. Όμως η απομόνωση και η δυσκολία επικοινωνίας μέσω μουλαρόδρομων επικρατούσε και στο εσωτερικό της δύσβατης και ορεινής περιοχής. Διοικητικά η χώρα ήταν διαιρεμένη στα τέσσερα βιλαέτια. Στην επίσημη μετακίνηση μεταξύ των βιλαετίων απαιτούνταν ειδικά έγγραφα. Στην περιοχή δρούσαν ληστοσυμμορίες. Η ζωή ενός ταξιδιώτη εξαρτιόταν από τη διάθεση ή την εκτίμηση ενός ενόπλου να χαραμίσει τη σφαίρα του για έναν άγνωστο διαβάτη. Άλλο ένα εμπόδιο που είχε να αντιμετωπίσει η Αλβανία ήταν η έλλειψη μιας διοικητικής, πολιτισμικής ή εθνικής Αρχής η οποία θα κατεύθυνε τη δράση των εθνικιστών. Η ύπαρξη περιφερειακών – τοπικών ηγεμονιών, έξυπνα ελεγχόμενα από τον σουλτάνο, κατέληγε να είναι παράγοντας διχόνοιας. Η Πύλη είχε επίσης διαιρέσει τις περιοχές των Δυτικών Βαλκανίων σε τέσσερα διαφορετικά διοικητικά βιλαέτια, με χαρακτηριστική θρησκευτική ή εθνολογική ανομοιογένεια, κάνοντας έτσι δύσκολο ακόμη και στους κατοίκους να κατανοήσουν με σαφήνεια ποια ήταν με γεωγραφικούς όρους αυτή η Αλβανία στην οποία αναφέρονται οι εθνικιστές.⁶⁰

Εκείνο που ήταν πραγματικά ανυπέβλητο εμπόδιο στην προσπάθεια εθνικής ενοποίησης ήταν η **πολυθρησκευτικότητα**. Εκτός των συνθημάτων τύπου «η θρησκεία των Αλβανών είναι ο αλβανισμός» του Πάσκο Βάσα, οι αλβανιστές εξαίρουν την κοινή καταγωγή των Αλβανών, την κατασκευή ενός έθνους ανεξάρτητα από όποιες θρησκευτικές δεσμεύσεις, την πεποίθηση ότι κάποτε λάτρευαν τους θεούς των αρχαίων Πελασγών και σήμερα ανήκουν στην ευρύτερη κοινότητα που πιστεύει στο μοναδικό θεό της βίβλου. Στην

⁵⁹ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012,Σελ.56 – 60.

⁶⁰ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012,Σελ.60 – 64.

πραγματικότητα οι εθνικιστές προκαλούν σύγχυση στον μειωμένου μορφωτικού επιπέδου αλβανικό λαό, καθώς αναφέρονται στον αγώνα του καθολικού Καστριώτη όταν θέλουν να προσεγγίσουν την Ιταλία, στην κοινή σουνιτική μουσουλμανική θρησκεία όταν τα αλβανικά τάγματα πολεμούν στο πλευρό των Οθωμανών ενάντια στους χριστιανικούς λαούς των Βαλκανίων, στους ορθόδοξους Αρβανίτες που συμμετείχαν στον αγώνα για την ελληνική ανεξαρτησία, στους ορθόδοξους Τόσκηδες για θέματα που απαιτείται η προσέγγιση με το ελληνικό βασίλειο και στον ήπιο μπεκτασισμό όταν θέλουν να διαφοροποιηθούν από τον απάνθρωπο σκληρό σουνιτισμό της καταρρέουσας οθωμανικής Τουρκίας.⁶¹

Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ο διαχωρισμός σε θρησκευτικές κοινότητες αποτελούσε ταυτόχρονα και εθνικό – κοινωνικό διαχωρισμό κάτι που οι Ευρωπαίοι δυσκολευόταν να κατανοήσουν στο πλαίσιο του γλωσσοκεντρικού διαχωρισμού των εθνών τους. Έβλεπαν τη **θρησκευτική αυτή ταξινόμηση** ως χαρακτηριστικό της θρησκόληπτης και απολίτιστης «Ανατολής» και αδυνατούσαν να εντοπίσουν τις πολιτικές - εθνικές ταυτότητες και αντιπαλότητες στο εσωτερικό μιας αχανούς αυτοκρατορίας. Όπως ο Μπίσμαρκ δυσκολευόταν να κατανοήσει αν η Αλβανία είναι ονομασία εδαφικής περιοχής ή έθνους έτσι και αργότερα όσοι συμμετείχαν στη επιτροπή χάραξης συνόρων δυσκολευόταν να ταυτοποιήσουν εθνικά τους πληθυσμούς των διεκδικούμενων περιοχών. Σύμφωνα με το συγγραφέα Μιχαήλ Κοκολάκη η διαφορά μεταξύ των δύο κύριων **«μιλλέτ»** αντιστοιχούσε σε μια σειρά διπολικών αντιθέσεων, οι οποίες ενώ διευκόλυναν τους Έλληνες να χτίσουν την εθνική τους ταυτότητα αποτελούσαν εμπόδιο για τους Αλβανούς στη δική τους εθνικιστική προσπάθεια:⁶²

<i>Ταυτότητα:</i>	<i><u>Μιλλέτ Ρουμ</u></i>	<i><u>Μιλλέτ Μουσουλμάνων</u></i>
<i>Θρήσκευμα:</i>	<i>Ορθόδοξος -</i>	<i>Μουσουλμάνος</i>
<i>Εθνικότητα:</i>	<i>Ρωμιός -</i>	<i>Τούρκος</i>
<i>Ιστορικό πρότυπο:</i>	<i>Βυζάντιο -</i>	<i>Οθωμανική Αυτοκρατορία</i>
<i>Εθνικός ηγέτης:</i>	<i>Πατριάρχης -</i>	<i>Σουλτάνος</i>
<i>Εθνική γλώσσα:</i>	<i>Ελληνική -</i>	<i>Τουρκική</i>
<i>Εθνικό κέντρο:</i>	<i>Κωνσταντινούπολη</i>	<i>Κωνσταντινούπολη</i>
	<i>ως «Βασιλεύουσα»</i>	<i>ως «Ισλαμπόλ», «αφθονία του Ισλάμ»</i>

Οι Αλβανοί στην προσπάθεια εθνοκατασκευής στηρίχτηκαν στην **κοινή γλώσσα**. Οι Οθωμανοί, που γρήγορα συνειδητοποίησαν ότι από μόνο του αυτό το στοιχείο ήταν ικανό να ενώσει τους Αλβανούς σε ένα έθνος με αποσχιστικές τάσεις, απαγόρευαν τη διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας. Οι Αλβανοί μουσουλμάνοι φοιτούσαν σε τουρκικά σχολεία, ενώ οι Αλβανοί ορθόδοξοι μαθητές μόνον σε ελληνικά σχολεία. Μεγάλο εμπόδιο ήταν το γεγονός ότι η αλβανική γλώσσα δεν ήταν γραπτή, αφού οι Αλβανοί μόλις το 1908 μπόρεσαν να καταρτίσουν δικό τους αλφάβητο. Μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα σε όλη την Αλβανία υπήρχαν μόνο δύο αλβανικά σχολεία. Στη βόρεια Αλβανία, πριν την

⁶¹ Nathalie Clayer, Οι Απαραχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ, 2009, Σελ. 627 – 629.

⁶² Κοκολάκης Μιχαήλς, Το ύστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι 1820 – 1913, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, 2003, Σελ. 57-58.

έναρξη του Α΄ ΠΠ, στις περιοχές που κατοικούσαν Μιρδίτες, με 18.000 πληθυσμό, ελάχιστοι μπορούσαν να γράφουν και να διαβάζουν. Έτσι οι αλβανιστές θέτουν ως προτεραιότητα τη διάπλαση μιας προσιτής στο λαό γλώσσας και στη συνέχεια τη δημιουργία κατάλληλου εκπαιδευτικού δικτύου για τη διδασκαλία της.⁶³

Για να αντιμετωπίσουν την ελληνική εθνικιστική επιρροή και τον κίνδυνο αφομοίωσης των ορθόδοξων πληθυσμών της νότιας Αλβανίας οι Αλβανοί αναδεικνύουν την **ετερότητα Αλβανός – Έλληνας**. Οι έλληνες παρουσιάζονται ως διπρόσωποι που μοναδικό στόχο έχουν την εδαφική επέκταση, ενώ δεν ενδιαφέρονται για τους αλβανούς ομόθρησκους τους όπως έκαναν και με τους αρβανίτες που δεν τους αναγνωρίζουν κανένα δικαίωμα. Οι αλβανιστές επιδιώκουν την ίδρυση αλβανικής ορθόδοξης εκκλησίας για να ξεφύγουν από την πολιτική του Πατριαρχείου, το οποίο ταυτίζεται με τον ελληνισμό. Ένας ορθόδοξος αλβανόφωνος ιερέας, ο παπά Κρίστο Νεγκοβάνι, παρουσιάζεται ως «μάρτυρας του έθνους», μετά τη δολοφονία του από ελληνική ένοπλη ομάδα το 1905. Ο ίδιος γεννήθηκε στο χωριό Νεγκοβάνη (Φλάμπουρο) είχε μαθητεύσει σε Λύκειο της Αθήνας, αλλά ως ιερέας κάνει λειτουργίες στα αλβανικά και διδάσκει στα παιδιά τη μητρική τους γλώσσα. Η δολοφονία του μητροπολίτη Κορυτσάς Φώτιο, το 1906, έρχεται ως αντεκδίκηση, σύμφωνα με το αλβανικό έθιμο του αίματος. Καταγγέλλουν τους ιεράρχες οι οποίοι απειλούν τους αλβανιστές με αφορισμό και πιέζουν τους αλβανόφωνους ορθόδοξους να στέλνουν τα παιδιά τους μόνο σε ελληνικά σχολεία. Εξηγούν ότι τα εκκλησιαστικά βιβλία πρέπει να μεταφραστούν στα αλβανικά. Τονίζουν τη καταγωγή τους με το επιχείρημα ότι μόνο οι απόγονοι των Πελασγών έχουν δικαίωμα στη περιοχή αφού βρίσκονται εκεί πολύ πριν φτάσουν οι Έλληνες. Υποστηρίζουν ότι οι σύγχρονοι Έλληνες είναι μικρόσωμοι και άσχημοι αντί μεγαλόσωμοι και ωραίοι όπως οι Έλληνες της αρχαιότητας και είναι απόγονοι των Σλάβων ή προϊόν ανάμειξης πολλών λαών. Η ελληνική γλώσσα των θεών είναι ξένη και άχρηστη, ενώ οι Αλβανοί δεν πρέπει να φοιτούν στα ελληνικά σχολεία όπου κυριαρχεί η ελληνική προπαγάνδα.⁶⁴

Η σταδιακή παρακμή και ο επικείμενος διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ωθεί τους Αλβανούς να τονίσουν την **διαφορά Αλβανός – Τούρκος**. Οι Αλβανοί έχουν αναγκαστεί με αντάλλαγμα την ελευθερία, την τήρηση των δικών τους άγραφων νόμων, την πρόσβαση στα όπλα και στα άλογα να προσφέρουν είκοσι πέντε από τους καλύτερους βεζύρηδες, τη γενναιότητα, το λόγο της τιμής (μπέσα) και άφθονο χυμένο αίμα. Η παραπάνω ετερότητα λαμβάνει διάφορες μορφές. Έτσι αντιστοιχεί στο δίπολο **Ευρωπαίος – Ασιάτης**. Οι Αλβανοί πρέπει να αποτρέψουν πάση θυσία τη μετακίνηση αλβανόφωνων μουσουλμάνων στην Ανατολική Τουρκία. Ενώ οι Τούρκοι ως μογγολοταταρική φυλή που προέρχεται από τις στέπες της Ασίας, θα επιστρέψουν εκεί που ανήκουν, οι Αλβανοί το αρχαιότερο έθνος της Ευρώπης πρέπει να παραμείνουν στο τόπο τους. Οι Αλβανοί ασπάστηκαν το Ισλάμ για την ισχύ και το όφελος («όπου είναι το σπαθί, εδώ είναι η θρησκεία»). Επίσης παραλληλίζεται με την ετερότητα

⁶³ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012, Σελ.64 – 65.

⁶⁴ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΖΝΑΦΙ, 2009, Σελ.451 - 452, 454 – 460.

μορφωμένος – πολιτισμένος έναντι του αγροίκου – βάρβαρου. Οι Τούρκοι θεωρούνται νωθής νοημοσύνης, πρωτόγονοι, βάρβαροι, φανατικοί και κυρίως αδύνατοι αντίθετα με τους Αλβανούς στους οποίους οφείλεται η νίκη εναντίον των Ελλήνων το 1897. Ο όρος Χαλδούπ ως συνώνυμο του Τούρκου έχει την έννοια του βραδυκίνητου και χοντροκομμένου. Καταστρέφουν το χαλιφάτο της Βαγδάτης και τον αραβικό πολιτισμό. Οι Αλβανοί αποκαλούν τον Αμπντούλ Χαμίτ άδικο σουλτάνο, αμφισβητούν την ισλαμική νομιμότητα διαδοχής του σουλτάνου – Χαλίφη και θεωρούν ότι οι έννοιες Τούρκος και Ισλάμ πρέπει να αποσυνδεθούν αφού η Τουρκία είναι εχθρός της μουσουλμανικής θρησκείας. Η τουρκική γλώσσα είναι πρωτόγονη και ανίκανη να φέρει τον πολιτισμό. Τέλος εκφράζει την ετερότητα **καταπιεστή - καταπιεσμένου.** Η οθωμανική διοίκηση περιγράφεται ως απεχθής και η τοπική κυβέρνηση ταυτίζεται με τις έννοιες της αυθαιρεσίας, της αδικίας, της διαφθοράς και της καταπίεσης μέσω της φορολογίας. Οι Αλβανοί χρησιμοποιούνται ως στρατιώτες, υποβιβάζονται σε κατώτερες διοικητικές θέσεις και στέλνονται μακριά από τη πατρίδα τους γη. Επίσης στερούνται του δικαιώματος να έχουν σχολεία και να καλλιεργούν τη γλώσσα τους.⁶⁵

Όμως η πολύχρονη θρησκευτική ένταξη της πλειονότητας των Αλβανών στην ισλαμική κοινότητα καθιστούσε δύσκολη την αποδοχή μιας τέτοιας ετερότητας. Έτσι κατασκεύασαν την εικόνα ενός **«χαλαρού» Ισλάμ** ή ενός διαφορετικού αλβανικού Ισλάμ σε αντιδιαστολή με το «φανατικό» και «δεσποτικό» τουρκικό σουνιτικό Ισλάμ. Τώρα δηλώνουν επιφανειακά εξισλαμισμένοι, ως κρυπτοχριστιανοί ή ως μπεκτασήδες. Το ετερόδοξο Ισλάμ των Μπεκτασήδων, Σαντήδων και των Χαλβετήδων παρουσιάζεται ως ανεκτικό και φιλελεύθερο Ισλάμ, ευπρόσιτο στο χριστιανισμό, συμβατό με την Ευρώπη, έτσι που να τους δίνει το δικαίωμα παραμονής στα Βαλκάνια. Η πλειονότητα του μουσουλμανικού πληθυσμού όμως θα παραμείνει προσκολλημένη στο σουνιτικό Ισλάμ που εκφράζει τη δυσκολία του λαού να αποδεχτεί τους νεωτερισμούς των εθνικιστών.⁶⁶

Για να μετασχηματιστεί ένας λαός σε έθνος πολλές φορές χρειάζεται αναθεώρηση της ιστορίας και προσαρμογή της στις απαιτήσεις της εποχής ώστε να παράξει «τεκμήρια εθνικοποίησης». Η **ανακατασκευή της ιστορίας**, μέσω της χειρουργικής διαδικασίας, απαιτεί την ανάσυρση κομματιών του παρελθόντος τη στιγμή που άλλα πρέπει να αφαιρεθούν. Τα όρια μεταξύ του μύθου και της ιστορίας είναι θολά και δυσδιάκριτα. Η ιστορία θα παίξει σημαντικό ρόλο στην κατασκευή της αλβανικής εθνικής ταυτότητας.⁶⁷

Έτσι απαιτούνται τεκμήρια για την αλβανική ιστορική συνέχεια, την καταγωγή των Αλβανών από τους αρχαίους κατοίκους των δυτικών Βαλκανίων και τη διαχρονική παρουσία τους σε σχέση με νεώτερα αφιχθέντες γειτονικούς λαούς οι οποίοι έχουν εντάξει στην προπαγάνδα τους την άρνηση ύπαρξης αλβανικού έθνους. Ο **μύθος της καταγωγής** φτάνει ως τους Πελασγούς και αντικαθίσταται σταδιακά από τη θεωρία της ιλλυρικής προέλευσης, που στηρίζεται με πιο

⁶⁵ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ,2009, Σελ.409 – 420, 425.

⁶⁶ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ,2009, Σελ.433 – 436, 629 – 630.

⁶⁷ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012,Σελ.69 - 70.

πειστικά τεκμήρια. Όμως αυτό δεν αρκεί αφού η παρουσία των Ιλλυριών σε βόρειες περιοχές, αφήνουν εκτεθειμένους αλβανόφωνους πληθυσμούς στην Ήπειρο και την Μακεδονία. Έτσι στους προγόνους τους θα προστεθούν τα αρχαία ηπειρωτικά φύλα αλλά και οι Μακεδόνες, ενώ στους Αλβανούς ήρωες θα προστεθούν ο βασιλιάς Πύρρος, ο Μέγας Αλέξανδρος γιος της ηπειρώτισσας Ολυμπιάδας, ο Μάρκος Μπότσαρης κ.α.⁶⁸

Ο Σάμι Φρασέρι επισημαίνει στα έργα του τον ξεχωριστό χαρακτήρα του αλβανικού έθνους, την ινδοευρωπαϊκή άρια του φύση και τονίζει τη διαφορά τους με τους Έλληνες και τους Τούρκους. Οι Έλληνες χαρακτηρίζονται ως οι χειρότεροι και πιο επικίνδυνοι εχθροί γιατί πλαστογραφούν την ιστορία και επιδιώκουν την ενσωμάτωση και αφομοίωση αλβανόφωνων πληθυσμών με στόχο τη συρρίκνωση της αλβανικής επικράτειας.⁶⁹

Η Ευρώπη για τους Αλβανούς συμβολίζει τον πολιτισμό, την ισχύ, την ευημερία, το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο, την οικονομική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζεται ως άδικη, άπιστη, αποστασιοποιημένη και προσωποποιείται σε μια συγκεκριμένη κάθε φορά χώρα με συμφέροντα στη περιοχή. Το 19^ο αιώνα στα κείμενα των εθνικιστών είναι έντονο **το σύνδρομο της ιστορικής θυματοποίησης** αφού οι Αλβανοί παρουσιάζονται διαχρονικά ως αντικείμενο εκμετάλλευσης από Έλληνες, Οθωμανούς, Ευρωπαίους και φτάνει στο απόγειο του το 1913 όταν ένα τμήμα διεκδικούμενων αλβανικών εδαφών θα μείνουν εκτός των συνόρων του νέου κράτους. Η προβολή της εικόνας του «μόνιμου θύματος» αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για την κριτική θεώρηση του παρελθόντος. Η συγκεκριμένη στάση σε συνδυασμό με την καθυστερημένη ανεξαρτησία και τη μερική «εδαφική αποκατάσταση» έχει δημιουργήσει το σύγχρονο αλβανικό σύμπλεγμα της συνεχούς εξωτερικής απειλής και του μόνιμα αδικημένου και κατατρεγμένου έθνους.⁷⁰

⁶⁸ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012,Σελ. 70 – 71.

⁶⁹ Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ,2009, Σελ. 407 – 408.

⁷⁰ Piro Misha «Μύθος και Αμνησία» στο Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012,Σελ.75,76.

Σελίδα σκόπιμα κενή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΠ

3.1 Στρατηγικές Μικρών και Αδυνάμων Κρατών

Σε ένα άναρχο σύστημα το βασικότερο διαφοροποιητικό στοιχείο μεταξύ των μονάδων είναι η **ισχύς**. Στο διεθνές δίκαιο τα κυρίαρχα κράτη είναι τυπικά ισότιμα. Κάθε μονάδα όμως επιδιώκει να αυξάνει την ισχύ της, ώστε να μεγιστοποιεί την ικανότητα αυτοπροστασίας της. Όσο ισχυρότερη, ωστόσο, γίνεται η κάθε μονάδα, τόσο μεγαλύτερες παραστάσεις πραγματικής ή δυνητικής απειλής δημιουργεί στις άλλες μονάδες καθιστώντας τις όλες ανασφαλείς και καχύποπτες για την ισχύ των άλλων (δίλημμα ασφαλείας). Σε περιόδους εντάσεων και έντονων ανταγωνισμών οι μονάδες είναι υποχρεωμένες να κάνουν υπολογισμούς βασισμένους στον καταμερισμό ισχύος με τη λογική των συνεπειών και λιγότερο με τη λογική του πρέποντος που απορρέει από το διεθνές δίκαιο και τους διεθνείς θεσμούς και κυριαρχούν σε περιόδους ηρεμίας και ασφαλείας.⁷¹

Με βάση τον καταμερισμό ισχύος τα κράτη κατηγοριοποιούνται από τα πλέον ισχυρά που ασκούν ηγεμονία μέχρι τα πιο μικρά, αδύναμα και ασταθή. Οι συντελεστές που καθορίζουν την ισχύ ενός κράτους ποικίλουν, με διαφορετική αξία σε κάθε περίοδο, αλλά γενικά διακρίνονται σε υλικούς (Γεωγραφία, Πληθυσμός, Πηγές Πλούτου και Οικονομία, Ένοπλες Δυνάμεις), σε λειτουργικούς (Πολιτικό Σύστημα, Διοίκηση, Στρατιωτική Κινητοποίηση, Θέση στο Διεθνές Σύστημα) και υποκειμενικούς (Ηγεσία, Κύρος του Κράτους).⁷²

Σύμφωνα με την καθηγήτρια Miriam Elman, που πιστεύει ότι οι **νεορεαλιστές** έχουν πλεονέκτημα στο να εξηγούν την συμπεριφορά των μικρών κρατών, οι συνέπειες του διλήμματος ασφαλείας είναι οξύτερες για τα μικρά κράτη. Συγκρινόμενα με τα ισχυρά κράτη, τα αδύναμα κράτη δεν μπορούν να αντέξουν τα αποτελέσματα σοβαρών λαθών στην εξωτερική τους πολιτική και την εξαπάτηση από τις άλλες δυνάμεις του Διεθνούς Συστήματος. Αν και τα δύο επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, τα μικρά κράτη αισθάνονται σε μεγαλύτερη έκταση τα αποτελέσματα της διεθνούς αναρχίας, έχουν λιγότερες επιλογές, εναλλακτικές λύσεις και ελευθερία σε σχέση με τις μεγαλύτερες δυνάμεις.⁷³

Στο συλλογικό έργο *Small States in International Relations* ο Robert Keohane ισχυρίζεται ότι τα μικρά κράτη χαρακτηρίζονται από την ανάγκη για εξωτερική βοήθεια, τα στενά περιθώρια λαθών και χρόνου για τη διόρθωσή τους και την επίγνωση των ηγετών τους ότι η αδυναμία τους είναι μη αναστρέψιμη, ενώ ο David Vital συμπεριλαμβάνει στα μικρά κράτη, αυτά που δεν έχουν τους πόρους ή την ικανότητα να διατηρήσουν έναν ανεξάρτητο διεθνή ρόλο στο Διεθνές Σύστημα ή σε περιφερειακό επίπεδο.⁷⁴

⁷¹ Χ Παπασωτηρίου, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2009, Κεφ 2,3

⁷² Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010, Σελ. 147 – 181.

⁷³ Miriam Fendius Elman *The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard*, *British Journal of Political Science*, Accessed: 14/08/2013 09:36, Cambridge University Press

⁷⁴ Robert Keohane και David Vital στο *Small States in International Relations*, University of Washington Press, 2006

Είναι αρκετά δύσκολο για ένα μικρό κράτος να παραμένει **ουδέτερο** σε περιόδους συγκρούσεων και έντονων ανταγωνισμών μεταξύ των κρατών. Σύμφωνα με τον Morgenthau στο *Politics among Nations* (1948/196) "τα μικρά κράτη χρωστούσαν κατά περιόδους την ουδετερότητα τους είτε στην ισορροπία ισχύος (Βέλγιο και τα Βαλκανικά κράτη μέχρι το Β΄ ΠΠ), ή στην συντριπτική κυριαρχία μιας από τις περιφερειακές ή Μ. Δυνάμεις (τα μικρά κράτη της Κεντρικής και Ν. Αμερικής και η Πορτογαλία), είτε στην έλλειψη γεωπολιτικής αξίας της επικράτειας τους και στην μη ένταξή τους στα ιμπεριαλιστικά σχέδια και τις φιλοδοξίες των Μ. Δυνάμεων (Ελβετία και Ισπανία)".⁷⁵

Συνήθως τα μικρά κράτη δεν ενδιαφέρονται για τη κατάταξη τους στη διεθνή κατανομή ισχύος, αλλά σε σύγκριση με τα γειτονικά και λοιπά κράτη της περιφέρειας τους που δύνανται να ορθώσουν απειλή, καθώς η επιβίωσή τους θα εξαρτηθεί από τη σύγκριση της ισχύος τους με αυτά τα κράτη. Το μικρό κράτος για την προστασία του πρέπει να αναζητήσει τη βοήθεια ενός ισχυρού κράτους ή άλλων κρατών στη περιοχή και έτσι συμμετέχουν σε **συμμαχίες**. Η επιβίωσή του εξαρτάται λιγότερο από τις δικές τους ικανότητες και περισσότερο από την ισχύ των μεγάλων προστατών τους που έρχονται σε σύγκρουση με το κράτος που το απειλεί. Η προσκόλληση σε μία μεγάλη δύναμη εξασφαλίζει την επιβίωση του αφού μέσω της συμμαχίας επιτυγχάνεται η ενδυνάμωση του. Η συμμαχία προϋποθέτει ότι το μεγάλο κράτος, που θα παρέχει ασφάλεια στο μικρό, θα μπορεί να επωφελείται στρατηγικών πλεονεκτημάτων από τη συμμαχία αυτή.⁷⁶

Πολλές φορές το κράτος αναγκάζεται να περιορίσει την ανεξαρτησία του ώστε να εξασφαλίσει κατ' ελάχιστο την επιβίωσή του. Η λέξη «ανεξαρτησία» υπονοεί την ελευθερία, αλλά υπονοεί και την αναγκαιότητα να στηρίζεσαι στον εαυτό σου. Η δημιουργία συμμαχιών δεν είναι πάντα εύκολη. Η πρόσδεση στο άρμα μιας μεγάλης δύναμης σημαίνει περιορισμό της «ελευθερίας» του, ενώ η συμμαχία με άλλα κράτη στην περιοχή σημαίνει υποχρεώσεις. Επίσης είναι ανοησία να συνάπτει συμμαχίες αν δεν εδράζονται στο συμφέρον όλων των μελών. Πολλές φορές ο αμοιβαίος φόβος είναι η μόνη ασφαλής βάση μιας συμμαχίας. Ένα κράτος πρέπει να προβλέπει τις προθέσεις των άλλων κρατών, να προβαίνει σε ορθές εκτιμήσεις και να παίρνει τη συμφερότερη απόφαση. Μια λάθος συμμαχία συνήθως αποβαίνει καταστροφική για ένα μικρό κράτος και το εκθέτει ακόμη περισσότερο στις απειλητικές διαθέσεις ενός γειτονικού κράτους. Σύμφωνα με τον Waltz «*Μεταξύ ενός μεγάλου αριθμού περίπου ίσων σε ισχύ κρατών, ο ανταγωνισμός είναι έντονος και η διαδικασία εξισορρόπησης περίπλοκη. Για κάθε κράτος η ισχύς του σε σχέση με άλλα κράτη είναι σε τελική ανάλυση το κλειδί για την επιβίωσή του*».⁷⁷

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι σε περίπτωση απειλής η **στρατηγική της εξισορρόπησης** είναι μονόδρομος για ένα μικρό κράτος. Η

⁷⁵ Iver B. Neumann and Sieglinde Gsthl, Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations, Centre for Small State Studies University of Iceland May 2004.

⁷⁶ Ευαγόρου, Λ. Ε., «Τα Μικρά Κράτη και η Στρατηγική τους στο Διεθνές Σύστημα: Η Περιπτωσιολογική Μελέτη της Κύπρου», Γεωστρατηγική, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Τεύχος 12, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2007, σελ. 61-72.

⁷⁷ Kenneth N. Waltz, Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2011, Σελ. 266 – 268.

εξισορρόπηση ισχύος και κυρίως των απειλών διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική. Η εσωτερική εξισορρόπηση που αφορά στην αναβάθμιση των αμυντικών δυνατοτήτων του είναι δυσχερής καθώς τα αδύναμα κράτη δεν διαθέτουν τους αντίστοιχους πόρους και δυνατότητες. Η εξωτερική αφορά στη στρατηγική προσέγγισης και συνεργασίας με άλλα κράτη και ορίζεται ως προσπάθεια των κρατών να συνασπίζονται απέναντι στην απειλή. «Ο δανεισμός δυνάμεων απ' έξω αποτελεί κλασική μέθοδο εξισορρόπησης αντιπάλου» γράφει ο Πλατιάς. Η εξωτερική εξισορρόπηση μέσω συμμαχιών προσφέρει αύξηση της διαθέσιμης ισχύος και ευχερέστερη πρόσβαση στη διαχείριση της από κοινού διαθέσιμης ισχύος με βάση την αρχή «εν τη ενώσει η ισχύς».⁷⁸

Ειδικότερα για τα μικρά κράτη η απευθείας απειλή από μια ηγεμονική ή Μ. Δύναμη τα αναγκάζει σε υποχώρηση, υποταγή και αποδοχή αυτών που οι δυνατοί θα προστάξουν. Είναι ουτοπία να αναμένουμε τα κράτη να ενεργούν όπως οι Μήλιοι στο κλασικό παράδειγμα του Θουκυδίδη διακυβεύοντας την ύπαρξη τους. Οι σύγχρονες περιπτώσεις της Σερβίας και του Ιράκ (κράτη με μέση ισχύ) είναι περισσότερο αποτέλεσμα κακών εκτιμήσεων και υπολογισμών των ηγετών τους παρά ενσυνείδητη αντίσταση στο όνομα της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας τους, ακόμη και αν στη περίπτωση του δευτέρου στον αραβικό κόσμο αποτελεί τιμή να μάχεσαι ενάντια στην ιμπεριαλιστική δύναμη των ΗΠΑ.

Η εναλλακτική στρατηγική του κατευνασμού έχει πρόσκαιρα αποτελέσματα και έχει αποδειχτεί ότι ανοίγει την όρεξη του απειλητικού κράτους αφού ερμηνεύει την υιοθέτηση της ως αδυναμία. Τέλος η συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς και η επίκληση του διεθνούς δικαίου δεν κατοχυρώνει τα μικρά κράτη σύμφωνα με το χαρακτηριστικό παράδειγμα της Κύπρου.⁷⁹

Θα κλείσουμε με μια νότα αισιοδοξίας για τη μοίρα των μικρών και αδυνάτων κρατών δανειζόμενοι τη ρήση του Robert Keohane: «Αν οι λιλιπούτιοι μπορούν να δέσουν και να χειραγωγήσουν τον Γκιούλιβερ, ή να τον κάνουν να μάχεται προς όφελος τους, τότε θα πρέπει να μελετώνται και να αντιμετωπίζονται τόσο προσεκτικά όσο και οι γίγαντες».⁸⁰

3.2 Το Διεθνές Περιβάλλον πριν τη Δημιουργία Κράτους

Η γεωπολιτική αξία της θέσης της Αλβανίας θα αποδειχτεί σωτήρια για την επιβίωση του αλβανικού έθνους και τη δημιουργία κράτους, αφού επηρέαζε άμεσα τα ζωτικά συμφέροντα της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας στα Βαλκάνια. Ο Ισμαήλ Κεμάλ ανέπτυξε σημαντική δράση στο εξωτερικό. Ο ίδιος είχε συνάψει στις 22 Ιανουαρίου 1907 μυστική συμφωνία ή Δήλωση Συνεννόησης με τον Έλληνα πρωθυπουργό Γεώργιο Θεοτόκη. Αργότερα ο Φαϊκ Κονίτσα, σε συνεργασία με τον κληρικό Φαν Νόλι, θα προχωρήσουν τις συζητήσεις (9 Αυγούστου 1912) για την λεγόμενη **ελληνοαλβανική προσέγγιση** και τη δημιουργία δυαδικού κράτους που ήταν εξαρχής καταδικασμένη να αποτύχει. Η

⁷⁸ Ηλίας Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010, Σελ.212 - 218.

⁷⁹ Ευαγόρου, Λ. Ε., «Τα Μικρά Κράτη και η Στρατηγική τους στο Διεθνές Σύστημα: Η Περιπτώσιολογική Μελέτη της Κύπρου», Γεωστρατηγική, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Τεύχος 12, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2007, σελ. 61-72.

⁸⁰ Robert Keohane "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics". *International Organization*, 1969, Σελ 310.

Ελλάδα δεν ήταν αντίθετη με τη δημιουργία νέου κράτους, αρκεί αυτό να περιλάμβανε όσο το δυνατό λιγότερους ελληνικούς πληθυσμούς.⁸¹

Η Τουρκία λόγω αδυναμίας να αντιμετωπίσει στρατιωτικά τα βαλκανικά κράτη επιθυμούσε τη δημιουργία νέου κράτους ή αλβανικής αυτονομίας υπό την εποπτεία της Υψηλής Πύλης, γιατί αλλιώς τα εδάφη θα μοιραζόταν μεταξύ Ελλάδος και Σερβίας. Οι Ιταλοί έβλεπαν την Αλβανία ως βάση και προγεφύρωμα για την επέκταση και επιρροή τους στα Βαλκάνια. Επίσης επιθυμούσαν τον πλήρη έλεγχο των στενών του Οτράντο στην Αδριατική και αυτό δεν θα ήταν εφικτό, αν οι ακτές έπεφταν στα χέρια της Ελλάδας ή της Σερβίας. Ιδιαίτερη αξία είχε το λιμάνι του Αυλώνα και τα στενά της Κέρκυρας, όπου με τη δημιουργία μιας ναυτικής βάσης από την Ελλάδα ή τους συμμάχους της θα ήλεγχαν την Αδριατική. (Στρατηγική αξία στενών όπως Παράρτημα «Γ»). Για την Αυστρία η δημιουργία ενός ανεξάρτητου αλβανικού κράτους ήταν απαραίτητη για να αποκοπεί η Σερβία από την Αδριατική, αφού θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως βάση για τους Ρώσους για την επέκταση τους προς δυσμάς. Η Αυστρία φοβόταν ότι ένα εκτεταμένο σερβικό βασίλειο που θα περιλάμβανε την Κροατία, Σλοβενία, Δαλματία και το Μπανάτ θα απειλούσε την ίδια την υπόστασή της. Ιταλία και Αυστρία δεν ήθελαν να δουν την ισορροπία στη Αδριατική να μεταβάλλεται. Η Ρωσία για να αυξήσει την επιρροή της στα Βαλκάνια επεδίωκε την προσάρτηση περιοχών της Αλβανίας σε Σερβία και Βουλγαρία. Η Αγγλία και η Γαλλία γενικά ευνοούσαν τις ελληνικές θέσεις καθώς δεν είχαν ζωτικά συμφέροντα τέτοια, ώστε να έρθουν σε σύγκρουση με τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις.⁸²

3.3 Η Χάραξη των Συνόρων

Τον Μάρτιο του 1913 ο Ελληνικός Στρατός, με την αποφασιστική υπερκέραση και εισχώρηση του Τχη Βελισαρίου στα νώτα της τουρκικής αμυντικής διάταξης στη μάχη του Μπιζανίου, καταλαμβάνει την πόλη των Ιωαννίνων. Οι Αλβανοί πολέμησαν στο πλευρό των Τούρκων και μάλιστα ζήτησαν να υψωθεί στο κάστρο η αλβανική σημαία, ώστε η πόλη να θεωρείται αλβανική αλλά και για να προκαλέσουν την επέμβαση των Μ. Δυνάμεων, όμως ο Εσάτ Πασάς αρνήθηκε. Στις 5 Νοεμβρίου 1912, η Χειμάρρα καταλήφθηκε από τον Χειμαρριώτη ταγματάρχη της χωροφυλακής, Σπύρο Σπυρομήλιο. Με το τέλος του πολέμου οι ελληνικές δυνάμεις είχαν προελάσει και καταλάβει μεγάλο τμήμα της Ηπείρου, μέχρι τη γραμμή που εκτείνεται βορειοδυτικά στα Κεραύνια όρη, βόρεια της Χειμάρρας, στις Λίμνες Πρέσπες και βορειοανατολικά στα Αργυρόκαστρο, Τεπελένι, Αγ. Σαράντα και Κορυτσά. Στις 29 Ιουλίου 1913 υπογράφεται στο Λονδίνο Πρωτόκολλο «Περί ανεξαρτησίας και Οργανισμού του Αλβανικού Κράτους» υπό την προστασία και εποπτεία των Μεγάλων Δυνάμεων.⁸³

Στη διάσκεψη για τη χάραξη των συνόρων η Ελλάδα ζητούσε το σαντζάκι Κορυτσάς και το υπόλοιπο βόρειο τμήμα του βιλαετιού Ιωαννίνων (στην

⁸¹ Δημητρίου Ευαγγελίδη, Η καταγωγή των Αλβανών και οι αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ.416 – 417.

⁸² Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994 Σελ 68 – 80..

⁸³ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ. 68 - 71.

σημερινή Αλβανία υπήρχαν το Σαντζάκι Αργυροκάστρου που αποτελούνταν από τους καζάδες Δέλβινου, Αργυροκάστρου, Τεπελενίου, Πρεμετής, Φιλιατών και το Σαντζάκι Μπερατίου που αποτελούνταν από τους καζάδες Μπερατίου, Αυλώνας, Σκραπαρίου και Τομορίτσας⁸⁴). (Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α» Σελ. Α-4).

Οι Αλβανοί όπως παλαιότερα, ζητούσαν τα 4 βιλαέτια, οπότε τα σύνορα θα έφταναν μέχρι τον Αμβρακικό Κόλπο. Οι Ιταλοί και Αυστριακοί επέμεναν ότι οι ακτές απέναντι από την Κέρκυρα έπρεπε να είναι αλβανικές με τα σύνορα τουλάχιστον 12 χιλιόμετρα νότια του Αργυροκάστρου. Τον Σεπτέμβριο του 1913, οι Μεγάλες Δυνάμεις συγκρότησαν μια διεθνή επιτροπή, ώστε να καθοριστούν τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας απορρίπτοντας τη πρόταση Βενιζέλου για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Οι διαφορές μεταξύ των αντιπροσώπων της Επιτροπής και ο τρόπος εργασίας είχε μικρή σημασία, αφού τελικά η χάραξη έγινε με βάση **τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων**. Το κρίσιμο σημείο στάθηκε η άρνηση της Αυστρίας να δώσει διέξοδο στη Σερβία στην Αδριατική, η επιμονή της Ρωσίας να πάρει το Βελιγράδι ως αντάλλαγμα την αλβανόφωνη περιοχή του Κοσσυφοπεδίου και η ανάγκη δημιουργίας ενός βιώσιμου αλβανικού κράτους. Έτσι η Ελλάδα ήταν αδύνατο να πάρει τη Βόρεια Ήπειρο. Επιπλέον η Ελλάδα ήταν αναγκασμένη να υποκύψει στον εκβιασμό, σύμφωνα με τον οποίο μετά την αποχώρηση των στρατευμάτων από τη Β. Ήπειρο θα της παραχωρούνταν τα νησιά του Αιγαίου, πλην των Ίμβρου, Τενέδου και Καστελλόριζου.⁸⁵

3.4 Βόρειος Ήπειρος ή Νότια Αλβανία

Οι Μεγάλες Δυνάμεις διαχώρισαν το γεωγραφικό τμήμα της Ηπείρου σε δύο τμήματα, το βόρειο και το νότιο. Όπως προαναφέρθηκε κατά τη χάραξη των συνόρων δεν ελήφθησαν υπόψη τα δημογραφικά στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία σε κάποιες περιοχές η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν έλληνες αυτόχθονες. Η Διεθνής Επιτροπή Εθνολογικού Ελέγχου το 1914 διαπίστωσε ισχυρή πλειοψηφία του ελληνικού πληθυσμού στη Βόρεια Ήπειρο. Σε τέσσερις από τις περιοχές που έλεγξε η Επιτροπή, κατεγράφη αντιστοιχία Ελλήνων προς Αλβανούς ως εξής: Κορυτσά 12.500/3.000, Χιμάρα 1.000/0, Δέλβινο 1.700/600, Μοσχόπολη 1.500/0. Σε περιοχές όπου υπερερούσαν οι αλβανικοί πληθυσμοί (Τεπελένι, Αχρίδα, Ελβασάν), οι Έλληνες αντιπροσώπευαν το 35% του πληθυσμού.⁸⁶

Σύμφωνα με τον Μιχαήλ Κοκολάκη είναι ματαιοπονία η περιχαράκωση της Ηπείρου εντός «διαχρονικών» συνόρων με έννοια φυσικογεωγραφική, ιστορική ή εθνολογική. Τα διάφορα όρια αποτελούν ένα προσωρινό διοικητικο-στρατιωτικό σύνορο που αντιστοιχεί σε κάποιον πολιτικό σχηματισμό μιας συγκεκριμένης εποχής. Για το καθορισμό του **βορείου ορίου** λαμβάνεται υπόψη είτε το αρχαίο Κοινό των Ηπειρωτών, είτε οι ρωμαϊκές επαρχιακές διαιρέσεις, είτε το Δεσποτάτο της Ηπείρου, ή η γραμμή προώθησης

⁸⁴ Μιχάλης Κοκολάκης, Το ύστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι 1820 – 1913, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, 2003.

⁸⁵ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ, 1994, Σελ 71 - 78 .

⁸⁶ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 61.

του ελληνικού στρατού στην Αλβανία το 1913-1914. Η τελική αποδοχή των εθνικιστών, μεταξύ των παραπάνω εναλλακτικών επιλογών, καταλήγει να είναι απόφαση περισσότερο πολιτική παρά συμπέρασμα τεκμηριωμένης επιστημονικής μελέτης. Στα αρχαία ή τα μεσαιωνικά κείμενα είναι αδύνατο να εντοπίσει κάποιος μελετητής σαφώς προσδιορισμένη γραμμή πάνω στο έδαφος. Πρακτικά οι ιστορικοί αναφέρονται στα γεωγραφικά στοιχεία της Ηπείρου με βάση τα πραγματικά διοικητικά όρια των επαρχιών της εκάστοτε εποχής που μελετούν. Έτσι για παράδειγμα ο έλληνας πρόξενος στα Γιάννενα Χ. Φραγκούδης, τοποθετεί **το όριο** μεταξύ «Ηπείρου» και «Νοτίου Αλβανίας» στα διοικητικά σύνορα του σαντζακιού του Μπερατιού, λαμβάνοντας υπόψη την αρχαία διάκριση μεταξύ Ηπείρου και Ιλλυρικής Ταυλαντίας. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το λεκανοπέδιο της Κορυτσάς που το 19^ο αιώνα ανήκει στο βιλαέτι του Μοναστηρίου και άρα περιλαμβάνεται στη Μακεδονία, ενώ όταν θα βρεθεί εντός των συνόρων του αλβανικού κράτους θα γίνει αποδεκτό ότι αποτελεί τμήμα των εδαφών της Ηπείρου.⁸⁷

Ως γεωγραφικός και ιστορικός ο όρος «Βόρειος Ήπειρος» δηλώνει αλυτρωτικό περιεχόμενο από τον οποίο προκύπτει και η έννοια «Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα». Επισήμως, το αλβανικό κράτος απορρίπτει την ύπαρξη «Βορείου Ηπείρου», θεωρώντας ότι ο όρος αυτός θέτει εμμέσως ζήτημα ένωσης με τη Νότια Ήπειρο. Αναγνωρίζει αντιθέτως την έκφραση «μειονότητα Νότιας Αλβανίας» για να αναφερθεί στους βορειοηπειρώτες.⁸⁸

Το αλβανικό κράτος αναγνώριζε μία ελληνόφωνη χριστιανική ορθόδοξη μειονότητα και όχι μία αμιγώς εθνική μειονότητα. Επίσης περιόριζε τη μειονότητα στις περιοχές του Αργυροκάστρου και των Αγίων Σαράντα, καθώς και τριών ελληνόφωνων χωριών στην περιοχή της Χειμάρρας (Χειμάρρα, Δρυμάδες [Δέρμι] και Παλιάσα), αλλά δεν περιελάμβανε άλλες περιοχές, όπως π.χ. τα αστικά κέντρα (Αργυροκάστρου, Αγίων Σαράντα κτλ.). Τα ελληνικά σχολεία επιτράπηκε να λειτουργούν επίσημα στις περιοχές που αναγνωριζόταν η ύπαρξη της ελληνόφωνης μειονότητας.⁸⁹

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Πατριαρχείου το 1913 στη Β. Ήπειρο ζούσαν 230.886 κάτοικοι από τους οποίους 120.209 ορθόδοξοι και 110.677 μουσουλμάνοι, λειτουργούσαν δε 360 ελληνικά σχολεία έναντι 5 αλβανικών. Βέβαια μετά το 1913 η **εθνολογική σύσταση** του πληθυσμού μεταβάλλεται σε βάρος του ελληνορθόδοξου στοιχείου, λόγω της σταδιακής απομάκρυνσης της ελληνικής επιρροής με την ταυτόχρονη υιοθέτηση συστηματικής πολιτικής αφελληνισμού που κλιμακώθηκε μετά το 1921. Σύμφωνα με την αλβανική προσέγγιση ο χώρος ονομάζεται Νότια Αλβανία, στην οποία διαβιούν μέχρι 58.000 μειονοτικοί Έλληνες, μη αποδεχόμενη ότι όλοι οι ορθόδοξοι χριστιανοί έχουν ελληνική συνείδηση. Επιπλέον αναφέρουν ότι στις περιοχές της Θεσπρωτίας

⁸⁷ Κοκολάκης Μιχάλης, Το ύστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι 1820 – 1913, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, 2003, Σελ.31 – 34.

⁸⁸ Καλλιβεράκης Λεωνίδα, "Η ελληνική κοινότητα της Αλβανίας υπό το πρίσμα της ιστορικής γεωγραφίας και δημογραφίας", στον τόμο Ο Ελληνισμός της Αλβανίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών - Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 1995, σ. 29-30.

⁸⁹ Ηλίας Γ. Σκουλίδας Οι Σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας, Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2011, Σελ 213.

(προφανώς οι Τσάμηδες), αλλά και Φλώρινας και Κοζάνης ζει μεγάλη μειονότητα Αλβανών που μαζί με το Κόσσοβο αποτελούν αλύτρωτες περιοχές και η προσάρτηση τους συνιστά την επιδίωξη για τη δημιουργία της Μεγάλης Εθνολογικής Αλβανίας. Στην Ελλάδα διαμορφώνονται **πέντε βασικές τάσεις προσέγγισης του Βορειοηπειρωτικού**, οι οποίες επικράτησαν εναλλακτικά κατά καιρούς και παρουσιάζονται αναλυτικά στο Παράρτημα «Δ».⁹⁰

3.5 Πρωτόκολλα Φλωρεντίας και Κέρκυρας – Αυτονομία της Βορείου Ηπείρου⁹¹

Το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας υπογράφηκε στις 17 Δεκεμβρίου 1913 και προσάρτησε το σύνολο της Βόρειας Ηπείρου στο Πριγκιπάτο της Αλβανίας με τα σύνορα όπως είναι σήμερα. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Ελευθέριος Βενιζέλος αναγκάστηκε σταδιακά να αποσύρει τα ελληνικά στρατεύματα από τις περιοχές των Αγίων Σαράντα, Αργυροκάστρου και Κορυτσάς, καθώς δεν ήθελε να διακινδυνεύσει τυχόν απώλεια των Βορείων Νησιών του Αιγαίου Πελάγους, τα οποία εποφθαλμιούσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στις 28 Φεβρουαρίου 1914 ο Γεώργιος Χρηστάκης - Ζωγράφος, πρώην Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, ανακήρυξε την **Αυτόνομη Δημοκρατία** της Βορείου Ηπείρου και σχηματίστηκε προσωρινή κυβέρνηση του νεοσύστατου κράτους με σημαία που θύμιζε την ελληνική και αποτελούνταν από ένα λευκό σταυρό σε γαλάζιο φόντο, πάνω στον οποίο βρισκόταν ένας, μαύρου χρώματος δικέφαλος αετός του Βυζαντίου. (Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α» Σελ. Α-4). Επειδή ξέσπασαν συγκρούσεις μεταξύ Ελλήνων βορειοηπειρωτών και Αλβανών, με μεγαλύτερη σφοδρότητα στη περιοχή της Κορυτσάς, στο πλαίσιο διεκδικήσεων των περιοχών που εκκένωνε ο ελληνικός στρατός, η Διεθνής Επιτροπή Ελέγχου πρότεινε την ανακωχή και την έναρξη νέων διαπραγματεύσεων.

Στις 17 Μαΐου 1914, οι Αλβανοί και οι Ηπειρώτες εκπρόσωποι υπέγραψαν το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας το οποίο αποτελεί το μοναδικό επίσημο τεκμήριο που αποδέχτηκαν τόσο η επίσημη αλβανική πολιτική όσο και οι Μεγάλες Δυνάμεις και αναγνώριζε την αυτονομία της Βορείου Ηπείρου και συγκεκριμένα των επαρχιών Αργυροκάστρου και Κορυτσάς υπό την επικυριαρχία του Πρίγκιπα Γουλιέλμου του Βιντ. Μετά από αλβανική εξέγερση ο Γουλιέλμος Βιντ εγκαταλείπει την Αλβανία στις 6 Σεπτεμβρίου 1914 και στις 24 Οκτωβρίου 1914 η κυβέρνηση Ζωγράφου παραιτείται, αφού παρέδωσε τη Βόρειο Ήπειρο στον ελληνικό στρατό που ανακαταλαμβάνει τις διεκδικούμενες περιοχές.

3.6 Το Τρίγωνο των Ελληνο-Ιταλο-Αλβανικών σχέσεων

Η Ιταλία, αν και πιο αδύναμη από τις Μεγάλες Δυνάμεις, δεν έχανε ευκαιρία για επέκταση και αύξηση της ισχύς της. Όμως ο στρατός της, ως σημαντικός πυλώνας της ισχύς ενός κράτους, ήταν ακατάλληλος για επεκτατικές

⁹⁰ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νίκη 2015, Σ. 33 – 36.

⁹¹ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ 793 - 827.

επιχειρήσεις. Ο Μπίσμαρκ αναφερόταν στην Ιταλία ως μια χώρα με «μεγάλη όρεξη αλλά με σάπια δόντια». Οι Ιταλοί γνωρίζοντας την αδυναμία τους έδιναν βαρύτητα στη διπλωματία, στρέφοντας τη μια δύναμη ενάντια στην άλλη και εμφανιζόταν στο προσκήνιο όταν οι μεγάλες δυνάμεις είχαν ανάγκη τη συμμαχία της για να ανατρέψουν την υφιστάμενη ισορροπία ισχύος, εφαρμόζοντας τη «στρατηγική του αποφασιστικού βάρους». Με την έναρξη του Α΄ ΠΠ, την 1 Αυγούστου 1914 η Ιταλία έμεινε ουδέτερη έως φιλική προς την Αυστροουγγαρία και Γερμανία και στη συνέχεια παζάρευε με τις εμπόλεμες πλευρές, επιλέγοντας τελικά το 1915 τη πλευρά του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας, που ήταν πρόθυμοι να της παραχωρήσουν περισσότερα εδάφη.⁹²

Στις 25 Δεκεμβρίου 1916 οι Ιταλοί αποβιβάζονται στη Βλόρα (Αυλώνα) τη στιγμή που η Αυστροουγγαρία προελαύνει στη Βόρεια Αλβανία Σκουτάρι, Μπεράτι και Δυρράχιο), ενώ η Γαλλία καταλαμβάνει τη Κορυτσά και η Βουλγαρία το Ελβασάν. Στις εκλογές της 6 Δεκ 1916 19 βορειοηπειρώτες βουλευτές εκλέγονται στο ελληνικό Κοινοβούλιο και το Μάρτιο του 1917 ανακηρύχτηκε η ενσωμάτωση της Βόρειας Ηπείρου στο Ελληνικό Βασίλειο, οργανωμένη στους Νομούς Κορυτσάς και Αργυροκάστρου. Η Ιταλία εκμεταλλεύεται τη πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα και την αναποφασιστικότητα - ουδετερότητα της στον Α΄ ΠΠ και σταδιακά απωθεί τον ελληνικό στρατό καταλαμβάνοντας τη γραμμή Μέτσοβο, Ιωάννινα και Παραμυθιά (8-9 Ιουνίου 1917). Η πολυεθνική ξενική κατοχή της Βορείου Ηπείρου με τη παρουσία των αλβανικών αντάρτικων σωμάτων υπήρξε καταστρεπτική για τον ελληνισμό. Οι Ιταλοί άφησαν ελεύθερο το πεδίο δράσης στους Αλβανούς που στόχευαν στην εθνολογική αλλοίωση και αφελληνισμό των κατοίκων σε όλη τη διάρκεια του Α΄ ΠΠ με την αποπομπή των ελληνικών αρχών, επεμβάσεις στα εκκλησιαστικά ζητήματα, παράλυση της ελληνικής παιδείας, δήμευση περιουσιών, μεταφορά αλβανικών συμπαγών μουσουλμανικών πληθυσμών σε ελληνικές επαρχίες, επαναπατρισμό Αλβανών πολιτικών φυγάδων από την Αμερική, εξορίες και φυλακίσεις Ελλήνων.⁹³

Η Αλβανία έμεινε μοιρασμένη μεταξύ Αυστροουγγαρίας και Ιταλο-γαλλικών δυνάμεων, μέχρι το τέλος του Α΄ΠΠ (11 Νοεμβρίου 1918). Θα ακολουθήσει σκληρός διπλωματικός αγώνας για τη διανομή των εδαφών από τις νικήτριες χώρες Ιταλία, Σερβία και Ελλάδα. Εδώ επιτυγχάνεται η μυστική Ιταλο-ελληνική συμφωνία Βενιζέλου – Τιτόνι (Υπουργός Εξωτερικών της Ιταλίας) στις 29 Ιουλίου 1919, που δεν υλοποιήθηκε ποτέ γιατί η παραχώρηση της Βορείου Ηπείρου συνδεόταν με τα ιταλικά συμφέροντα στη Ρόδο και τη Μικρά Ασία. Αποδείχτηκε ως ιταλική διπλωματική κίνηση για εξυπηρέτηση γενικότερων συμφερόντων. Στις 17 Μαΐου 1920 η Αμερικάνικη Γερουσία συμφώνησε με τη παραχώρηση της Β Ηπείρου και της Κορυτσάς στην Ελλάδα. Όταν οι Αλβανοί έμαθαν για τη μυστική συμφωνία αντέδρασαν και στο Παναλβανικό Συνέδριο της Λούσνια τον Ιανουάριο του 1920 αποφασίστηκε η αποχώρηση του ιταλικού στρατού και η συγκρότηση **ανεξάρτητης αλβανικής Κυβέρνησης** στα Τίρανα. Η

⁹² Μερσάιμερ Τζον, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2011, Σελ413 - 418

⁹³ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.831 – 840.

Ιταλία δεν έβαζε σε εφαρμογή, με διάφορα προσχήματα, τη συμφωνία Βενιζέλου – Τιτόνι και δεν επέτρεπε την αντικατάσταση των στρατευμάτων της από τα ελληνικά, αλλά αντιθέτως παρέδιδε το στρατιωτικό εξοπλισμό της στους Αλβανούς. Στις 28 Μαΐου 1920 υπογράφηκε το **Πρωτόκολλο της Καπεστίτσας** μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών με την υποχρέωση να συμμορφωθούν με τις αποφάσεις της Συνδιάσκεψης Ειρήνης των Παρισίων η οποία θα καθόριζε τη μελλοντική γραμμή συνόρων, ενώ η Αλβανία όφειλε να σεβαστεί τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας. Οι Αλβανοί προτιμούσαν να συνδιαλέγονται απευθείας με τους Έλληνες παρακάμπτοντας τους Ιταλούς, γιατί μέσω των συμφωνιών κρατούσαν μακριά τον ελληνικό στρατό.⁹⁴

Η Ιταλία για να περισώσει τα ζωτικά της συμφέροντα αναγκάστηκε να αναγνωρίσει τη νέα Κυβέρνηση των Τιράνων και υπέγραψε σύμφωνο φιλίας με την Αλβανία δηλώνοντας ταυτόχρονα την πρόθεση να αποχωρήσει από την Αλβανία, διατηρώντας μόνο το νησί Σάσων. Με πρόταση της η Αλβανία έγινε δεκτή το Δεκέμβριο του 1920 ως **μέλος της Κοινωνίας των Εθνών**, ενώ στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων εκμεταλλευόμενη την αποδυναμωμένη ελληνική θέση λόγω της εκλογικής ήττας του Ελ. Βενιζέλου πέτυχε την αναγνώριση της Αλβανίας ως **ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος**. Για τα σύνορα επανέφερε σε ισχύ το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας του 1913.⁹⁵

Στις 2 Οκτ 1921 ο εκπρόσωπος της Αλβανίας στη ΚτΕ Φαν Νόλι κατέθεσε Μονομερή Διακήρυξη με την οποία δεσμεύτηκε για την προστασία των μειονοτήτων στο έδαφος της και την οποία επικύρωσε το αλβανικό κοινοβούλιο. Η μονομερής δήλωση του 1921 αποτελεί σημαντική παραδοχή της νομικής αναγνώρισης της ελληνικής μειονότητας και της απόδοσης δικαιωμάτων σε αυτή.⁹⁶

Στις 27 Αυγούστου 1923 βρέθηκαν δολοφονημένοι στον δρόμο των Ιωαννίνων προς την Κακαβιά, πέντε μέλη της Ιταλικής Επιτροπής με επικεφαλής το Στρατηγό **Τελλίνι** για την οριστική χάραξη της Ελληνοαλβανικής Μεθορίου. Η Ελλάδα διαβεβαίωνε την Ιταλική Κυβέρνηση, ότι οι δολοφόνοι δεν ήταν Έλληνες, αλλά ληστές Αλβανικής καταγωγής. Οι Ιταλοί στις 31 Αυγούστου 1923 βομβάρδισαν την Κέρκυρα σκοτώνοντας δεκαπέντε πολίτες και με απόβαση κατέλαβαν το ανυπεράσπιστο νησί. Η Κ.Τ.Ε. επέβαλε στην Ελλάδα χρηματική αποζημίωση 50.000.000 λιρετών, την τελετή Μνημόσυνου για τους δολοφονηθέντες και την διεξαγωγή ανακρίσεων με την επίβλεψη Διεθνούς Επιτροπής. Η Ιταλία εκκένωσε την Κέρκυρα στις 27 Σεπτεμβρίου του 1923.⁹⁷

Όμως αυτό που προκαλεί εντύπωση αυτή την εποχή είναι μια μυστική αλβανοτουρκική προσέγγιση όπως φαίνεται στο Παράρτημα «Ε».

3.7 Η Αλβανία Ιταλικό Προτεκτοράτο

Το τέλος του Α΄ ΠΠ βρήκε την Ιταλία με πολλά εσωτερικά προβλήματα έτσι ώστε να είναι αδύνατη η αποστολή ή ακόμη και η διατήρηση

⁹⁴ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 120 – 151.

⁹⁵ Κων/νος Βακαλόπουλος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.841 – 850.

⁹⁶ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ.67.

⁹⁷ <http://www.istorikathemata.com/2012/05/1923.htm> του Κωνσταντίνου Ε. Νούσκα Υποστρατήγου - Ε. Α. 30 Μαΐου 2012

στρατευμάτων στην Αλβανία. Έτσι αποφασίστηκε η αποχώρηση τους. Η αλβανική κυβέρνηση του Ζώγου οργάνωσε πρόχειρα ένα στρατιωτικό σώμα αποτελούμενο από ατάκτους. Η αποχώρηση ήταν προαποφασισμένη και ο Ζώγου εκμεταλλεύτηκε τη κατάσταση αλλά και τη νικηφόρα μάχη της Βλόρα το 1920 και παρουσίασε την ιταλική φυγή ως αποτέλεσμα του ηρωικού αγώνα του αλβανικού λαού «*που πολέμησε σαν λιοντάρι και πέταξε μια Μεγάλη Δύναμη στη θάλασσα*». Ενώ η παραπάνω υμνολογία συνεισέφερε στην εθνική ενότητα και την προσωπική του ανάδειξη, ο ίδιος φαίνεται να πέφτει θύμα της δικής του προπαγάνδας. Έτσι υποτίμησε την ιταλική πολιτική και οικονομική διείσδυση στην Αλβανία, που ακολούθησε και κατέστησε τη χώρα **υποχέριο των ιταλικών επιδιώξεων**. Δεν ενδιαφέρθηκε για τη συγκρότηση οργανωμένων Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά αντίθετα ανέθεσε τον εξοπλισμό, την εκπαίδευση και την οργάνωση τους στους Ιταλούς. Το 1923 μια κακοσχεδιασμένη ιταλική απόβαση πέτυχε λόγω της μικρής ως και ανύπαρκτης αλβανικής αντίστασης και οδήγησε στην οριστική απώλεια της αλβανικής ανεξαρτησίας το 1929. Ο Αχμέτ Ζώγου είχε υπογράψει το 1926 το ιταλοαλβανικό σύμφωνο φιλίας και ασφαλείας και την επόμενη χρονιά συνθήκη αμυντικής συμμαχίας, καθώς και μια σειρά εμπορικών συμφωνιών που επέτρεψαν την οικονομική εξάρτηση της χώρας από την Ιταλία. Άλλος ένας πολιτικός θα πέσει θύμα της προπαγανδιστικής ρητορικής του και θα πιαστεί στην παγίδα των μύθων που ο ίδιος καλλιέργησε για το λαό του.⁹⁸

Το 1930 τις ελληνοαλβανικές σχέσεις επιδείνωσε η απόρριψη της προσφυγής των Αλβανών, με την υποστήριξη της Ιταλίας στη ΚτΕ, για τα θέματα των Τσάμηδων, γεγονός που δικαίωσε τις ελληνικές θέσεις. Το 1935 μετά από γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου ο πρωθυπουργός της Αλβανίας Μ. Φράσερι αναγκάστηκε να ανοίξει τα μειονοτικά σχολεία, τα οποία είχε κλείσει με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας το 1933.

Αλβανοί εθνικιστές το 1922 πρόκριναν την ιδέα της αυτοκέφαλης ορθόδοξης Εκκλησίας με σκοπό την απομάκρυνση των χριστιανών ορθόδοξων της Αλβανίας από την επιρροή της Ελλάδας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το 1929 συγκροτήθηκε η ιερά Σύνοδος της ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας, με αναγνώριση μόνο από την αλβανική κυβέρνηση. Το ζήτημα επιλύθηκε μερικά χρόνια αργότερα, το 1937, έπειτα από διαπραγματεύσεις. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο εξέδωσε έναν Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο, με τον οποίο απένειμε επίσημα στην ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας το καθεστώς της **αυτοκέφαλης Εκκλησίας** και σύστησε ως ανώτατη διοικητική της αρχή τη Σύνοδο.⁹⁹

Το 1939 η Ιταλία θα εισβάλλει στην Αλβανία και θα εγκαταστήσει κυβέρνηση που ήταν πλήρως εξαρτημένη από τις πολιτικές επιδιώξεις του Μουσολίνι. Ο βασιλιάς Αχμέτ Ζώγου κατέφυγε στην Ελλάδα με την απλή ιδιότητα του ιδιώτη. Η ιταλική εισβολή πραγματοποιήθηκε χωρίς ένοπλες συγκρούσεις, παρά μόνο κάποιες διαμαρτυρίες υποστηρικτών του Ζόγκ (Ζώγου). Αντίθετα

⁹⁸ Μπερντ Τζ Φίσερ «Αντιλήψεις και Πραγματικότητα περί της Αλβανικής Πολεμικής Αρετής κατά τον 20° αι.» στο Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012, Σελ. 229 - 237.

⁹⁹ Ηλίας Γ. Σκουλίδης Οι Σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας, Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2011, Σελ 214,215.

μέρος των Ιταλών υποδέχτηκε τους κατακτητές ως λυτρωτές. Ο Ιταλός πρέσβης στην Αλβανία Φραντζέσκο Γιακομόνι προωθούσε, υπό τις οδηγίες του Μουσολίνι και Τσιάνο, την ιδέα των αλυτρωτικών βλέψεων για συγχώνευση του Κοσσοβού και της Τσαμουριάς και τη δημιουργία της Μεγάλης Αλβανίας που ενθουσίαζε τους Αλβανούς διανοούμενους εθνικιστές. Μεγάλο μέρος του αλβανικού πληθυσμού το 1940 πίστευε ότι ήταν η κατάλληλη στιγμή για την ένωση με τα αδέρφια τους σε γειτονικές χώρες. Η Αλβανία έπεσε **θύμα της ιταλικής προπαγάνδας** στο πλαίσιο της επεκτατικής της πολιτικής. Ο Αλβανός πρωθυπουργός Βερλάτσι δήλωνε ότι ο πόλεμος εναντίον της Ελλάδας είχε σκοπό την προσάρτηση της Τσαμουριάς και της Νοτίου Ηπείρου. Τις επιχειρήσεις του ιταλικού στρατού υποστήριξαν 14 αλβανικά τάγματα και ανεξάρτητοι σχηματισμοί μελανοχιτώνων. Εκτός από τους στρατιώτες που ανερχόταν σε 19.000 στον πόλεμο συμμετείχαν ιταλοαλβανικές συμμορίες που δρούσαν στη Θεσπρωτία, κατάσκοποι, πληροφοριοδότες, δολιοφθορείς και άμαχοι που μετέφεραν τρόφιμα και λοιπά εφόδια. Η αλβανική βιβλιογραφία μετά τη λήξη του πολέμου εκ του ασφαλούς αναφέρει ότι οι Αλβανοί οδηγήθηκαν βιαίως στο μέτωπο. Αν και πολλοί Αλβανοί δεν επιθυμούσαν να καταταγούν στο στρατό και να πολεμήσουν στο πλευρό των Ιταλών, η αλβανική συμμετοχή είναι αδιαμφισβήτητη και μόλυβε τις σχέσεις των δύο χωρών στην περίοδο που ακολούθησε.¹⁰⁰

3.8 Εθνικές Επιδιώξεις Αλβανίας και Ελλάδας στο Β΄ ΠΠ

Μετά την κατάληψη της Ελλάδας από τους Γερμανούς και την αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων από την Αλβανία, ο Αλβανός κατοχικός πρωθυπουργός Βερλάτσι, στις 26 Μαΐου 1941 στη Ρώμη, προέβαλε επίσημα τις εδαφικές διεκδικήσεις σε βάρος της Ελλάδας. Επιπλέον διένειμε χάρτη της Αλβανίας ο οποίος περιλάμβανε περιοχές της Θεσπρωτίας, των Ιωαννίνων, της Πρέβεζας και τμήμα της Δυτικής Μακεδονίας. Η Αλβανία και μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης επέλεξε να ταχθεί στο πλευρό των δυνάμεων του άξονα.¹⁰¹

Οι υποστηρικτές του άξονα οι οποίοι ήταν στη πλειοψηφία τους Γκέγκηδες, (γνωστοί ως «Μπαλίστες») και οργάνωσαν την Εθνική Ένωση (Balli Kombetar), αρχικά υποστήριξαν τους Ιταλούς και Γερμανούς και ανέπτυξαν αντικομμουνιστική δράση. Η Ένωση αριθμούσε 11.000 άνδρες και υποστήριζε την ιδέα της «Μεγάλης Αλβανίας». Δεν ανέπτυξε συνεργασία με οργανώσεις λοιπών κρατών. Από την άλλη το ΚΚΑ, με τη συνδρομή του Τίτο, οργανώνει το 1942 το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Αλβανίας (FANC), υπό την ηγεσία Αλβανών Κομμουνιστών με γραμματέα τον Χότζα καταγόμενο από το Αργυρόκαστρο. Τα μέλη του ήταν κυρίως Τόσκηδες του νότου και συνεργαζόταν με το ελληνικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ) και άλλα βαλκανικά κινήματα κομμουνιστικού προσανατολισμού βρισκόμενα υπό σοβιετική επιρροή. Στο χώρο της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία οργανώθηκε το Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Βορείου Ηπείρου (ΜΑΒΗ), το οποίο ήταν σε επαφή με τους

¹⁰⁰ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νίκη 2015, Σελ. 54 – 62.

¹⁰¹ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νίκη 2015, Σελ. 63 – 64.

Έλληνες αντάρτες του ΕΔΕΣ αλλά σύντομα οι αλβανικές αντιστασιακές ομάδες (εθνικιστές και παρτιζάνοι) ανέλαβαν δράση εναντίον του και τελικά το διέλυσαν.

102

Μετά τη λήξη του Β΄ ΠΠ η Ελλάδα, στο συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι το 1946 με τη συμμετοχή 21 κρατών νικητών του Β΄ ΠΠ, έθεσε το ζήτημα της **διεκδίκησης της Β. Ηπείρου** προβάλλοντας λόγους ασφαλείας των βορείων συνόρων της. Επιπλέον μια αρνητική στάση θα προκαλούσε εσωτερική δυσφορία προς τις δυτικές δυνάμεις, στροφή προς την αριστερά και ενίσχυση του κύρους της Σοβιετικής Ένωσης που υποστήριζε ανάλογο αίτημα προσάρτησης της Ανατολικής Θράκης. Ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Μπερνς αφού εξέτασε το ζήτημα (λεπτομέρειες στο Παράρτημα «ΣΤ») σταδιακά έδωσε στην ελληνική κυβέρνηση να καταλάβει ότι η θέση της ήταν αδύναμη και προκειμένου να αποφύγουν τη σοβιετική αντίδραση και πιθανόν σχίσμα μεταξύ των τεσσάρων Μεγάλων στη Διάσκεψη, δεν μπορούσαν να στηρίξουν θέμα αλλαγής ελληνοαλβανικών συνόρων. Επιπρόσθετα τόνισε ότι κανείς εκτός της Ελλάδας δεν έβλεπε την Αλβανία ως αντίπαλο, αλλά χώρα που κατακτήθηκε από τον Άξονα και ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να περιοριστεί στα κέρδη που εξασφάλισε από την αμερικανική διαβεβαίωση για οικονομική βοήθεια και υποστήριξη σε περίπτωση αμφισβήτησης των βορείων συνόρων ή ακόμη και επίθεσης των γειτόνων της. Κατά τους αμερικανούς την ευθύνη αποτυχίας της Ελλάδας στο υπόψη ζήτημα έφερε η ίδια, καθώς δεν είχε προετοιμάσει καλά το αίτημα και περίμενε ότι απλά θα ανταμειβόταν για τις γενναίες υπηρεσίες της στον αγώνα, στηριζόμενη περισσότερο στο επιχείρημα του «ηρωικού συμμάχου». Η Ελλάδα έμοιαζε να ακολουθεί μια αυτόνομη πολιτική, αδυνατώντας να κατανοήσει τις νέες ισορροπίες στην Ευρώπη μεταξύ δυτικών και Σοβιετικής Ένωσης στο συγκεκριμένο θέμα.¹⁰³

3.9 Η Αλβανική Στάση – Ανάμειξη στον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο¹⁰⁴

Όταν οι Κομμουνιστές ανήλθαν στην εξουσία στην Αλβανία, παρείχαν βοήθεια στο Δημοκρατικό Στρατό στην Ελλάδα στον αγώνα του ενάντια στον Εθνικό Στρατό της Ελλάδας, κατά τη διάρκεια του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου. Η **αλβανική εμπλοκή στις εμφύλιες εξελίξεις** είναι και δεδομένη και αποδεδειγμένη πλέον. Από τον Απρίλιο του 1945 στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας και στο Ρούμπικ της Αλβανίας λειτουργούσαν σχολές όπου στρατοπεδεύονταν οι Έλληνες, ώστε το καλοκαίρι να επιστρέψουν στην Ελλάδα για την έναρξη των εχθροπραξιών. Από το 1946 η Αλβανία εμπλέκεται ενεργώς και στις στρατιωτικές επιχειρήσεις ύστερα από εντολές του Βελιγραδίου. Η «επιχείρηση 10» αποσκοπούσε στην προώθηση ανατολικής βοήθειας σε οπλισμό, πυρομαχικά, χρήματα και ρούχα που έφθανε στο λιμάνι του Δυρραχίου από ανατολικές χώρες.

¹⁰² Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ.81 – 84.

¹⁰³ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 162 – 172.

¹⁰⁴ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νικη 2015, Σελ. 122 – 168.

Η βοήθεια του Σχεδίου Μάρσαλ και το Δόγμα Τρούμαν συνιστούσαν οικονομική βοήθεια κατά του σοβιετικού επεκτατισμού. Ο Ζαχαριάδης δεν μπόρεσε να αντιληφθεί τη σπουδαιότητα της γεωστρατηγικής αυτής μεταβολής και στους σοβιετικούς δε συνέφερε η παροχή εξηγήσεων. Οι δυτικοί πίστευαν, όχι λανθασμένα, ότι η εμπλοκή της Αλβανίας στο ελληνικό ζήτημα θα αυξανόταν αφού στην Αλβανία δεν υπήρχαν διεθνείς παρατηρητές.

Μετά την επίσκεψη Χότζα στη Μόσχα το 1947 η εμπλοκή έγινε πιο άμεση και δυναμική. Στην Αλβανία ευελπιστούσαν σε μια επικράτηση των κομμουνιστών στην Ελλάδα ή και διχοτόμηση της που θα εξέλειπε το κίνδυνο στα νότια σύνορα της και θα διέγραφε από την ατζέντα το Βορειοηπειρωτικό.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1947 οι αντάρτες επιχείρησαν επίθεση εναντίον της Κόνιτσας, ώστε να την καταλάβουν και να την καταστήσουν πρωτεύουσα του κράτους των βουνών όπου θα έχει έδρα η Προσωρινή Κυβέρνηση της Ελευθέρas Ελλάδας. Την **υποστήριξη των επιχειρήσεων** ανέλαβαν βαρέα πυροβόλα όπλα ταγμένα στο αλβανικό έδαφος, κάποια από τα οποία διατέθηκαν από τους αλβανούς (δύο ορειβατικές πυροβολαρχίες).

Από το 1948 η Αλβανία θα περιέλθει υπό την ηγεμονική επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης και οι Αλβανοί καλούν εσπευσμένα τον Μάρκο Βαφειάδη (16 Ιανουαρίου 1948) από τον οποίο ζητούν συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών για το ενδεχόμενο εισβολής της Ελλάδας στην Νότια Αλβανία. Μετά τη ρήξη Χότζα – Τίτο (άνοιξη 1948) και το κλείσιμο των γιουγκοσλαβικών συνόρων, όλοι οι στρατιωτικοί σχεδιασμοί της Κόμινφορμ κατά της Ελλάδας γινόνταν με βάση την Αλβανία. Η Αλβανία καθώς διαπίστωνε την επερχόμενη ήττα των ανταρτών έκρινε τη θέση της επισφαλή και προσπαθούσε να βρει τρόπους απεμπλοκής.

Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερο μετά την καταγγελία της Ελλάδας στον ΟΗΕ, στις 27 Φεβρουαρίου 1948, για αρπαγή ανήλικων παιδιών. Τα απαχθέντα ελληνόπαιδα μετά την παραλαβή τους από τον Αλβανό αξιωματικό Κώτσο Καπόρα προωθούνταν σε άλλες ανατολικές χώρες. Στις 27 Νοεμβρίου 1948 ο ΟΗΕ βάση εκθέσεων της Ειδικής Επιτροπής προειδοποίησε την Αλβανία για την άμεση επιστροφή των απαχθέντων παιδιών. Οι Αλβανοί απάντησαν αρχικά ότι δεν υπήρχαν απαχθέντα ανήλικα και στη συνέχεια ότι η βοήθεια στους ελληνόπαιδες συνιστούσε ανθρωπιστική πράξη.

Παρά τους φόβους της η Αλβανία το 1948 αποτελούσε σημαντική ανταρτική βάση και παρείχε βοήθεια με την ασφαλή διάβαση των συνόρων, την προσβολή με πολυβόλα ή βαρέα όπλα των ελληνικών στρατευμάτων που πλησίαζαν ή παραβίαζαν τα σύνορα κατά την καταδίωξη ανταρτών και την παροχή ιατρικής περίθαλψης. Στο Γράμμο η αλβανική βοήθεια απέτρεψε την ολική εξολόθρευση των ανταρτών. Στις 13 Σεπτεμβρίου οι δυτικές Μ. Δυνάμεις ζήτησαν να τεθούν τα σύνορα υπό διεθνή επιτήρηση υπό τον ΟΗΕ αλλά η Αλβανία απέρριψε την πρόταση ως επέμβαση στα εσωτερικά της χώρας.

Από το 1949 λόγω της σύγκρουσης Ζαχαριάδη με Βαφειάδη και την επικείμενη κατάρρευση του ανταρτικού αγώνα οι Αλβανοί εφαρμόζουν σταδιακά περιοριστικά μέτρα, ζητούν τον αφοπλισμό των ανταρτών που περνούν τα

σύνορα, τον περιορισμό σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και τον χειρισμό τους ως «αιχμαλώτους πολέμου». Μετά τη λήξη του εμφυλίου το γενικό επιτελείο του ΔΣΕ εγκαταστάθηκε προσωρινά στο χωριό Ντάρδε της Κορυτσάς, ενώ το ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ μετά από βραχύβια παραμονή στα Τίρανα την άνοιξη του 1950 αναχώρησε οριστικά από την Αλβανία. Από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης πολλοί πρόσφυγες μεταφέρθηκαν με πλοία σε χώρες Ανατολικής Ευρώπης, ενώ με την υπόδειξη Ζαχαριάδη και Μπαρζιώτα στην Αλβανία παρέμειναν 600 επίλεκτοι καταδρομείς για ειδική εκπαίδευση ως δολιοφθορείς σε μελλοντική δράση στην Ήπειρο και τη Μακεδονία.

3.10 Διεθνές Περιβάλλον μετά τη Λήξη του Β΄ ΠΠ

Η Ελλάδα από τη στρατιωτική σκοπιά θα μπορούσε να εισβάλλει στην Αλβανία με τη δικαιολογία καταδίωξης των ανταρτών και εκκαθάρισης των βάσεων εξόρμησης. Η γενικότερη στάση της κομμουνιστικής Αλβανίας θα έδινε το άλλοθι για την κατάληψη και προσάρτηση της Β. Ηπείρου. Όμως το διεθνές περιβάλλον δεν ήταν ευνοϊκό και η κατάσταση κρινόταν περίπλοκη.

Σύμφωνα με τη «συμφωνία ποσοστών» στη «μοιρασιά του κόσμου» μεταξύ Στάλιν και Τσόρτσιλ το 1944 η Ελλάδα επανήλθε υπό τη βρετανική επιρροή ενώ η Γιουγκοσλαβία έμεινε σε 50 – 50%, καθώς ο Στάλιν ενδιαφερόταν κυρίως για την Πολωνία. Λόγω της βρετανικής αδυναμίας το 1947, το βάρος υποστήριξης της ελληνικής κυβέρνησης έναντι της κομμουνιστικής απειλής αλλά και της ανασχεσης επέκτασης της σοβιετικής σφαίρας επιρροής ανέλαβαν οι ΗΠΑ. Η οικονομική βοήθεια του «Σχεδίου Μάρσαλ» επί της αρχής «Ο ηγεμόνας πρέπει να μοιράζει οφέλη στις χώρες που ηγεμονεύει» και η ανασφάλεια δέσμευε την Ελλάδα. Οι Μεγάλες Δυνάμεις έδειξαν ότι θα τηρούσαν τη συμφωνία και δε θα διακινδύνευαν μια σύρραξη στα Βαλκάνια για χάρη των δύο μικρών χωρών.¹⁰⁵

Τυχόν επιθετική ελληνική κίνηση θα έδινε το δικαίωμα στον Στάλιν να εισβάλλει στη Γιουγκοσλαβία και να ανατρέψει τον Τίτο υπό το πρόσχημα προστασίας της Αλβανίας από τη προσπάθεια διαμέλισης της από Σλάβους και Έλληνες. Οι σύμμαχοι της Ελλάδας τόνιζαν ότι έπρεπε να επικεντρωθεί στην εκκαθάριση των επικίνδυνων κομμουνιστών στο εσωτερικό της, στην επαναφορά στην πολιτική ομαλότητα και στον αμυντικό προσανατολισμό στα βόρεια σύνορά της. Η αποστασία του Τίτο και η αποτυχία των κομμουνιστών στην Ελλάδα αύξησε τη σημασία της Αλβανίας λόγω της στρατηγικής της θέσης ως προκεχωρημένο σοβιετικό ορμητήριο στα Βαλκάνια. Ο εμφύλιος έληξε εκτός των άλλων γιατί για τους σοβιετικούς ήταν σημαντική η προστασία της Αλβανίας που κινδύνευε. Οι σύμμαχοι σχεδίαζαν την κατάλυση του αδύναμου αλβανικού καθεστώτος μέσω της δυτικής πολιτικής πίεσης, μια εκτίμηση βέβαια που αποδείχτηκε λανθασμένη.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2012, Σελ 45 – 70.

¹⁰⁶ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νικη 2015, Σελ. 165 – 168.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΤΣΑΜΗΔΩΝ

Η δραστηριότητα της αλβανικής κοινότητας των Τσάμηδων στην Ήπειρο παραμένει, επί δεκαετίες για την ελληνική κοινή γνώμη, ένα από τα λιγότερο γνωστά θέματα. Η έκβαση του ζητήματος του Κοσσόβου μπορεί από μόνη της να φέρει στην επιφάνεια ένα θέμα, που θεωρητικά είχε λήξει με το τέλος του Β΄ ΠΠ.

4.1 Περί Μειονοτήτων

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στο φαινόμενο των μειονοτήτων καθώς οι μειονότητες των τσάμηδων και οι Έλληνες της Αλβανίας έπαιξαν πρωταρχικό ρόλο στις ελληνοαλβανικές σχέσεις σε όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα μέχρι και σήμερα.

Ακόμη και ο **ορισμός της μειονότητας** αποτέλεσε αντικείμενο διαφωνιών και αντιπαραθέσεων. Σύμφωνα με το λεξικό του Γ. Μπαμπινιώτη, μειονότητα είναι ομάδα ανθρώπων, που συνδέονται μεταξύ τους ως προς την καταγωγή, τα πιστεύω ή την συμπεριφορά, αλλά διαφοροποιούνται ως προς τα ίδια χαρακτηριστικά από το ευρύτερο σύνολο στο οποίο ανήκουν: εθνική/ γλωσσική/ θρησκευτική/ κοινωνική/ αναφομοίωτη μειονότητα.¹⁰⁷

Σύμφωνα με τον ορισμό που διατυπώθηκε το 1977 από τον Carotorti, ειδικό σύμβουλο σε Υποεπιτροπή του ΟΗΕ για ζητήματα προστασίας των μειονοτήτων (Special Rapporteur of the United Nations Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities), *«μειονότητα αποτελεί μια κοινότητα, η οποία βρίσκεται εγκατεστημένη στην περιοχή ενός κράτους, είναι μικρότερη σε αριθμό συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό του κράτους, τα μέλη της είναι πολίτες αυτού του κράτους, και έχουν εθνικά, γλωσσικά ή πολιτιστικά χαρακτηριστικά διαφορετικά από αυτά του υπόλοιπου πληθυσμού»*.^{108, 109}

Η καθηγήτρια Μαριλένα Κοππά αναφέρει ως μειονότητα *«μια μη κυρίαρχη ομάδα πολιτών ενός κράτους, που αποτελούν αριθμητική μειοψηφία και που διαθέτουν διαφορετικά εθνοτικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά από την πλειοψηφία του πληθυσμού, έχουν συνειδηση μιας ξεχωριστής ταυτότητας καθώς και τη θέληση να τη διατηρήσουν. Επιπλέον τα μέλη της ομάδας είναι αλληλέγγυα μεταξύ τους, έχουν την ίδια συλλογική θέληση επιβίωσης και στοχεύουν στην ουσιαστική και νομικά κατοχυρωμένη ισότητα δικαιωμάτων με την πλειονότητα»*.¹¹⁰

Τέλος οι καθηγητές Κ. Τσιτσελίκης και Δ. Χριστόπουλος σημειώνουν ότι *«όπως προκύπτει από τους διάφορους ορισμούς που προτείνονται στο υπό διαμόρφωση Διεθνές Δίκαιο των μειονοτήτων πρέπει τα μέλη της ομάδας που*

¹⁰⁷ Γ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ Ε.ΠΕ., 2005 Σελ. 1066 - 1067.

¹⁰⁸ <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationalallaw.aspx>. United Nations - Human Rights – Office of the High Commissioner

¹⁰⁹ Στεφάνια Στωικου, Παναγιώτης Ορφανάκος ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Τίτλος: ΟΔΗΓΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ 2015 - ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, 2015 ΑΦΙΧΙΣ, Σελ.3,4

¹¹⁰ Μαριλένα Κοππά, Οι Μειονότητες στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια, 1997, LIBANH N, ΣΥΝΟΡΑ, Σελ. 32.

εξετάζεται να είναι πολίτες του κράτους, να αποτελούν μειοψηφία μεταξύ του "γγηγενούς" πληθυσμού να εκδηλώνουν και να χαρακτηρίζονται από εθνικά, εθνοτικά, θρησκευτικά, πολιτιστικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά, διαφορετικά από εκείνα της πλειοψηφίας, να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση εξαιτίας της έκφρασης των παραπάνω χαρακτηριστικών από κοινωνική, οικονομική, πολιτική, ή νομική άποψη, να εκφράζουν συλλογική βούληση διατήρησης της ιδιαίτερης ταυτότητας τους και να διεκδικούν την πολιτική και νομική κατοχύρωση της ιδιαιτερότητας τους». ¹¹¹

Αν και το ζήτημα των μειονοτήτων έχει τις ρίζες από τη στιγμή που δημιουργήθηκαν οργανωμένες κοινωνίες, αναδεικνύεται με τη δημιουργία των σύγχρονων κρατών. Όπως προαναφέρθηκε στα Βαλκάνια η χάραξη των συνόρων οδήγησε στον εγκλωβισμό εθνικών μειονοτήτων εντός των συνόρων γειτονικών κρατών.

Το Κράτος «φιλοξενίας» έχει βασικά δύο επιλογές. Πρώτον, να επιτρέψει τη διαβίωση της μειονότητας στο εσωτερικό του δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες ειρηνικής συνύπαρξης, ίσως μερικές φορές και συνθήκες καταπίεσης (π.χ. καθεστώς τύπου apartheid) ή δεύτερον να απαλλαγεί από αυτή. Μία μειονότητα μπορεί να «εξαφανιστεί» είτε με τη μακρόχρονη διαδικασία της αφομοίωσης, είτε άμεσα με την εφαρμογή τακτικών διώξεων και εθνοκαθάρσεων. Για να επιτευχθεί η αφομοίωση θα πρέπει να συνδυάζονται μια σειρά από παράγοντες όπως η μειονότητα να έχει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με αυτά της πλειοψηφίας (θρησκεία, γλώσσα, πολιτισμό, κ.λ.π.), να αποτελεί μικρό ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, να βρίσκεται διάσπαρτη μέσα στην επικράτεια, να μην έχει ισχυρή εθνική ταυτότητα και φυσικά να μην καθίσταται εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής γειτονικών κρατών ή άλλων δυνάμεων. Στα Βαλκάνια η πλειονότητα των μειονοτήτων έχουν εξάρτηση και σχέσεις με γειτονικά κυρίως κράτη, με «ομογάλακτες» μειονότητες σε άλλα κράτη ή και άλλες μειονότητες εντός του ίδιου κράτους κι έτσι έχουν συμμάχους και στήριξη στην εσωτερική διαμάχη με το κράτος στο οποίο διαβιούν. Τέλος οι μειονότητες που δραστηριοποιούνται σε αστικά κέντρα, στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν πρόσβαση στους μηχανισμούς του κράτους, υιοθετούν ευκολότερα τη κουλτούρα του κυρίαρχου έθνους, σε αντίθεση με αυτές που βρίσκονται σε αγροτικές και παραμεθόριες περιοχές όπου συσπειρώνονται, απομονώνονται και αντιμετωπίζουν το κράτος ως εχθρικό και απόμακρο. ¹¹²

Η εκδίωξη της μειονότητας έξω από τα σύνορα του κράτους μπορεί να επιτευχθεί μαζικά και άμεσα μέσω διώξεων, ή και νομότυπα μέσω της ανταλλαγής πληθυσμών ή σταδιακά μέσω της εξαθλίωσης, της καταπίεσης και τον εξαναγκασμό σε μετανάστευση. Η βίαιη απομάκρυνση μιας μειονότητας διευκολύνεται όταν διαβιεί κοντά σε χώρα με κοινή εθνική ταυτότητα ή και τη «μητέρα πατρίδα» ή πλησίον χώρας με σχετική ευμάρεια ώστε να αποδεχθεί τους νέους κατοίκους. Τέτοιου είδους διώξεων πολλαπλασιάζονται σε περιόδους

111 Κ. Τσιτσελίκης και Δ. Χριστόπουλος, Ο Εντοπισμός του Μειονοτικού Φαινομένου στην Ελλάδα από τη Νομική Επιστήμη και το Δίκαιο, ΚΡΙΤΙΚΗ, 1997, Σελ 430, 431.

112 Μαριλένα Κοππά, Οι Μειονότητες στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια, 1997, LIBANH N, ΣΥΝΟΡΑ, Σελ. 52 - 65.

πολεμικών συγκρούσεων, αναταραχών και αναμετρήσεων μεταξύ των κρατών. Τέλος η πιο αποτρόπαια μορφή «εκμηδένισης» της μειονότητας αποτελεί η εθνοκάθαρση και η γενοκτονία, διαδικασία που συνήθως τελείται και ολοκληρώνεται στο εσωτερικό ενός κράτους ή περιοχής υπό κατοχή όπου απαιτείται συντονισμένη δράση των Διεθνών Οργανισμών και Μεγάλων Δυνάμεων για να την αποτρέψουν.

Ειδικότερα γύρω από την **εθνοκάθαρση** συχνά εφαρμόζονται στρατηγικές και πολιτικές μεταξύ του κράτους που την εφαρμόζει και της μειονότητας που την έχει υποθετικά ή πραγματικά υποστεί, ώστε η εθνοκάθαρση να μη μπορεί ξεκάθαρα να στοιχειοθετηθεί ή να απορριφθεί. Το κράτος συνήθως ενεργεί κεκαλυμμένα, υποβαθμίζει και αποκρύβει τα γεγονότα και για να δικαιολογήσει την όποια συμπεριφορά του αναπτύσσει προπαγανδιστική ρητορική ενοχοποίησης της μειονότητας προβάλλοντας σενάρια επαναστατικής δράσης, εγκληματικής συμπεριφοράς των μελών της, υποκίνησης από ξένους παράγοντες και προσπάθειες απόσχισης με κίνδυνο για την εδαφική του ακεραιότητα. Από την άλλη μια μειονότητα μπορεί να προβάλλει κατηγορίες για εθνοκάθαρση λόγω υποχρεωτικών μετακινήσεων που γίνονται για άλλους λόγους, για να προκαλέσει το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων, για να προκαλέσει την επέμβαση του γειτονικού κράτους «μητέρας» πατρίδας, ως πίεση για να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης της ή για να επιτύχει την απόσχιση και την ανεξαρτητοποίηση της.¹¹³

Σε περιοχές που οι εθνοτικές ομάδες σχετίζονται με γεωπολιτικά συμφέροντα και διακρατικές συγκρούσεις η επιλογή μιας από των προαναφερθεισών εναλλακτικών πολιτικών χειρισμού των μειονοτήτων δεν περιορίζεται στα όρια του κράτους «οικοδεσπότη», αλλά αναδεικνύεται σε μείζον αντικείμενο εξωτερικής και διακρατικής πολιτικής. Σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό τοπίο, η τύχη μιας μειονότητας εξαρτάται από τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων κρατών που χρησιμοποιούν το «εθνοτικό χαρτί» για να βελτιώσουν τη θέση τους στη περιοχή ή στο διεθνές σύστημα είτε επιδιώκοντας τον επαναπροσδιορισμό των συνόρων προς όφελος τους, είτε με τη χειραγώγηση του κράτους «φιλοξενίας» από τις αλυτρωτικές πολιτικές γειτονικού κράτους.¹¹⁴

Όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση στις **επιλογές της μειονότητας** περιλαμβάνονται η ειρηνική συνύπαρξη μέσα στο κράτος και η συμμετοχή στη πολιτική ζωή του (δημιουργία κόμματος χωρίς να αποκλείεται ακόμη και η συνεργασία με άλλα κόμματα για τη συμμετοχή στην Κυβέρνηση όπως οι Έλληνες στην Αλβανία, η δημιουργία Ομοσπονδίας ή του συστήματος καντονιών όπως στη Κύπρο), η διαβίωση με αιωρούμενη την απειλή για συγκρούσεις ή προσφυγή σε Διεθνείς Θεσμούς για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της, η αναζήτηση στηρίγματος και συμμαχιών με άλλα κράτη με συμφέροντα στη περιοχή, η διεκδίκηση της αυτονομίας, της απόσχισης, της ένωσης με τη «μητέρα πατρίδα» και της ανεξαρτητοποίησης.¹¹⁵

¹¹³ Γεώργιος Πρεβελάκης, Τα Βαλκάνια, Πολιτισμοί και Γεωπολιτική, LIBRO, 1994, Σελ. 208.

¹¹⁴ Μανούσος Μαραγκουδάκης στο Πόλεμος, Διπλωματία και Εθνοτικές Συγκρούσεις στον 20^ο Αιώνα, ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ, Θεσσαλονίκη 2005, Σελ. 27.

¹¹⁵ Μαριλένα Κοττά, Οι Μειονότητες στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια, 1997, LIBANH N, ΣΥΝΟΡΑ, Σελ. 63 - 64.

Όταν ιδρύθηκε η **Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ)**, το Γραφείο Μειονοτήτων ανέλαβε την προστασία των μειονοτήτων. Σε κάποιες περιπτώσεις αποστέλλονταν επιτροπές σε κράτη για τη διερεύνηση καταγγελιών. Τα ηγετικά μέλη μιας μειονότητας προσέφευγαν στη ΚτΕ και εφόσον η προσφυγή γινόταν αποδεκτή, το «καταγγελλόμενο» κράτος έπρεπε να απαντήσει εντός καθοριζόμενης προθεσμίας. Αν και η ΚτΕ δεν διέθετε κατασταλτικούς μηχανισμούς οι αποφάσεις της ήταν βαρύνουσας σημασίας για τα αδύναμα κράτη, καθώς θα μπορούσε να προκληθεί η επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, εφόσον θίγονταν τα συμφέροντα τους στην περιοχή. Κατά την παραπάνω διαδικασία εξελισσόταν ένα έντονο διπλωματικό παιχνίδι, που η έκβαση του εξαρτιόταν και από τη θέση κατάταξης από πλευράς ισχύος στο Διεθνές Σύστημα του απολογούμενου κράτους και των συμμάχων της μειονότητας, σύμφωνα με την επικρατούσα «Λογική της Ισχύος» και τη διαχρονική ρήση του Θουκυδίδη «Ο ισχυρός προχωρά όσο του επιτρέπει η δύναμη του και ο αδύναμος υποχωρεί όσο του *επιβάλλει η αδυναμία* του». Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το 11^ο σημείο από τα 14 που περιλαμβάνονταν στο Όραμα του αμερικανού Προέδρου της Αμερικής Ουίλσον που αφορούσε στην «Εδαφική ακεραιότητα για τα βαλκανικά κράτη», η ΚτΕ έδειχνε έμπρακτα τη στήριξη υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας των εθνικών βαλκανικών κρατών, απορρίπτοντας τις αποσχιστικές τάσεις των μειονοτήτων. Κυρίως περιοριζόταν στο διαμεσολαβητικό της ρόλο και όπου ήταν δυνατό ενίσχυε την ομοιογένεια και την ισχυροποίηση των εθνικών κρατών εφαρμόζοντας τη μέθοδο της ανταλλαγής πληθυσμών, όπως συνέβη ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία (1923). Το ξέσπασμα του Β΄ ΠΠ απέδειξε ότι η ΚτΕ απέτυχε να προστατεύσει τις μειονότητες αν και η αποτυχία της δεν περιορίστηκε μόνο στον συγκεκριμένο τομέα.

Η Ελλάδα, ως νέο διευρυμένο κράτος, μετά το τέλος του Α΄ ΠΠ υπέγραψε στις Σέβρες το 1920 τη **Συνθήκη περί προστασίας των εθνικών, γλωσσικών και θρησκευτικών μειονοτήτων**, που τέθηκε σε ισχύ το 1923, ενώ και η Αλβανία αργότερα συμμετείχε «οικειοθελώς» και έτσι οι μειονότητες των δύο χωρών τέθηκαν υπό την προστασία της ΚτΕ. Αντίθετα οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής δεν ανέλαβαν καμία δέσμευση για της μειονότητες της επικράτειας τους. Από τις μειονότητες που διαβιούσαν στην Ελλάδα στην κατηγορία υψηλού κινδύνου, λόγω της σχέσης τους με γειτονικά κράτη, ανήκαν οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης, οι σλαβόφωνοι της Μακεδονίας και οι Τσάμηδες της Θεσπρωτίας. Η υπογραφή της Συνθήκης επέβαλε στην Ελλάδα την τήρηση των υποχρεώσεων προστασίας των μειονοτήτων αλλά και το δικαίωμα υποστήριξης των Ελλήνων που διαβιούσαν σαν μειονότητες σε άλλες χώρες. Η Ελλάδα όμως, λόγω της οικονομικής και πολιτικής κρίσης που βίωνε, έδινε μεγάλο βάρος στην προβολή της εικόνας της ως «νομιμόφρων» κράτος, που τηρεί τις διεθνείς μειονοτικές δεσμεύσεις. Έτσι κατάφερε τη σύναψη συμφωνίας δανείου για την αποκατάσταση των προσφύγων, με τίμημα μια πιο μετριοπαθή πολιτική στη προστασία των Ελλήνων εκτός συνόρων και αμυντική στάση στις διεκδικήσεις των εσωτερικών μειονοτήτων. Μετά τη λήξη του Β΄ ΠΠ ο ΟΗΕ δεν συμπεριέλαβε στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών διατάξεις προστασίας των μειονοτήτων, αλλά εγγυάται το σεβασμό των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπρόσθετα τα μέλη των μειονοτήτων στην Ευρώπη έχουν το δικαίωμα προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹¹⁶

4.2 Γεωγραφία Περιοχής- Ονομασίες

Τσαμουριά λεγόταν η περιοχή της Ηπείρου που εκτείνεται, παραλιακά (βρέχεται κατά μήκος από το Ιόνιο Πέλαγος), από τις εκβολές του Αχέροντα μέχρι το Βουθρωτό και ανατολικά ως τις υπώρειες της Ολύτσικας. Κέντρα της Τσαμουριάς ήταν η Πάργα, η Παραμυθιά, οι Φιλιάτες και το Μαργαρίτι του Ν. Θεσπρωτίας.¹¹⁷ (Βλέπε Χάρτες Παραρτήματος «Α», Σελ. Α-5, Α-6)

Στην αρχαιότητα, η παρόχθιος περιοχή του ποταμού Θυάμιδος ή Καλαμά, συμπεριλαμβανομένου και του Δέλτα του ποταμού αποκαλούνταν «Θυαμυρίς» ή «Θυαμυρία». Η λέξη «ΤΣΑΜΟΥΡΙΑ» είναι παραφθορά της αρχαίας λέξεως Θυαμυρία. Στο Μουσείο «GALLERIA DEI UFFICI» της Φλωρεντίας σε χάρτη του ΙΕ' αιώνα αναγράφεται η λέξη «ΤΗΙΑΜΙΡΙΑ» στις εκβολές του ποταμού Θυάμιδος (Καλαμά).¹¹⁸

Ο «Τσάμικος» ήταν επινίκιος πολεμικός χορός που συμβόλιζε την νίκη των Θεσπρωτών επί των Πελασγών. Η λέξη «ΤΣΑΜΗΣ» προέρχεται από την λέξη «Θύαμις – Θύαμης - Τσιάμης» κάτοικο της Θυαμυρίας. Ο ιστορικός Θουκυδίδης ορίζει πως η χώρα των Θεσπρωτών περικλειόταν από τους ποταμούς Αχέροντα και Θύαμη. Στη Ρωμαϊκή Εποχή βρισκόταν σε μεγάλη άνθηση το Βουθρωτό, ενώ στη Βυζαντινή Εποχή η γη δεν άνηκε σε γεωργούς αλλά σε Βυζαντινούς ευγενείς.¹¹⁹

4.3. Ιστορικές Πληροφορίες – Δημιουργία μειονότητας Τσάμηδων

Έως το 1449, οπότε κατακτήθηκε το Δεσποτάτο της Ηπείρου από τους Οθωμανούς, ο πληθυσμός ήταν κυρίως ελληνικός - χριστιανικός. Ο μουσουλμανικός πληθυσμός ήταν αποτέλεσμα βιαίου εξισλαμισμού των αυτοχθόνων αλλά και μικρής μετακίνησης Τούρκων και Αλβανών. Οι απόγονοι τους και όσοι αλλαξοπιστήσαν για να σώσουν τα κτήματά τους, είναι οι σύγχρονοι Τσάμηδες.¹²⁰

Σύμφωνα με τον Καθηγητή Σαράντο Καργάκο οι αποκαλούμενοι Τσάμηδες ήταν ένα νοθογενές συνονθύλευμα πληθυσμών, ακαθορίστου φυλετικής προελεύσεως. Η διαφοροποίησή τους από τον υπόλοιπο πληθυσμό έγινε σε δύο στάδια: Πρώτον, στις αρχές του 18ου αιώνα ασπάστηκαν τον μουσουλμανισμό για να σώσουν τις περιουσίες τους. Το δεύτερο στάδιο αφορά στη γλώσσα και στην εθνικότητα: ο αρχαίος γεωγράφος Στράβων αναφερόμενος στους πληθυσμούς

¹¹⁶ Λένα Διβάνη Οι Επιπτώσεις του Συστήματος Μειονοτικής Προστασίας της ΚτΕ στην Ελλάδα, στο Το Μειονοτικό Φαινόμενο στην Ελλάδα, ΚΡΙΤΙΚΗ, 1997, Σελ 173 – 177, 194 -195.

¹¹⁷ Μιχαλόπουλος Δημήτριος, Τσάμηδες, ΑΡΣΕΝΙΔΗ, 1993, Σελ. 19.

¹¹⁸ Αναφορά του Αντιπτεράρχου ε.α. Μέγγουλη Χριστόδουλο σε επιστολή του προς την «ΕΣΤΙΑ»

¹¹⁹ Ιωάννη. Αρχιμανδρίτη Οδύνη και δάκρυα της Θεσπρωτίας. Εκδόσεις Γεωργιάδη, Σελ. 20,21,27.

¹²⁰ Χρονόπουλος Φώπιος, Άρθρο στην Επικαιρότητα 8 Ιουν 2001

των Ιλλυρο-ηπειρωτικών περιοχών γράφει ότι μερικοί ήσαν δίγλωσσοι («Ένιοι και δίγλωσσοι εισι»). Οι Τσάμηδες άρχισαν να μιλούν κυρίως την αλβανική μετά την κυριαρχία των Αλβανών μπέηδων (ιδίως επί Αλή πασά) στις νότιες ηπειρωτικές περιοχές. Χρησιμοποιούσαν όμως και την ελληνική. Παρά την αλβανοφωνία τους αρχικά «είχαν συνείδηση τουρκική και όχι αλβανική». Και τούτο μέχρι το 1925-26.¹²¹

4.4 Κίνδυνοι Εθνολογικής Αλλοίωσης - Συμβολή του Πατρο-Κοσμά

Αν κρίνουμε από το γειτονικό μαντείο της Δωδώνης και την έκδοση χρησμών, η ειδωλολατρία κράτησε μέχρι τον 6^ο αιώνα μ.Χ. Στη συνέχεια αρκετές πόλεις αναφέρονται ως έδρες Χριστιανών Επισκόπων. Κατά την τουρκοκρατία οι Τιμαριούχοι γαιοκτήμονες του Βυζαντίου αντικαταστάθηκαν από Τούρκους και Χριστιανούς που διακρίνονταν στις εκστρατείες των Οθωμανών, οι λεγόμενοι «Σπαχήδες». Οι πολέμαρχοι αυτοί μάχονταν κάτω από δική τους σημαία, που έφερε τον Άγιο Γεώργιο. Μετά την αποτυχία της επανάστασης του «Διονυσίου του Σκυλσόφου» πραγματοποιήθηκε βίαιος εξισλαμισμός πολλών Θεσπρωτών, ενώ το 1635 διαλύθηκε ο θεσμός των Σπαχήδων οι οποίοι για να μη χάσουν τα προνόμια, εξισλαμίσθηκαν. Σταδιακά έχασαν την εθνική τους συνείδηση αφού για το ατομικό τους συμφέρον προτίμησαν τις σχέσεις με τους Αλβανούς μπέηδες που διαφέντευαν την περιοχή και μιλούσαν αλβανικά. Οι υπόλοιποι όπως οι Σουλιώτες που δε δέχτηκαν να αλλαξοπιστήσουν κατέφυγαν στα βουνά. Σημαντική η συμβολή του εθναπόστολου Πατρο-Κοσμά που μαρτύρησε στη Β. Ήπειρο στις 24 Αυγούστου 1779 αλλά και άλλων μοναχών που έσωσαν τη Θεσπρωτία από πλήρη εξισλαμισμό. Περιερχόμενος κάθε χωριό ξύπνησε την εθνική συνείδηση, γιγάντωσε την αυτοπεποίθηση των κατοίκων και στήριξε την πίστη. Όπου και αν δίδασκε συμβούλευε να χτίσουν σχολείο Ελληνικό.¹²²

4.5 Η Πληθυσμιακή Κατάσταση των Τσάμηδων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Μικτής επιτροπής για ανταλλαγή των πληθυσμών το 1925 ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Ηπείρου ανερχόταν σε 20.160 κατοίκους οι οποίοι ζούσαν διασκορπισμένοι σε 63 πόλεις και χωριά, ενώ 3.000 μουσουλμάνοι αναχώρησαν για την Τουρκία ως ανταλλάξιμοι. Η αναλογία των Τσάμηδων έφτανε στο ένα τρίτο έναντι του συνολικού πληθυσμού της Θεσπρωτίας.¹²³ Ενδεικτική εικόνα της πληθυσμιακής κατανομής παρουσιάζεται στον πίνακα του Παραρτήματος «Ζ» (Σελ. Ζ-6).

¹²¹ Σαράντος Καργάκος, Αλβανοί, Αρβανίτες, Έλληνες ΣΙΔΕΡΗΣ, 2000, Σελ. 132.

¹²² Ιωάννη. Αρχιμανδρίτη Οδύνη και δάκρυα της Θεσπρωτίας. Εκδόσεις Γεωργιάδη, Σελ. 23 - 30.

¹²³ Ελευθερία Μαντά, Οι μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004, Σελ.17.

4.6 Η Καταγωγή των Τσάμηδων και η Εξαίρεση από την Ανταλλαγή Πληθυσμών του 1923¹²⁴

Το έργο της 14^{ης} μικτής επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών περί ανταλλαγής πληθυσμών με βάση την συνθήκη της Λωζάννης του 1923 αποδείχτηκε δύσκολο, αφού υπήρχαν διάφορες απόψεις σε πιο χαρακτηριστικό θα δοθεί βαρύτητα για τον καθορισμό της καταγωγής. (γλώσσα, ήθη και έθιμα, εθνική συνείδηση, επιθυμία μετανάστευσης).

Οι μουσουλμάνοι ήταν σε πλήρη σύγχυση, αφού δεν είχαν ιδέα για την καταγωγή τους, ήταν αυτόχθονες και το θέμα ετίθετο για πρώτη φορά. Η θρησκεία έπαιζε τον πρώτιστο ρόλο για τον αυτοπροσδιορισμό τους.

Η αλβανική πλευρά που δε συμμετείχε στην επιτροπή πρότεινε την ανταλλαγή των ελληνικών και αλβανικών πληθυσμών και εγκατάσταση των τσάμηδων στις περιουσίες που θα άφηναν οι Έλληνες της Β. Ηπείρου.

Το 1925 ο στρατηγός Πάγκαλος τελικά, προχώρησε στην εξαίρεση όλων των Αλβανών της Ηπείρου από το μέτρο της υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών και το ζήτημα από ελληνοτουρκικό έγινε ελληνοαλβανικό, ενώ η Αλβανία ανέλαβε το ρόλο του προστάτη των Τσάμηδων. Ο Πάγκαλος που μιλούσε την αλβανική γλώσσα, διακατεχόμενος από φιλοαλβανικά αισθήματα, πίστευε ότι για την Ελλάδα η φίλη και σύμμαχος Αλβανία αποτελούσε φυσικό φρούριο για κάθε απειλή από βορρά, ενώ οι εμπορικές σχέσεις των δύο χωρών θα βοηθούσαν την ανάπτυξη της Ηπείρου και της Κέρκυρας που λόγω του κακού συγκοινωνιακού δικτύου δεν μπορούσαν να μεταφέρουν τα προϊόντα τους στην υπόλοιπη Ελλάδα.

4.7 Η Μειονότητα πριν τον Πόλεμο (1923 – 1940)¹²⁵

Η κακή κατάσταση της Ηπείρου, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των μουσουλμάνων, η μη αφομοίωσή τους από τον υπόλοιπο πληθυσμό, η απομόνωση και υπακοή στους μουφτήδες και τους προύχοντες των επαρχιών τους έκαναν επιδεκτικούς στα μηνύματα της αλβανικής προπαγάνδας.

Ο χειρισμός της μειονότητας των Τσάμηδων εκ μέρους της Αλβανίας έχει κοινά σημεία με τον αντίστοιχο σημερινό χειρισμό της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης από την Τουρκία. Η προπαγάνδα αναπτύχθηκε γύρω από τις συνθήκες διαβίωσης, των αποζημιώσεων των περιουσιών, το ζήτημα εκπαίδευσης της μειονότητας, της εκλογής των κοινοτικών συμβουλίων και την κακομεταχείριση των στρατιωτών αλβανικής καταγωγής.

Το ζήτημα των αποζημιώσεων προέκυψε, όταν μετά την άφιξη 1,5 εκατ. προσφύγων το 1922 το κράτος προχώρησε σε ανακατανομή της γης με απαλλοτριώσεις περιουσιών. Απόφαση του 1928 της ΚτΕ δικαίωνε τις ελληνικές θέσεις και παρέπεμπε το ζήτημα των απαλλοτριώσεων σε διμερές διαπραγματεύσεις. Η αλβανική κυβέρνηση το 1930 διεκδικούσε 1,8 εκατομμύρια στρέμματα στο όνομα 242 δικαιούχων. Οι ελληνικές υπηρεσίες διαπίστωσαν ότι από αυτά μόνο πεντακόσιες χιλιάδες στρέμματα βρισκόταν στην κατοχή του

¹²⁴ Μιχαλόπουλος Δημήτριος, Τσάμηδες, ΑΡΣΕΝΙΔΗ, 1993, Σελ. 27 - 68

¹²⁵ Ελευθερία Μαντά, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004, Σελ. 71 – 108.

δημοσίου από απαλλοτρίωση. Έως την έκρηξη του Β΄ ΠΠ παρέμεινε ανικανοποίητος μεγάλος αριθμός αιτήσεων δικαιούχων.

Το 1936 **νόμος του Μεταξά** καθιέρωσε «επιτηρούμενες ζώνες» σε 11 παραμεθόριους Νομούς. Υπάρχουν αναφορές για αυθαίρετες συλλήψεις, φυλακίσεις, κατ' οίκον έρευνα, βιαιοπραγίες αλλά και μέτρα απαγόρευσης χρήσης της γλώσσας. Το Υπουργείο Εξωτερικών ζήτησε να αποφεύγεται κάθε ενέργεια που θα οδηγούσε σε μετανάστευση των Τσάμηδων, λόγω των απειλών για εγκατάσταση στη Β. Ήπειρο.

Η σύσταση του Ν. Θεσπρωτίας το 1936 με έδρα την Ηγουμενίτσα (περιφέρειες Φιλιατών, Παραμυθιάς, Ηγουμενίτσας και Μαργαριτίου που μέχρι τότε ανήκαν στο Ν. Ιωαννίνων) χαρακτηρίστηκε από την αλβανική πλευρά ως σατανικό μέτρο, για να εμποδιστεί η εθνική ένωση των Τσάμηδων.

4.8 Δραστηριότητα των Τσάμηδων κατά τον Ελληνο - Ιταλικό Πόλεμο¹²⁶

Τη δεκαετία του 1930 η παράλληλη δράση της αλβανικής και ιταλικής προπαγάνδας περιλαμβάνει ενέργειες όπως ίδρυση του «Κομιτάτου Κοσσόβου – Τσαμουριάς» το 1931, εκπαίδευση, χρηματοδότηση και εξοπλισμό του αλβανικού στρατού, δημοσίευση άρθρων και υπομνημάτων, χορήγηση υποτροφιών σε Τσάμηδες, κυκλοφορία εντύπων και εκμετάλλευση του ραδιοφώνου. Η διεύρυνση των αλβανικών συνόρων προς την Τσαμουριά και το Κόσσοβο επαναλαμβανόταν συνέχεια από τα επίσημα ιταλικά χείλη.

Τα προξενικά γραφεία των Ιταλών στα Ιωάννινα και στην Κέρκυρα επιδόθηκαν σε συστηματική στρατολόγηση πρακτόρων Τσάμηδων. Το ιταλικό ΧΧV ΣΣ που είχε αναλάβει τον τομέα επιχειρήσεων της Ηπείρου, με Διοικητή τον στρατηγό Κάρλο Ρόσι, έφερε το όνομα **ΣΣ Τσαμουριάς** όπου είχαν ενσωματωθεί 7 αλβανικά τάγματα.

Με την έναρξη της ιταλικής επιθέσεως χίλιοι ένοπλοι τσάμηδες εισέρχονται στις πόλεις της Θεσπρωτίας ως ελευθερωτές και σωτήρες, όπου επικρατεί ενθουσιασμός και πανηγυρισμοί. Στο Μαργαρίτι θα διοργανωθεί πανηγύρι με έπαρση της αλβανικής σημαίας. Φιλιάτες, Ηγουμενίτσα και ο Μούρτος πυρπολούνται από τα σώματα των ατάκτων, χωριά λεηλατούνται, οικίες απογυμνώνονται και καταγράφονται οι πρώτες δολοφονίες ως πράξεις αντεκδίκησης για κτηματικές διαφορές. Ο Νουρή Ντίνο περνά έφιππος τα χωριά της Τσαμουριάς εμπυχώνει τους ομοεθνείς του και στρατολογεί τους νέους. Οι στρατευμένοι στον ελληνικό στρατό Τσάμηδες λιποτάκτησαν κατά τα 4/5 προς τους Ιταλούς. (Βλέπε Παράρτημα «Ζ», Σελ. Ζ-8, έως Ζ-10)

4.9 Δραστηριότητα των Τσάμηδων στην Κατοχή¹²⁷

Τον Απρίλιο του 1941 στη Ρώμη προετοιμάστηκαν σχέδια για δημιουργία της «Μεγάλης Αλβανίας». Ένα από τα σχέδια που θα περιλάμβανε

¹²⁶ Ελευθερία Μαντά, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004, Σελ. 109-111, 133-136.

¹²⁷ Ιωάννη. Αρχιμανδρίτη Οδύνη και δάκρυα της Θεσπρωτίας. Εκδόσεις Γεωργιάδη, Σελ. 42 - 75.

τμήματα της Ελλάδας (Φλώρινα, Ιωάννινα και Άρτα), θεωρήθηκε ανεφάρμοστο αφού οι μειονότητες στο νέο κράτος έφταναν το 45%. Η Θεσπρωτία παρέμεινε στη Στρατιωτική Διοίκηση Αθηνών. Έτσι οι Τσάμηδες υπό την προστασία των κατακτητών έθεσαν ως σκοπό να αλλοιώσουν την εθνολογική σύνθεση και να εμφανίσουν την πλειονότητα αυτής ως Αλβανική. Κάθε χριστιανός με τον οποίο είχαν διαφορά, υποδεικνυόταν στους Ιταλούς ως αντιδραστικός και συλλαμβανόταν. Κατόρθωνε να επιζήσει, μόνο αν συμφωνούσε να παραχωρήσει τα αγροτικά κτήματά του ή πλήρωνε λύτρα ή δεχόταν να υπογράψει κείμενο για την προσάρτηση της Θεσπρωτίας στην Αλβανία.

Τον Ιούλιο του 1942 ιδρύθηκε η **K.S.I.L.I.A** «Ξίλια» ένα είδος στρατοχωροφυλακής με αποστολή την τρομοκρατία του Χριστιανικού στοιχείου με φόνους εκβιασμούς ληστείες και αστυνομικό σώμα με τον τίτλο «**Τζανταρμερία**».

Τον Ιούλιο 1941 η Ιταλική Κυβέρνηση διόρισε με διάταγμα τον αρχηγό της εγκληματικής μαφίας **Νουρή Ντίνο** από Παραμυθιά ως «Υπατο αρμοστή της Θεσπρωτίας». Στις Φιλιάτες με δημόσιο λόγο προς τους Τσάμηδες κηρύττει φυλετικό πόλεμο και αναφέρει: «*Γενναίοι μου θάνατος στους Έλληνες, όπου τους βρίσκετε να τους σκοτώνετε. Η Θεσπρωτία μέχρι την Πρέβεζα πρέπει να μείνει καθαρά Αλβανική. Η κραταιά Ιταλική αυτοκρατορία είναι με το μέρος μας*». Η οικογένεια των Ντιναίων ήταν Θεσπρωτοί Μουσουλμάνοι, πλούσιοι γαιοκτήμονες. Για να εξαιρεθούν από την ανταλλαγή των πληθυσμών, οι Ντιναίοι είχαν στείλει έγγραφο στην Ελληνική Κυβέρνηση με υπογραφές πολλών Τσάμηδων που τόνιζαν «...είμαστε Αλβανοί στην καταγωγή, μουσουλμάνοι στο Θρήσκευμα, αλλά Έλληνες υπήκοοι από το ευτυχές έτος 1912».

Την εκδικητική διάθεση των Τσάμηδων υπέστησαν όργανα της χωροφυλακής, φορείς της κρατικής και τοπικής εξουσίας ως απάντηση στις αυθαιρεσίες που είχαν υποστεί οι Τσάμηδες το προηγούμενο διάστημα. Χαρακτηριστικές είναι οι δολοφονίες του ενωμοτάρχη Φιλιατών το 1942 και του Νομάρχη Θεσπρωτίας Γεώργιου Βασιλάκου στην Ηγουμενίτσα. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των δολοφονιών ήταν η διαφυγή των δραστών και η αδιαφορία των ιταλικών αρχών να βρουν τους ενόχους.

Κατά την γερμανική κατοχή χαρακτηριστικές είναι οι επιχειρήσεις εκκαθάρισης στο Φανάρι και την Παραμυθιά το 1943. Οι Ντιναίοι πείθουν τους Γερμανούς ότι από την περιφέρεια Φαναρίου τροφοδοτούνται οι αντάρτες του ΕΔΕΣ. Άνδρες σκοτώθηκαν συμπεριλαμβανομένης της **εκτέλεσης των 49 προκρίτων** στη θέση Πουρνάρι Παραμυθιάς με την υπόδειξη των Τσάμηδων, γυναίκες βιάστηκαν, σπίτια κάηκαν. Καραβάνια από μεταγωγικά αυτοκίνητα μετέφεραν τις περιουσίες σε ρουχισμό, σκεύη, γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Πολλοί από τους κατοίκους κατέφυγαν στα βουνά του Σουλίου, για να σωθούν.

Το εμπόριο ήλθε στα χέρια των Τσάμηδων. Στη πόλη εγκαταστάθηκε γραφείο αυτονόμου Διοικήσεως και κυβερνούσαν κατά το Αλβανικό πρότυπο. Ο Ρετζέπ Ντίνο ενημερώνει τον αναπληρωτή Νομάρχη «Οι Ελληνικές αρχές δεν είναι

επιθυμητές στην Θεσπρωτία. Πρέπει να φύγουν, γιατί από εδώ και εμπρός θα διοικεί Νόμος από Μουσουλμάνους».

Τον Μάρτιο του 1944 ο Μητροπολίτης Παραμυθιάς **Δωρόθεος** έστειλε επιστολή προς τον Πρόεδρο της Ελληνικής Κυβερνήσεως και περιέγραφε την κρισιμότητα της κατάστασης. (Βλέπε Παράρτημα «Ζ» Σελ Ζ – 7) Οι Τσάμηδες φοβούμενοι την ηγετική του φυσιογνωμία πλευρίζουν τον ιεράρχη και προτείνουν ανεξαρτησία της Θεσπρωτίας υποσχόμενοι σε αυτόν τη θέση του πρωθυπουργού.

4.10 Απελευθέρωση της Θεσπρωτίας και Αποχώρηση των Τσάμηδων¹²⁸

Οι Γερμανοί βλέποντας την καθημερινή φθορά επιστράτευσαν τους Τσάμηδες, όπλισαν με γερμανικό οπλισμό όσους ήταν 14 ετών και πάνω και τους κατένειμαν σε στρατιωτικές Μονάδες υπό την διοίκηση Γερμανών Αξιωματικών. Όλοι οι Αλβανοί φέροντας περιβραχιόνιο με τη λέξη «Τσάμης» κυκλοφορούσαν ένοπλοι σε πόλεις και χωριά. Η δραστηριότητα των Τσάμηδων στον παραλιακό τομέα δυσχέραινε την επικοινωνία και τον ανεφοδιασμό του ΕΔΕΣ από τη θάλασσα. Ο Βρετανός ταγματάρχης Μίλερ, σύνδεσμος στο Αρχηγείο του ΕΔΕΣ, ζήτησε τη συνεργασία των Τσάμηδων με τους συμμάχους. Οι Τσάμηδες πρόβαλαν παράλογες απαιτήσεις ζητώντας συμφωνία υπογεγραμμένη από τον Τσώρτσιλ.

Οι Τσάμηδες πολέμησαν μέχρι το τελευταίο λεπτό στο πλευρό των Γερμανών και αποχώρησαν μαζί τους στα Ελληνοαλβανικά σύνορα το Σεπτέμβριο του 1944. Αν οι Τσάμηδες αποφασίζανε την παράδοση των όπλων, οι Γερμανοί αποδυναμωμένοι θα είχαν πιο αμυντική στάση. Οι θυσίες των άτυχων Θεσπρωτών από τους Τσάμηδες ήταν μεγάλες και ο φόρος αίματος βαρύς. Είναι γεγονός ότι στην εγκληματική δραστηριότητα δεν συμμετείχε όλος ο αλβανικός πληθυσμός της Θεσπρωτίας. Μεταξύ των Τσάμηδων υπήρχαν και μετριοπαθή στοιχεία που δεν συμφωνούσαν με τις ενέργειες αυτές. Όμως ο αλβανικός πληθυσμός στο σύνολο του, έστω και αν δεν συνεργάστηκε στο πλευρό των δυνάμεων κατοχής, υποδέχτηκε τον κατακτητή με ελπίδα και προσδοκίες και παρείχε έμμεση υποστήριξη με οδηγούς, συνδέσμους, πληροφοριοδότες κ.λ.π.

ΚΚΕ και ΕΑΜ πιστά στη διεθνιστική οπτική που επέβαλε η μαρξιστική ιδεολογία αναγνώρισαν τους Τσάμηδες ως αλβανική μειονότητα. Οι εθνικές μειονότητες έπρεπε να οργανωθούν πάνω στη βάση της κοινής με τον ελληνικό λαό αντιφασιστικής πάλης για τη νίκη της Σοβιετικής Ένωσης. Πάγια θέση του ΕΑΜ ήταν ότι τα εγκλήματα διαπράχθηκαν από μια μερίδα φανατισμένων εξόριστων απόγονων των αγάδων της περιοχής που είχε παρασυρθεί από τους φασίστες τυχολιώτες Νουρή και Μαζάρ Ντίνο. Όμως το ελληνικό στοιχείο της Ηπείρου ήταν αναμενόμενο να δεχτεί με δυσπιστία και επιφυλακτικότητα τις ΕΑΜικές διακηρύξεις.

Ο ΕΔΕΣ του στρατηγού Ναπολέοντα Ζέρβα, ως οργάνωση με εθνικόφρονα ιδεολογία και σαφή αντικομμουνιστικό προσανατολισμό απέρριπτε

¹²⁸ Ελευθερία Μαντά, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004, Σελ. 175 - 198.

κατηγορηματικά την πολιτική ΕΑΜ – ΕΛΑΣ απέναντι στους Τσάμηδες και κατήγγειλε τη συνεργασία με το αλβανικό ΕΑΜ. Η δράση των Τσάμηδων στον παραλιακό τομέα ήταν πρόβλημα και σε επιχειρησιακό επίπεδο για τον ΕΔΕΣ.

Είναι γεγονός ότι τα τμήματα του ΕΔΕΣ επανδρώθηκαν με ντόπιους μαχητές θύματα των Τσάμηδων που κατέφυγαν στα βουνά. Όταν τα τμήματα του ΕΔΕΣ έβρισκαν απέναντι τους Τσάμηδες εκδήλωναν επίθεση με ιδιαίτερο πάθος. Ο αλβανικός πληθυσμός καταδιώχτηκε, τα θύματα υπήρξαν δεκάδες, αλβανικά σπίτια λεηλατήθηκαν και παραδόθηκαν στις φλόγες και τζαμιά καταστράφηκαν.

Αργότερα ο Κρις Γούντχαουζ παραδέχτηκε ότι η Συμμαχική Αποστολή έδωσε εντολή για εκκαθάριση της Ηπείρου από τους τσάμηδες για την διευκόλυνση των επιχειρήσεων κατά των Γερμανών και η εφαρμογή της υπήρξε αιματηρή, αν και για τον ίδιο *«οι τσάμηδες πήραν αυτό που τους άξιζε»*. Για τους αξιωματούχους του Φόρεϊν Όφισ οι μέθοδοι του Ζέρβα υπήρξαν *«αξιοθρήνητες, αποτρόπαιες, μέχρι ενός σημείου όμως κατανοητές για τις συνθήκες που επικρατούσαν»*.

Επίσης με την υπ'άρ. 344/23-4-1945 απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου Δοσιλόγων των Ιωαννίνων καταδικάστηκαν 1.930 τσάμηδες ερήμην ως εγκληματίες πολέμου, πολλοί και με την ποινή του θανάτου, ενώ οι περιουσίες τους δημεύτηκαν (Β.Δ. 2185/1952 και Ν.27891/1954) και εκποιήθηκαν ή διανεμήθηκαν σε άστεγους.

4.11 Οι Τσάμηδες στην Αλβανία¹²⁹

Την άνοιξη του 1945 περίπου 17.000 Τσάμηδες ως **πρόσφυγες** πλέον βρέθηκαν στη Νότια Αλβανία. Εκεί διέμεναν, όπου βρεθεί (παραπήγματα, σκηνές, αποθήκες κ.λ.π.) σε άθλια κατάσταση. Κάποιοι πέθαναν κατά τη μετακίνηση και στη συνέχεια από αστία. Ο πληθυσμός αποτελούνταν από δοσίλογους που είχαν συνεργαστεί με τους κατακτητές, από οπαδούς του ΕΑΜ και από άμαχο πληθυσμό που αμέτοχοι στις πολεμικές πράξεις των τελευταίων ετών διέφυγαν, για να γλυτώσουν από την τυφλή βία. Γενικά δεν ήταν αρεστοί στην αλβανική κοινωνία και πολιτεία, αφού έφεραν το στίγμα του «συνεργάτη των Γερμανών» και του «Έλληνα πολίτη» προκαλώντας την καχυποψία των Αλβανών ως πιθανοί κατάσκοποι.

Η επέμβαση των Μ. Δυνάμεων εκείνη την εποχή ήταν αδύνατη καθόσον παρόμοιες περιπτώσεις εκτόπισης μειονοτήτων μετά την ήττα του ναζισμού και τη νέα τάξη πραγμάτων συνέβαινε σε πολλές χώρες της Ευρώπης και σε μεγαλύτερη κλίμακα (π.χ. εκτέλεση 40.000 δοσίλογων Κροατών από παρτιζάνους του Τίτο, ένα εκατομμύριο Πολωνοί εκδιώχτηκαν από τη Δυτική Ουκρανία κ.λ.π.). Παρόλα αυτά η αλβανική κυβέρνηση μετά από καθυστερήσεις υπέβαλε υπόμνημα στη συνδιάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών των Μ. Δυνάμεων στις 3 Ιουνίου 1945 και ζητούσε τον άμεσο επαναπατρισμό των Τσάμηδων, την επιστροφή των περιουσιών τους, την καταβολή αποζημίωσης και την τιμωρία των υπευθύνων. Πράγματι η **UNRA** (United Nations Relief and

¹²⁹ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νίκη 2015, Σελ. 173 – 183.

Rehadiliation Administration - Οργανισμός Διοίκησης Βοήθειας και Αποκαταστάσεως Ηνωμένων Εθνών) από τη βοήθεια Τρούμαν απέστειλε πρόσθετη βοήθεια στην Αλβανία για 12.000 απελαθέντες Τσάμηδες. Για τους Βρετανούς η προσπάθεια επαναπατριισμού μιας μειονότητας που είχε προκαλέσει τα αισθήματα των Ελλήνων ήταν «σαν να πήγαινε κανείς γυρεύοντας για μπελάδες».

Η αλβανική κυβέρνηση, αφού εκτίμησε ότι η προοπτική επαναπατριισμού των Τσάμηδων έμοιαζε μακρινή, αποφάσισε τη διάχυση τους στην αλβανική ενδοχώρα του νότου και κυρίως στην Αυλώνα. Πολιτικοί κύκλοι θεώρησαν την παραπάνω ενέργεια εσφαλμένη και πρότειναν την εγκατάσταση κατά μήκος των ελληνοαλβανικών συνόρων, κυρίως στο Αργυρόκαστρο, για να συμπιεστεί ο ελληνικός πληθυσμός, να αλλοιωθεί πληθυσμιακά η περιοχή και να χρησιμοποιηθούν σε περίπτωση ελληνικής εισβολής ως προσκρουστήρας. Στη λογική των Τιράνων όμως αυτό θα προκαλούσε προστριβές με την Ελλάδα και θα αποτελούσε αφορμή επέμβασης των δυτικών συμμάχων. Ήδη η εμπλοκή στον εμφύλιο δημιουργούσε αρκετή ένταση.

Η ελληνική κυβέρνηση αντιμετώπιζε την σθεναρή αντίδραση των κατοίκων της Θεσπρωτίας σε οποιαδήποτε σκέψη για επιστροφή των Τσάμηδων. Ανησυχούσε όμως για την αλβανική προπαγάνδα που παρουσίαζε τους Τσάμηδες ως αθώα θύματα του ελληνικού σοβινισμού και τη χρησιμοποίηση του ως αντίβαρο του Βορειοηπειρωτικού. Η ελληνική θέση περί «οικειοθελούς αποχώρησης» υπό το φόβο των αντιποίνων δεν έπειθε τη διεθνή κοινότητα, ενώ η όλη υπόθεση αποδυνάμωνε τις ελληνικές διεκδικήσεις για τη Βόρειο Ήπειρο.

Η ελληνική αποτυχία στη Συνδιάσκεψη των Παρισίων για το Βορειοηπειρωτικό αποτέλεσε και έμμεσο αλβανικό πλήγμα για το «τσάμικο», αφού έχανε σταδιακά τη σπουδαιότητα ως διαπραγματευτικό χαρτί ενάντια στην Ελλάδα. Η υπόθεση των Τσάμηδων δεν συμβάδιζε με τους ευρύτερους βαλκανικούς σχεδιασμούς του Χότζα και δεν ήταν διατεθειμένος για χάρη τους να θέσει σε κίνδυνο τη γεωπολιτική στρατηγική της χώρας. Η σχέση θα γίνει συγκρουσιακή, όταν ως Έλληνες πολίτες θα ζητηθεί να επιστρατευθούν στο πλευρό του ΔΣΕ αρχικά εθελοντικά και στη συνέχεια με καταναγκαστικά μέτρα επιστράτευσης, φυλακίσεων, καταστολής και βίας. Λίγοι Τσάμηδες ήταν μισέλληνες και δεν ήθελαν να εμπλακούν στον εμφύλιο της Ελλάδας. Αλλά και στο ΔΣΕ τους αντιμετώπιζαν με καχυποψία και τους τοποθετούσαν στο μειωμένης εμπιστοσύνης 1^ο τάγμα της 105^{ης} Ταξιαρχίας μαζί με «Σλαβομακεδόνες» και άλλους έλληνες απαχθέντες ή δραπέτες στην Αλβανία. Εκτός από κάποιους που εντάχθηκαν στον αλβανικό κοινωνικό ιστό, οι Τσάμηδες κατέληξαν μια μειονότητα που δεν ήθελε κανένας, Αλβανοί και Έλληνες. Τη χαριστική βολή έδωσε ο Εμβέρ Χότζα που, τον Απρίλιο 1953, με διάταγμα επέδωσε την **αλβανική υπηκοότητα** σε όλους τους Τσάμηδες που κατοικούσαν στη Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας, με άμεση απώλεια της ελληνικής κάτι που θεωρήθηκε πρωτότυπη πρακτική, αφού έγινε χωρίς τη θέληση της μειονότητας.

4.12 Σύγχρονοι Τσάμηδες- Θέσεις και Επιδιώξεις

Στις 17 Μαρ 1991 ιδρύθηκε στα Τίρανα ο πολιτικός πατριωτικός σύλλογος «**Cameria - Τσαμουριά**» ως ανεξάρτητη οργάνωση, με παραρτήματα σε πόλεις της Αλβανίας και σε πρωτεύουσες κρατών με αλβανική διασπορά. Έμβλημα του συλλόγου είναι η προτομή του βασιλιά της Ηπείρου Πύρρου (Βλέπε Παράρτημα «Α» σελ. Α-5). Με την έκδοση εφημερίδας, την χρήση διαδικτύου και του διεθνούς τύπου και ΜΜΕ έχει αποστολή την εκστρατεία ενημέρωσης της διεθνούς κοινής γνώμης, έτσι ώστε να επιτευχθεί η νόμιμη αναγνώριση της μειονότητας και των δικαιωμάτων της, με βάση το Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ, από την Κυβέρνηση της Ελλάδας. Η δραστηριοποίηση του συλλόγου περιλαμβάνει καταγραφή προσωπικών μαρτυριών ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα της περιόδου 1944 – 1945, συγκέντρωση φωτογραφιών, εγγράφων και προσωπικών αρχείων, ανεπίσημες απογραφές των πληθυσμών των Τσάμηδων, ανέγερση αγαλμάτων, ονομασίες κεντρικών δρόμων πόλεων, οργάνωση συγκεντρώσεων διαμαρτυρίας, εκπροσώπηση του συλλόγου σε όλα τα διεθνή fora, αποστολή υπομνημάτων σε αρχηγούς κρατών (π.χ. Πρόεδρο Μπιλ Κλίντον στις 15 Νοε 1998) και συνεργασία με αντίστοιχες οργανώσεις του εξωτερικού.¹³⁰

Συχνά διοργανώνονται Συνέδρια της οργανώσεως Τσαμουριάς με τα πλέον αντεθνικά, αλυτρωτικά συνθήματα και ευχές, όπως «*η Τσαμουριά είναι δική μας και ότι με την βοήθεια των ΗΠΑ, το επόμενο Συνέδριο θα πραγματοποιηθεί στις παραλίες του Ιονίου*». Επίσης επεκτείνουν τη δράση τους με σχετικά υπομνήματα και τον γνωστό «Χάρτη της Μεγάλης Αλβανίας».

Τον Ιούλιο 1994 το αλβανικό κοινοβούλιο αναγνώρισε επίσημα την **27^η Ιουνίου** ως ημέρα αφιερωμένη στη μνήμη των «Τσάμηδων, θυμάτων των Ελλήνων σοβινιστών» και «Ημέρα Μνήμης Γενοκτονίας των Τσάμηδων». Κατά τα πρότυπα του UCK ιδρύουν τον «Απελευθερωτικό Στρατό της Τσαμουριάς - UCC». Το «τσάμικο» προωθείται από τα διάφορα Αλβανικά Λόμπυ στο Εξωτερικό, όπως στην Αγγλία και την Αμερική. Η Αγγλίδα Καθηγήτρια Μιράντα Βίκερς για λογαριασμό του Υπουργείου Άμυνας της Βρετανίας επιβεβαιώνει την ύπαρξη του UCC καθώς και βασικούς χώρους εξορήσεως στη ΠΓΔΜ και αποθήκες οπλισμού πλησίον των Ελληνοαλβανικών συνόρων (Δέλβινο, Άγιοι Σαράντα κ.λ.π.).¹³¹

Από τη διαχρονική παρακολούθηση των ανακοινώσεων της «Τσαμουριάς» τα κυριότερα αιτήματα είναι η επιστροφή του τσάμικου πληθυσμού στα δικά του εδάφη, η επιστροφή των περιουσιών που το Ελληνικό Κράτος είχε αφαιρέσει βίαια και η αποζημίωση των Τσάμηδων από το Ελληνικό Κράτος για μια περίοδο 56 ετών, κατά την διάρκεια της οποίας οι περιουσίες των Τσάμηδων ήταν στην εκμετάλλευση των ξένων. Η ανάγκη στήριξης της Αλβανίας εκ μέρους της Ελλάδας τις προηγούμενες δεκαετίες για την αποκατάσταση της τάξης και ασφάλειας και για την οικονομική ανασυγκρότηση στη συνέχεια οδήγησε σε παραμερισμό του θέματος. Οι Αλβανικές Κυβερνήσεις κατηγορήθηκαν από τους Τσάμηδες ότι ενδιαφέρονται περισσότερο για τα οικονομικά οφέλη που

¹³⁰ Ελευθερία Μαντά, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004, Σελ. 250 - 256.

¹³¹ ΑΠ. Π. Παπαθεοδώρου, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες UCK – UCC, ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2012, Σελ. 112 – 114.

αποφέρουν οι χιλιάδες μετανάστες που εργάζονται στο ελληνικό έδαφος παρά οι όποιες περιορισίες των τσάμηδων.

Η εμμονή των Αλβανών για την Τσαμουριά δεν υστερεί ούτε στην **εκπαίδευση**. Ενδεικτικά οι μαθητές της μειονότητας στη Γεωγραφία της 8^{ης} τάξης διδάσκονται με φόντο το χάρτη της «Μεγάλης Αλβανίας» τα εξής: «*Η Τσαμουριά είναι πλούσια σε επιφανειακά νερά, οι κυριότεροι ποταμοί είναι: Το ποτάμι της Άρτας (140 χλμ), το οποίο είναι το πιο νότιο σύνορο των Αλβανικών εδαφών, ο Καλαμάς (100 χλμ) και το ποτάμι Αχέρων.... η Τσαμουριά που εκτείνεται στις ακτές του Ιονίου, είναι η πιο νότια περιοχή κατοικημένη από Αλβανούς*», ενώ στην Ιστορία της Δ' τάξης αναγράφεται: «*Προστασία των Αλβανικών εδαφών έγινε και στο νότο. Χιλιάδες Αλβανοί έφτασαν στην Πρέβεζα να προστατεύσουν την Τσαμερία από την κατάληψη του Ελληνικού Στρατού.... Η Σερβία, η Βουλγαρία και η Ελλάδα ήθελαν να πάρουν το Κόσσοβο, τα Αλβανικά εδάφη στη Μακεδονία και την Τσαμερία*». Επίσης ο Καθηγητής Γεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο Τιράνων Σελμάν Σέμε σε άρθρο του στην εφημερίδα Shqip αναφέρει την τσαμουριά «*Εθνική καθαρή Αλβανική επαρχία*», στην οποία «*οι προσπάθειες εξελληνισμού της έγιναν πιο έντονες μετά το 1913*».¹³²

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα himara.gr στα σχολεία η νέα γενιά γαλουχείται με την ιδέα της Μεγάλης Αλβανίας. Έτσι διδάσκονται ότι «*η Βορειοδυτική Ελλάδα, από τη Φλώρινα έως την Πρέβεζα, είναι αλβανικό εθνικό έδαφος στο οποίο “αιμοσταγείς” Έλληνες πραγματοποίησαν “εθνοκάθαρση” στους Τσάμηδες που πλειοψηφούσαν στα χώματα αυτά*». Επίσης διαβάζει πως «*... έχει ίδιο DNA με τον βασιλιά Πύρρο της Ηπείρου και την Ολυμπιάδα, μητέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου...*»¹³³. Δεν προξενεί εντύπωση, αφού τα παραπάνω αναφέρονται και στο βιβλίο του Χότζα (Βλέπε Παράρτημα «B», Σελ B-4). Η Αλβανική Ακαδημία Επιστημών, ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας, υποστηρίζει την ύπαρξη αλβανικής μειονότητας στην Ελλάδα, στην Τσαμουριά, Φλώρινα και Καστοριά που το 1985 αριθμούσαν 30.000 άτομα και οι οποίοι λόγω της καταπίεσης από το ελληνικό κράτος δεν τολμούν να δηλώσουν την αληθινή ταυτότητά τους και να διεκδικήσουν τα εκπαιδευτικά, θρησκευτικά και πολιτιστικά δικαιώματά τους. (Επίσης Βλέπε Παράρτημα «Z»)

Γενικά η Αλβανική Κυβέρνηση και τα κόμματα απέφευγαν να προβάλλουν ανοιχτά και επίσημα το θέμα των Τσάμηδων. Ήταν υποχρεωμένοι όμως να αναδεικνύουν περιστασιακά το θέμα προσβλέποντας στο εκλογικό σώμα των Τσάμηδων. (περίπου 3% πληθυσμού). Το 2015 ο Αλβανός πρωθυπουργός Εντι Ράμα συνεργάζεται στην κυβέρνηση με το ανθελληνικό κόμμα των Τσάμηδων (PDIU) με ανάδειξη του κ. Ιντρίζι στη θέση του αντιπροέδρου της Αλβανικής Βουλής, ενώ το κόμμα ΚΕΑΔ που εκπροσωπεί την ελληνική μειονότητα, αποχώρησε σε ένδειξη διαμαρτυρίας από τον κυβερνητικό συνασπισμό και ο πρόεδρός του Βαγγέλη Ντούλες παραιτήθηκε από τη θέση του αντιπροέδρου της Αλβανικής Βουλής.

¹³² ΑΠ. Π. Παπαθεοδώρου, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες UCK – UCC, ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2012, Σελ. 115 – 117, 191.

¹³³ <http://www.greek.american.news.agency.com/2010-01-19-17-50-12>, Δέσποινα Συριοπούλου 13 Ιουνίου 2014

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΠ ΕΩΣ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

5.1 Η Αλβανία Λαϊκή Δημοκρατία – Σχέσεις με τις Λοιπές Χώρες

Άλλος ένας μύθος για το αξιόμαχο των αλβανικών δυνάμεων δημιουργήθηκε στο Β΄ ΠΠ. Λόγω της αποτυχίας της Ιταλίας, οι Γερμανοί αναγκάστηκαν να εισβάλλουν στην Αλβανία. Οι Γερμανοί διέθεσαν μόλις το 1/3 των αναγκαιουσών δυνάμεων, ελέγχοντας μόνο τα στρατηγικά σημεία όπως την παραλιακή ζώνη, τις σημαντικότερες πόλεις και τους συγκοινωνιακούς κόμβους. Οι αναφορές των Βρετανών που προσπαθούσαν να οργανώσουν τις αντιστασιακές ομάδες των παρτιζάνων, αλλά και των γερμανών στρατηγών των SS που οργάνωναν τον τακτικό στρατό για το καθεστώς μαριονέτα του Μιτρόβιτσα κάθε άλλο παρά κολακευτικές ήταν. Το 1944 οι παρτιζάνοι κυριαρχούσαν σε περιοχές μικρής σημασίας για τους Γερμανούς. Η μεγαλύτερη επίθεση έγινε το 1944 στα Τίρανα όταν οι Γερμανοί αποσύρονταν. Σύμφωνα με τον Μπερντ Τζ. Φίσερ «ο Χότζα που ασχολούνταν περισσότερο με τα πολιτικά ζητήματα, ένοιωθε την ανάγκη να ρίξει μερικές τουφεκίες προτού φύγουν όλοι οι Γερμανοί». Οι **υμνολογίες για τα κατορθώματα των παρτιζάνων** θα κυριαρχήσουν στην πολιτική ζωή του τόπου, στα σχολικά βιβλία και στην λογοτεχνία τα επόμενα χρόνια. Ο νέος μύθος περί των ανώτερων τακτικών ανταρτοπόλεμου των παρτιζάνων και την ανίκητη δύναμη των αλβανικών όπλων θα εξυπηρετήσει τον εθνικιστικό απομονωτισμό του Χότζα, με αποτέλεσμα την απόλυτη κυριαρχία στην πολιτική ζωή του αυταρχικού καθεστώτος του για δεκαετίες. Η προπαγάνδα έπειθε το μέσο Αλβανό πολίτη ότι ο ηρωικός Αλβανός στρατιώτης, μέσα από ένα δίκτυο διάσπαρτων κατά μήκος των συνόρων πολυβολείων μπούνκερ (μανιτάρια) από μπετόν των 2 ανδρών, θα υπερασπιζόταν αποτελεσματικά τη χώρα, τη στιγμή που το οργανωμένο σύστημα των ελληνικών οχυρών, μέχρι δυνάμει Λόχου το καθένα, χρειάστηκε μόλις 6 ημέρες για υπερκεραστεί από τις μηχανοκίνητες δυνάμεις του Άξονα.¹³⁴

Τα Τίρανα απελευθερώθηκαν στις 17 Νοεμβρίου 1944. Οι κομμουνιστές εδραιώνουν τη δύναμη τους εκτελώντας πολλούς αντιπάλους με την κατηγορία του «εγκληματία πολέμου» και «εχθρού του λαού» (ανάμεσα τους και ο γαμπρός του Χότζα Μπαχρί Ομάρι), άλλοι φυλακίζονται ή στέλνονται στα καταναγκαστικά έργα και ιδιοκτησίες δημεύονται. Στις εκλογές της 2 Δεκεμβρίου 1945 ο Χότζα θα επικρατήσει με ποσοστό 93% και στις 11 Ιανουαρίου 1946 ανακηρύσσεται η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας, ενώ το Σύνταγμα της θα συνταχθεί στα πρότυπα του Γιουγκοσλαβικού. Ο Χότζα θα κυριαρχήσει πλήρως αναλαμβάνοντας τη θέση του πρωθυπουργού, του Υπουργού Εξωτερικών και Άμυνας, του Διοικητή του Στρατού και του πρώτου γραμματέα του ΚΚΑ.

¹³⁴ Μπερντ Τζ Φίσερ «Ανιλήψεις και Πραγματικότητα περί της Αλβανικής Πολεμικής Αρετής κατά τον 20° αι.» στο Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012, Σελ. 237 - 243.

Η Αλβανία θα διακόψει τις διπλωματικές σχέσεις με τις ΗΠΑ και τη Μ. Βρετανία, αφού σχεδίαζαν την ανατροπή του. Επίσης η Αλβανία καταδικάστηκε σε αποζημίωση από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης λόγω της βύθισης δύο βρετανικών πλοίων στα Στενά της Κέρκυρας το τέλος του 1945, ενώ ο χρυσός που κλάπηκε από τους κατακτητές δεσμεύτηκε από τους Συμμάχους και δεν επιστράφηκε. Στις 28 Ιουνίου 1948, μετά τη ρήξη του Τίτου με την ΚΟΜΙΝΦΟΡΜ, ο Χότζα ακυρώνει όλες τις Συμφωνίες με τη Γιουγκοσλαβία, κλείνει τα σύνορα, κατηγορεί τον Τίτο ως προδότη και δυνάστη του αλβανικού πληθυσμού στη χώρα του. Ενώ η Αλβανία καθίσταται δορυφόρος της Σοβιετικής Ένωσης και απολαμβάνει τη σοβιετική στήριξη με εμπορικές συμφωνίες και οικονομική βοήθεια, ο Χότζα διαμορφώνει ένα **αυταρχικό σταλινικού τύπου κράτος**. Δε διστάζει να προχωρήσει σε εσωτερικές εκκαθαρίσεις ακόμη και στο εσωτερικό του κόμματος το οποίο μετονομάζεται σε **Κόμμα Εργασίας Αλβανίας (ΚΕΑ)** και στελεχώνεται κυρίως με Τόσκηδες.¹³⁵

Στις ελληνοαλβανικές σχέσεις εκτός της αλβανικής εμπλοκής στον εμφύλιο, θα κυριαρχήσει η καχυποψία, όταν οι δυτικοί θα χρησιμοποιήσουν τις Ελλάδα και Ιταλία ως βάση για την αποστολή πρακτόρων. Σκοπός η δημιουργία αντιστασιακού κινήματος για ανατροπή του καθεστώτος, πρακτική που η CIA εφάρμοζε αργότερα σε όλες τις μικρές χώρες του Τρίτου κόσμου υπό σοβιετική επιρροή. Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη πιο πολύ, αφού επικεφαλής είχε τεθεί ο περιβόητος Κιμ Φίλμπυ (ανώτατος υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών της Αγγλίας) που αργότερα αποδείχτηκε ότι ήταν πράκτορας των Ρώσων και πιθανώς όλες οι κινήσεις του ήταν σε γνώση του Χότζα. Η έμφυτη ανασφάλεια και το αίσθημα καταδίωξης του Χότζα οξύνεται καθώς όλες οι μεταπολεμικές ελληνικές κυβερνήσεις, παρά τους φραγμούς που θέτουν οι σύμμαχοι, τηρούν ψηλά στην ατζέντα τους το «Βορειοηπειρωτικό» για εσωτερικούς και όχι μόνο λόγους.¹³⁶

Σημείο καμπίης για τη διεθνή θέση της Αλβανίας θα αποτελέσει ο **θάνατος του Στάλιν** και η νέα πολιτική του Χρουτσώφ. Η προσέγγιση της Ρωσίας με τη Γιουγκοσλαβία και το αίτημα του Σοφοκλή Βενιζέλου προς τον Χρουτσώφ να εξετάσει το ζήτημα της Βορείου Ηπείρου για παροχή διευκολύνσεων σε θέματα διαβίωσης, παιδείας και εκκλησίας αλλά και πιθανής αυτονόμησής της πυροδότησαν νέες σκέψεις στο Χότζα για σχέδια ανατροπής του και κίνδυνο διαμελισμού της Αλβανίας μεταξύ Ελλάδας και Σερβίας. Ο Χότζα εκθειάζει τη πολιτική Στάλιν, ασκεί κριτική στη νέα ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης και το 1961 διακόπτει τις διπλωματικές σχέσεις με τη Ρωσία, ενώ τα φιλοσοβιετικά μέλη του ΚΕΑ διώκονται για συνομωσία ανατροπής του καθεστώτος. Η αποστασία της Αλβανίας θα ζημιώσει τη Μόσχα που διέθετε ναυτικές βάσεις στην Αλβανία (βάση υποβρυχίων στο νησί Σάσωνα), ενώ ο Χρουτσώφ απειλούσε μέχρι τότε τη Δύση με την εγκατάσταση πυραύλων στην Αλβανία.¹³⁷

¹³⁵ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 85 - 94

¹³⁶ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ. 172 – 173.

¹³⁷ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 173

Η Σοβιετική Ένωση ασκούσε **ηγεμονία** στις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Σύμφωνα με τον Hedley Bull, οι μεγάλες δυνάμεις χρησιμοποιούν βία εναντίον των μικρών κρατών της ηγεμονίας τους μόνο σε ακραίες περιπτώσεις, κατανοώντας ότι υφίστανται πολιτικό κόστος και πάντα δικαιολογώντας την με την επίκληση κάποιας υπερισχύουσας αρχής. Η Σ.Ε. χρησιμοποίησε βία στην Ανατολική Γερμανία το 1953, στην Ουγγαρία το 1956 και στην Τσεχοσλαβακία το 1968. Η δικαιολόγηση χρήσης βίας στηρίχτηκε στην ανάγκη προστασίας της Σοσιαλιστικής Κοινοπολιτείας αφού κάθε εσωτερική ή εξωτερική απειλή σε οποιαδήποτε σοσιαλιστική χώρα, που συνεπάγεται την επιστροφή στον καπιταλισμό, είναι ταυτόχρονα απειλή εναντίον των αρχών του «σοσιαλιστικού διεθνισμού». Έτσι η Σοβιετική Ένωση επέτρεψε την αποχώρηση της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας από το ανατολικό μπλοκ, αποφεύγοντας το πολιτικό κόστος της χρήση βίας, αφού οι δύο χώρες δεν είχαν πρόθεση προσχώρησης στο δυτικό στρατόπεδο και στον καπιταλισμό. Το επιχείρημα ότι το κέντρο βάρος της Σοβιετικής πολιτικής αποτελούσε ο ζωτικός χώρος της Κ. Ευρώπης και όχι τα υποδεέστερα σε στρατηγική σημασία Βαλκάνια ίσως αποτελεί μια πιο επιφανειακή προσέγγιση.¹³⁸

Στη συνέχεια η Αλβανία θα στραφεί προς την **Κίνα** η οποία τη στηρίζει οικονομικά, ενώ στα πρότυπα της Κίνας ο Χότζα ξεκινά τη «πολιτιστική και ιδεολογική επανάσταση». Σύντομα θα απαγορεύσει τα ταξίδια στο εξωτερικό και ξεκινά τη κατασκευή μιας σειράς οχυρωματικών έργων κατά μήκος των συνόρων (400.000 πολυβολεία τύπου «μπούνκερ - μανιτάρι»). Στα πλαίσια της επανάστασης το 1967 δηλώνει ότι «θρησκεία της Αλβανίας είναι ο αλβανισμός» και η χώρα γίνεται το πρώτο στην παγκόσμια ιστορία **αθεϊστικό κράτος**. Τέλος υιοθετεί ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα, επιδιώκει τη πολιτική και πολιτιστική ένωση Γκέκηδων και Τόσκηδων και διαλύει το σύστημα των φατριών. Το 1968 θα αποσυρθεί από το σύμφωνο της Βαρσοβίας, αφού καταγγείλει τη σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία. Το Δεκέμβριο του 1976 ο Χότζα ανακηρύσσει το μαρξισμό – λενινισμό επίσημη ιδεολογία της Αλβανικής σοσιαλιστικής δημοκρατίας. Το 1978 διακόπτει οποιαδήποτε επαφή με την Κίνα μετά το θάνατο του Μάο το 1976 και την προσέγγιση της Κίνας στη Δύση τη δεκαετία του 1970. Η απομόνωση και η πολιτική αυτάρκειας θα αποδειχθεί καταστροφική για την οικονομία και την πορεία της χώρας μέχρι το 1991, όπου ο Ραμίζ Αλία θα αναγκαστεί να εισάγει δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις και μετά από πολυκομματικές εκλογές το ΚΕΑ θα παραδώσει την εξουσία στο Δημοκρατικό Κόμμα κλείνοντας ένα κύκλο τεσσαράμισι δεκαετιών.¹³⁹

5.2. Σχέσεις Ελλάδας με την Αλβανία του Χότζα

Ο Ενβέρ Χότζα συνέχισε τη πολιτική του μεσοπολέμου περί αφελληνισμού και βίαιης ενσωμάτωσης της ελληνικής μειονότητας στο αλβανικό κράτος. Το 1945 μείωσε αυθαίρετα τα επίσημα γεωγραφικά όρια εντός των

¹³⁸ Bull Hedley, Η Άναρχη Κοινωνία, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, Αθήνα, 2009, Σελ. 273 – 274.

¹³⁹ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 95 - 103

οποίων διαβιούσε ο ελληνικός πληθυσμός. Η περιοχή που χαρακτηρίστηκε ως «μειονοτική» περιορίστηκε σε 99 χωριά στις επαρχίες του Αργυροκάστρου και Αγίων Σαράντα (σημειώνεται ότι τα τρία χωριά της Χιμάρας Χιμάρα, Δρυμάσες και Παλάσα που το 1921 είχαν αναγνωρισθεί ως μειονοτικά, αποχαρακτηρίστηκαν). Έτσι στα Τίρανα θεωρούσαν ότι η μειονότητα αριθμούσε 50.000 άτομα, ενώ η ελληνική πλευρά ανέβαζε τον αριθμό στις 300.000.¹⁴⁰

Όλοι οι Έλληνες οι οποίοι ζούσαν εκτός της παραπάνω περιοχής (π.χ. στην πόλη του Αργυροκάστρου ή στην περιφέρεια της Κορυτσάς ή ακόμη και στην πρωτεύουσα τα Τίρανα) έχασαν την ιδιότητα και τις παροχές του μειονοτικού Έλληνα. Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα οι Έλληνες και οι Αλβανοί συχνά έδιναν στοιχεία σχετικά με τον πληθυσμό της ελληνικής μειονότητας. Όμως οι μεν Έλληνες υποστήριζαν ότι ο αριθμός αυτός ήταν υψηλός, συχνά συμπεριλαμβάνοντας στη μειονότητα τους Βλάχους ή τους Αλβανούς ορθόδοξους χριστιανούς, ενώ οι Αλβανοί επιδίωκαν τη μείωση μη προσμετρώντας τους πληθυσμούς που διαβιούσαν εκτός των μειονοτικών περιοχών.¹⁴¹

Οι Έλληνες που ζούσαν στη «μειονοτική ζώνη» φοιτούσαν για τέσσερα έτη σε ελληνικά δημοτικά σχολεία, αλλά από τη πέμπτη έως και την όγδοη τάξη διδασκόταν την Ελληνική ως ξένη γλώσσα. Δεν υπήρχε ελληνικό Γυμνάσιο παρά μόνο μία Ακαδημία στο Αργυρόκαστρο, όπου οι μαθητές μετά την αποφοίτηση διορίζονταν σε ελληνικά μειονοτικά σχολεία. Τα σχολικά βιβλία ήταν μεταφράσεις των αντίστοιχων αλβανικών, ενώ οι μαθητές διδάσκονταν μόνο την αλβανική ιστορία και τον πολιτισμό. Η μόνη ελληνόγλωσση εφημερίδα που κυκλοφορούσε στα μειονοτικά χωριά, ελεγχόταν πλήρως από το ΚΕΑ.¹⁴²

Όπως προαναφέρθηκε με την κατάργηση της θρησκείας το 1967 οι ναοί μετεβλήθησαν σε αποθήκες και δευτερευόντως σε μουσεία. Αυτό αποτέλεσε σοβαρό πλήγμα για τους χριστιανούς ορθόδοξους της Αλβανίας (20% ελλήνων και Τόσκηδων της Νότιας Αλβανίας έναντι 10% Ρωμαιοκαθολικών Γκέκηδων Βόρειας Αλβανίας και 70% μουσουλμάνων), κυρίως τους Έλληνες το γένος, αφού κινδύνευαν να αποξενωθούν από την εθνική τους ταυτότητα η οποία ήταν συνδεδεμένη με παραδόσεις και έθιμα άμεσα σχετιζόμενα με τη θρησκεία τους. Την 26/12/1990 έγινε γνωστό ότι τα Χριστούγεννα είχαν λειτουργήσει για πρώτη φορά μετά από σαράντα χρόνια τρεις εκκλησίες (Η Αγία Τριάδα της Δερβιτσάνης, ο Άγιος Μάμας στους Αγίους Σαράντα και ένας Ι.Ν. στη περιοχή Δροπόλεως). Τέλος οι μειονοτικοί μπορούσαν να αναλάβουν δημόσια καθήκοντα, κρατική θέση ή αξίωμα μόνο εφόσον ήταν μέλη του κόμματος του ΚΕΑ.¹⁴³

Στην πολιτική των ελληνικών Κυβερνήσεων αυτής της περιόδου επικρατούσε, όχι άδικα, η αντίληψη ότι για τους βορειοηπειρώτες δεν ήταν εφικτό να αποδοθούν ελευθερίες που στερούνται οι Αλβανοί πολίτες συνολικά και ότι το πρόβλημα της καταπάτησης δικαιωμάτων ήταν γενικότερο σε ένα ολοκληρωτικό

¹⁴⁰ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 174

¹⁴¹ Ηλίας Γ. Σκουλίδας Βαλκάνια 1913-2011 – Εκατό Χρόνια Θύελλες και Χίμαιρες Θεσ/νίκη Νοέμβριος 2011, Σελ 221.

¹⁴² Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 174

¹⁴³ Ηλίας Α. Αντωνόπουλος Ελληνοαλβανικές Σχέσεις 1912 – 1994, ΩΚΕΑΝΙΔΑ, Σελ. 31, 84.

καθεστώς σταλινικού τύπου. Δεν αφορούσε αποκλειστικά τους Βορειοηπειρώτες αλλά το σύνολο του πληθυσμού.

Στο βιβλίο «**Δύο φίλοι λαοί**» που αφιερώνεται στις σχέσεις μεταξύ του αλβανικού και του ελληνικού λαού ο Ενβέρ Χότζα αναφέρεται με θερμά λόγια προς τον ελληνικό λαό, ενώ περιγράφει ως ιδανικές τις συνθήκες διαβίωσης της ελληνικής μειονότητας. Η ρητορική αλλάζει όταν αναφέρεται στις κυβερνήσεις με εκφράσεις όπως «σοβινιστικές συμμορίες του Ζέρβα και του Πλαστήρα», «λακέδες του φασισμού που φυτοζωούν στην Αθήνα», «μοναρχοφασίστες της Αθήνας» και «ελληνική σοβινιστική αστική τάξη». Χαρακτηριστικά αποσπάσματα του βιβλίου του παρατίθενται στο Παράρτημα «B».¹⁴⁴

5.3 Προσπάθειες Βελτίωσης των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων

Αν και στο παρελθόν τακτοποιήθηκαν κάποια μικρά ζητήματα, όπως το άνοιγμα του στενού της Κέρκυρας στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα το 1958, τελικά στις 6 Μαΐου 1971 με πρωτοβουλία των μόνιμων αντιπροσώπων των δύο χωρών στον ΟΗΕ εξεδόθη ανακοίνωση στην Αθήνα και τα Τίρανα για **αποκατάσταση διπλωματικών σχέσεων** και ανταλλαγή διπλωματικών εκπροσώπων σε επίπεδο πρεσβευτών. Στις 25/10/1971 ο Έλληνας πρέσβης ανέλαβε τα καθήκοντα του στα Τίρανα και στις 16/11/1971 ο Αλβανός ομόλογος του στην Αθήνα. Για πολλούς θεωρήθηκε επιτυχία του Χότζα που εκμεταλλεύτηκε τη διεθνή απομόνωση του στρατιωτικού καθεστώτος στην Ελλάδα για τη βελτίωση των διμερών σχέσεων κυρίως σε εμπορικά και οικονομικά θέματα, χωρίς να επιλυθούν το ζήτημα της Βορείου Ηπείρου, η διασφάλιση των δικαιωμάτων της μειονότητας αλλά και η μεθοριακή συμφωνία για το ζήτημα των συνόρων.¹⁴⁵

Οι Αμερικανοί έδειχναν ικανοποιημένοι από την ελληνοαλβανική προσέγγιση και συνιστούσαν στους Γιουγκοσλάβους να πράξουν ανάλογα, αφού πίστευαν ότι κάθε άλλη πολιτική προς την Αλβανία θα άνοιγε το δρόμο στους Σοβιετικούς προς τα αλβανικά λιμάνια.¹⁴⁶

Στις 28 Αυγούστου 1987 η ελληνική Κυβέρνηση με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου προχώρησε μονομερώς στην **άρση της εμπόλεμης κατάστασης** μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας που ίσχυε από το Νοέμβριο του 1940 (Βασιλικό Διάταγμα Α.Ν. «Περί δικαιопραξιών εχθρών και μεσεγγυήσεως εχθρικών περιουσιών»). Μέχρι τότε θεωρείτο ότι η Συνθήκη Ειρήνης του 1947 αφορούσε την Ιταλία και όχι την Αλβανία, αλλά κρίθηκε αντιφατικό και ασύμφορο η διατήρηση του εμπολέμου, όταν επί δεκαέξι έτη υπήρχαν διπλωματικές σχέσεις. Επιπλέον σε ένδειξη καλής θέλησης η Ελλάδα δε συμμετείχε στη ψηφοφορία που τελικά δεν ενέκρινε την άρση του απορρήτου και τη δημοσιοποίηση του πορίσματος που αφορούσε τη καταδίκη της Αλβανίας για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άρνηση συνεργασίας με τον ΟΗΕ. Τα οφέλη των

¹⁴⁴ ENBER XOTZA - ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ ΛΑΟΙ (τίτλος στο πρωτότυπο: Dy qoruj miq) Από το πολιτικό ημερολόγιο κι άλλα ντοκουμέντα για τις αλβανοελληνικές σχέσεις 1941-1984, ΠΟΡΕΙΑ, 1985.

¹⁴⁵ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 142 – 150.

¹⁴⁶ Σταυρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νικη 2015, Σελ. 299.

παραπάνω ελληνικών κινήσεων περιορίστηκαν στη δυνατότητα αμοιβαίας ελεγχόμενης επίσκεψης πολιτών στις δύο χώρες. Ήδη από το 1986 γίνονται δεκτοί έλληνες τουρίστες περιέργοι να αντικρύσουν τις κωμικοτραγικές «κατακτήσεις» ενός κομμουνιστικού πολιτισμού ηλικίας σαράντα δύο ετών. Οποιαδήποτε ελπίδα για αλλαγή της αλβανικής στάσης στα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας κρίνεται ουτοπική, αφού ήταν αδύνατο ένα κομμουνιστικό καθεστώς να δεχτεί σοβαρά ανοίγματα που θα προκαλούσαν εσωτερική αποσταθεροποίηση.¹⁴⁷

5.4. Μετά την Πτώση του Κομμουνιστικού Καθεστώτος

Ο θάνατος του Χότζα το 1985, η πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989 και τα γενικότερα γεγονότα που συγκλόνιζαν την Ανατολική Ευρώπη οδήγησε στην ανάγκη μεταρρυθμίσεων φιλελευθεροποίησης και εκδημοκρατισμού της χώρας. Όμως οι θεσμοί που μέχρι τότε στηρίζονταν στη καταστολή καταρρέουν και η χώρα θα οδηγηθεί στο **χάος**. Εκατοντάδες εξαθλιωμένων προσφύγων διαφόρων ηλικιών συσσωρεύονται στα σύνορα ή μετακινούνται μέσω των αφιλόξενων ορεινών όγκων με κίνδυνο της ζωής τους στην Ελλάδα (Το 1994 διαβιούσαν στην Ελλάδα 60.000 Βορειοηπειρώτες σύμφωνα με την εφημερίδα «τα Νέα» 8/2/1994). Στις 20 Φεβρουαρίου 1991 αγανακτισμένοι Αλβανοί θα γκρεμίσουν το άγαλμα του Χότζα στην κεντρική πλατεία των Τιράνων και θα σημειωθούν αναταραχές συμπεριλαμβανομένης της λεηλασίας στρατιωτικών αποθηκών. Ο Σαλή Μπερίσα, καρδιολόγος πρώην ιατρός του Χότζα, θα ιδρύσει το Δημοκρατικό κόμμα και με την στήριξη των ΗΠΑ θα αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας. Σημαντική είναι η προσπάθεια εξόδου από την απομόνωση και η έναρξη προσπαθειών ένταξης ή συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς (ΔΑΣΕ, ΕΕ, ΝΑΤΟ, ΠΟΕ κ.λ.π.).¹⁴⁸

Το 1997 η κρίση των παρατραπεζών - «**πυραμίδες**» βύθισε τη χώρα στο σκοτάδι και οδήγησε σε εμφύλιο και νέο κύμα μεταναστών. Οι ιδιοκτήτες των παρατραπεζών θεωρούνταν οι βόρειοι Γκέγκηδες του Μπερίσα που υπόσχονταν γρήγορο και αυξημένο πλουτισμό μέσω υπέρογκων τόκων, καθώς προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν τον «πλούσιο Νότο» των Τόσκηδων οξύνοντας ακόμη πιο πολύ την αντιπαράθεση. Στη Νότια Αλβανία αλλά και στο χώρο της μειονότητας κυριαρχούν οι δολοφονίες, ο εκφοβισμός, οι κλοπές και οι στρατιωτικές αποθήκες λεηλατούνται ξανά. Ο κλεμμένος οπλισμός θα αποτελέσει αντικείμενο παράνομης διακίνησης και λαθρεμπορίου και θα χρησιμοποιείται στις επόμενες δεκαετίες από τρομοκράτες και κακοποιούς στις χώρες των Βαλκάνιων συμπεριλαμβανομένου και της Ελλάδας. Τα 2/3 των μελών της μειονότητας θα καταφύγει στην Ελλάδα από το φόβο της εξόντωσης. Η κατάσταση θα εξομαλυνθεί μετά από την επέμβαση του ΟΗΕ μέσω ειρηνευτικών αποστολών. Ο Μπερίσα θα αναγκαστεί να παραιτηθεί αλλά θα επανακάμψει το 2005, μετά τα σκάνδαλα της διακυβέρνησης Φάτος Νάνο και θα αναλάβει τα ηνία της χώρας μέχρι το 2013.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ηλίας Α. Αντωνόπουλος Ελληνοαλβανικές Σχέσεις 1912 – 1994, ΩΚΕΑΝΙΔΑ, Σελ. 35 - 43.

¹⁴⁸ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 220 – 225.

¹⁴⁹ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 250 – 253.

5.5 Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα

Στις 12 Ιανουαρίου 1985 πραγματοποιήθηκε η **τελετή ανοίγματος** της συνοριακής διάβασης της Κακαβιάς, παρουσία του αναπληρωτή υπουργού των Εξωτερικών Κ. Παπούλια και του υφυπουργού των Εξωτερικών Μουχάμετ Καπλάνη, όπου διαδραματίστηκαν συγκινητικές στιγμές όταν συγγενείς και φίλοι από τις δύο χώρες συναντώνται μετά από 40 χρόνια. Το πραγματικό άνοιγμα συνέβη μερικά χρόνια αργότερα στη δεκαετία το 1990, μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος. Οι αριθμοί των αλβανών πολιτών, κυρίως της ελληνικής μειονότητας, που επισκέφτηκαν την Ελλάδα πριν το 1990 είναι αποκαλυπτικοί. (1985:301, 1986:535, 1987: 730).¹⁵⁰

Για το καθεστώς Χότζα η μετανάστευση αποτελούσε πράξη προδοσίας που επέσυρε ποινές μακρόχρονης φυλάκισης και θανάτου. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρουσιάζεται μια **μαζική έξοδος** από τη χώρα. Μέχρι το 2004 το ¼ του αλβανικού πληθυσμού μετανάστευσε. Κύριος προορισμός ήταν η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας και της δυνατότητας παράνομης εισόδου μέσα από την ορεινή οριογραμμή, με δεύτερη την Ιταλία. Κύριοι λόγοι της μετανάστευσης ήταν οι κακές συνθήκες διαβίωσης, η ανεργία, η ανασφάλεια, η συνένωση με συγγενείς και οι επαγγελματικές και μορφωτικές φιλοδοξίες. Αρχικά η μετανάστευση αφορούσε τον ανδρικό πληθυσμό, αλλά μετά τη δεύτερη κρίση του 1997 παρατηρούνται οι πρώτες μεταναστεύσεις οικογενειών ακόμη και μέσω των αφιλόξενων ορεινών περασμάτων της Ηπείρου και της Δυτικής Μακεδονίας. Λόγω της έλλειψης ξεκάθαρης μεταναστευτικής πολιτικής οι Αλβανοί χρησιμοποιήθηκαν για να καλύψουν κενά στην αγορά ανειδίκευτης εργασίας κυρίως στον κατασκευαστικό κλάδο και στον αγροτοκτηνοτροφικό τομέα.¹⁵¹

Στη περίπτωση της παράνομης εισόδου η ελληνική πολιτεία εφαρμόζει τη πρακτική της επαναπροώθησης, χωρίς αποτελέσματα αφού σύντομα οι συλληφθέντες ξαναπερνούσαν τα σύνορα. Η αλήθεια είναι ότι δεν έλειψαν οι παραβατικές συμπεριφορές μεταξύ μεταναστών και ντόπιων κατοίκων, όπως παράνομα κυκλώματα διακίνησης μεταναστών, εκμετάλλευση και κακομεταχείριση των παρανόμων μεταναστών από τους Έλληνες εργοδότες (ίσως αδικαιολόγητη για μια χώρα που έστειλε οικονομικούς μετανάστες σε Γερμανία, Αμερική, Αυστραλία κ.λ.π.) αλλά και επιθετική συμπεριφορά εκ μέρους των Αλβανών. Μαζί με τους ταλαιπωρημένους μετανάστες εισέρχονται και κακοποιά στοιχεία που προσπαθούν να πλουτίσουν με παράνομο τρόπο, αμαυρώνοντας την εικόνα του απλού μετανάστη και δίνοντας βήμα για ελληνικές ρατσιστικές αντιδράσεις.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Βασίλειο Νιτσιάκο η γεωγραφική και πολιτισμική εγγύτητα των δύο χωρών, η ρευστότητα των ταυτοτήτων στο παρελθόν, το ιστορικό υπόβαθρο των μετακινήσεων στην περιοχή και ο σύνθετος χαρακτήρας των εθνοτικών σχέσεων μας αναγκάζει να εξετάζουμε το φαινόμενο ως **διασυνοριακή κινητικότητα** παρά ως διεθνική μετανάστευση. Ιδιαίτερα για τους Αλβανούς πολίτες που έχουν ελληνικό φρόνημα το πέρασμα του συνόρου

¹⁵⁰ Μενέλαος Δαλιάνης, Το Μεγάλο Άνοιγμα, ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Αθήνα, 2008, Σελ.50 – 53.

¹⁵¹ Δόμνα Μιχαήλ, Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα, ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Θεσ/νίκη 2014, Σελ 21 – 32.

είναι πέρασμα για τη «μητέρα πατρίδα», δέχονται τη βοήθεια των συγγενών και παλιών φίλων, διευκολύνονται από τη χρήση της ελληνικής γλώσσας και δεν αντιμετωπίζουν τα προβλήματα προσαρμογής σε μια ξένη χώρα. Τον αρχικό ενθουσιασμό της ελληνικής πλευράς από το άνοιγμα του συνόρου διαδέχονται αντιδράσεις αναδίπλωσης και στη θέση των φυσικών γεωγραφικών συνόρων ορθώνονται σταδιακά συμβολικά σύνορα. Οι βορειοηπειρώτες κατατάσσονται μεταξύ των Ελλήνων και Αλβανών και είναι συχνό το παράπονο τους ότι στην Αλβανία θεωρούνταν Έλληνες και στην Ελλάδα Αλβανοί. Η προσπάθεια των μεταναστών να παρουσιάσουν στοιχεία ελληνικής εθνικής ταυτότητας (βαπτίσεις, χριστιανική πίστη, αλλαγή ονομάτων κ.α) δημιουργεί την καχυποψία των ντόπιων και είναι εκπληκτικό το πώς ο θετικά φορτισμένος όρος του «Βορειοηπειρώτη» λαμβάνει αρνητικές διαστάσεις. Τη στιγμή που οι Αλβανοί επινοούν στρατηγικές προσέγγισης της ελληνικής κοινωνίας οι Έλληνες υψώνουν τείχη αποκλεισμού έστω κι αν η ενσωμάτωση επιτυγχάνεται εν μέρει μέσω της περιθωριοποίησης.¹⁵²

Το 2005 το μεταναστευτικό καθίσταται εργαλείο της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής όταν μετά από μαζικές απελάσεις 150.000 Αλβανών, ασκείται πίεση στον Σαλί Μπερίσα για μετριοπαθέστερη στάση έναντι της ελληνικής μειονότητας. Κατά τη διάρκεια της **δεύτερης δεκαετίας** η κατάσταση για τους μετανάστες έχει βελτιωθεί. Στην Ελλάδα οι μετανάστες διαμένουν με τις οικογένειες τους. Το ζευγάρι συνήθως εργάζεται και οι γιαγιάδες αναλαμβάνουν τη φύλαξη των παιδιών. Η οικονομική άνεση περιορίζει τα φαινόμενα παράνομης εισόδου μέσω της πεζοπορίας, ενώ τα παιδιά που γεννιούνται στην Ελλάδα ή ήρθαν από την Αλβανία σε νηπιακή ηλικία αποτελούν τη δεύτερη γενιά μεταναστών. Το 2009, 79.500 μαθητές φοιτούν στα ελληνικά σχολεία. Ευκολότερη θα γίνει και η διάβαση των συμβολικών συνόρων. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας βοηθάει στην κοινωνικοποίηση με τους Έλληνες συνομήλικους. Οι γονείς επιδιώκουν τη μόρφωση των παιδιών τους και σε συνδυασμό με βάπτιση και την αλλαγή ονομάτων τη σύντομη κοινωνική ενσωμάτωση. Η γλώσσα που υπήρξε το σημαντικότερο στοιχείο συνένωσης του αλβανικού έθνους το 19^ο αιώνα, εγκαταλείπεται τώρα σταδιακά, χωρίς την αντίδραση των γονέων. Η χρήση της αλβανικής γλώσσας συμβολίζει την οπισθοδρόμηση, ενώ της ελληνικής δυνατότητες μόρφωσης, κοινωνικής κινητοποίησης, αποφυγής διακρίσεων, επαγγελματικής αποκατάστασης γι' αυτό και δεν υπάρχουν πιέσεις για τη διδασκαλία τη αλβανικής η ακόμη και την ίδρυση αλβανικών σχολείων στις μεγάλες πόλεις.¹⁵³

Επιστρέφοντας στη διασυνοριακή κινητικότητα παρατηρούμε ότι η ροή των ανθρώπων είναι προς τη μια πλευρά, ενώ των αγαθών αμφίδρομη αναδεικνύοντας τη σχέση ανισότητας και ασυμμετρίας των δύο χωρών. Οι Έλληνες που επισκέπτονται την Αλβανία είναι λίγοι έμποροι και δείχνει την άρνηση των Ελλήνων για περαιτέρω σχέσεις με μια χώρα που θεωρούν κατώτερη, επικίνδυνη και απολίπιση. Από την Αλβανία εισρέουν κτηνοτροφικά και αγροτικά

¹⁵² Βασίλης Νιτσιάκος, Στο Σύνορο, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 2010, Σελ.27 - 34, 60 – 64.

¹⁵³ Δόμνα Μιχαήλ, Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα, ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Θεσ/νικη, 2014, Σελ. 24 – 25, 38 – 53, 95 – 97.

προϊόντα συνήθως παράνομα, αλλά ναρκωτικά και όπλα. Οι Αλβανοί μεταφέρουν εμβάσματα, αντικείμενα εξοπλισμού των σπιτιών τους, εργαλεία, αυτοκίνητα, αλλά κυρίως ηλεκτρικές συσκευές.¹⁵⁴

Ειδικότερα όσο αφορά τα **εμβάσματα** μέχρι το 1997 το μεγαλύτερο μέρος των κερδών τους επιστρέφει στην Αλβανία για τη στήριξη της οικογενείας τους και τον εξοπλισμό της κατοικίας τους. Δεν είναι υπερβολή να συμπεράνουμε ότι η όποια οικονομική ανάπτυξη της Αλβανίας συνδεόταν άμεσα από αυτά τα εμβάσματα και έμμεσα από την Ελληνική και Ιταλική οικονομία. Η κρίση των πυραμίδων του 1997 δρα ανασταλτικά και αποταμιεύουν στην Ελλάδα μεταφέροντας κυρίως αγαθά στις πατρικές τους κατοικίες. Σταδιακά η ροή των εμβασμάτων μειώνεται καθώς οργανώνουν τη ζωή τους στην Ελλάδα, μεταφέρουν την οικογένεια τους, ξοδεύουν για τη μόρφωση των παιδιών τους, ενδιαφέρονται για απόκτηση κατοικίας και υιοθετούν το δυτικό καταναλωτικό τρόπο ζωής.¹⁵⁵

Η μετανάστευση ανέδειξε σοβαρά **προβλήματα ασφαλείας** στα οποία η ελληνική πολιτεία αντιμετώπισε μεγάλη δυσκολία επίλυσης. Πρώτον και κυριότερο η παράνομη μετανάστευση. Η φύλαξη των συνόρων αποδείχτηκε ανεπαρκής, λογικό μέχρι ένα σημείο λόγω της μεγάλης έκτασης αλλά και το ορεινό και δύσβατο των παραμεθωρίων περιοχών. Οφείλουμε όμως να έχουμε υπόψη ότι η παράνομη μετανάστευση εξαρτάται μεν από την ανάγκη των μεταναστών να εισέλθουν παράνομα σε μια ξένη χώρα με κίνδυνο συχνά της ζωής τους, αλλά και από την ανοχή και της σιωπηρή αποδοχή των κατοίκων της χώρας υποδοχής, που ενσυνείδητα παραβιάζουν τους νόμους της χώρας τους απασχολώντας παράνομους μετανάστες με σκοπό το προσωπικό κέρδος κυρίως και λιγότερο για ανθρωπιστικούς λόγους. Ο αριθμός Αλβανών που το 2005 είχαν άδεια παραμονής ανερχόταν στους 448.152, ενώ από την αστυνομία συνελήφθησαν 52.132 παράνομοι μετανάστες. Επίσης το 45% των Αλβανών που απασχολούνταν στον κατασκευαστικό κλάδο το 2007 ήταν ασφαλισμένοι έναντι 41,2 % ανασφάλιστων ποσοστό που ήταν πολύ μεγαλύτερο τη πρώτη δεκαετία του '90.¹⁵⁶ Μεγάλα ήταν τα ποσοστά των εποχικά απασχολούμενων (τουριστικές επιχειρήσεις, συγκομιδή καρπών κ.α) που μετά από ολιγόμηνη παραμονή σε συγγενικά πρόσωπα επέστρεφαν στην Αλβανία. Η ανασφάλιστη εργασία είχε ως αποτέλεσμα απώλειες εσόδων στα ασφαλιστικά ταμεία και αντιδράσεις από το ντόπιο εργατικό δυναμικό για απώλεια θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και μείωση του ημερομισθίου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε το 2013 στη Βουλή ο υπουργός Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, Νίκος Δένδιας από το 1998 έως και το 2012 προκύπτει σημαντική αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών δραστών που προέβησαν σε εγκληματικές πράξεις. Το 1998 ήταν 6.094 και το 2012 έφτασαν τους 20.265 αλλοδαπούς. Προκύπτει, επίσης, ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των αλλοδαπών δραστών, την περίοδο 1998-2012, είναι αλβανικής

¹⁵⁴ Βασίλης Νιτσιάκος, Στο Σύνορο, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 2010, Σελ. 63 – 64..

¹⁵⁵ Δόμνα Μιχαήλ, Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα, ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Θεσ/νικη, 2014, Σελ. 61 – 74.

¹⁵⁶ Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.) Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα” Απρίλιος 2008 Αθήνα, Υπουργείο Εσωτερικών, στο http://www.ypes.gr/AENEAS_EL/slide_2.4.1.pdf.

υπηκοότητας (64.939 Αλβανοί δράστες, ακολουθούν οι Ιρακινοί: 17.351, οι Ρουμάνοι: 15.198, οι Πακιστανοί: 14.721 και τέλος οι Βούλγαροι: 14.720).¹⁵⁷

Η αστυνόμευση των ελληνοαλβανικών συνόρων αποδείχτηκε μεγάλος πονοκέφαλος. Για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, την παράνομη μετανάστευση, τη διακίνηση και το εμπόριο όπλων (κυρίως τύπου καλάσνικοφ που μετά τη κρίση του 1997 και τη λεηλασία των αποθηκών του αλβανικού στρατού πλημμύρισαν την παράνομη ελληνική αγορά), τη διακίνηση των ναρκωτικών, την εκμετάλλευση και την εμπορία ανθρώπων, την παράνομη υλοτομία, την παράνομη εισαγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων και αμνοεριφίων κυρίως πριν την εορτή του Πάσχα και λοιπών σοβαρών ζητημάτων του κοινού Ποινικού Δικαίου, η Ελληνική Πολιτεία οργάνωσε Υπηρεσίες Συνοριακής Φύλαξης στην Αστυνομία (**συνοριοφύλακες**). Επίσης στις μεγάλες πόλεις παρουσιάζονται φαινόμενα οργανωμένης αλβανικής μαφίας με επικεφαλής διαβόητους κακοποιούς που συνεργάζονται με ντόπιους εγκληματίες. Μπορούν να διέρχονται από τα γνώριμα πλέον μονοπάτια στην Αλβανία μετά από τη διάπραξη σοβαρών εγκληματικών πράξεων και να επανέρχονται όταν κρίνουν σκόπιμο.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, το 2012 από τους συνολικά 12.479 κρατούμενους, ποσοστό 65% (7.900) ήταν αλλοδαποί, ενώ εξ αυτών 4.000 είναι λαθρομετανάστες που βρίσκονται στη φυλακή κυρίως για παράνομη είσοδο και διαμονή στη χώρα. Μεταξύ των αλλοδαπών τα «πρωτεία» κατέχουν οι Αλβανοί (2.224). Σχεδόν το 1/3 των κρατούμενων, περίπου 4.136, κατηγορούνταν για υποθέσεις ναρκωτικών, ενώ 1.000 εξ αυτών αντιμετώπιζαν πλημμεληματικές ποινές. Το γεγονός αντικατοπτρίζει το πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης στη χώρα μας. Επιπλέον αναδεικνύεται το ζήτημα της υπερπληθώρας κρατούμενων στις φυλακές, δεδομένου ότι συνολικά τα έξι σωφρονιστικά καταστήματα που λειτουργούσαν είχαν δυναμικότητα 9.300 θέσεων, αλλά φιλοξενούσαν 12.479.¹⁵⁸

Μερίδιο ευθύνης φέρει και η Ελληνική Πολιτεία που μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90 δε διέθετε στην ουσία **μεταναστευτική πολιτική** και εφαρμόζει τη διαδικασία της απέλασης και επαναπροώθησης χωρίς αποτελέσματα. Αργότερα εφαρμόζονται κάποια προγράμματα νομιμοποίησης αλλά διαπιστώνονται μεγάλες καθυστερήσεις έκδοσης αδειών παραμονής και ανανέωσης τους με αποτέλεσμα πολλοί μετανάστες να βρίσκονται σε καθεστώς «ημι-νομιμότητας». Η απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας ήταν δύσκολη υπόθεση αφού μέχρι το 2010 βασιζόταν στην αρχή του δικαίου του αίματος (jus sanguinis) και όχι στην αρχή του δικαίου εδάφους (jus soli). Με το νόμο του 4332/2015 τροποποιήθηκαν διατάξεις του 3838/2010 που είχαν κριθεί αντισυνταγματικές από το Συμβούλιο της Επικρατείας το 2013 και καθορίστηκαν οι προϋποθέσεις κτήσης ιθαγένειας από τέκνα αλλοδαπών που γεννιούνται και φοιτούν στην Ελλάδα,

¹⁵⁷ <http://www.iefimerida.gr/news/90684>, Εγκληματικότητα αλλοδαπών: Αλβανοί, Ιρακινοί και Πακιστανοί οι συνήθεις ύποπτοι, 14/2/13 14:59

¹⁵⁸ <http://www.kathimerini.gr/466003/article/epikairothta/ellada>, Αλλοδαποί το 65% των κρατούμενων, Εύα Καραμανώλη, 19.08.2012

καθώς και από αλλοδαπούς που έχουν αποφοιτήσει από Ελληνικά σχολεία ή από σχολές ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας.¹⁵⁹

Η **κρίση** στην Ελλάδα έπληξε και τους Αλβανούς μετανάστες. Ο κατασκευαστικός τομέας υποχώρησε δραματικά και η ανεργία μέσα σε 6 χρόνια εκτοξεύτηκε στο 30%. Πολλοί βρίσκονται σε δίλημμα αν πρέπει να επιστρέψουν στη πατρίδα, ή να παραμείνουν. Η εικόνα του πετυχημένου μετανάστη ξεθωριάζει και πολλοί αντιλαμβάνονται ως ήττα την επιστροφή. Ανεπίσημα στοιχεία δείχνουν την επιστροφή 180 χιλιάδων. Οι Αλβανοί επιστρέφουν περισσότερο να επωφεληθούν από το χαμηλότερο κόστος διαβίωσης στην Αλβανία και να απαλλαγούν από τις αυξανόμενες οικονομικές υποχρεώσεις σε μια εργασιακά αφιλόξενη πλέον χώρα. Κυρίως επιστρέφουν οι ηλικιωμένοι που διατηρούν ισχυρότερο δεσμό με τον τόπο τους. Ακολουθούν οι άντρες κυρίως όσοι επένδυσαν στον εξοπλισμό της πατρικής κατοικίας τους ή αγόρασαν σπίτι στην Αλβανία με τις οικονομίες τόσων χρόνων. Αντιμετωπίζονται όμως ανταγωνιστικά όσοι από τους επιστρέφοντες έχουν την οικονομική άνεση και επιδιώκουν να ανοίξουν μια δική τους δουλειά. Η ξενική «πολιτισμένη» συμπεριφορά και προπάντων η ελληνίζουσα αλβανική γλώσσα των επιστρεφόντων, προκαλούν αποστροφή στους ντόπιους και το χαρακτηρισμό «Γκρεκ» δηλαδή Έλληνας, ο οποίος στην Αλβανία αποτελεί κοινώς κατηγορία και υποτίμηση.¹⁶⁰

Εντούτοις **αρνητικοί στην επιστροφή** είναι οι νέοι της δεύτερης γενιάς που μεγάλωσαν ή γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Ομοίως αντιδρούν και οι γυναίκες. Ενώ καταγράφονται ελάχιστες περιπτώσεις Αλβανών ανδρών που παντρεύτηκαν ελληνίδες, οι νεαρές Αλβανίδες γυναίκες που παντρεύτηκαν Έλληνες υπερτερούν συντριπτικά. Οι γυναίκες μπορούν ακόμη να βρίσκουν εργασίες ως καθαρίστριες, στη φροντίδα ηλικιωμένων και άλλες εργασίες που παρά την κρίση δεν είναι δημοφιλείς στις ελληνίδες. Για την Αλβανίδα η επιστροφή στις πατριαρχικές παραδοσιακές αλβανικές αξίες σημαίνει έλλειψη ελευθερίας, ανεξαρτησίας, αυτονομίας και προοπτικών μόρφωσης, αλλά και υποταγή στην ανδρική εξουσία, επιστροφή σε σκληρές συνθήκες εργασίας στη γεωργία, τη κτηνοτροφία και στο νοικοκυριό.¹⁶¹ Τέλος παραμένουν και οι κακοποιοί που όπως και οι ντόπιοι έχουν γίνει πιο επικίνδυνοι, αφού εισβάλλουν στις κατοικίες και δε διστάζουν να αφαιρέσουν ζωές ηλικιωμένων για λίγα ευρώ.

5.6. Η Ελληνική Μειονότητα ως Ρυθμιστικός Παράγων των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων

Ενώ θα περίμενε κανείς ότι η διαδικασία εκδημοκρατισμού της χώρας θα βελτίωνε τις ελληνοαλβανικές σχέσεις, η μειονότητα συνέχισε να αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης και κατά περιόδους όξυνσης των σχέσεων. Πέραν της διαχρονικής καχυποψίας ως απειλή κατά της εδαφικής ακεραιότητας, η οικονομική ευχέρεια της μειονότητας και του Νότου γενικότερα, μετά το άνοιγμα

¹⁵⁹ Δόμνα Μιχαήλ, Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα, ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Θεσ/νίκη, 2014, Σελ. 33 – 35.

¹⁶⁰ <http://www.skai.gr/news/greece/article/227073>, Μετέωροι οι Αλβανοί μετανάστες - Δεύτερη μετανάστευση Η επιστροφή στη γενέτειρα, Παναγιώτης Μπάρκας, Αργυρόκαστρο Δημοσίευση: 21/03/2013 - 19:31.

¹⁶¹ Δόμνα Μιχαήλ, Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα, ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Θεσ/νίκη, 2014, Κεφ. 6 και 7.

των συνόρων, έναντι του Βορρά και των υπολοίπων Αλβανών προκαλούσε την αντίδραση του καθεστώτος. Σημαντικός σταθμός αποτέλεσε η ίδρυση της «**Ομόνοιας**» ως κίνηση για την προστασία των δικαιωμάτων της μειονότητας και ως πολιτικό κόμμα, αφού στις αρχές το 1990 η μειονότητα αποτελούσε το 4% του αλβανικού εκλεκτορικού σώματος (εκλογή 3 βουλευτών στο πρώτο γύρο και 2 στο δεύτερο στις εκλογές της άνοιξης του 1991). Η νέα πολιτική στάση της μειονότητας την αναβάθμισε ταυτόχρονα ως στόχο των αλβανών εθνικιστών. Είναι αλήθεια ότι κάποια μέλη της οργάνωσης επιθυμούσαν την απόσχιση της Β. Ηπείρου από την Αλβανία φέρνοντας σε δύσκολη θέση την Αθήνα που έτσι δικαιολογούσε τη μη στήριξη του κόμματος σε κάποιες περιόδους. Γενικά η Αθήνα επέλεξε να προσεγγίσει την Αλβανία μέσω της γεωοικονομίας και της οικονομικής διείσδυσης σε εποχές που υπήρχαν οι οικονομικές δυνατότητες. Το 1996 οι επενδύσεις της Ελλάδας στην Αλβανία έφτασαν τα 120 δις δολάρια. Ο Μπερίσα προέβη σε συστηματική δίωξη των βορειοηπειρωτών με τη βοήθεια των Γκέκηδων. Οι μειονοτικοί απευθύνονται συχνά στους διεθνούς οργανισμούς μετά την αρχική επιτυχία να αναγνωρίσει ο ΟΑΣΕ το 1991 την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.¹⁶²

Σύμφωνα με τον καθηγητή Θ. Μαλκίδη οι **ενέργειες** του αλβανικού κράτους κατά της ελληνικής μειονότητας μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής:

α. Δημογραφική αποψίλωση του πληθυσμού και προώθηση της εσωτερικής μετανάστευσης από το Βορρά στο Νότο.

β. Ανασφάλεια η οποία αποτελεί για τους Έλληνες έναν από τους βασικούς λόγους φυγής προς την Ελλάδα.

γ. Μαρασμός της οικονομικής δραστηριότητας. Οι υφαρπαγές και οι κλοπές ζώων, οι ληστείες εξοπλισμών, οι απαγωγές και οι εκβιασμοί κατά των ελλήνων επιχειρηματιών δεν επιτρέπουν την άνθηση του οικονομικού τομέα στην περιοχή.

δ. Παράλυση της δράσης των θεσμών της μειονότητας και αποκλεισμός από την συμμετοχή στον κρατικό μηχανισμό.

ε. Παραβίαση ειδικών δικαιωμάτων που αφορούν την εκδήλωση και ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας όπως η εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα, ο αυτοπροσδιορισμός όσο αφορά την εθνικότητα, το καθεστώς παρεμπόδισης σε ότι αφορά την επαναφορά της ελληνικής εθνικότητας κ.λ.π. η οποία συνδέεται με την προσπάθεια εθνολογικής αλλοίωσης της ελληνικής μειονότητας ως αυτόχθονης. Η Αλβανία δεν αναγνωρίζει την αυτοχθονία της ελληνικής μειονότητας παραχαράσσοντας την ιστορία.¹⁶³

Τα έτη 1993 και 1994 ξέσπασαν ταραχές που καταστάθηκαν βίαια από την αλβανική αστυνομία, λόγω της απέλασης από το Αργυρόκαστρο του Αρχιμανδρίτη Χρ. Μαυδώνη με την κατηγορία αλυτρωτικής δράσης στις περιοχές διαβίωσης της μειονότητας. Στην ουσία η αλβανική Κυβέρνηση ανησυχούσε, γιατί αρκετοί μουσουλμάνοι προσηλυτίστηκαν στον Χριστιανισμό μετά το άνοιγμα των

¹⁶² Γεώργιος Βοσκόπουλος, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική από τον 20^ο στον 21^ο Αιώνα, Σελ 306 – 313.

¹⁶³ Θεοφάνης Μαλκίδης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007, Σελ. 274.

συνόρων και τη μετανάστευση συγγενών τους στην Ελλάδα. Πίστευαν ότι σταδιακά θα οδηγούσε στη δημιουργία ελληνικής συνείδησης. Ως αντίποινα η Ελλάδα προχώρησε σε απελάσεις παράνομων μεταναστών ως μοχλό πίεσης για τη βελτίωση της συμπεριφοράς του αλβανικού καθεστώτος απέναντι στην μειονότητα αλλά και ως αντίδραση στα κοινωνικά προβλήματα που αναφύονταν από τη μαζική εισροή λαθρομεταναστών συμπεριλαμβανομένων και κακοποιών στοιχείων από την Αλβανία. Η κρίση κορυφώνεται το 1994, όταν συλλαμβάνονται πέντε μέλη της μειονότητας κατηγορούμενοι για κατασκοπεία. Το ζήτημα έλαβε μεγάλη δημοσιότητα αλλά επειδή οι κατηγορίες δεν αποδείχτηκαν, οι μειονοτικοί απελευθερώθηκαν στις αρχές του 1995.¹⁶⁴

5.7. Ο Ρόλος της Εκκλησίας

Για την αλβανική ηγεσία η Ορθοδοξία ταυτιζόταν με την ελληνική εθνική ταυτότητα και το δεσμό μεταξύ Βορειοηπειρωτών και Ελλάδας, άρα αποτελούσε στόχο των εθνικιστών ως απειλή κατά της εδαφικής ακεραιότητας. Αν και η εκκλησία επιτέλεσε σημαντικό κοινωνικό, ανθρωπιστικό έργο και παρείχε συνδρομή στην οργάνωση εκπαίδευσης στα σχολεία της μειονότητας, δεν απέφυγε ενέργειες που στην αλβανική αντίληψη των πραγμάτων θεωρούνταν ενίσχυση του αλυτρωτισμού. Οι ραδιοφωνικές εκπομπές του σταθμού του μητροπολίτη Σεβαστιανού από την Κόνιτσα και η περιορισμένη δράση ιεραρχών που στήριζαν την αλυτρωτική δράση φανατικών στοιχείων της μειονότητας διόγκωναν την εδραιωμένη καχυποψία και ανασφάλεια των Αλβανών που υιοθετούσαν ακόμη πιο καταπιεστική πολιτική.¹⁶⁵

Ο Αρχιεπίσκοπος της Αλβανίας Αναστάσιος θα παίξει σημαντικό ρόλο στην **αναδιοργάνωση της Εκκλησίας** της Αλβανίας. Αντιμετώπισε την ύπαρξη Ελλήνων ιερωμένων που λειτουργούσαν ως εθνικιστές. Το 1998 ήρθε αντιμέτωπος με τον μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτσης Ανδρέα, όταν ο τελευταίος τον κατηγορήσε εξαιτίας της επιλογής Αλβανών ιερωμένων για τη στελέχωση της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Αλβανίας. Ουσιαστική ήταν η συνδρομή του στην επίλυση του προβλήματος απέλασης του αρχιμανδρίτη παρεμβαίνοντας «πυροσβεστικά» στην ένταση μεταξύ των δύο χωρών. Όμως η ελληνική εθνική ταυτότητα του Αναστάσιου, θεωρείται εμπόδιο στις σχέσεις του με την αλβανική ηγεσία. Έχοντας τη στήριξη του Πατριαρχείου εγείρει καχυποψίες στο αλβανικό καθεστώς το οποίο επιδιώκει την αντικατάσταση του από Αλβανό ιερωμένο της απολύτου εμπιστοσύνης του, θέτοντας ως όρο την ανάθεση των καθηκόντων σε Αλβανό υπήκοο. Έτσι η προσπάθεια του επικεντρώνεται στη στελέχωση από μητροπολίτες Αλβανούς υπηκόους που θα μπορούν στη συνέχεια να αναλάβουν αρχιεπισκοπικά καθήκοντα. Γενικά μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι η πολιτική της εκκλησίας έχει ξεφύγει από την ύπαρξη εθνοτικών διαφοροποιήσεων. Η στάση της προς την εκκλησιαστική βάση είναι

¹⁶⁴ Γεώργιος Βοσκόπουλος, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική από τον 20^ο στον 21^ο Αιώνα, Σελ 313 – 317.

¹⁶⁵ Ibid, Σελ 319 – 320.

δίχως διακρίσεις και χαρακτηρίζεται από μία ευέλικτη διπλωματική δράση απέναντι στις συγκρουσιακές σχέσεις των δύο χωρών.¹⁶⁶

5.8. Η ΑΟΖ και το Ζήτημα των Συνόρων

Η Αλβανία σήμερα αμφισβητεί την οριοθέτηση της ΑΟΖ στα θαλάσσια σύνορά μας. Επίσης αντιδρά στην έρευνα για εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στο οικόπεδο 1 (Βλέπε χάρτες του Παραρτήματος «Α», σελ Α-9) που θεωρεί ότι καταλαμβάνει μέρος της Αλβανικής υφαλοκρηπίδας βορειοδυτικά της Κέρκυρας. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει προβλήματα στην οριοθέτηση ΑΟΖ και στο Αιγαίο, λόγω της γενικότερης στάσης της Τουρκίας που εγείρει πλήθος αμφισβητήσεων της εδαφικής μας κυριαρχίας στη περιοχή. Τον Απρίλιο του 2009 οι Υπουργοί των Εξωτερικών Ντόρα Μπακογιάννη και Λουζλίμ Μπάσα, υπέγραψαν την συμφωνία για την οριοθέτηση της ΑΟΖ στην Αλβανία ύστερα από 2,5 χρόνια διαπραγματεύσεων. Το σοσιαλιστικό κόμμα της αντιπολίτευσης του μετέπειτα πρωθυπουργού Έντι Ράμα προσέφυγε στο Συνταγματικό Δικαστήριο της χώρας για να ελέγξει την συμφωνία, το οποίο την ακύρωσε. Διατυπώθηκαν υπόνοιες ότι πίσω από την ακύρωση κρύβεται η Τουρκία που δεν ήθελε να είναι η μόνη γειτονική χώρα που βρίσκεται σε αντιδικία με την Ελλάδα στο θέμα οριοθέτησης της ΑΟΖ.¹⁶⁷

Η Ελλάδα προσπάθησε να λύσει το ζήτημα στο Ιόνιο καθώς υπάρχει ήδη συμφωνία με την Ιταλία, η οποία υπογράφηκε το 1977 και χρησιμοποιεί για τον καθορισμό των συνόρων τη μέθοδο της «μέσης γραμμής». Η αλβανική πλευρά υποστηρίζει ότι τα νησιά βορείως της Κέρκυρας (οι Οθωνοί, η Ερεικούσσα και το Μαθράκι) δεν δικαιούνται πλήρη υφαλοκρηπίδα, αν και στη συμφωνία με την Ιταλία έχουν ήδη ληφθεί υπόψη.¹⁶⁸

Η Αλβανία περιπλέκει ακόμη πιο πολύ την κατάσταση, αφού θεωρεί ότι τα θαλάσσια σύνορα πρέπει να συνδεθούν με τα αντίστοιχα χερσαία τα οποία έχουν καθοριστεί με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας του 1913, αλλά δεν υπάρχει διμερής συμφωνία. Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι απαιτείται να ξεκαθαριστεί το τοπίο, αφού η Ελλάδα τηρούσε επιφυλάξεις επί των κειμένων του μεσοπολέμου που καθόρισαν τα σύνορα, λόγω του γνωστού θέματος του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος, γεγονός που εκμεταλλεύεται η Αλβανία. Η οριοθετική γραμμή των δύο κρατών στη θάλασσα αρχίζει ακριβώς από το σημείο στις ακτές που τελειώνει η οριοθετική γραμμή των χερσαίων συνόρων της Αλβανίας. Σύμφωνα με τον Δρ Εμμανουήλ Γούναρη επειδή οι οριοθετήσεις τόσο των χερσαίων όσο και των θαλασσίων συνόρων έχουν άμεση σχέση όχι μόνο με το Διεθνές Δίκαιο αλλά και με τη Διπλωματική Ιστορία, είναι αναγκαίο να υπάρχει συνεργασία μεταξύ των πολιτικών, διπλωματών, των επιστημόνων και των ειδικών εμπειρογνομημόνων για

¹⁶⁶ Αναστασοπούλου Γαρυφαλλιά, Αλβανοί Ορθόδοξοι και Έλληνες της Αλβανίας και ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ – Αθήνα 2013, Σελ. 107 – 109.

¹⁶⁷ <http://www.huffingtonpost.gr/sofiapapaioannou>, Τι συμβαίνει με την Αλβανία και την ΑΟΖ Σοφία Παπαϊωάννου, Άρθρο στις 20/05/2015 6:10 μμ.

¹⁶⁸ <http://www.lygeros.org/lygeros/7712-gr.html>, Ν. Λυγερός, Η συμβολή των νησιών του Ιονίου Πελάγους για την ΑΟΖ 15 Νοε. 2016 10:04:51 GMT.

ζητήματα που αφορούν το δίκαιο της θάλασσας με σκοπό να αποφεύγουμε τέτοιου τύπου αδιέξοδα.¹⁶⁹

5.9. Προβλήματα στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και το Έλλειμμα της Εθνικής μας Στρατηγικής

Η πρόσδεση μας στο άρμα της Δύσης μετά το Β΄ ΠΠ έναντι της θανάσιμης σοβιετικής απειλής, η αναγκαστική συμπίεση με τα κέντρα αποφάσεων του δυτικού γεωπολιτικού πλέγματος και οι διαχρονικές εσωτερικές αδυναμίες είχαν σαν αποτέλεσμα την αδυναμία διαμόρφωσης αυτοτελούς εθνικής στρατηγικής. Ενώ δεν μπορούμε να κατηγορήσουμε τις κυβερνήσεις μας για την αδυναμία να προβλέψουν την κατάρρευση του σοβιετικού «μπλοκ», φέρουν ευθύνες γιατί δεν κατάφεραν να προσαρμόσουν την εθνική μας στρατηγική (εθνικοί στόχοι – μέσα υλοποίησης) στις απαιτήσεις του παγκόσμια διαμορφούμενου γεωπολιτικού τοπίου και ιδιαίτερα στην περιοχή των Βαλκανίων και του Αιγαίου.¹⁷⁰

Ενώ όλες οι Κυβερνήσεις αναγνώριζαν την ανάγκη διατήρησης στενών δεσμών με τον ισχυρό αμερικανικό παράγοντα, η ρητορική τους συχνά ικανοποιεί έναν σταθερά υποβόσκων **αντιαμερικανισμό** στη κοινή γνώμη. Οι Έλληνες πολιτικοί θεωρούν πατριωτικό καθήκον να υπενθυμίζουν ευγενικά στους Αμερικανούς ομολόγους τους τις άδικες πολιτικές της υπερδύναμης όπως την αμερικανική παρέμβαση στην εσωτερική πολιτική σκηνή τις δεκαετίες 1950 και 1960, την αποτυχία τους να αποτρέψουν την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974, την υποστήριξη της χούντας στην επταετία 1967 – 1974, τη φιλο-ισραηλινή πολιτική της, το βομβαρδισμό της Σερβίας το 1999 και τη στάση τους στο «ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων». Για του Αμερικανούς εκλαμβάνεται ως «*πληγωμένη ελληνική υπερηφάνεια η μη αναγνώριση ουσιαστικής διαφοράς ανάμεσα στους δημοκρατικούς, φιλειρηνικούς, πολιτισμένους Έλληνες και στους βάνουσσους, επιθετικούς, αυταρχικούς Τούρκους*». Το 1974 ο Κ. Καραμανλής δε δίστασε την αποχώρηση από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ δείχνοντας ως υπεύθυνους για τη διαμορφωθείσα κατάσταση τους συμμάχους. Σήμερα κάποιοι Αμερικανοί διπλωμάτες αναρωτιούνται γιατί η πορεία την επέτειο της 17 Νοεμβρίου κατευθύνεται στην Αμερικανική Πρεσβεία και όχι στο ελληνικό Πεντάγωνο. Άλλοι δυσκολεύονται να κατανοήσουν πως ένας ευφυής και λαϊκιστής πρωθυπουργός, ο Ανδρέας Παπανδρέου (την εποχή Ρήγκαν είχε χαρακτηριστεί κρυπτοκομμουνιστής), κατάφερε από τη μια να κατηγορεί το ΝΑΤΟ και να υπόσχεται την εκδίωξη των αμερικανικών βάσεων από τη χώρα εισπράττοντας βροντερό χειροκρότημα και ζητωκραυγές στις εκλογικές συγκεντρώσεις αλλά από την άλλη οι βάσεις παρέμεναν και οι ψηφοφόροι του δεν τον τιμωρούσαν. Αργότερα θα διαπιστώσουν την αγανάκτηση και τις έντονες αντιδράσεις των βουλευτών όταν ο Πρωθυπουργός Κ. Σημίτης θα αισθανθεί την ανάγκη να ευχαριστήσει του Αμερικανούς στη Βουλή για την αρωγή τους στην αποφυγή σύρραξης στα Ίμια.

¹⁶⁹ <http://mignatiou.com/2014/08/i-ellada-i-alvania-i-aoz-ke-i-katigories/> Άρθρο του Δρ Εμμανουήλ Γούναρη, 27 Αυγ 1914.

¹⁷⁰ Σέκερης Γ., «Η Ελλάδα στη νέα τάξη», Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2004, Σελ. 379 – 389.

Τέλος παρά την εξάρθρωση της, μια τρομοκρατική οργάνωση, η «17 Νοέμβρη», δρούσε για μεγάλο χρονικό διάστημα σε μια φίλη και σύμμαχη για τις ΗΠΑ χώρα, δολοφονώντας Έλληνες και ξένους στο όνομα του αντιαμερικανισμού. Τα εθνικά μας συμφέροντα επιβάλλουν οι πολιτικοί μας ηγέτες να πληροφορήσουν την κοινή γνώμη πέρα από μικροκομματικές στρατηγικές και συναισθηματισμούς αν η ελληνοαμερικανική σχέση είναι σημαντικότερη για εμάς από ότι στους ίδιους τους Αμερικάνους.¹⁷¹

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το NATO παρείχε στην χώρα μας προστασία από την σοβιετική απειλή και των βαλκάνιων συμμάχων της αλλά και τον αναγκαίο εξοπλισμό για τον εκσυγχρονισμό και τη τήρηση αξιόμαχων Ενόπλων Δυνάμεων. Με τη λήξη του ΨΠ η αναγκαιότητα του δυτικού μας προσανατολισμού (NATO και ΕΕ) παρέμεινε γιατί πέραν των άλλων η Ουάσιγκτον ήταν η μόνη που μπορούσε να περιορίσει την τουρκική επιθετικότητα και τις επεκτατικές της βλέψεις. Η εξάλειψη της σοβιετικής απειλής οδήγησε σε σχετική υποβάθμιση της στρατηγικής αξίας του ελληνικού χώρου, όμως για τους Αμερικανούς η χώρα μας ως η πλέον ανεπτυγμένη και οικονομικά ισχυρή την εποχή εκείνη έπρεπε να παίξει σημαντικό **ρόλο στη βαλκανική ανασυγκρότηση** αλλά και στη δυτική προσέγγιση των πρώην χωρών του σοβιετικού συνασπισμού. Η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα της περιοχής που συμμετείχε και στους δύο ευρω-ατλαντικούς θεσμούς NATO και ΕΕ και οι περισσότεροι δυτικοί μας σύμμαχοι φάνηκαν αρχικά πρόθυμοι να μας παραχωρήσουν το ρόλο του συνδεδετικού κρίκου μεταξύ των βαλκάνιων γειτόνων μας και της Δύσης, αναβαθμίζοντας τη θέση μας σε περιφερειακό αλλά και ευρωατλαντικό επίπεδο. Στην κρίσιμη αυτή περίοδο όμως εμφανίστηκαν τα φαντάσματα του παρελθόντος και οι εθνικιστικές τάσεις του 19^{ου} αι. αναθάρρησαν οδηγώντας στη γιουγκοσλαβική κρίση, τον αλβανικό αλυτρωτισμό και την επιστροφή της τουρκικής επιρροής.¹⁷²

Για τη προώθηση των βαλκανικών συμφερόντων μας έπρεπε εξ αρχής η Ελλάδα να υπερκεράσει την καχυποψία των γειτόνων και να πείσει με κάθε τρόπο τις αλβανικές αρχές ότι το ενδιαφέρον της δεν σχετίζεται με τυχόν εδαφικές διεκδικήσεις επί της Βορείου Ηπείρου. Η Ελλάδα δεν κατάφερε να ελέγξει «ζωηρά» στοιχεία εντός της χώρας και ηγετικά στοιχεία της μειονότητας για να περιορίσουν τις φιλοδοξίες και τη ρητορική τους στη διεκδίκηση των μειονοτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να απέχουν από κάθε ενέργεια αλυτρωτισμού. Ο Σμήναρχος Θωμάς Βρακάς πέρασε το 1994 παράνομα επάνω από μειονοτικές περιοχές στην Βόρειο Ήπειρο με ψεκαστικό αεροσκάφος της Π.Α. σκορπώντας προκηρύξεις με την Ελληνική σημαία και συνθήματα τύπου «Μπερίσα και Μέξι θα φύγετε μέχρι να φέξει».¹⁷³ Η δυνατότητες επιρροής φαίνονται να περιορίζονται. Παρότι η αλβανική οικονομία στηριζόταν σε μεγάλο ποσοστό στις περιορισμένες έστω ελληνικές επενδύσεις στη χώρα αλλά κυρίως στα εμβάσματα των Αλβανών

¹⁷¹ John B. Kiesling, Μαθήματα Διπλωματίας, Ο ρεαλισμός για μια υπερδύναμη που κανείς δεν την αγαπάει, LIBANH, Αθήνα 2007, Σελ.101-105, 118-121, 172-174, 252-260, 351-360.

¹⁷² Σέκερης Γ., «Η Ελλάδα στη νέα τάξη», Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2004, Σελ.421 – 425.

¹⁷³ <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=84100>, Τα άκρα του μεσαίου χώρου, Σάββατο 19 Σεπτεμβρίου 2009.

εργαζομένων, η Ελλάδα σε καμιά περίπτωση δεν κατάφερε να αυξήσει την επιρροή της στη γειτονική χώρα.

Αντί ευγνωμοσύνης εισέπραττε την αλβανική προκλητικότητα εκ μέρους τμήματος του πολιτικού κόσμου. Όταν στο πλαίσιο της πολυεθνικής δύναμης του NATO (Επιχείρηση ALBA) για την εξομάλυνση της κατάστασης που δημιούργησε η κρίση του 1997, ένας ελληνικός Λόχος εγκαταστάθηκε στο Ιζμπερίς στα δυτικά των Τιράνων, προκάλεσε τις σοβαρές αντιδράσεις της αντιπολίτευσης. Κατά τη διάρκεια παραμονής του, το Δημοκρατικό Κόμμα του Σαλί Μπερίσα διαμαρτυρόταν στη Βουλή «...Διώξτε τον Ελληνικό Στρατό», «Έξω οι Έλληνες στρατιώτες», «Οι Έλληνες μας ήλθαν ξανά όπως το 1913» επενδύοντας στα ανθελληνικά συναισθήματα των συμπατριωτών του.¹⁷⁴

Η Αλβανία δεν εκτίμησε ούτε την ελληνική βοήθεια στη πορεία της προς τη Δύση. Ενώ στις 3 Απριλίου 2008 ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής αρνήθηκε τη συζήτηση για ένταξη των Σκοπίων στο NATO στη Σύνοδο Κορυφής του Βουκουρεστίου, παρά τη θετική εισήγηση των Ηνωμένων Πολιτειών, την 1 Απριλίου του 2009 η Αλβανία θα γίνει μαζί με την Κροατία μέλος της συμμαχίας, αποδεικνύοντας τη διαφορετική προσέγγιση της Ελλάδας προς τη χώρα αυτή. Άλλωστε για το σημερινό Αλβανό Πρωθυπουργό Έντι Ράμα όλα αυτά δεν είναι τίποτε άλλο παρά ανταπόδοση της διαχρονικής αλβανικής προσφοράς στον Ελληνισμό όπως η «διάσωση της Ακρόπολης», συνεχίζοντας τη ρητορική των προκατόχων του για τη συνεισφορά των Αλβανών στην απελευθέρωση της Ελλάδας το 1821 ή στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004.

Κυριότερο σφάλμα υπήρξε η **«σκοπιανοποίηση της βαλκανικής μας πολιτικής»**. Αντί να εκμεταλλευτούμε τις γεωπολιτικές δυνατότητες της ανεξαρτητοποίησης των Σκοπίων ενεπλάκημεν σε εξαντλητικούς διπλωματικούς αγώνες για την ονομασία του κρατιδίου. Για χάρη εσωτερικών κομματικών σκοπιμοτήτων και της ατολμίας των πολιτικών μας ηγετών έναντι των ρευμάτων της κοινής γνώμης ήρθαμε σε αντιπαράθεση με φίλους και συμμάχους ακόμη και όταν η διπλωματική ήττα φαινόταν αναπόφευκτη και σπρώξαμε αυτό το κράτος στην επιρροή μη φιλικών κρατών, όπως η Τουρκία. *«Η Ελλάδα από δύναμη λύσης έγινε μέρος των βαλκανικών προβλημάτων και για αρκετό χρονικό διάστημα αυτοκαταδικάστηκε στο περιθώριο»*. Είναι μιν εύκολο να κρίνουμε εκ του αποτελέσματος, αλλά σημασία έχει ότι σήμερα οι πάντες πλέον, εκτός επισήμων εγγράφων, αποκαλούν τα Σκόπια με τη συνταγματική τους ονομασία. Η δημιουργία αυτού του κρατιδίου ήταν και παραμένει γεωπολιτικό δώρο (Βόρεια τμήματα Υψιπέδου Κοζάνης Πελαγονίας και Κοιλιάδας του Αξιού) και η Ελλάδα όφειλε και οφείλει να συμβάλλει στη σταθεροποίηση του. Τυχόν διάσπαση ή διαμελισμός του θα οδηγήσει στην προσάρτηση εδαφών και πληθυσμών από την Αλβανία και τη Βουλγαρία που τουλάχιστον στο παρελθόν είχαν επεκτατικές βλέψεις ή διεκδίκησαν περιοχές της πατρίδας μας.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Δαλιάνης Μενέλαος, Το Μεγάλο Άνοιγμα, ΠΟΛΥΤΥΠΟ, 2008, Σελ 142 - 143.

¹⁷⁵ Σέκερης Γ., «Η Ελλάδα στη νέα τάξη», Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2004, Σελ.425, 437 – 452.

5.10. Τριβή με Αφορμή τη Γιουγκοσλαβική Κρίση

Τα γεγονότα στη Γιουγκοσλαβία αντιμετωπίστηκαν με **διαφορετική οπτική γωνία και κίνητρα** από τις δύο χώρες. Τα Τίρανα είδαν τη διαμορφούμενη κατάσταση στα Βαλκάνια ως μια ευκαιρία διατύπωσης αλυτρωτικών βλέψεων και υλοποίησης της Μεγάλης Αλβανίας. Από τη άλλη πλευρά η Ελλάδα υιοθέτησε φιλοσερβική πολιτική στο πλαίσιο αποφυγής αλλαγής των συνόρων, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη όλων των εμπλεκομένων συμπεριλαμβανομένου και της Σερβίας. Για την Ελλάδα η εφαρμογή ευκαιριακών πολιτικών για επανένωση εθνικών ομάδων στα πλαίσια εκπλήρωσης αλυτρωτικών στόχων θέτει σε κίνδυνο τη σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή. Ο Σ. Μπερίσα δήλωνε ότι δε θα δεχόταν *«τον αιώνιο κατακερματισμό του αλβανικού έθνους»*. Η Δύση έβλεπε τον Μπερίσα *«ως τον ηγέτη που θα μπορούσε να ενισχύσει τα αμερικανικά σχέδια για την ανάσχεση του σερβικού εθνικισμού»*.

Το 1999 η δράση του UCK, που υποστηρίχτηκε από την Αλβανία ακόμη και με τη χορήγηση οπλισμού, προκάλεσε τη βίαιη αντίδραση του Μιλόσεβιτς και τη μαζική απέλαση - εκδίωξη αλβανικών πληθυσμών. Η επέμβαση του NATO αποφασίστηκε με κίνητρο ηθικές αρχές, δηλαδή την επιτακτική ανάγκη να αποτραπεί η μεγάλη ανθρωπιστική καταστροφή παραβιάζοντας όμως το διεθνές δίκαιο, αφού δεν υπήρξε πρώτα απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας.¹⁷⁶

Η Αλβανία εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση και η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρησιμοποιήθηκε για να υποστηριχτούν **αλυτρωτικές πολιτικές**. Το 2008 το Κόσσοβο, όπου στην πλειοψηφία κατοικείται από Αλβανούς και οι Σέρβοι περιορίζονται στο 10%, κήρυξε μονομερώς την ανεξαρτησία του από τη Σερβία. Ο ΟΗΕ μετά την προσφυγή της Σερβίας αποφάνθηκε ότι η ανεξαρτησία του Κοσόβου δεν είναι παράνομη. Το Κόσσοβο αναγνωρίστηκε άμεσα από κάποιες χώρες, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ. Δεν έχει αναγνωριστεί από πέντε κράτη της ΕΕ, μεταξύ αυτών η Ελλάδα, λόγω του παραλληλισμού του με το θέμα της Κύπρου.¹⁷⁷

Τα γεγονότα αναβίωσαν την **αλβανική «Μεγάλη Ιδέα»** με στόχο τη συνένωση του Κοσόβου και του αλβανόφωνου τμήματος της ΠΓΔΜ (Τέτοβο). Στην ΠΓΔΜ η τελευταία απογραφή του 2002 (για ευνόητους λόγους καθυστερεί η επόμενη) έδειχνε ποσοστά Αλβανών στο 25%. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι μελλοντικά ο Πρόεδρος της Χώρας θα είναι Αλβανός.

Η Αλβανία δεν είναι απλώς μια χώρα του NATO. Κάποιοι Αλβανοί πιστεύουν ότι *«ο καλός ο Αλβανός εναποθέτει πάντοτε τις ελπίδες του στον καλό θεό και στις Ηνωμένες Πολιτείες τις Αμερικής»*.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Άρθρο, Χ. Παπασωτηρίου, «The Kosovo War»

¹⁷⁷ Διάλεξη σε Διημερίδα στην ΑΔΙΣΠΟ 1 Δεκ 2011, Δημήτρης ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ Πρέσβης ΠΥΑ, Επικεφαλής Ελληνικού Γραφείου Συνδέσμου στην Πρίστινα, Πρακτικά 159 – 168.

¹⁷⁸ Διάλεξη σε Διημερίδα στην ΑΔΙΣΠΟ 1 Δεκ 2011, Δημήτρης ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ Πρέσβης ΠΥΑ, Επικεφαλής Ελληνικού Γραφείου Συνδέσμου στην Πρίστινα, Πρακτικά, Σελ.162.

5.11. Ποδόσφαιρο και «Μεγάλη Αλβανία»

Άγρια επεισόδια ξέσπασαν κατά τη διάρκεια του ποδοσφαιρικού αγώνα μεταξύ των εθνικών ομάδων της Σερβίας και Αλβανίας στις 14 Οκτωβρίου 2014, στο Βελιγράδι για τα προκριματικά του Euro, ο οποίος τελικά διακόπηκε. Αφορμή στάθηκε ένα επεισόδιο στο 41^ο λεπτό του αγώνα, όταν εθεάθη να αιωρείται τηλεχειριζόμενο ιπτάμενο αντικείμενο στο οποίο κρεμόταν σημαία με το χάρτη της «Μεγάλης Αλβανίας» με προσαρτημένο το Κόσσοβο, την Ήπειρο, την Κέρκυρα και τη Δυτ. Μακεδονία (Βλέπε Παράρτημα «Α» Σελ. Α-8). Όταν ύστερα από μερικά λεπτά το αντικείμενο άρχισε να πέφτει στον αγωνιστικό χώρο, ο Σέρβος ποδοσφαιριστής Στέφαν Μίτροβιτς έπιασε το σχοινί, που κρεμόταν από το λάβαρο και το κατέβασε προκειμένου να το απομακρύνει από τον αγωνιστικό χώρο, γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση των Αλβανών ποδοσφαιριστών, οι οποίοι έτρεξαν προς το μέρος του για να του το πάρουν. Η σερβική αστυνομία συνέλαβε στις εξέδρες των επισήμων τον αδελφό του πρωθυπουργού της Αλβανίας Εντι Ράμα, Όλσι, καθώς τον θεώρησε υπεύθυνο για το περιστατικό. Αντί να κατευνάσει τα πνεύματα, ο Ράμα «έριξε κι άλλο λάδι στη φωτιά». Ανέβασε φωτογραφία με το λάβαρο στον λογαριασμό του στο Facebook και την πρόβαλε με υπερηφάνεια στην πρόσοψη του πρωθυπουργικού μεγάρου, ενώ υποδέχτηκε τους Αλβανούς ποδοσφαιριστές και τους συνεχάρη για τη στάση τους.¹⁷⁹

5.12. Σχέσεις Αλβανίας με την Τουρκία

Ο Πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογκάν στις 13 Μαΐου 2015 σε επίσκεψη του στα Τίρανα θεμελιώνει στο κέντρο της πόλης ένα τζαμί δωρεά της Τουρκίας (30 εκατομμύρια ευρώ) το οποίο θα είναι το μεγαλύτερο στα Βαλκάνια. Σε συμφωνία με τον Έντι Ράμα αναφέρει ότι «*Είναι το σύμβολο της κοινής κληρονομιάς μας*» και «*να υπογράψουμε το συντομότερο δυνατόν ένα σύμφωνο στρατηγικής σχέσης*». Μαζί του ήρθαν Τούρκοι επιχειρηματίες. Στην Αλβανία η Τουρκία έχει επενδύσει 2,7 δισεκατομμύρια δολάρια, διαθέτει 296 επιχειρήσεις και ναύσταθμο του πολεμικού στόλου της στον Αυλώνα. Το 2011 ο Ερντογκάν στο αλβανοκρατούμενο Τέτοβο των Σκοπίων βεβαίωσε χιλιάδες πιστούς: «*Δεν μπορούμε να σας ξεχάσουμε όσο ανάμεσά σας βρίσκονται εγγόνια της οθωμανικής κληρονομιάς. Αδέλφια μας ζουν στη Βοσνία, στην Πρίστινα, στο Πρίζρεν, στα Σκόπια, στο Μοναστήρι, στο Τέτοβο*».¹⁸⁰

Η Τουρκία επιδιώκει να προάγει το ρόλο της ως ηγέτιδας σουνιτικής δύναμης αναδεικνύοντας το τουρκικό μοντέλο «κοσμικό» κράτος ως πρότυπο για τις αραβομουσουλμανικές χώρες. Δύο σημαντικοί μεσοπρόθεσμοι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας στα Βαλκάνια είναι η ισχυροποίηση της Βοσνίας και της Αλβανίας, δημιουργώντας «*μια ισλαμική ευρασιατική ταυτότητα από την Αλβανία έως το Καζάν και από τη Βοσνία έως το Τσετσενιστάν*»¹⁸¹.

¹⁷⁹ http://www.ethnos.gr/diethni/arthro/protofani_ektropa_sto_serbia_albania_gia_ti_simaias_tis_megalis_albanias-64079056/ ΕΘΝΟΣ On Line 7:51, 15/10/2014

¹⁸⁰ http://www.istorikathemata.com/2015/06/blog-post_7.html, Άρθρο Ν. Ι. Μέρτζος τέως πρόεδρος της "Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών"

¹⁸¹ Ιωάννης Μάζης, Το στρατηγικό βάθος και η Τουρκία, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2013, Σελ. 80,97.

Το 2013 Τουρκία και Αλβανία προχώρησαν σε **συμφωνία συνεργασίας** σε στρατιωτικό επίπεδο που περιλάμβανε τον εκσυγχρονισμό - επέκταση του στρατιωτικού αεροδρομίου της Κούτσοβας που βρίσκεται στο Νομό του Μπερατίου στη Νότια Αλβανία (110 χλμ νότια των Τιράνων), με δυνατότητα στάθμευσης ελικοπτέρων και μαχητικών αεροσκαφών. Επίσης περιλαμβάνονταν δωρεάν βοήθεια σε ελαφρύ εξοπλισμό και οχήματα αλλά και εκπαίδευση στρατιωτικού προσωπικού. Σε συνδυασμό με τη δυνατότητα ελλιμενισμού πλοίων στη ναυτική βάση του Πασαλιμάν στον Αυλώνα και υποβρυχίων στην υπό τουρκική κατασκευή ναυτική βάση υποβρυχίων του Δυρραχίου γίνεται αισθητή η ναυτική και αεροπορική τουρκική παρουσία στα βορειοδυτικά σύνορα μας.¹⁸²

Παρά τον πρόσφατο ευρωαντλαντικό προσανατολισμό της Αλβανίας και των Σκοπίων και το «νωπό» στη μνήμη των Βαλκανίων παρελθόν της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οικονομική βοήθεια της Τουρκίας σε χώρες των βορείων συνόρων μας που η Ελλάδα δεν μπορεί να ανταγωνιστεί, περιορίζει την επιρροή της χώρας μας στα Βαλκάνια και ίσως συντελεστεί σοβαρή τουρκική **στρατηγική περικύκλωση**.

Η Αλβανία είναι μια χώρα που δεν μπορεί να απειλήσει στρατιωτικά την Ελλάδα γιατί δεν διαθέτει ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις. Μια συμμαχία όμως με την Τουρκία σε περίπτωση ελληνοτουρκικής σύρραξης δίνει τη δυνατότητα διευκόλυνσης των τουρκικών ενεργειών με δημιουργία ασύμμετρων απειλών στην βορειοδυτική Ελλάδα, δημιουργία κλίματος ανασφάλειας και ηττοπάθειας στους κατοίκους των περιοχών αυτών, προσβολή εγκαταστάσεων - σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο Υψίπεδο Κοζάνης, διεξαγωγή ανταρτοπολέμου ορεινών περιοχών και πόλεων μέσω δικτύων εγκληματιών που ενεργούν από τον καιρό της ειρήνης στη χώρα μας και δέσμευση δυνάμεων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε άλλα θέατρα επιχειρήσεων του Ελλαδικού χώρου με μεγαλύτερη απειλή. Για όσους πιστεύουν ότι τα παραπάνω αποτελούν φανταστικά στρατιωτικά σενάρια ασκήσεων επί χάρτου, με ελάχιστες πιθανότητες πραγματικής εφαρμογής, είναι υποχρεωμένοι να αποδεχτούν ότι η ύπαρξη και μόνο της παραπάνω δυνατότητας σε μια χώρα που βρίσκεται σε εθνικιστική έξαρση, την οδηγεί σε μια «υπεροπτική» στάση που είναι ικανή να διατηρεί την **ένταση και προκλητικότητα σε διπλωματικό επίπεδο**. Σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που διέρχεται η χώρα μας που ένας «ζωηρός» βόρειος γείτονας αντιλαμβάνεται ως αδυναμία και αλλαγή των συσχετισμών ισχύος η ένταση τουλάχιστον θα διατηρηθεί για αρκετό χρονικό διάστημα.

Για να αναχαιτιστούν οι τουρκικές προσπάθειες απαιτείται η **προσπάθεια συνεργασίας** σε θέματα κοινού συμφέροντος όπως η διέλευση του αγωγού TAP, η ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας, η εκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που τυχόν υπάρχουν στο υπέδαφος στα σύνορα των δύο χωρών και η επίλυση θεμάτων που προκύπτουν από την παράνομη μετανάστευση και τη διασυνοριακή δράση παράνομων κυκλωμάτων.

¹⁸² <http://www.pronews.gr/portal/item ΕΓΚΡΙΘΗΚΕ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΒΟΥΛΗ Στρατηγική περικύκλωση: Αεροπορική βάση στη νότια Αλβανία αποκτά η Τουρκία!>, 26/10/2013, 13:33

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Αρχαία Ήπειρος κατοικούνταν από Ηπειρωτικά ελληνικά φύλα η φύλα υπό ελληνική επιρροή και το βόρειο όριο της, που το πιθανότερο σύμφωνα με τους μελετητές να το ορίζει ο Σκούμπης (Γενούσος) ποταμός, αποτελούσε το σημείο συνάντησης με τα διάφορα ιλλυρικά φύλλα.

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή η κατάπνιξη της «μεγάλης Ιλλυρικής εξέγερσης» το 6 μ.Χ. που σημειώθηκε στις κεντρικές περιοχές της Επαρχίας του Ιλλυρικού (167 – 10 μ.Χ.) θα οδηγήσει στην εξαφάνιση τους ως εθνοφυλετική οντότητα, έτσι ώστε το 4^ο αιώνα μ.Χ. να έχουν συγχωνευθεί από άλλες φυλές. Στα χρόνια του Βυζαντίου τα Βαλκάνια ως φτωχή και ορεινή περιοχή δεν αποτελούσε περιοχή υψηλής προτεραιότητας για τους Βυζαντινούς κι έτσι παρατηρείται διείσδυση διαφόρων λαών, χωρίς κανέναν να διεκδικεί τη καταγωγή από τους Ιλλυριούς.

Η εμμονή των Αλβανών για καταγωγή από τους Πελασγούς και τους Ιλλυριούς πηγάζει από εθνικιστικούς λόγους περί προαιωνίας καταγωγής στην περιοχή. Η καταγωγή των Αλβανών, που εμφανίζονται ως ονομασία για πρώτη φορά στη περιοχή τον 11^ο αιώνα μ.Χ., αποτελεί αντικείμενο μελέτης των επιστημόνων.

Ο εκλατινισμός των Ιλλυριών σε συνδυασμό με την άφιξη στην περιοχή των Γόθων, Γαλατών, Αβάρων, Σκυθών ή Κελτών και αργότερα των Οθωμανών – Τούρκων πιθανώς αποτέλεσε το φυλετικό υπόστρωμα επί του οποίου γεννήθηκε τα αλβανικό έθνος, χωρίς να είναι δυνατό να αποκλείσουμε τη μετακίνηση Θρακών ή Αλβανών του Καυκάσου στην περιοχή.

Το Αλβανικό Έθνος, χωρίζεται σε ορισμένες «φυλές» με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά η κάθε μια, κυριότερες δε είναι οι Γκέγκηδες και οι Τόσκηδες με γεωγραφικό όριο τον Σκούμπη ποταμό και η αντιδικία τους φτάνει μέχρι τη σημερινή εποχή. Οι Τόσκηδες είχαν συνείδηση καταγωγής από τα αρχαιοελληνικά φύλα και συγγενικής σχέσης με τους Έλληνες, ενώ οι Γκέγκηδες θεωρούν τους εαυτούς τους απογόνους των Ιλλυριών.

Ο Σκεντέρμπεης τον 15^ο αι. κατάφερε την συνένωση πολλών Αλβανών τοπαρχών και πολεμάρχων σε ένα κοινό αγώνα εναντίων των Οθωμανών και η Λίγκα του Αλέσιο ερμηνεύεται από τους Αλβανούς ιστορικούς ως η πρώτη προσπάθεια σχηματισμού μιας αλβανικής εθνικής ηγεμονίας. Ο ίδιος αποτελεί τον εθνικό ήρωα των Αλβανών και την εποχή (19^ο αι.) που οι αλβανιστές επιδιώκουν να αναδείξουν την ετερότητα Αλβανού – Τούρκου, παρά τα 400 χρόνια συμπόρευσης, η αντίσταση του Σκεντέρμπεη εναντίον του σουλτάνου ενισχύει την εθνική ταυτότητα και παραλληλίζεται με την επιδίωξη απόσχισης από μια αυτοκρατορία που καταρρέει. Η φυσιογνωμία του Σκεντέρμπεη θα προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της εποχής και η θρησκευτική του ταυτότητα θα υποβαθμιστεί.

Η θρησκεία (Χριστιανοί Ορθόδοξοι ή Καθολικοί, Μουσουλμάνοι Σουνίτες ή Μπεκτασήδες) ποτέ δεν αποτελούσε συνδετικό κρίκο του αλβανικού έθνους ή λόγος φανατισμού και εύκολα αλλαξοπίστησαν κατά περιόδους, όταν το επέβαλαν ανάγκες επιβίωσης και πολιτικών επιδιώξεων. Η φράση «Θρησκεία των Αλβανών είναι ο αλβανισμός» είναι χαρακτηριστικό της κουλτούρας αυτού του λαού.

Ο Μπεκτασισμός χρησιμοποιήθηκε στην κατασκευή της εικόνας ενός «χαλαρού» Ισλάμ ή ενός διαφορετικού αλβανικού Ισλάμ σε αντιδιαστολή με το «φανατικό» και «δεσποτικό» τουρκικό σουνιτικό Ισλάμ. Παρουσιάζεται ως ανεκτικό και φιλελεύθερο Ισλάμ, ευπρόσιτο στο χριστιανισμό, συμβατό με την Ευρώπη, έτσι που να δίνει το δικαίωμα παραμονής στα Βαλκάνια.

Πέρα από το γεγονός διεκδίκησης της ίδιας περιοχής, οι δύο λαοί Έλληνες και Αλβανοί ακολούθησαν διαφορετική πορεία και οι διαφορετικές επιλογές τους έφερναν σε σύγκρουση και αντιπαλότητα.

Μετά την άφιξη των Οθωμανών στην περιοχή, οι Αλβανοί συνέδεσαν τη πορεία τους με αυτή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αφού εξισλαμίσθηκαν με ευκολία, ανέλαβαν σταδιακά τη Διοίκηση των ευρύτερων περιοχών που κατοικούσαν ενώ συγκροτούσαν τουρκοαλβανικά σώματα στο πλευρό των τούρκων κατακτητών, προκαλώντας το άσβεστο μίσος χριστιανικών ελληνικών πληθυσμών, αλλά και αλβανόφωνων χριστιανών που δε δέχτηκαν να αλλαξοπιστήσουν.

Στους τελευταίους αιώνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η Διοίκηση των περιοχών πέρασε οριστικά στα χέρια των αλβανών Μπέηδων. Οι περιπτώσεις της οικογένειας Μποσατλή στο πασαλίκι της Σκόδρας και του Αλή Πασά στο αντίστοιχο των Ιωαννίνων ερμηνεύονται ως προσπάθειες δημιουργίας ανεξάρτητης αλβανικής ηγεμονίας. Από τότε η Υψηλή Πύλη έπρεπε με διάφορους τρόπους να εξισορροπεί και να ελέγχει την ισχύ των αλβανών μπέηδων, ώστε να αποκλείσει την εμφάνιση ενός νέου Σκεντέρμπεη.

Όμως είναι δύσκολο να τεκμηριωθεί ως εθνικιστική η ηγεμονία του Αλή Πασά, αφού επιδίωξη του ήταν το προσωπικό του αποκλειστικά όφελος ή εξασφάλιση χρημάτων, πολιτικών κερδών και η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του παρά να αγωνιστεί με σκοπό να κατακτήσει την εξουσία και την ανεξαρτησία προς όφελος μιας συγκεκριμένης εθνικής ομάδας.

Η στάση των Αλβανών στο πλευρό των Τούρκων που αρχικά αποτελούσε το μεγάλο πλεονέκτημα, με την παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα μετατραπεί σε σημαντικό μειονέκτημα. Στην Ελλάδα το Έθνος αφυπνίστηκε και συμμετείχε σε μια μεγάλη επανάσταση που με τη βοήθεια των Μεγάλων Δυνάμεων οδήγησε στη δημιουργία του ελληνικού κράτους και στη σταδιακή επέκταση των βορείων συνόρων του. Εγκλωβισμένοι οι Αλβανοί σε αυτή τη στάση έμειναν στο πλευρό των Τούρκων μέχρι την τελευταία στιγμή, αγωνιώντας για τη διανομή των εδαφών τους μεταξύ των λοιπών χωρών των Βαλκανίων. Μόλις η Ελλάδα διεκδίκησε την Ήπειρο και τη Θεσσαλία, ήρθαν σε άμεση σύγκρουση με τους Αλβανούς.

Παρά την καθυστέρηση της αφύπνισης του αλβανικού εθνικισμού, οι Αλβανοί εθνικιστές αποδείχτηκαν εξίσου ικανοί με τους λοιπούς Βαλκάνιους στην εθνοκατασκευή. Προσπάθησαν, μέσω από ένα πάντρεμα ιστορικών αληθειών και μύθων και στηριζόμενοι στην κοινή αλβανική γλώσσα, να αντιμετωπίσουν την αλβανική πολυθησκευτικότητα, να αναδείξουν την ετερότητα Αλβανός – Έλληνας για να προσελκύσουν τους Αλβανούς χριστιανούς ορθόδοξους, την ετερότητα

Αλβανός – Τούρκος για να προσελκύσουν τους Αλβανούς Μουσουλμάνους και την καταγωγή από αρχαίους κατοίκους των δυτικών Βαλκανίων για να αποκτήσουν το δικαίωμα παραμονής στην Ευρώπη μετά την αποχώρηση των Τούρκων.

Είναι δύσκολο να αποδειχθεί αν η παραπάνω καθυστερημένη διαδικασία, θα κατέληγε στη δημιουργία ενός έθνους ή εθνότητας χωρίς την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων για τη δημιουργία του ανεξάρτητου – κυρίαρχου αλβανικού κράτους ή οι αλβανόφωνοι πληθυσμοί θα αφομοιώνονταν από άλλα έθνη στους κόλπους των οποίων θα διαβίωναν.

Οι Αρβανίτες θα αποτελέσουν μήλο της έριδας μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών εθνικιστών. Στο γλωσσολογικό μωσαϊκό των τουρκοκρατούμενων Βαλκανίων κανείς δεν μπορεί με ασφάλεια να προσδώσει εθνολογική ταυτότητα σε μια ομάδα, αποκλειστικά με βάση τον τρόπο ομιλίας, αλλά κυρίως με την καταγωγή και την εθνική συνείδηση και οι αρβανιτόφωνοι πληθυσμοί αποφάσισαν την αβίαστη συμπάραταξη με τους ελληνόφωνους πληθυσμούς και τη διαμόρφωση κοινής εθνικής συνείδησης με αυτούς μέσα από τους αγώνες ενάντια στα τουρκαλβανικά στρατεύματα για την απόκτηση της ελευθερίας τους.

Μόλις το 1878 η Λίγκα της Πριζρένης, με τη πρωτοβουλία του Αμπντούλ Φράσερι, έκανε γνωστό το αίτημα ίδρυσης Αλβανικού κράτους και αναγνώρισης Αλβανικού έθνους που θα περιλάμβανε τα 4 βιλαέτια Σκόδρας, Κοσσυφοπεδίου, Μοναστηρίου και Ιωαννίνων, αλλά συναντούσε την αντίδραση της Τουρκίας.

Παρά τις λάθος επιλογές η γεωπολιτική αξία της θέσης της Αλβανίας θα αποδειχτεί σωτήρια για την επιβίωση του αλβανικού έθνους και τη δημιουργία κράτους, αφού επηρέαζε άμεσα τα ζωτικά συμφέροντα της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας, κυρίως ως ανάχωμα στην έξοδο της Σερβίας στην Αδριατική και στον έλεγχο των Στενών του Οτράντο.

Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις θα περάσουν νέα δοκιμασία με την ανάγκη χάραξης των ελληνοαλβανικών συνόρων, αφού προέκυψε το θέμα της Βορείου Ηπείρου και η τύχη της ελληνικής μειονότητας στην περιοχή. Η Ελλάδα θα αναγκαστεί να αφήσει τη Βόρεια Ήπειρο με αντάλλαγμα τα νησιά του Αιγαίου. Η Βόρεια Ήπειρος θα ενσωματωθεί στην Αλβανία και σε αντάλλαγμα το Κόσσοβο στη Σερβία με την επιμονή της Ρωσίας. Πιθανώς η ιστορία να εκδικείται αφού περίπου έναν αιώνα αργότερα το Κόσσοβο, που κατοικείται στην πλειονότητα από Αλβανούς, θα αποτελέσει αιτία αναταραχής και συγκρούσεων με αποτέλεσμα την ανεξαρτησία του και την αστάθεια στην περιοχή.

Για το διάστημα του μεσοπολέμου και μέχρι τον Β΄ ΠΠ η Αλβανία θα βρεθεί υπό ιταλική επιρροή, που το 1939 θα καταλήξει σε αναίμακτη ιταλική εισβολή. Για την Ιταλία η Αλβανία θα αποτελέσει βάση εξορμήσεως για την κατάληψη περιοχών της Βαλκανικής. Η Αλβανία θα πέσει θύμα της ιταλικής προπαγάνδας για τη δημιουργία της Μεγάλης Αλβανίας, με τη συγχώνευση του Κοσσοβού και της Τσαμουριάς, γεγονός που ενθουσίαζε τους Αλβανούς διανοούμενους και εθνικιστές. Παρά τις μετέπειτα προσπάθειες του Χότζα να πείσει για το αντίθετο, η αλβανική συμμετοχή στην ιταλική επίθεση στην Ήπειρο είναι αδιαμφισβήτητη και μόλυνε τις σχέσεις των δύο χωρών στην περίοδο που ακολούθησε.

Με το τέλος του Β΄ ΠΠ η Ελλάδα επεδίωξε για μια ακόμη φορά να ενσωματώσει τη Βόρεια Ήπειρο χωρίς αποτέλεσμα. Οι σύμμαχοι θεωρούσαν ότι δεν ήταν δυνατή η επιβίωση μιας μικρής χώρας σαν την Αλβανία χωρίς τα εδάφη της Βορείου Ηπείρου. Η Ελλάδα έμοιαζε να ακολουθεί μια αυτόνομη πολιτική, αδυνατώντας να κατανοήσει τις νέες ισορροπίες στην Ευρώπη μεταξύ Δυτικών και Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τον εμφύλιο πόλεμο που ακολούθησε. Οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν «μοιράσει» την Ευρώπη σε ζώνες επιρροής και κανένας δεν θα διακινδύνευε μια σύγκρουση για χάρη της Ελλάδας και της Αλβανίας για ζήτημα που απαιτούσε επαναχάραξη συνόρων.

Σημαντικό σημείο τριβής θα αποτελέσει η ολοφάνερη ανάμειξη της Αλβανίας στα εσωτερικά της Ελλάδας και στον εμφύλιο πόλεμο, αφού υποστήριξε τις επιχειρήσεις του ΔΣΕ από την έναρξη μέχρι το τέλος του εμφυλίου, ακόμη κι όταν ο Τίτο υποχώρησε. Ο εμφύλιος έληξε, εκτός των άλλων, γιατί για τους Σοβιετικούς ήταν σημαντική η προστασία της Αλβανίας που βρισκόταν διαρκώς εκτεθειμένη σε κίνδυνο εισβολής της Ελλάδας στα εδάφη της, με το πρόσχημα καταδίωξης των ανταρτών του ΔΣΕ.

Οι Τσάμηδες θεωρούνται αλβανική φυλή που ζούσε στα εύφορα για τα δεδομένα της ορεινής Ηπείρου εδάφη του ποταμού Καλαμά ή Θύαμις, από την παραφθορά του οποίου απέκτησαν το όνομα τους. Ο μουσουλμανικός πληθυσμός ήταν αποτέλεσμα εξισλαμισμού των αυτοχθόνων αλλά και μικρής μετακίνησης Τούρκων και Αλβανών στη περιοχή και έφτανε στους 20.000 κατοίκους περίπου.

Αφού εξαιρέθηκαν από τις ανταλλαγές των πληθυσμών του 1923, έχασαν τις περιουσίες τους που τις είχαν πουλήσει εν όψει της επικείμενης ανταλλαγής και αργότερα λόγω αναδιανομής της γης με την έλευση των προσφύγων από την Τουρκία. Απομονωμένοι λόγω θρησκευτικής ετερότητας έγιναν υποχείρια της αλβανικής και αργότερα ιταλικής προπαγάνδας, ενώ δεν έλειψαν και οι αυθαιρεσίες του ελληνικού κράτους την περίοδο Μεταξά. Η μειονότητα χρησιμοποιήθηκε από την Αλβανία όπως σήμερα η αντίστοιχη στη Θράκη από την Τουρκία και επιπλέον αποτέλεσε αντίβαρο στο Βορειοηπειρωτικό.

Η Ιταλο-Γερμανική επίθεση και κατοχή στην Ελλάδα έδειξε φανερά τις κρυφές διαθέσεις των Τσάμηδων που συνεργάστηκαν μέχρι το τελευταίο λεπτό με τον κατακτητή και διέπραξαν σωρεία εγκλημάτων, αφού είχαν σκοπό την ένωση με τη «μητέρα πατρίδα». Οι περισσότεροι εγκατέλειψαν την περιοχή λόγω της εγκληματικής, μισελληνικής συμπεριφοράς και αφού αποδείχτηκε ότι δεν είχαν ίχνος Ελληνικής συνείδησης.

Όμως ο άμαχος πληθυσμός και πολλοί αθώοι εκδιώχτηκαν από τους μαχητές του Ζέρβα και τον ντόπιο πληθυσμό που στο πρόσωπο τους έβλεπαν τους συνεργάτες των κατακτητών και τους δυνάστες Αλβανούς που εποφθαλμιούσαν τον τόπο τους. Πρόσφυγες στην Αλβανία δεν είχαν την καλύτερη τύχη και γνώρισαν την εξαθλίωση στο καθεστώς του Χότζα, αφού η αντιφασιστική του ρητορική επιβάρυνε το κλίμα καχυποψίας σε βάρος ενός πληθυσμού που συνεργάστηκε με τις κατοχικές Δυνάμεις του Άξονα και προερχόταν από ελληνικές περιοχές.

Σήμερα η προσπάθεια τους περιστρέφεται γύρω από την αναγνώριση των Τσάμηδων ως μειονότητα που υπέστη γενοκτονία και εγκλήματα πολέμου, την επιστροφή του τσάμικου πληθυσμού στα δικά του εδάφη, την επιστροφή των περιουσιών από το Ελληνικό Κράτος και την αποζημίωση τους για τα χρόνια της προσφυγιάς, εφαρμόζοντας τακτική παραποίησης των πραγματικών γεγονότων και δια της «υπερβολής» επιδίωξη επιτυχίας του «μέρους».

Μετά από τυχόν θετική έκβαση των αλβανικών επιδιώξεων στο Κοσσυφοπέδιο και ΠΓΔΜ, η ελληνική πλευρά θα πρέπει να αναμένει κλιμάκωση κινητοποιήσεων στο ζήτημα των Τσάμηδων. Στο μέλλον είναι πιθανή η προσφυγή στο Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο για εγκλήματα πολέμου με αμφίβολα αποτελέσματα μετά από μισό και πλέον αιώνα.

Και στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι δύο χώρες βρέθηκαν σε αντίπαλα Στρατόπεδα. Ιδιαίτερα η ανεξήγητη εμμονή της Αλβανίας του Χότζα για διατήρηση ενός αυταρχικού Λενινιστικού – Σταλινικού καθεστώτος οδήγησε στην απομόνωση και δυσχέραινε όποια προσπάθεια βελτίωσης των διμερών σχέσεων. Πέρα από τη διαχρονική καχυποψία του αλβανικού κράτους για την ελληνική διεκδίκηση της Βορείου Ηπείρου που συμπεριλαμβανόταν στην ελληνική «Μεγάλη Ιδέα», την περίοδο αυτή η καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων αφορούσε το σύνολο των πολιτών και πολύ δε περισσότερο την ελληνική μειονότητα.

Ήταν αναμενόμενο να μην υπάρξει ομαλή μετάβαση προς τον εκδημοκρατισμό της χώρας όπως σε άλλες ανατολικές χώρες του σοβιετικού μπλοκ. Η χώρα μετά το 1990 γνώρισε απανωτές κρίσεις η διαχείριση των οποίων αποδείχτηκε δύσκολη. Η ελληνική Κυβέρνηση που από την ίδρυση του αλβανικού κράτους στήριζε τη μειονότητα και πίεζε την αλβανική εξουσία σε θέματα που αφορούσαν τη μειονότητα, (εκπαίδευσης, προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θρησκευτικής ελευθερίας, προστασίας των περιουσιών κ.λ.π.) βρέθηκε σε αμηχανία. Οι αλλαγές που συνέβαιναν στη χώρα ενεργοποίησαν και τη μειονότητα κάτι που προκάλεσε την αντίδραση του αλβανικού κράτους.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν κατάφεραν να χαράξουν ενιαία στρατηγική. Δεν προστάτησαν αποτελεσματικά τη μειονότητα, δεν έπεισαν την αλβανική κυβέρνηση ότι έπαψαν να εγείρουν εδαφικές διεκδικήσεις ανάλογες του παρελθόντος, ενώ δεν εξασφάλισαν τη συνεργασία με τα ηγετικά στελέχη της μειονότητας που έπεφτε θύμα άπειρων πολιτικών και ακραίων στοιχείων εντός και εκτός Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένου και του κλήρου. Αξίζει όμως να αξιολογήσουμε ως θετική την παρουσία του Αρχιεπισκόπου της Αλβανίας Αναστάσιου που εκτός από την αναδιοργάνωση της Εκκλησίας συχνά ενεργούσε «πυροσβεστικά» στην ένταση μεταξύ των δύο χωρών. Τις δύο προηγούμενες δεκαετίες ένα σημαντικό μέρος της μειονότητας μετανάστευσε και διαβιεί στην Ελλάδα συρρικνώνοντας ακόμη πιο πολύ τη μειονότητα και κυρίως χαλαρώνοντας τη συνοχή της. Έτσι η ελληνική πλευρά ίσως σταδιακά χάσει το πλεονέκτημα να παίζει ρόλο στα πολιτικά δρώμενα του τόπου και να αναχαιτίζει τις όποιες εθνικιστικές τάσεις στη γειτονική χώρα.

Η αλβανική μετανάστευση οδήγησε στην οικονομική εξάρτηση της Αλβανίας από την Ελλάδα κυρίως μέσω των εμβασμάτων των μεταναστών, ανέδειξε όμως κάποια προβλήματα όπως την ανεπαρκή φύλαξη και τον αποτελεσματικό έλεγχο των συνόρων, την έλλειψη μεταναστευτικής πολιτικής για την ομαλή ένταξη των μεταναστών στον κοινωνικό ιστό, την αύξηση της εγκληματικότητας με τη συμμετοχή Αλβανών κακοποιών, την ανασφάλιστη εργασία, την εκμετάλλευση των μεταναστών και την επαναφορά παλιών «οραμάτων» των Τσάμηδων.

Από τη μελέτη των σχέσεων των δύο χωρών διαχρονικά θα τις χαρακτηρίζαμε συγκρουσιακές. Σήμερα τα θέματα που απασχολούν τις δύο χώρες είναι η διαβίωση της ελληνικής μειονότητας, το ζήτημα των Τσάμηδων και διασυνοριακά θέματα οριστικής αποδοχής των συνόρων και οριοθέτησης της ΑΟΖ.

Ενώ ο εκδημοκρατισμός της χώρας και ο δυτικός ευρωαντλατικός της προσανατολισμός κρίνονται ως θετικές εξελίξεις, μετά τα γεγονότα του Κοσσόβου στη γειτονική χώρα κάποιοι αντιλαμβάνονται την αμερικανική στήριξη ως ευκαιρία εκδηλώσεων αλυτρωτικών βλέψεων σε βάρος γειτονικών κρατών. Ήδη η ελληνική πολιτεία έχει εστιάσει τη προσοχή της στην τουρκική προσέγγιση και προσπάθεια στρατηγικής συνεργασίας. Η ρητορική του Έντι Ράμα για προβλήματα οριοθέτησης της ΑΟΖ, για αμφισβητούμενες περιοχές και για τις περιοχές της «Φυσικής Αλβανίας» βρίσκεται σε σύμπλευση με την αντίστοιχη του Τ. Ερντογάν.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι με εξαίρεση τον απομονωτισμό του Χότζα η μικρή χώρα προσπαθούσε διαχρονικά, οφείλουμε δε να παραδεχτούμε με επιτυχία μερικές φορές, να ταυτίζει τα συμφέροντά της με αυτά των περιφερειακών ή Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή (Οθωμανική Αυτοκρατορία, προσωρινές προσεγγίσεις της Ελλάδας, Αυστρία, Ιταλία, Σοβιετική Ένωση, Κίνα, ΗΠΑ, Τουρκία), τη στιγμή που στην σύγχρονη εποχή η Ελλάδα παρουσιάζει αδυναμίες στη χάραξη της εθνικής της στρατηγικής, τη διαμόρφωση της εξωτερικής της πολιτικής και την αντιμετώπιση της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην στήριξη της ΠΓΔΜ. Η δημιουργία πολιτικής αστάθειας από τη δημογραφική αύξηση της αλβανικής μειονότητας και τυχόν μελλοντική διάσπαση των Σκοπίων, με τη δημιουργία Μεγάλης Αλβανίας στα βόρεια της χώρας μας, έχει πάψει να είναι σενάριο επιστημονικής φαντασίας και μοιάζει εφιαλτικό για μας.

Η Αλβανία βρίσκεται σε εθνικιστική έξαρση και τα γεγονότα του Κοσσόβου σε συνδυασμό με την τουρκική προσέγγιση και την πρόσφατη οικονομική κρίση της Ελλάδας, που εκλαμβάνονται ως ελληνική αδυναμία και αλλαγή των συσχετισμών ισχύος είναι ικανά να διατηρούν την ένταση και την προκλητικότητα σε διπλωματικό επίπεδο. Σήμερα εθνικιστικοί κύκλοι στην Αλβανία ανάγουν σε εθνική στρατηγική της χώρας τη δημιουργία της «Μεγάλης Αλβανίας» που περιλαμβάνει την Ήπειρο, την Κέρκυρα και τμήμα της Δυτικής Μακεδονίας.

Απομένει στην ελληνική Πολιτεία να αποφασίσει αν η Αλβανία ανήκει στις χώρες εκείνες που ο Μπίσμαρκ κατέτασσε τα «κράτη που έχουν πολύ όρεξη, αλλά σάπια δόντια» ή στα «λιλιπούτεια» κράτη του R. Keohane που καταφέρνουν τον Γκιούλιβερ να μάχεται προς όφελος τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΧΑΡΤΕΣ – ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Χάρτης Αρχαίας Ηπείρου πριν τη Ρωμαϊκή Εποχή¹⁸³

Συγκεκριμένες ιλλυρικές, παιονικές και θρακικές φυλές ήταν κάτω από διαδικασία εξελληνισμού και ελληνικής επιρροής.

183 α. [https://el.wikipedia.org/wiki/ Ήπειρος και](https://el.wikipedia.org/wiki/Ήπειρος_και)

β. Ευαγγελίδη Δημητρίου, Η καταγωγή των Αλβανών και οι Αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ. 481.

2. Η Νέα Ήπειρος (Epirus Nova) και Η Παλαιά Ήπειρος (Epirus Vetus) ως Ρωμαϊκές Επαρχίες¹⁸⁴

3. Η Αλβανία του Καυκάσου¹⁸⁵

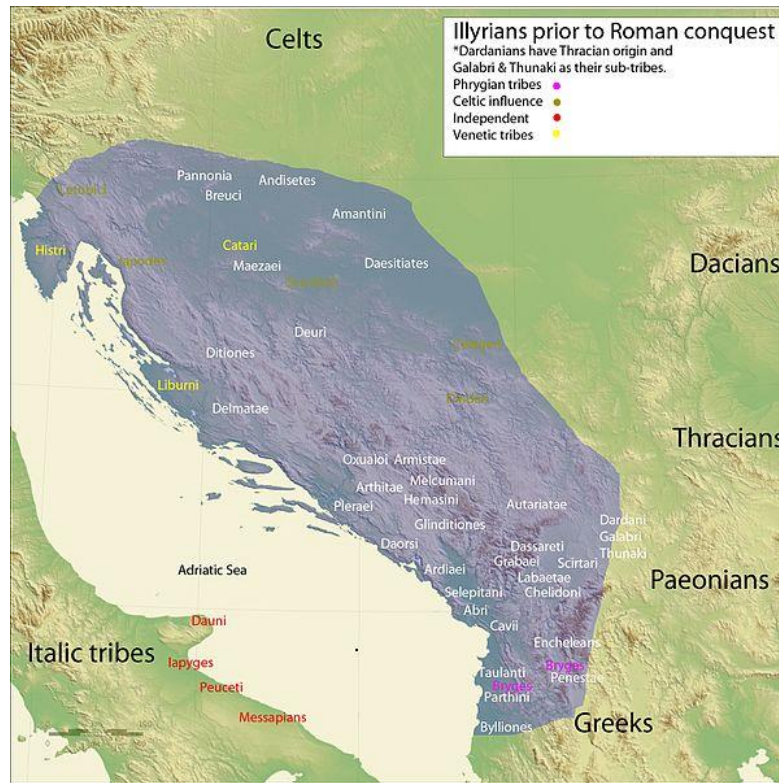

¹⁸⁴ http://hellenikathemata.blogspot.gr/2012/12/blog-post_25.html, Περί καταγωγής των Αλβανών από Πελασγούς και Ιλλυριούς, Μιλτιάδης Μπόλαρης 23 Δεκ 2012

¹⁸⁵ α. http://ethnologic.blogspot.gr/2011/06/blog-post_30.html, Η Αλβανοί του Καυκάσου, 30 Ιουν 2011

β. Ευαγγελίδη Δημητρίου, Η καταγωγή των Αλβανών και οι Αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ. 371.

4. Χάρτης Ιλλυρίας¹⁸⁶

5. Αλβανία και Εγνατία Οδός κατά τη Βυζαντινή Περίοδο¹⁸⁷

Η γλωσσική γραμμή **Γίρετσεκ (Jireček)**, που γλωσσολογικά ξεχωρίζει τις Ελληνόφωνες (Νότια Βαλκανική) από τις Λατινόφωνες (Βόρεια Βαλκανική) περιοχές της Μεσαιωνικής χερσονήσου του Αίμου, πριν την εισβολή των Σλάβων

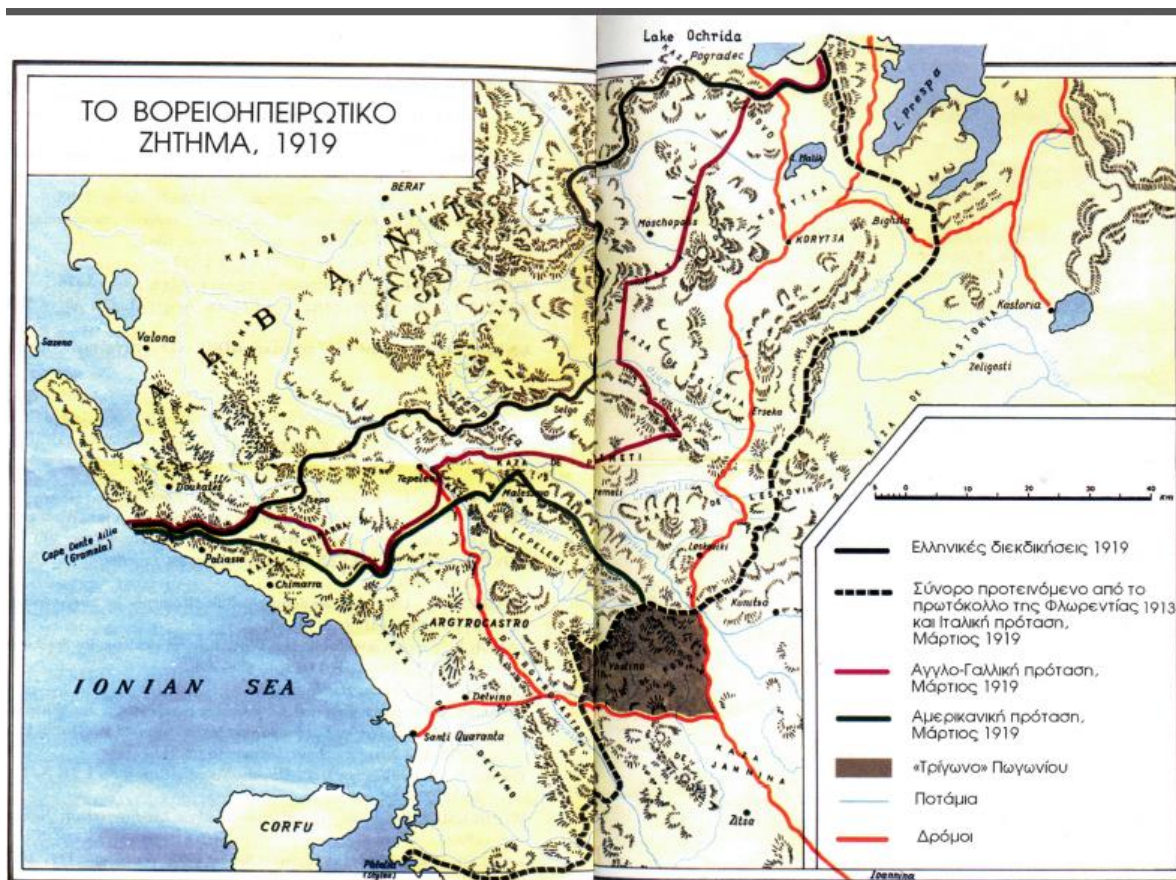
¹⁸⁶ *‘Η γεωγραφική έννοια του όρου ‘Αλβανία κατά τα τέλη της βυζαντινής περιόδου, κατά τον Sufflay, με την διοικητική γραμμή της ελληνικής επιδρομής από την ομαϊκή, κατά τον Jireček.*

¹⁸⁶ http://hellenikathemata.blogspot.gr/2012/12/blog-post_25.html, Περί καταγωγής των Αλβανών από Πελασγούς και Ιλλυριούς, Μιλτιάδης Μπόλαρης 23 Δεκ 2012

¹⁸⁷ α. http://history-pages.blogspot.gr/2009/03/blog-post_07.html, Εγνατία Οδός - Παλιά και Νέα, 7 Μαρ 2009

β. http://hellenikathemata.blogspot.gr/2012/12/blog-post_25.html, Περί καταγωγής των Αλβανών από Πελασγούς και Ιλλυριούς, Μιλτιάδης Μπόλαρης 23 Δεκ 2012

6. Προτάσεις Χάραξης των Ελληνοαλβανικών Συνόρων¹⁸⁸

7. Η Σημαία της Β. Ηπείρου που Υψώθηκε στις 17 Φεβ 1914 όταν Ανακηρύχθηκε Αυτόνομη Πολιτεία¹⁸⁹

¹⁸⁸ Βακαλόπουλος Κων/νος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992, Σελ.790 – 791.

¹⁸⁹ Φλιτούρης Λάμπρος, Η Ιταλική Διπλωματία και η Χάραξη των Ελληνοαλβανικών Συνόρων, ΙΣΝΑΦΙ, 2006

8. Χάρτης Κοιλιάδας Ποταμού Καλαμά (Ν. Θεσπρωτίας)

9. Έμβλημα του Συλλόγου «Cameria - Τσαμουριά»¹⁹⁰

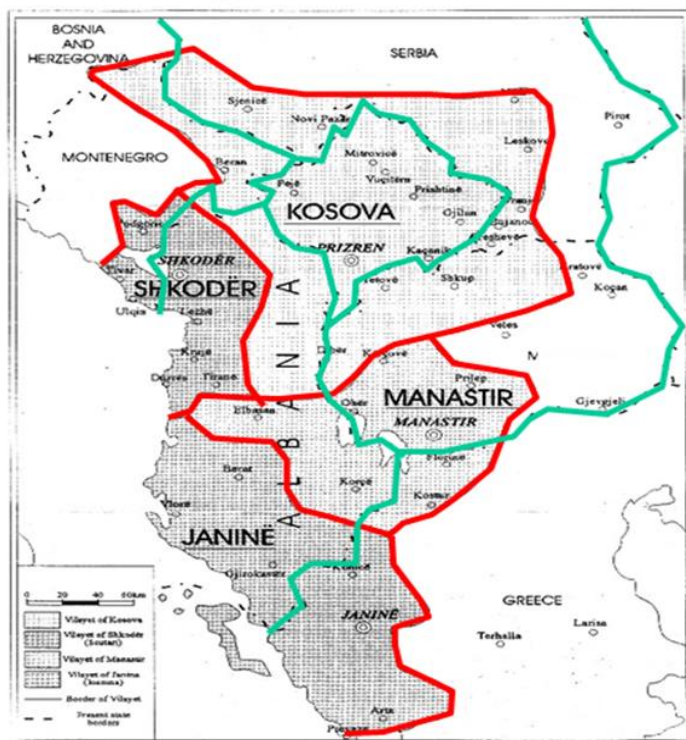
¹⁹⁰ <http://shoqatacameria.blogspot.gr/2008/04/genocide-of-chameria.html>.

10. Χάρτης Τσαμουριάς (Αλβανική Άποψη) ¹⁹¹

11. Τα Τέσσερα Βιλαέτια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία υπό Αλβανικό Έλεγχο και Διοίκηση (Κοσσόβου, Σκόδρας, Μοναστηρίου και Ιωαννίνων) ¹⁹²

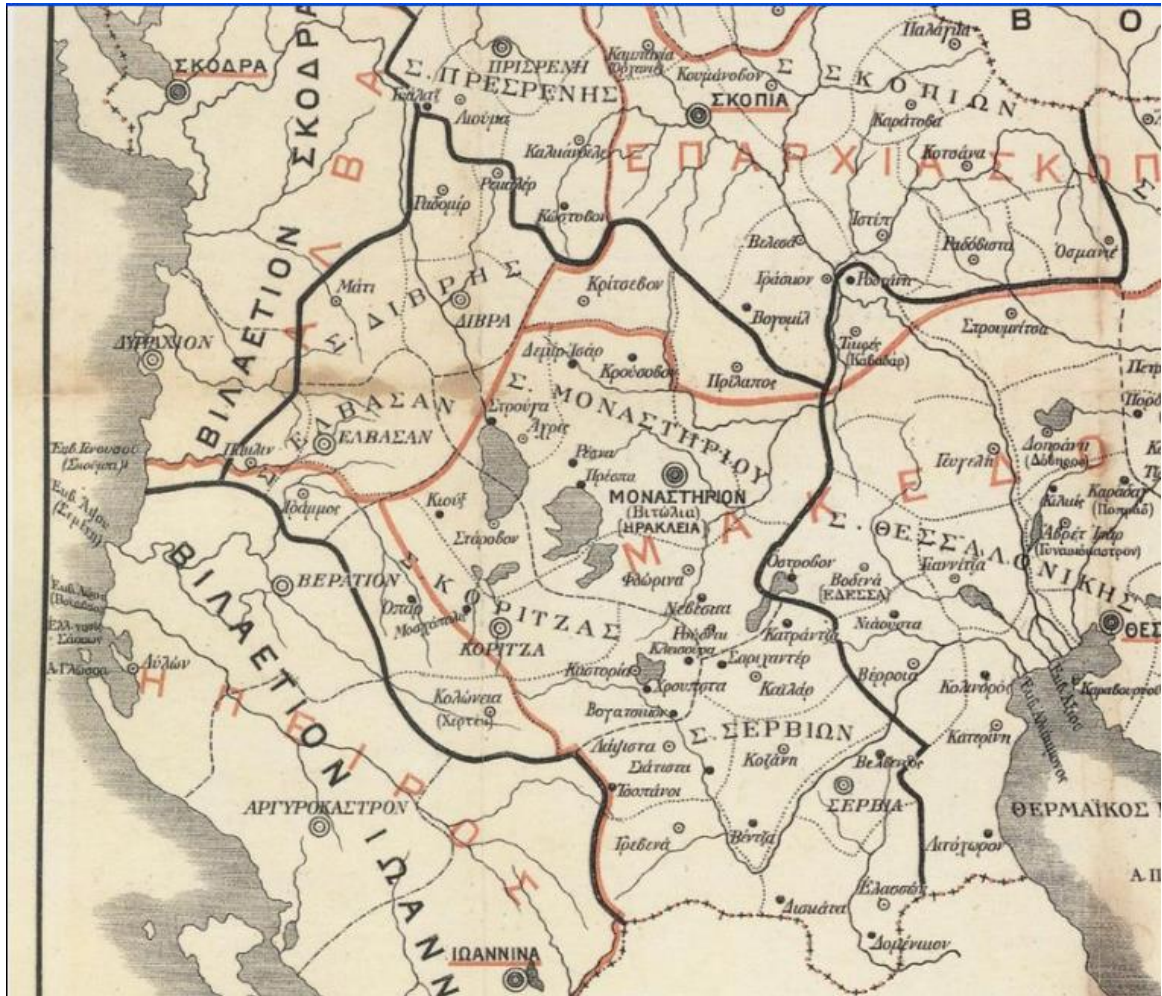
FOUR ALBANIAN VILAYETS DURING THE OTTOMAN EMPIRE (until 1878)

The Protna Foundation/ 100 Boylston St/ Boston, MA 02116/ Tel: 617/482-2002/ Fax: 617/482-0014

¹⁹¹ Παπαθεοδώρου ΑΠ. Π., Οι μουσουλμάνοι σάμηδες UCK – UCC, ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2012, Σελ. 78.

¹⁹² http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t25/t25_03.htm, Ο Αλβανικός Μεγαλοϊδεατισμός και το "Ζήτημα των Σάμηδων", του Αντγου ε.α Αγγελοπούλου Χριστοφόρου

12. Το Βιλαέτι του Μοναστηρίου¹⁹³

¹⁹³ Συλλογή Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα.

13. Το Λάβαρο στο Ποδοσφαιρικό Αγώνα Σερβία – Αλβανία στο Βελιγράδι.¹⁹⁴

Αριστερά στέκεται ο Ισμαήλ Κεμάλ, πρώτος αρχηγός του αλβανικού κράτους (ιδρ. 1912). Δεξιά ο Ισα Μπολετινί, εθνικιστής που πολέμησε στο Κόσοβο το 1910 και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο εναντίον της Σερβίας. Από κάτω είναι γραμμένη η λέξη «Αυτόχθονες».

14. Το εξώφυλλο του Αλβανικού Βιβλίου Γεωγραφίας – Μεγάλη Αλβανία¹⁹⁵

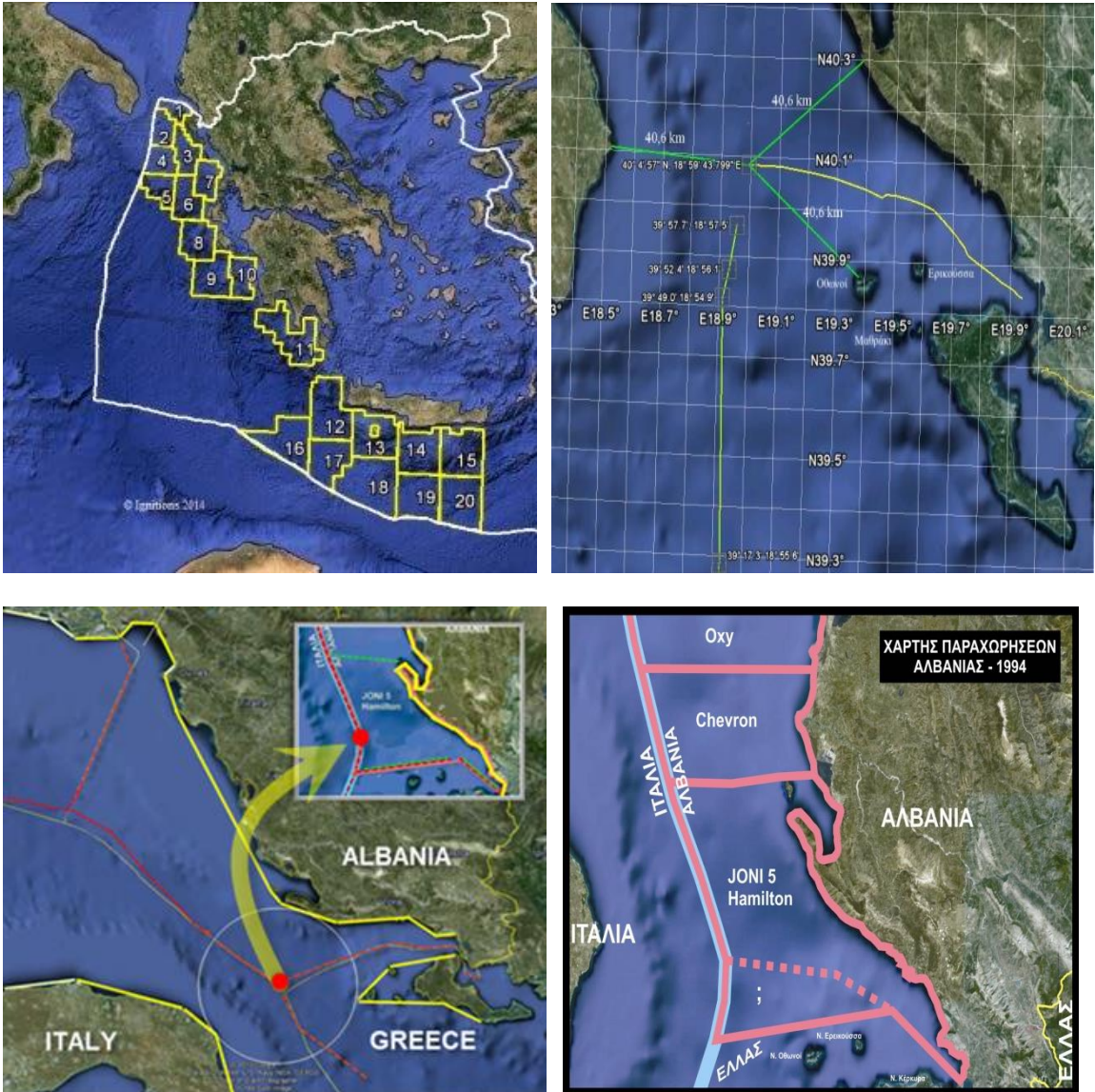
(Σύνδεση του βιβλίου με τη σύγχρονη εθνικιστική ρητορική και προπαγάνδα)

¹⁹⁴ http://www.ethnos.gr/diethni/arthro/protofani_ektropa_sto_serbia_albania_gia_ti_simaia_tis_megalis_albanias-64079056/ ΕΘΝΟΣ On Line 7:51, 15/10/2014

¹⁹⁵ <http://www.protothema.gr/greece/article/586615>, Παναγιώτης Σαββίδης, 13/06/2016/11:40, Η πραγματική ιστορία για την υπόθεση των Τσάμηδων

15. Προβλήματα Οριοθέτησης ΑΟΖ ¹⁹⁶, ¹⁹⁷, ¹⁹⁸

¹⁹⁶ http://www.energia.gr/article.asp?art_id=96699, Άνευ Αντικρίσματος οι Απειλές της Αλβανίας στο Ιόνιο για την Υφαλοκρηπίδα, του Κ.Ν. Σταμπολή Δευτέρα, 3 Αυγούστου 2015 - 13:31

¹⁹⁷ <http://elliniki-aoz.blogspot.gr/p/aoz-eez.html>, ΑΟΖ, του Ν. Λυγερού

¹⁹⁸ <http://www.lygeros.org/lygeros/7712-gr.html>, Η συμβολή των νησιών του Ιονίου Πελάγους για την ΑΟΖ Ν. Λυγερός

16. Η Αλβανία των «Αντιθέσεων»¹⁹⁹

Το άγαλμα του εθνικού ήρωα των Αλβανών Σκεντέρμπεη (κατά άλλους Χριστιανού Γεωργίου Καστριώτη), σίγουρα όμως ενός κατεχοχόν πολέμιου του επεκτατικού Ισλάμ στα Βαλκάνια, δίπλα στο μουσουλμανικό τζαμί της πόλης.

17. Άρβανον, Αρμπερία και Αλβανόπολις²⁰⁰

1. Άρβανον και Άρμπουνα
2. Κρόια - Πρώην Πρηγκκίπατο
3. Άρμπεν - Άρμπερ
4. Αρμπερία
5. Αρχαία Αλβανόπολις

Milan Sufflay, Κροάτης Αλβανολόγος
9 ΝΟΕ 1879 - 18 ΦΕΒΡ 1931

“Η γεωγραφική έννοια του όρου ‘Αλβανία κατά τὰ τέλη τῆς βυζαντινῆς περιόδου, κατά τὸν Sufflay, μετὴν διαχωριστικὴν γραμμὴν τῆς ἐλληνικῆς ἐπιδράσεως ἀπὸ τὴν ρωμαϊκῆ, κατά τὸν Jireček.”

Τα τοπωνύμια των Ελληνοκατοικούμενων Ελληνόγλωσσων ΑΡΒΑΝΟΝ και ΑΡΒΑΝΑ με επίσκοπο Χριστιανό συχνά συγχέονται με τα Αλβανοκατοικούμενα τις ίδιες χρονικές περιόδους Αρβën, Αρβër, Αρβëria. Η Αρβër ήταν ένα καθαρά Αλβανικό χωριό, από τα πρώτα που εξισλαμίσθησαν. Στον κατά Jireček και Sufflay χάρτη, τα τοπωνύμια Αρβανον, Άρβανα και Αρβër, Αρβëria συνυπάρχουν χρονικά, για να επιβεβαιώσουν ότι αφορούν τελείως διαφορετικούς τόπους.

¹⁹⁹ Ευαγγελίδη Δημητρίου, Η καταγωγή των Αλβανών και οι Αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014, Σελ. 492.

²⁰⁰ <http://arvanitis.eu/?p=525>, Αρβανίτες Έλληνες, Αρβανίτης Νικόλαος, 23 Οκτ 2014.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΕΝΒΕΡ ΧΟΤΖΑ - ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ ΛΑΟΙ²⁰¹

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΩΝ-ΛΕΝΙΝΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Από το πολιτικό ημερολόγιο κι άλλα ντοκουμέντα για τις αλβανοελληνικές σχέσεις
1941-1984 (τίτλος στο πρωτότυπο: Dy roruj miq)

1. Από τον Πρόλογο

«...Αλλά πατροπαράδοτη φιλία τον συνδέει με τον ελληνικό αδερφό λαό, με τον οποίο τον έχει ενώσει η κοινή τύχη, ο κοινός αγώνας ενάντια στους ίδιους εχθρούς. ...Στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, οι Αλβανοί με τους καπεταναίους τους, που έγιναν ξακουστές φυσιογνωμίες αυτής της επανάστασης, πολέμησαν με αφοσίωση μέχρι τέλους για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Ελλάδας... Στα χρόνια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου ο αλβανικός λαός, παρ' όλο που και ο ίδιος βρισκόταν κάτω από τη φασιστική σκλαβιά, έστρεψε τα όπλα στους ιταλούς φασίστες όταν τούτοι οι τελευταίοι επιτέθηκαν στην Ελλάδα... Το βιβλίο αυτό μας κάνει επίσης να γνωρίζουμε αυτή τη σωστή, την άκαμπτη στάση αρχών που ο αλβανικός λαός και η Κυβέρνηση του έχουν τηρήσει προς τις βλέψεις και τις ενέργειες των μοναρχοφασιστικών, αντιδραστικών και σωβινιστικών κύκλων της Ελλάδας, υποκινούμενοι και από τις ξένες δυνάμεις για να υπονομεύσουν τη φιλία των δύο λαών μας...»

2. Στις 28 Νοεμβρίου 1944 η Δημοκρατική Κυβέρνηση Αλβανίας μπήκε στα Τίρανα, ο Ενβέρ Χότζα εκφώνησε τον προγραμματικό του λόγο

«Με το γείτονα ελληνικό λαό πολεμήσαμε κι από κοινού χύσαμε το αίμα ... Μετά λύπης σημειώνουμε ότι ον σοβινιστικές και αντιδραστικές συμμορίες του Ζέρβα βασανίζουν τον τσάμικο πληθυσμό, αρπάζουν τον πλούτο τους και τους διώχνουν προς τούτη τη μεριά των συνόρων. Στοιχεία του Ζέρβα περνούν κρυφά τα σύνορα μας, ματώνουν και σκοτώνουν παρτιζάνους μας. Οι ελληνικοί αντιδραστικοί κύκλοι πρόβαλαν αξιώσεις προσάρτησης και επί των περιοχών μας του Αργυροκάστρου και της Κορυτσάς, επί της «Βορείου Ηπείρου», όπως τους αρέσει να τη λένε. ... Τα σύνορα μας είναι αδιαμφισβήτητα, εντός αυτών δεν υπάρχουν παρά μόνον εδάφη δικά μας, τα εδάφη που μας άφησαν οι προπαππούδες και που τα έχουμε ποτισμένα με το αίμα μας. Κανείς δε θα τολμήσει να τα θίξει γιατί θα ξέρουμε πώς να τα υπερασπίσουμε. ... Η Δημοκρατική Κυβέρνηση της Αλβανίας θα εγγυηθεί στην ελληνική μειονότητα στη χώρα μας τις ελευθερίες και τα δημοκρατικά και εθνικά συμφέροντα για τα οποία τα παιδιά της μειονότητας αγωνίστηκαν ηρωικά στις εθνικο-απελευθερωτικές ταξιαρχίες.»

²⁰¹ ΕΝΒΕΡ ΧΟΤΖΑ - ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ ΛΑΟΙ (τίτλος στο πρωτότυπο: Dy roruj miq) Από το πολιτικό ημερολόγιο κι άλλα ντοκουμέντα για τις αλβανοελληνικές σχέσεις 1941-1984, ΠΟΡΕΙΑ, 1985.

3. Στο 2ο Συνέδριο της Αλβανικής Αντιφασιστικής Νεολαίας στις 16 Απριλίου 1945

«...Πήγε ο νους των αντιδραστικών φασιστών κυρίων της Αθήνας στα εδάφη μας και άνοιξε η όρεξη τους. Αλλά οι περιοχές μας της Κορυτσάς και του Αργυρόκαστρου δεν καταβροχθίζονται γιατί έχουν ποιος να τις υπερασπίσει. Αυτοί που ήταν ικανοί να απελευθερώσουν την Αλβανία από τους Γερμανούς, θα ξέρουν κάλλιστα να υπερασπίσουν και την εδαφική ακεραιότητα της χώρας τους από τους λακέδες του φασισμού, που φυτοζωούν στην Αθήνα. Οι φασίστες της «Μεγάλης Ιδέας» ζουν ακόμη στον κόσμο του Χίτλερ και με τα τρελά όνειρα του Χίτλερ. ... Οι έλληνες σοβινιστές αλυχτούν σαν οι σκύλοι στο φεγγάρι για βασανιστήρια που δήθεν κάνουμε σε βάρος της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία. Εμείς δεν είμαστε αγρίμια όπως αυτοί, αλλά είμαστε άνθρωποι. Εμείς ούτε σκοτώνουμε, ούτε σφαγιάζουμε, ούτε αρπάζουμε· σε μας με τη μειονότητα δε γίνονται αυτά που διαπράττουν οι συμμορίες του Ζέρβα και του Πλαστήρα με τον τσάμικο πληθυσμό, που τον σφάγιασαν και τον σκότωσαν κατά τρόπο κτηνώδη. Αντίθετα, η στάση μας απέναντι στη μειονότητα είναι συμπεριφορά ενός λαού από τους πιο προοδευτικούς στον κόσμο, ενός λαού με ανθρώπινα αισθήματα και υποδειγματική δικαιοσύνη. Η ελληνική μειονότητα στη δημοκρατική Αλβανία χαίρει όλα τα δικαιώματα· έχει τα σχολεία της, τους δασκάλους της, τον Τύπο της, τους ανθρώπους της στην εξουσία και στο στρατό...»

4. Δήλωση στο Παρίσι στον Τύπο στις 16 Σεπτεμβρίου 1946

«...Όταν ο αλβανικός λαός πολέμωσε παλληκαρίσια κατά του φασισμού, οι άλλοι τον έρραναν με άνθη, αλλά σαν ήρθε ο καιρός να ζητήσει τη θέση του που τόσο πολύ του ανήκει στον ΟΕΕ ή στη Διάσκεψη της Ειρήνης, πέταξαν λίθους εναντίον του... Ο λαός μου, που δουλεύει ειρηνικά και ομαλά για την οικοδόμηση των εστιών του, δε φοβάται τους έλληνες φασίστες που σκαρώνουν συνωμοσίες σε βάρος του. Είμαστε ειρηνόφιλος λαός, αλλά δεν είμαστε από αυτούς που επιτρέπουμε να μας κλωτσοπατούν...Οι έλληνες μοναρχοφασίστες, από την Απελευθέρωση ακόμα της χώρας μου, δεν κάνουν τίποτα άλλο παρά προκλήσεις στα νότια σύνορα μας· σχεδόν κάθε μέρα γίνονται ένοπλες επιθέσεις ενάντια στους δικούς μας φρουρούς των συνόρων, ενάντια στον εργατικό και ειρηνόφιλο λαό μας, ενάντια στα λιμάνια και τις ακτές μας. Οι έλληνες φασίστες δεν ανέχονται να υπάρχει στα βόρεια σύνορα τους μια γερή και δυνατή δημοκρατία όπως είναι αυτή η δική μας. Εκείνοι κάνουν το παν να διαταράξουν την ειρήνη στα Βαλκάνια, και τα πάνε τα πράγματα μέχρι του σημείου να διεκδικήσουν και τη Νότια Αλβανία, επειδή —λένε εκείνοι— «είναι ελληνικό έδαφος». Η Διάσκεψη του Παρισιού, ψήφισε υπέρ του ελληνικού αιτήματος, που αποβλέπει στη συζήτηση των συνόρων της Νότιας Αλβανίας. Δηλώνω επίσημα ότι: ούτε η Διάσκεψη του Παρισιού, ούτε η Διάσκεψη των Τεσσάρων, ούτε όποια άλλη διάσκεψη, δε μπορούν να θέσουν υπό συζήτηση τα σύνορα της χώρας μας, εντός των οποίων δεν υπάρχει ούτε μια σπιθαμή ξένου εδάφους...»

5. 3ο Συνέδριο Κόμματος Εργασίας Αλβανίας στις 25 Μαΐου 1956 .

«...Οι δύο λαοί μας υπόφεραν κάτω από τη σκλαβιά των ιμπεριαλιστών κατακτητών, έχουν πολεμήσει από κοινού κι έχουν βοηθήσει ο ένας

τον άλλο για την απελευθέρωση τους από το ζυγό των καταπιεστών. ... οι σχέσεις καλής γειτονίας μ' αυτόν εμποδίζονται από τους έλληνες σωβινιστές, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η Αλβανία με την Ελλάδα βρίσκονται δήθεν σε κατάσταση εμπόλεμη. Ένας τέτοιος παράλογος ισχυρισμός εμποδίζει την εξομάλυνση της κατάστασης μεταξύ των χωρών μας. Και ποιος επιτέθηκε στην Ελλάδα, ο αλβανικός λαός ή η φασιστική Ιταλία; Είναι πολύ καλά γνωστό ότι ο αλβανικός λαός πολέμησε πλάι με τον ελληνικό λαό ενάντια στους Ιταλούς φασίστες επιδρομείς και τους Γερμανούς ναζί. Ο αλβανικός λαός έχυσε πολύ αίμα ενάντια στους Ιταλούς φασίστες και τους Αλβανούς προδότες ώσπου τους τσάκισε και τους ξεκούμπισε από τη χώρα του. Άλλος λόγος που εμποδίζει τις ομαλές σχέσεις των χωρών μας, είναι η αξίωση των ελλήνων σωβινιστών επί της Νότιας Αλβανίας. ... Μα να που στην Ελλάδα υπάρχει μια κλίκα αντιδραστικών, σωβινιστών, οι οποίοι για σκοπούς ολωσδιόλου ξένους προς τον ελληνικό λαό, έχουν αξιώσεις επί του καθαρά αλβανικού εδάφους, επί της πατρίδας των Αλβανών...»

6. Καταγωγή Μάρτιος 1958

«...την καταγωγή του αλβανικού λαού, τον τοποθετεί στην «ιαπετική» εποχή και αποκαλύπτει τους προγονικούς του δεσμούς με τους Πελασγούς. Ο καθηγητής Κόντα τονίζει ότι η ύπαρξη των Πελασγών δεν είναι φαντασία, αλλά αυτοί αντιπροσωπεύουν έναν αρχαίο προελληνικό λαό... είχε δημιουργήσει μια «Πελασγική αυτοκρατορία. Τη θέση ότι εμείς προερχόμαστε από τους Πελασγούς δεν πρέπει να την απορρίψουμε, μα να τη μελετήσουμε πιο πέρα. Καθήκον των ιστορικών μας είναι να βρουν τους δεσμούς των Πελασγών με τους Ιλλυριούς και την παραπέρα ανάπτυξη τους. Τώρα δεν τίθεται όπως πριν το θέμα της ύπαρξης του αλβανικού λαού σαν έθνος, όμως το πρόβλημα της καταγωγής πρέπει να επιλυθεί επιστημονικά, δηλαδή οι θέσεις που εγείρονται να εξηγηθούν αποδειγμένα. Εμείς δεν είμαστε ειδήμονες, όμως γνώμες μπορούμε να εκφέρουμε. Επομένως εγώ θα πρότεινα η θέση ότι προερχόμαστε από τους Πελασγούς να μελετηθεί και να τεκμηριωθεί, διότι αυτό το πρόβλημα δεν έχειλυθεί οριστικά, ενώ το θέμα των Ιλλυριών, σαν πρόγονοι του αλβανικού λαού, έχει αποδειχτεί...»

7. Για τη συνομιλία που είχε ο Χρυσισιόφ με το Σοφοκλή Βενιζέλο 8 Ιουλίου 1964.

«...Απορρίπτουμε με αποφασιστικότητα και αγανάκτηση την πρόταση του Βενιζέλου. Αυτόν το Βενιζέλο εμείς δεν τον γνωρίζουμε, είπα στον πρεσβευτή Ιβάνοφ, τον πατέρα του όμως τον γνωρίζουμε καλά. Αν η Μόσχα δεν τον γνωρίζει, παρόλο που πρέπει να τον γνωρίζει, εμείς της λέμε ότι αυτός έκαψε χωριά και περιοχές της Νότιας Αλβανίας κι έχει σκοτώσει χιλιάδες Αλβανούς, ήθελε να κάψει και την πόλη του Αργυρόκαστρου, οργάνωσε συμμορίες κι αυτός είναι που από καιρό έριξε την ιδέα της αυτονομίας της «Βορείου Ηπείρου». Δεν επιτρέπουμε σε κανέναν, ας είναι και ο Χρυσισιόφ, να αμφισβητεί τα σύνορα της χώρας μας!»

8. Συγκέντρωση στην επαρχία Αργυροκάστρου 14 Νοεμβρίου 1961

«...Τη συνύπαρξη μας με την Ελλάδα ο Ν. Χρυσισιόφ την καταλαβαίνει με το να δώσουμε σ' αυτή το δικαίωμα να καταβροχθίσει την Κορυτσά

και το Αργυρόκαστρο, για τις οποίες η ελληνική αντίδραση πρόβαλλε από καιρό αξιώσεις. Αυτό είναι ένα παλιό όνειρο της. Προπαντός μετά την Ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Αλβανίας το 1912, η αντιδραστική κυβέρνηση του Ε. Βενιζέλου, κάτω από τις λόγχες του ελληνικού σοβινιστικού στρατού, ανακήρυξε την άνοιξη του 1914 τη λεγόμενη αυτονομία της Βορείου Ηπείρου, σαν πρώτο βήμα για την προσάρτηση της Νότιας Αλβανίας. Αλλά οι έλληνες σοβινιστές, ο Χρυσουσίφ και οι άλλοι εχθροί, να το ξέρουν καλά ότι έδυσαν μια για πάντα εκείνοι οι καιροί, οπότε τα εδάφη της Αλβανίας γίνονταν μέσο ανταλλαγής, ότι η Κορυτσά και το Αργυρόκαστρο ήταν, είναι και θα είναι αλβανικά εδάφη, ότι για να υπερασπίσει την ακεραιότητα της χώρας του, ο αλβανικός λαός στο παρελθόν έχυσε αίμα κι αν παραστεί ανάγκη θα χύσει αίμα και στο μέλλον...»

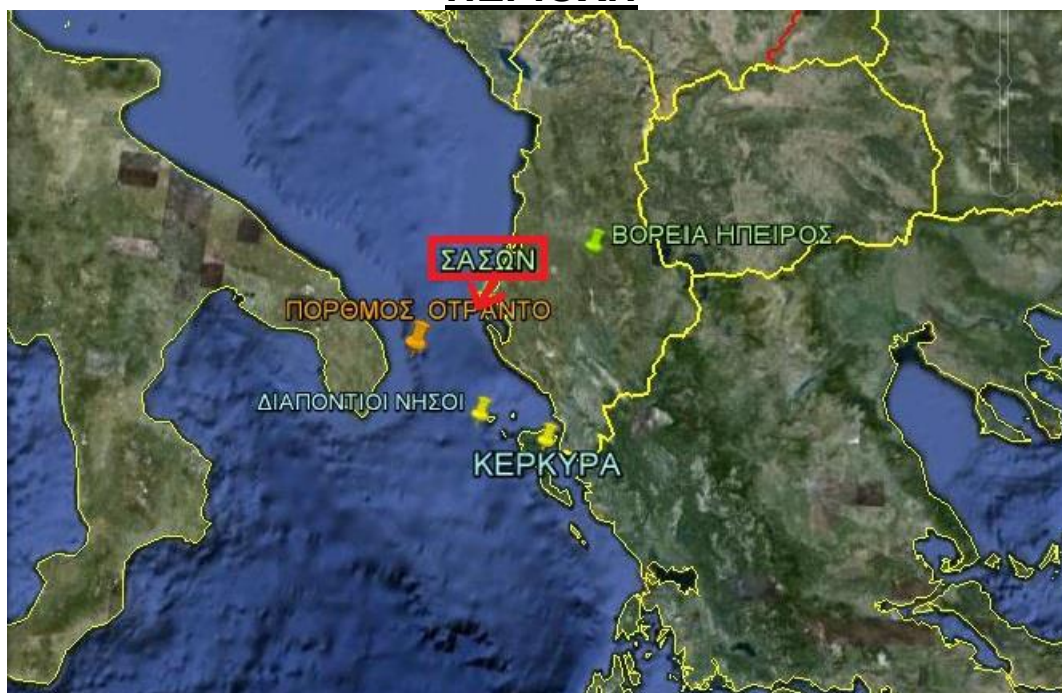
9. Τα «αλυχήματα» των ελλήνων μοναρχοφασιστών 2 Αυγούστου 1967

«...Οι έλληνες μοναρχοφασίστες, όπως είχαν πάντοτε συνήθειό τους, γαυγίζουν και πάλι για τη «Βόρειο Ήπειρο». Εμείς έχουμε ακούσει και δυνατότερα αλυχήματα και οι σκύλοι έχουν βάλει την ουρά στα σκέλη μπροστά στην ακατάβλητη αντίσταση της σοσιαλιστικής Αλβανίας. Οι έλληνες φασίστες έχουν δοκιμάσει τη δύναμη μας, αν θέλουν ας την ξαναδοκιμάσουν. Αυτοί θα βρουν το σίγουρο θάνατο. Έχουμε πάρει όλα τα μέτρα. Ποτέ ο εχθρός δε μας αιφνιδίασε και δε θα μας αιφνιδιάσει....»

10. Ιστορία, Τεπελένι, Πέμπτη 29 Μάη 1969

«...Εδώ σ' αυτά τα μέρη ήπια γάλα από το βυζί μιας μάνας από την ιλλυρική φυλή των Μολοσσών της Ηπείρου, ο Μέγας Αλέξανδρος της Μακεδονίας. Οι προγονοί μας, οι Ιλλυριοί, που έδωσαν πολλούς αυτοκράτορες στη Ρώμη άντεξαν στις ορδές της... Εδώ ακριβώς στο Τεπελένι γεννήθηκε ο Αλή Πασάς, που ήταν πράγματι ένας μεγάλος φεουδάρχης και σατράπης, αλλά κι ένας έξυπνος πολιτικός, που κατατρόπωσε την αυτοκρατορία των σουλτάνων. Ο ευρωπαϊκός κόσμος εκτιμούσε στον καιρό του τον Αλή πασά Τεπελενλή. Οι ιστορίες και οι εγκυκλοπαίδειες της Ευρώπης μιλούν κατά ιδιαίτερο τρόπο για το Τεπελένι και λένε πως ο Αλή, για τις δικές του φεουδαρχικές επιδιώξεις σηκώθηκε ενάντια στους σουλτάνους και ίδρυσε το πασαλίκι των Γιαννίνων, το οποίο και έκαμε να δυναμώσει αρκετά. Επεδίωκε να αποσπάσει τελειωτικά το πασαλίκι του από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και ήθελε να το συνδέσει και με τη Βόρεια Αλβανία, με το πασαλίκι της Σκόντρας, που κυριαρχούσαν τότε οι Μπουσατλήδες. Αυτή ήταν μια έξυπνη πολιτική που έκανε ο Αλής. Ο πόλεμος του Αλή Πασά συνέβαλε στις πρώτες νίκες της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 - 1822 και παρά τις συγκρούσεις που είχαν συμβεί μεταξύ Αλή και μιας μερίδας του ελληνικού πληθυσμού, οι ηγέτες της Ελληνικής Επανάστασης έγραφαν στον Υψηλάντη να ενωθούν με τον Αλή τον Τεπελενλή, να έκαναν έκκληση στα παλληκάρια Αλβανούς, στους Τσαπαραίους της Τσαμουριάς και στους Αλβανούς του Μωριά να ξεσηκωθούν μαζί σε επανάσταση ... μόνο με τη βοήθεια του και τη βοήθεια των Αλβανών, θα μπορούσαν να βγουν θριαμβευτές.»

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΣΤΕΝΩΝ ΟΤΡΑΝΤΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ - ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

1. Γεωπολιτική Αξία

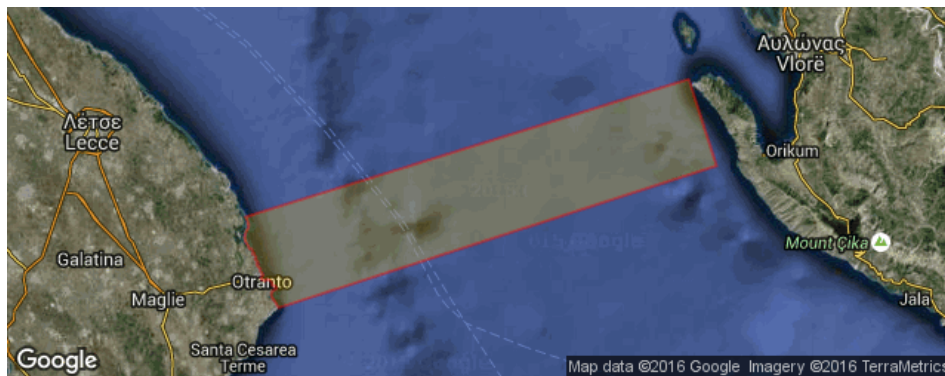
Η ευρύτερη περιοχή μεταξύ των δυτικών ελληνοαλβανικών ακτών – Κέρκυρας – Στενών του Οτράντο – και ΝΑ ακτών της Ιταλίας λόγω της θέσης της στο κέντρο της Μεσογείου που ταυτόχρονα για μεγάλες ιστορικές περιόδους αποτέλεσε ταυτόχρονα το κέντρο του κόσμου, ενώ αργότερα το σταυροδρόμι επικοινωνίας μεταξύ Ανατολής και Δύσεως.

Από την εποχή των παλαιότερων αυτοκρατοριών στην περιοχή η μεταβολή του ελέγχου πάνω στις οδούς των καραβιανών της Ασίας οδήγησε στην άνοδο μίας σειράς αυτοκρατοριών. Ακόμη και υπό τη ρωμαϊκή κυριαρχία το οικονομικό κέντρο βάρους της αυτοκρατορίας παρέμεινε στη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία, ή αλλιώς ύστερη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, επιβίωσε για 1.000 χρόνια μετά την κατάρρευση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στον «βαρβαρισμό» επιβίωσε σε μεγάλο βαθμό, επειδή διατήρησε τον έλεγχό της πάνω σ' αυτές τις εμπορικές οδούς μέχρι την άνοδο των Οθωμανών Τούρκων. Η οικονομική ανάπτυξη της δυτικής Ευρώπης και η ανακάλυψη του Νέου Κόσμου και νέων ωκεάνιων οδών προς την Ασία οδήγησαν στη σταδιακή παρακμή της Μέσης Ανατολής και μετέφεραν το κέντρο της διεθνούς ισχύος μακριά από τη λεκάνη της Μεσογείου.²⁰²

Οι Οθωνοί απέχουν περί τα 42 ν.μ. από την ανατολικότερη ιταλική ακτή (Οτράντο) και 18.7 ν.μ. από την πλησιέστερη αλβανική ακτή (Δρυμάδες

²⁰² Gilpin Robert, Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική Κεφ.3° Επέκταση και Μεγέθυνση, Αθήνα, Ποιότητα, 2004

Χειμάρρας). Το στενό του Οτράντο βρίσκεται στην είσοδο της Αδριατικής εκτείνεται στα 40 ν.μ. Η θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κερκύρας και των απέναντι αλβανικών ακτών σχηματίζει έναν μεγάλο προστατευμένο κόλπο που αποτελεί ασφαλές αγκυροβόλιο και η μικρότερη απόσταση από την Αλβανία ανέρχεται στα 1.1 ν.μ. Σε αυτή την γεωγραφική διαμόρφωση χρωστά η περιοχή το διαχρονικό γεωπολιτικό της ενδιαφέρον.²⁰³

Η Αδριατική έχει ΒΔ κατεύθυνση προς το την Κεντρική Ευρώπη με μήκος 413 ν.μ. και μέγιστο πλάτος 100 ν.μ. Η θαλάσσια είσοδος σε αυτή την περιοχή ελέγχεται αποκλειστικά από το στενό του Οτράντο. Το στενό ελέγχεται στην ανατολική του πλευρά από το σύμπλεγμα των νησιών Κέρκυρας, Διαποντίων και βορειότερα από την νήσο Σάσωνα. Νότια του στενού βρίσκονται τα νησιά του Ιονίου Πελάγους και σημαντικά λιμάνια στις ακτές Ηπείρου, Αιτωλοακαρνανίας και Πελοποννήσου. Το σύμπλεγμα Αδριατική – Οτράντο – Ιόνιο ελέγχει τρεις Ηπείρους και δύο θάλασσες (Μεσόγειος, Εύξεινος) και συνεπώς επηρεάζει κάθε στρατιωτική επιχείρηση στην Κεντρική και Νότια Ευρώπη, τον Εύξεινο, την Μ. Ασία, την Μ. Ανατολή, την Μεσόγειο και την Β. Αφρική. Για τον λόγο αυτό η περιοχή προσφέρεται ως περιοχή συγκεντρώσεως και βάση επιχειρήσεων μεγάλων δυνάμεων.²⁰⁴

2. Γεωστρατηγική των Μ. Δυνάμεων στην Περιοχή²⁰⁵

Η ευρύτερη περιοχή μεταξύ των δυτικών ελληνοαλβανικών ακτών – Κέρκυρας – Στενών του Οτράντο – και ΝΑ ακτών της Ιταλίας αποτελούσε διαχρονικά σημείο ενδιαφέροντος των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Ιταλία ανέκαθεν επεδίωκε την δημιουργία κλειστής θάλασσας εκατέρωθεν Ιταλικής Αδριατικής και Ιονίου και τον πλήρη έλεγχο του άξονος Αδριατική, Ιόνιο, Λιβύη, Αιθιοπία. Στην επιδίωξή της αυτή η κατοχή της Κέρκυρας, η πρόσβαση και άσκηση καταλυτικής επιρροής κυρίως στην Αλβανία αλλά και ευρύτερα στα Βαλκάνια, αποτελούσε υψηλή προτεραιότητα. Όπως ήδη αναφέραμε στο Τρίτο Κεφάλαιο ένας από τους λόγους χάραξης των συνόρων νοτιότερα σε σχέση με το νησί, αφορούσε τη στέρηση πλήρους ελέγχου των στενών της Κέρκυρας από την Ελλάδα. Αυτό

²⁰³ http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t66/t66_07.html, Άρθρο - ομιλία Αντιναύαρχου ε.α. Β. Μαρτζουκου Π.Ν. την 18^η Νοεμβρίου 2011 στην Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας

²⁰⁴ Ibid

²⁰⁵ Ibid

ουσιαστικά σήμαινε τη παραχώρηση της Βορείου Ηπείρου στην Αλβανία. Δεν πρέπει να μας προκαλεί εντύπωση γιατί η Κέρκυρα περιλαμβάνεται στη «Μεγάλη Αλβανία» παρόλο που δε βρέθηκε ποτέ κάτω από Αλβανική Διοίκηση στα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η Ρωσία επεδίωξε την πρόσβαση στην μεσογειακή Αδριατική, μέσω συγγενών ιδεολογικά, εθνολογικά και θρησκευτικά κρατών, όπως η Σερβία και η Βουλγαρία. Η Σοβιετική Ένωση ήταν αντίθετη με την προσάρτηση της Β. Ηπείρου στην Ελλάδα, αφού βρισκόταν υπό Δυτική επιρροή ενώ στήριζε την Αλβανία καθόσον της επέτρεπε την εγκατάσταση βάσης Υποβρυχίων στην νήσο Σάσωνα.

Η Αυστρία σε πλήρη σύμπλευση με την Ιταλία προτιμούσε την ίδρυση ενός μουσουλμανικού Αλβανικού κράτους ως εμπόδιο στα σχέδια οποιουδήποτε χριστιανικού σλαβικού κράτους, σαν τη Σερβία, με διέξοδο στην θάλασσα.

Αντίστοιχα οι Δυτικές Μ. Δυνάμεις (Βρετανία, Γαλλία και τώρα οι ΗΠΑ) διαχρονικά αντιδρούσαν στην πρόσβαση της Ρωσίας στην Αδριατική και το Ιόνιο. Προτιμούσαν αδύναμα μικρά κράτη στην περιοχή που εύκολα μπορούσαν να τεθούν υπό την επιρροή τους και δεν ήθελαν μια περιφερειακή δύναμη ισχυρή στα Βαλκάνια που θα αντικαθιστούσε την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Για τον λόγο αυτό συμφώνησαν στην ίδρυση της Αλβανίας, αναβαθμίζοντας την επιπλέον με τη χάραξη των συνόρων ώστε να ελέγχει την ανατολική πλευρά των Στενών της Κέρκυρας. Από το 1987, στο Άκτιο εδρεύει μοίρα αναγνωριστικών Α/Φ τύπου AWACS του NATO, για λόγους ελέγχου της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου καθώς και της Β. Αφρικής.

3. Το Νησί Σάσων και η Βάση του Αυλώνα

Το νησί Σάσων βρίσκεται στην είσοδο του κόλπου του Αυλώνα. Πολύ γρήγορα η Ιταλία ενδιαφέρθηκε για το υπόψη νησί καθώς και το λιμάνι του Αυλώνα. Έτσι με τη συνθήκη του Λονδίνου της 26^{ης} Απριλίου 1915 παραχωρήθηκαν στην Ιταλία, με τα οποία εξασφάλιζε τον έλεγχο των στενών. Σημαντικός ήταν ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων της που ολοκληρώθηκε στις 7 Απριλίου του 1939 και τη μετέτρεψε σε μια ισχυρότατη Ναυτική Βάση. Μια Βάση που στη συνέχεια φάνηκε πολύ χρήσιμη στις δυνάμεις του Άξονα σ' όλη τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, όπου παρατηρήσαμε χωρίς να μας εκπλήσσει τη μεγάλη έξαρση του ενδιαφέροντος για την Αδριατική από όλες τις εμπλεκόμενες δυνάμεις. Σε όλη αυτή την περίοδο, οι άρτια οργανωμένες Δυνάμεις του Άξονα ασκούσαν επιχειρησιακό έλεγχο στην περιοχή της Αδριατικής με ορμητήριο το νησί Σάσων απ' όπου επιχειρούσαν τα Υποβρύχια τους τόσο προς βορά όσο και προς νότο.²⁰⁶

Αργότερα το 1956 ομάδα Σοβιετικών ασχολούνταν με έργα υποδομής στο νησί για την υποδοχή ατομικών όπλων μικρού και μεγάλου βεληνεκούς στο νησί αλλά και σημεία των απέναντι ακτών. Η επίσκεψη του Χρουστσόφ στη στρατιωτική βάση του Αυλώνα, σηματοδοτεί τη προσπάθεια

²⁰⁶ <http://www.elzoni.gr/html/ent/851/ent.29851.asp>, Άρθρο Αντνχου Στυλιανού Πολίτη

αναβάθμισης της στρατιωτικής συνεργασίας με την Αλβανία και δηλώνει ότι η Αλβανία είναι αναγκασμένη να εγκαταστήσει ατομικά όπλα εφόσον γειτονικές δυτικές χώρες αποκτήσουν πυρηνικά όπλα. Το 1962 η κατάργηση της στρατιωτικής βάσης της Αυλώνας ανακούφισε τις δυτικές χώρες.²⁰⁷

Μέσα σε θαλάσσιες στοές σάθμευαν τέσσερα υπερσύγχρονα υποβρύχια έτοιμα να κλείσουν το στενό του Οτράντο και να απομονώσουν την Αδριατική. Στην κορυφή Ravina είχε εγκατασταθεί ραντάρ ερεύνης που κάλυπτε όλο το θαλάσσιο χώρο μέχρι την Ιταλία.

*«Τη Τρίτη 10 Νοεμβρίου 1998 υπογράφηκε στη Ρώμη η «οικονομική συμφωνία» Ντ' Αλέμα – Μάικο. Μετά τη συμφωνία αυτή η Ιταλία απέκτησε το δικαίωμα εγκατάστασης στο έδαφος της νήσου μίας ισχυρής υπερσύγχρονης στρατιωτικής δυνάμεως για έλεγχο του στενού του Οτράντου, με πρόσχημα την αποτροπή της διακινήσεως των λαθρομεταναστών».*²⁰⁸

4. Ενεργειακός Διάδρομος

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη συμφωνία Ελλάδας - TAP για την κατασκευή νέου αγωγού φυσικού αερίου στην Ευρώπη, εκτιμώντας ότι είναι συμβατή με τους κανόνες της ΕΕ περί κρατικών ενισχύσεων. Η Transans Adriatic Pipeline AG είναι μια κοινοπραξία με έδρα την Ελβετία. Μέτοχοί της είναι οι εταιρείες BP (20%), SOCAR (20%), Snam (20%), Fluxys (19%), Enagás (16%) και Αχρο (5%). Με αρχική ικανότητα μεταφοράς 10 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου ετησίως, ο αγωγός θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το κοίτασμα του Σαχ Ντενίζ II του Αζερμπαϊτζάν στην αγορά της Ε.Ε. από το 2020. Σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αρμόδιο για την Ενεργειακή Ένωση Μάρος Σέφτσοβιτς, στην υπουργική διάσκεψη για τον Νότιο Διάδρομο Φυσικού

²⁰⁷ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νικη 2015, Σελ. 38,243-244,258.

²⁰⁸ <http://www.elzoni.gr/html/ent/851/ent.29851.asp>, Άρθρο Αντνχου Στυλιανού Πολίτη

Αερίου, που πραγματοποιήθηκε στο Μπακού την περασμένη Δευτέρα, επιβεβαιώθηκε η αποφασιστικότητα όλων των συμμετεχουσών χωρών και κοινοπραξιών να ολοκληρωθεί έγκαιρα η κατασκευή του έργου.²⁰⁹

Θα ξεκινά από τα ελληνοτουρκικά σύνορα και μέσω Αλβανίας θα καταλήγει στην Ιταλία, διασχίζοντας υπογείως την Αδριατική. Ο *Trans Adriatic Pipeline* είναι το ευρωπαϊκό σκέλος του Νότιου Διαδρόμου Φυσικού Αερίου. Τα 870 χιλιόμετρα συνολικά κατανέμονται Ελλάς 550 χλμ. Αλβανία 205 χλμ. Αδριατική Θάλασσα 110 χλμ. Ιταλία 5 χλμ. Η ολοκλήρωση του αγωγού TAP θα είναι μία από τις μεγαλύτερες επενδύσεις που έχουν γίνει ποτέ στις δύο χώρες Ελλάδα και Αλβανία και θα σηματοδοτήσει την δυναμική επανατοποθέτηση των χωρών στο γεωστρατηγικό περιβάλλον και στον ενεργειακό χάρτη της περιοχής. Η ύπαρξη του αγωγού προβάλλει θετικά πολιτικά μηνύματα τόσο στην περιοχή όσο και στην Ευρώπη για τη βαρύτητα της ευρύτερης περιοχής, που αφορούν την εκμετάλλευση των μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου της Κασπίας.²¹⁰

²⁰⁹ <http://www.efsyn.gr/arthro/prasino-fos-apo-vryxelles-gia-ton-tap>, Εφημερίδα Συντακτών, 03.03.2016, 20:41

²¹⁰ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ, Αγωγός TAP, Ενημερωτικό Σημείωμα, Μάιος 2013.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ **ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ**²¹¹

Σύμφωνα με τον Σταύρο Ντάγιο στην ελληνική βιβλιογραφία διαμορφώνονται πέντε βασικές τάσεις προσέγγισης του Βορειοηπειρωτικού. Κατά καιρούς επικράτησαν και υποστηρίχτηκαν εναλλακτικά μία από αυτές τις τάσεις.

1. Οι Υποστηρικτές της Πολιτικής των Μαξιμαλιστικών Στόχων

Την πολιτική αυτή εξέφραζε ο ελληνορθόδοξος κλήρος και μεγάλη μερίδα της ελληνικής αστικής τάξης που πίστευαν ότι από τον εθνικό κορμό είχε ακρωτηριασθεί αδίκως, όλη η περιοχή του βορείου τμήματος της Ηπείρου, μέχρι τον Γενούσο ποταμό (Σκούμπη). Στην Ελλάδα έπρεπε να περιέλθει το μισό της αλβανικής επικράτειας ή περίπου 14.000 τ.χλμ. και το νησί Σάσων δηλαδή οκτώ από τα δώδεκα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας και 400.000 πληθυσμός της, όλοι οι χριστιανοί ορθόδοξοι της περιοχής.

2. Οι Υποστηρικτές της Μετριοπαθούς Πολιτικής

Την πολιτική αυτή εξέφραζε το δόγμα του Βενιζέλου το 1919 με το οποίο η Ελλάδα αξίωνε την απόσπαση από την Αλβανία των περιοχών του Δέλβινου, των Αγίων Σαράντα, της Χιμάρας, του Αργυροκάστρου, του Τεπελενίου Κλεισούρας, της Πρεμετής Λεσκοβικίου, της Κολόνιε, της Κορυτσάς, της Μοσχοπόλεως, του Πογραδετισίου και της Άνω κοιλάδας του Δεβόλη ποταμού με τα 14 σλαβόφωνα χωριά της περιοχής αυτής. Στην Ελλάδα έπρεπε να εκχωρηθεί το 1/3 της αλβανικής επικράτειας δηλαδή 11.285 τ. χλμ. επί συνόλου 28.748 τ. χλμ. και 200.000 πληθυσμού.

3. Οι Υποστηρικτές της Πολιτικής των Μιניμαλιστικών Στόχων

Στην Ελλάδα πρέπει να αποδοθούν μόνο οι ελληνόφωνες περιοχές αναγνωρισμένες από το αλβανικό κράτος ως μειονοτικές ζώνες (1921), δηλαδή κάποιες περιοχές του Αργυροκάστρου και των Αγίων Σαράντα ή 3.125 τ.χλμ. και 120.000 πληθυσμού από τους 200.000 που ζούσαν στη περιοχή.

4. Οι Υποστηρικτές της Θεωρίας της Προστασίας των Εθνικών Δικαιωμάτων για τους Έλληνες Μειονοτικούς Αλβανούς Πολίτες

Αποστρέφονται τη διεκδίκηση εδαφών και περιορίζουν τα ελληνικά δίκαια στην προστασία των εθνικών δικαιωμάτων της ελληνικής εθνικής

²¹¹ Σταύρος Ντάγιος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις Literatus, Θεσ/νικη 2015, Σελ. 35.

μειονότητας στην Αλβανία. Η άποψη αυτή δεν αποδέχεται τον όρο «Βόρειος Ήπειρος» και συμπίπτει με τις επίσημες αλβανικές θέσεις.

5. Οι Υποστηρικτές της Θεωρίας των Νιχιλιστών.

Την θεωρία αυτή υιοθέτησαν παραδοσιακά οι Έλληνες κομμουνιστές θεωρεί ότι οι όροι «Βόρειος Ήπειρος» και «Βορειοηπειρώτες» είναι ιστορικοί και όχι γεωγραφικοί προσδιορισμοί δηλώνουν επεκτατισμό και αποβλέπουν στο διαμελισμό της Αλβανίας. Αντιμάχονται τις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις και πιστεύουν ότι η Ελλάδα πρέπει να απεμπολήσει κάθε αξίωση τέτοιας μορφής.

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΛΒΑΝΙΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΤΟ 1922 ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ²¹²

Στα αρχεία του Πολεμικού Ναυτικού βρίσκεται το παρακάτω κείμενο που αποτελεί απόδειξη των προσπαθειών που κατέβαλε η κεμαλική τότε Τουρκία για να αποκτήσει συμμάχους στον αγώνα εναντίον της Ελλάδος.

Πρόκειται για μια μυστική συμφωνία που υπέγραψαν εκπρόσωποι της Αλβανίας και της κυβέρνησης της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης της Τουρκίας και της οποίας το κείμενο -μεταφρασμένο στην ελληνική- έστειλε τον Νοέμβριο του 1922 από την Κωνσταντινούπολη στον ΓΕΝ ο αντιπλοίαρχος Δ. Μελετόπουλος.

«...Η μυστική αυτή συμφωνία έχει ως ακολούθως:

1. ... Η κυβέρνησις της Μ. Εθνοσυνελεύσεως της Τουρκίας θα φροντίσει ηθικώς και υλικώς όπως η Αλβανία αποκτήση του εθνικούς σκοπούς της.

2. Η κυβέρνησις της Μ. Εθνοσυνελεύσεως της Τουρκίας δέχεται όπως υπηρετήσουν εν τη αλβανική Κυβέρνηση οι Αλβανοί την καταγωγήν και εν τω Τουρκικώ Κράτει υπηρετούντες Αλβανοί στρατιωτικοί και δημόσιοι πολιτικοί υπήλληλοι.

3. Η αλβανική κυβέρνησις αναλαμβάνει όπως ετοιμάση εντός έτους ή ολιγώτερον σώμα στρατών εκ τριών Μεραρχιών.

4. Η επιτροπή της Εθν. Αμύνης (της) Κυβερνήσεως της Άγκυρας αναλαμβάνει όπως αποστείλη στρατιωτική αποστολήν δια την εκπαίδευσιν του άνω σώματος.

5. Η Κυβέρνησις της Αλβανίας αναλαμβάνει όπως εκ των Μεραρχιών η μία διατεθή δια τα σερβικά, η ετέρα δια τα ελληνικά σύνορα, η δε Τρίτη δια την εσωτερικήν τάξιν και ασφάλειαν.

6. Η αλβανική Κυβέρνησις υποχρεούται όπως διοργανώση συμμορίας και αποστείλη αυτάς εις το ελληνικός έδαφος.

7. Η αλβανική Κυβέρνησις υποχρεούται όπως επειδή τα 2/3 της Αλβανίας αποτελούνται εκ μουσουλμάνων, η Βουλή να αποτελείται 90% εκ

²¹² Αλέξανδρου Κ. Παπαδόπουλου, «Άπειρος» Χώρα – Ο Αλβανικός Εθνικισμός και ο Οικουμενικός Ελληνισμός», 1994 LIBANH, Σελ. 151 – 154.

μουσουλμάνων, ουδέποτε δε θα χρησιμοποιήση εις τα υπουργεία Εξωτερικών και Εσωτερικών χριστιανούς υπουργούς, (θα) φροντίση δε συνάμα όπως βαθμηδόν εποικίση μουσουλμάνους εις τα μέρη εις α πλεονάζουν οι Έλληνες.

8. Εις την μέλλουσαν Εθνοσυνέλευσιν (θα) καθορισθή το ζήτημα του πολιτεύματος, θα ληφθή δε μέριμνα όπως εξασφαλισθή η λαϊκή κυριαρχία.

9. Εν περιπτώσει καθ' ην δεν ήθελε εξασφαλισθή η λαϊκή κυριαρχία να προβούν εις δημοψήφισμα (να εκλεγεί εις μουσουλμάνος Πρίγκηψ) προς τούτο δεν θέλουσι καταβληθεί αι δέουσαι προσπάθειαι εκ μέρους των μουσουλμάνων βουλευτών και του μουσουλμανικού πληθυσμού.

10. Η αλβανική Κυβέρνησις θέλει φροντίσει όπως το εμπόριον περιέλθη εις χείρας μουσουλμάνων επί τούτω δεν θέλουσι ψηφισθή ειδικοί νόμοι υπό το όνομα τούτο.

11. Κατόπιν της συνάψεως της ειρήνης κοινή συμφωνία των δύο κρατών θα διορισθή επιτροπή ήτις θέλει συνάψει προξενικάς και εμπορικάς συμβάσεις.

12. Εκτός του άρθρου 6, τα ετέρα θα εφαρμοσθούν κατόπιν της συνάψεως της ειρήνης.

Εν ονόματι της Αλβανίας

Βουλευτής Δελβίνου - Πρώην Πρωθυπουργός, Σουλεϊμάν Φεχμή

Πρώην Υπουργός Στρατιωτικών, Σ/χης Σελαχεδίν

Εκ μέρους της Κυβ. Αγκύρας

Επίτροπος των Εξωτ., Γιουσούφ Κεμάλ

Σ/χης Επιτελείου «Σαμάου»...»

Η αλβανοτουρκική αυτή σύμπραξη θα στρεφόταν, κατά κύριο λόγο, εναντίον της Ελλάδος. Αυτό γίνεται φανερό από το άρθρο 12 με το οποίο ο σχηματισμός συμμοριών και η διείσδυσή τους στην Ελλάδα ήταν η μόνη υποχρέωση που η αλβανική πλευρά όφειλε να εκπληρώσει αμέσως.

Η ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΗΣ Β. ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ
ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ – Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ STATE
DEPARTMENT ²¹³

Στις 17 Απριλίου 1946, ο Έλληνας πρεσβευτής στην Ουάσιγκτον παρουσίασε στο υπουργείο Εξωτερικών ένα υπόμνημα σχετικά με τις ελληνικές εθνικές διεκδικήσεις τονίζοντας ότι ήταν προς όφελος των Η.Π.Α. να βοηθήσουν την Ελλάδα το κυριότερο προπύργιο των ειρηνόφιλων δημοκρατιών στην Ανατολική Μεσόγειο να εκπληρώσει τον στρατηγικό της ρόλο στην περιοχή.

Η ελληνική κυβέρνηση τόνιζε ότι η Ελλάδα ήταν μια χώρα μεσογειακή μάλλον παρά βαλκανική και ενδιέφερε και τις ΗΠΑ να την ενισχύσουν ως αντίρροπη δύναμη απέναντι στην σοβιετική επιρροή στα Βαλκάνια. Ιδιαίτερα τόνιζαν ότι η Ελλάδα έλεγχε την έξοδο από τα Δαρδανέλια και παρείχε εγγυήσεις για τις θαλάσσιες συγκοινωνίες στον δρόμο προς το Σουέζ και τις Ινδίες, ότι ο ελληνικός λαός περίμενε από τις Η.Π.Α. να υποστηρίξουν τις εθνικές του διεκδικήσεις στο Συνέδριο της Ειρήνης και ήλπιζε ότι θα ανταμειβόταν για όσα υπέφερε στην διάρκεια του πολέμου. Ειδικότερα, η ελληνική κυβέρνηση επιθυμούσε η ανταμοιβή αυτή να έχει την μορφή εδαφικών κερδών από την Αλβανία και την Βουλγαρία. Σε υπόμνημα της (22 Απριλίου) εξ άλλου τόνιζε ότι η αναδιάρθρωση των ελληνοβουλγαρικών συνόρων είχε δύο στόχους: να ενισχύσει την άμυνα των συνόρων της Ελλάδος με μία νέα ισχυρότερη γραμμή και, ως λογική συνέπεια αυτού, να δώσει στους πληθυσμούς των ελληνικών συνόρων ένα αίσθημα ασφαλείας μετά τις επανειλημμένες βουλγαρικές επιθέσεις.

Επειδή η Αθήνα επικαλείτο στρατηγικούς λόγους, το State Department ζήτησε από το Υπουργείο Αμύνης να εξετάσει το ζήτημα και ύστερα από μελέτη και εκτίμηση τού ελληνικού αιτήματος, επισήμανε τα ακόλουθα για το θέμα της Βορείου Ηπείρου:

«(α) Η περιοχή της Βορείου Ηπείρου είναι ορεινή, περιλαμβάνει τις σημαντικότερες διαβάσεις από τις βόρειες πεδιάδες της Αλβανίας προς τα ελληνικά σύνορα και δεν διαθέτει σημαντικά λιμάνια η αεροδρόμια. Διαθέτει κάποιον ορυκτό πλούτο και το λιγοστό περίσσειμα της παραγωγής τροφίμων της περιοχής έχει μεγάλη σημασία για την Αλβανία η οποία είναι γενικά χώρα πτωχή,

(β) Η Ελλάς μπορεί να υπερασπίσει με επιτυχία τα σημερινά σύνορα της, αν η Αλβανία επιτεθεί μόνη της. Η προσάρτηση της Βορείου Ηπείρου στην Ελλάδα θα ενίσχυε τις αμυντικές δυνατότητες της χώρας, αλλά όχι σε βαθμό που να εγγυάται την επιτυχή αντιμετώπιση μιας επιθέσεως από συνασπισμό κρατών, στον οποίο θα συμμετείχε η Αλβανία

(γ) Χωρίς να έχουν προηγηθεί κάποιες προετοιμασίες, είναι απίθανο ότι η προσάρτηση της Βορείου Ηπείρου θα ενίσχυε την Ελλάδα σε βαθμό που να

²¹³ Βασίλης Κόντης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994, Σελ 163 - 165.

μπορεί να εμποδίσει μία εισβολή από συνασπισμό κρατών χωρίς αποτελεσματική εξωτερική βοήθεια,

(δ) Η προσάρτηση της Βορείου Ηπείρου στην Ελλάδα θα στερούσε την Αλβανία από τις μοναδικές της φυσικές θέσεις άμυνας σε περίπτωση επιθέσεως από τον Ν. Το αντίθετο δεν ισχύει για την Ελλάδα, γιατί με τα σημερινά της σύνορα έχει την δυνατότητα να ελέγχει το έδαφος κατά μήκος της αλβανικής μεθορίου,

(ε) Η Αλβανία εξαρτάται από την εισαγωγή ορισμένων ειδών διατροφής από την Γιουγκοσλαβία. Η απώλεια της Βορείου Ηπείρου, την οποία η Αλβανία θεωρούσε ως δικό της έδαφος, σε συνδυασμό με την απώλεια των προϊόντων της ίδιας περιοχής, θα οδηγεί σε αναπόφευκτα σε στενότερη οικονομική και στρατιωτική συνεργασία με την Γιουγκοσλαβία, πράγμα που μπορούσε ίσως να καταστήσει την Αλβανία τμήμα της Γιουγκοσλαβικής Συνομοσπονδίας.

(στ) Η εκχώρηση αυτής της περιοχής στην Ελλάδα θα προκαλούσε ενδεχομένως ανταρτικό αγώνα, που θα έβαζε σε κίνδυνο την ειρήνη στα Βαλκάνια.»

Οπωσδήποτε οι αξιωματούχοι της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα προειδοποίησαν την κυβέρνηση τους ότι δεν έπρεπε να υποτιμά τις πολιτικές συνέπειες που θα είχε μία αρνητική στάση απέναντι στα λογικά αιτήματα των Ελλήνων σχετικά με την Βόρειο Ήπειρο.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΤΣΑΜΗΔΩΝ

1. Οι Θέσεις των Τσάμηδων στο Διαδίκτυο

α. Τσαμουριά: Μια πανάρχαια Ιλλυρική χώρα προσαρτημένη στην Ελλάδα -Η γενοκτονία των Τσάμηδων - μετά το Κόσσοβο η Τσαμουριά^{214, 215}

200.000 Τσάμηδες ζητάνε δικαιοσύνη και επιστροφή στην πατρίδα

Στα Μουσουλμανικά χωριά της ορεινής Θεσπρωτίας και Παραμυθιάς δεν ζούσαν Έλληνες. Κατοικούσαν εδώ και αιώνες από τους Μουσουλμάνους Τσάμηδες, απόγονους των αρχαίων Μολοσσών. Τον Οκτώβριο 1914 υπογράφηκε το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας με το οποίο ιδρύθηκε το Αλβανικό κράτος και χαράχθηκαν τα σημερινά ελληνοαλβανικά σύνορα. Παρά τις διαμαρτυρίες των κατοίκων η περιοχή Τσαμουριάς με αμιγή Αλβανομουσουλμανικό πληθυσμό προσαρτήθηκε άδικα στην Ελλάδα.

Το 1940 ο δικτάτορας Ιωάννης Μεταξάς εξορίζει 3.000 Τσάμηδες στα ξερονήσια του Αιγαίου ως ύποπτους φιλοϊταλικών φρονημάτων. Πολλοί εξοντώνονται στην εξορία. Την περίοδο 1941-1944 η περιοχή καταλαμβάνεται από τον Ιταλικό στρατό και οι γηγενείς Τσάμηδες τον υποδέχονται ως ελευθερωτή. Το καλοκαίρι του 1944 μετά την κατάρρευση του Άξονα, οι ακροδεξιοί αντάρτες του ΕΔΕΣ με αρχηγό τον Ζέρβα εφορμούν στην Τσαμουριά και κατασφάζουν 5.000 αμάχους Μουσουλμάνους. Περισσότερα από 100 τζαμιά κατεδαφίζονται. Το μίσος κατά του Ισλάμ αποτελεί το πρωταρχικό κίνητρο.

MASAKRA E GJENERALIT ZERVA NDAJ POPULLSISË ÇAME NE GREQI

²¹⁴ <http://www.neb.gr/node/424>, Νεολαία Βορειοηπειρωτών, 07/05/2008 - 15:22 και <http://clubs.pathfinder.gr/ellines/341237?read=35&forum=40250>

<http://chameriengenocide.blogspot.gr/>, An Albanian Region Divided Between Greece and Albania, 3 Mai 2008.

²¹⁵ <http://www.cameriame.com/camet-perseri-perballe-dinakerise-greke>, <http://www.cameriame.com/gjemat-dhe-kobet-greke-ne-cameri/>,

Οι σφαγές κατευθύνονται από τον Αρχιεπίσκοπο Ελλάδας Ιωάννη Δαμασκηνό που αυτοανακηρύσσεται Αντιβασιλεύς. Ακολουθεί η προσφυγιά στην λαϊκή Δημοκρατία

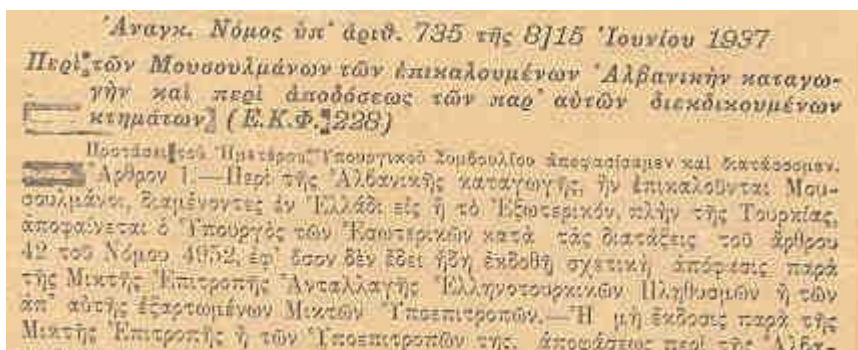
Αλβανίας. 80.000 Τσάμηδες καταφεύγουν στο Αλβανικό έδαφος εγκαταλείποντας τις περιουσίες των. Δασικές εκτάσεις χιλιάδων στρεμμάτων, 120 υδρόμυλοι, 500.000 αιγοπρόβατα, 45 χωριά δημεύονται από το ελληνικό Δημόσιο που εγκαθιστά στην περιοχή Βλάχους έποικους από την Ήπειρο.

Το θρησκευτικό μίσος για τους Μουσουλμάνους κυριάρχησε στην αρχέγονη Τσαμουριά με

τις ευλογίες της ορθόδοξης ελληνικής εκκλησίας. Η Τσαμουριά είναι ανύπαρκτη έννοια στο ελληνικό λεξιλόγιο αφού στην εκκλησιαστική ορολογία η περιοχή έχει μετονομασθεί σε Επαρχία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτσης.

β. Ο ΝΟΜΟΣ ΜΕΤΑΞΑ: Αρπαγή περιουσιών²¹⁶

Το 1937 ο δικτάτορας Ιωάννης Μεταξάς εκδίδει τον υπ' αρ. 735/8/15-6-1935 "Νόμο" που αφορά τις περιουσίες των Τσάμηδων. Οι ελληνικές Αρχές δεν αναγνωρίζουν

τους όρους Τσαμουριά και Τσάμηδες. Χρησιμοποιούν την φράση "Μουσουλμάνοι επικαλούμενοι Αλβανική καταγωγή". Με το δικτατορικό αυτό διάταγμα άνοιξε ο δρόμος για την αρπαγή των

περιουσιών των Τσάμηδων από το ελληνικό κράτος. Το καλοκαίρι του 1944, με την επέλαση των ορδών του ΕΔΕΣ υπό την αρχηγία του Ναπολέοντα Ζέρβα, το έγκλημα ολοκληρώθηκε.

Μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Αλβανία, οι νεοσύστατες οργανώσεις των Τσάμηδων άρχισαν να "βομβαρδίζουν" την Ελλάδα στους διεθνείς Οργανισμούς. Το 1999 πραγματοποίησαν εντυπωσιακή εμφάνιση στην διάσκεψη μειονοτήτων στην Κωνσταντινούπολη προβάλλοντας φωτογραφικό υλικό με τις ωμότητες

²¹⁶ http://katoci.blogspot.gr/2011/02/blog-post_9065.html ,

των Ελλήνων το 1944. Ήδη βρίσκονται στο στάδιο εξέτασης Προσφυγές κατά της Ελλάδας στον ΟΗΕ και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στην Αλβανική Βουλή το πρόβλημα της Τσαμουριάς βρίσκεται σε διαρκή επικαιρότητα. Το αίτημα επιστροφής των δημευμένων περιουσιών είναι πρωταρχικό. Ακολουθεί η απαίτηση να επιστρέψουν οι Τσάμηδες στα πατρογονικά εδάφη χωρίς κανένα περιορισμό.

γ . UCC ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΣΑΜΟΥΡΙΑΣ ²¹⁷

Τελευταία οι Τσάμηδες προχωρούν ακόμα περισσότερο προβάλλοντας το απειλητικό σύνθημα: **ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΟΣΣΟΒΟ Η ΤΣΑΜΟΥΡΙΑ**. Υποστηρίζουν τη συγκρότηση στρατού 5.000 ενόπλων στην παραμεθόρια ζώνη με την Ελλάδα. Ονομάζεται Απελευθερωτικός στρατός Τσαμουριάς (UCC) και διαθέτει ελαφρύ οπλισμό που προέρχεται από Αλβανικά στρατόπεδα.

Οι Τσάμηδες έχουν ιδρύσει στην Αλβανία τον "Σύνδεσμο της Τσαμουριάς" μια 100μελή άτυπη βουλή. Ο Σύνδεσμος αυτός έγινε μέλος της "οργάνωσης υποαντιπροσωπευμένων λαών" του ΟΗΕ το 1995. Στην Αλβανία οι Τσάμηδες έχουν ιδιαίτερη δυναμική μαζί με τους Κοσσοβάρους. Και αυτό γιατί από τους Αλβανούς θεωρούνται εκπρόσωποι των "σκλαβωμένων" πατριδων (Κόσσοβο - Τσαμουριά). Αξίζει να σημειωθεί στις 30 Ιουνίου 1994 η αλβανική βουλή καθιέρωσε ομόφωνα την **27 Ιουνίου** ως ημέρα Γενοκτονίας των Τσάμηδων.

δ. Τσαμουριά: Μπότσαρης και Αρχαία Δωδώνη²¹⁸

(The ancient Illyrian City of Dodona in Chamëria)

²¹⁷ <http://www.e-grammes.gr/> META ΤΟ ΚΟΣΣΟΒΟ, Η ΤΣΑΜΟΥΡΙΑ; 22 ΙΟΥΛ 1999

²¹⁸ <http://www.geocities.ws/CapitolHill/Congress/1633/Cameria.HTML>

ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

Marko Boçari (1790-1823), an Albanian suliot (from the heartland of Chameria). A warrior and a Scholar, he composed an Albanian dictionary of 484 Albanian Lexoms of the Suliot dialect of Albanian. This is preserved at the Biblioteque Nationale in Paris(Suplement 251), also a Paris metro station is named after him)

ε. **Zëri i Çamërisë - Voice of Chameria**

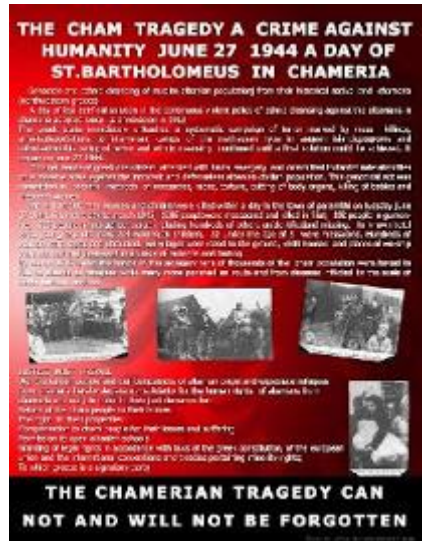
The Albanian American Organization Chameria (AAOC) blog is maintained by Cham activists who seek to attain a comprehensive and peaceful solution to the Chameria issue.²¹⁹

Epirus, hodie vulgo Albania - Epirus today known as Albania. Auctore J. Laurenbergio c. 1649

²¹⁹ http://chameriaorganization.blogspot.gr/2013_02_01_archive.html

OT. Zëri i Çamërisë: THE GENOCIDE OF CAMERIA²²⁰

Paramithia ne ÇAMËRI

Pazari i Paramithise ÇAMËRI

Xhamia e Janine - Janina ÇAMËRIA

Τζαμιά στα Ιωάννινα στη Τσαμουριά

Masakrimi i cameve me sepata

Gjenocidi çam

²²⁰ <http://shoqatacameria.blogspot.gr/2008/04/genocide-of-chameria.html>, 23 Απρ 2008, Ανακτήθηκε 9 Δεκ 16.

2. Δήμοι και χωριά Θεσπρωτίας με μεγάλο πληθυσμό μουσουλμάνων²²¹

ΔΗΜΟΣ - ΧΩΡΙΟ	ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ	ΤΣΑΜΗΔΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Ηγουμενίτσα	1214	139	1353
Παραμυθιά	2133	509	2642
Πάργα	1722	150	1872
Φιλιάτες	1241	841	2082
Μαζαρακιά	21	1237	1258
Μαργαρίτι	346	1434	1780
Παραπόταμος	30	762	792
Πέρδικα	150	1600	1750
Φασκομηλιά	-	428	428
Κούτσι	-	591	591
Βρυσέλα	12	616	628
Κότσικα	-	591	591
Λιόψη	38	654	692
Μύλοι	102	447	549
Καταβόθρα	121	542	663
Κουρτέσι	36	437	473
Ελαία	15	356	371

(Βλέπε Χάρτη Παραρτήματος «Α» Σελ Α-5)

Η αναλογία των Τσάμηδων έναντι του Ελληνικού Χριστιανικού στοιχείου της Θεσπρωτίας δεν έφτανε το ένα τρίτο του συνόλου όπως φαίνεται από την στατιστική του πληθυσμού του 1940. Το σύνολο των κατοίκων ήταν 61.329.

Χριστιανοί: 44668 (73%)

Τουρκοσάμηδες 16661 (27%)

²²¹ Ιωάννη. Αρχιμανδρίτη Οδύνη και δάκρυα της Θεσπρωτίας. Εκδόσεις Γεωργιάδη, Σελ. 38 - 40.

3. Επιστολή του μητροπολίτη Δωροθέου προς τον Πρόεδρο της Ελληνικής Κυβερνήσεως²²²

«...Κατά την άφιξη ημών εις Παραμυθιά, ουδένα Χριστιανό συναντήσαμε, αλλά συνεχής κλαυθμός συνείχε τας καρδιάς των συγγενών των εκτελεσθέντων και τρόμος στις ψυχές των λοιπών Χριστιανών της πόλεως, εγκεκλεισμένων εις τας οικίας των, δια τον φόβο και άλλων εκτελέσεων..... Ο κίνδυνος κατέστη: ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ πλέον. Είναι υ ψ ί σ τ η , β α ρ υ τ ά - τ η και ι σ τ ο ρ ι κ ή η ευθύνη των Ελληνικών Κυβερνήσεων εν προκειμένω .Και ουδεμία δικαιολογία των θα τους απαλλάξει της δικαίας κατηγορίας και της εξίσου δικαίας τιμωρίας την οποία θα απαγγείλλουν εναντίον των οι σύγχρονοι των, οι μεταγενέστεροι και η Ιστορία... Ποιούμεν όθεν έκκλησιν προς τα Ελληνικά Σας αισθήματα και σας αναγγέλω ότι καταβαλών πάσαν προσπάθειαν ενταύθα προς πάσα κατεύθυνσιν, απέρχομαι ήδη, συντετριμμένος από θλίψιν, εις την έδρα μου. Εκεί εις τα υψηλά βουνά της Ηπείρου, ευρισκόμενος και πάλιν μεταξύ του ποιμνίου μου, θα με κρατύνει τουλάχιστον η παρηγορία ότι θα συμμερίζωμαι τους πόνους και την δυστυχία των πνευματικών μου τέκνων, συνεχίζων ούτω καγώ την θεία παράδοση του Ελληνικού κλήρου. Και ας όψονται ενώπιον Θεού και ανθρώπων όσοι ολιγωρήσουν το προς τον Θεόν και την Πατρίδα καθήκον των.

Μετά των ευχών μου

Ο Μητροπολίτης

Παραμυθιάς – Φιλιατών και Γηρομερίου»

Δ Ω Ρ Ο Θ Ε Ο Σ »

²²² Ιωάννη. Αρχιμανδρίτη Οδύνη και δάκρυα της Θεσπρωτίας. Εκδόσεις Γεωργιάδη, Σελ. 104 - 108.

4. Η Συνεργασία με τον Άξονα

(Ενοπλοι Τσάμηδες παρουσιάζουν όπλα)

Το Τάγμα Νουρή Ντίνο: Όπως μαθαίνουμε από σχετικό έγγραφο για τη δομή του τάγματος, το τάγμα «Νουρί Ντίνο» παρουσιάζει στις 18.3.1944 την εξής εικόνα σε ό,τι αφορά τη σύνθεση, τον ρουχισμό και τον οπλισμό: «Δύναμη του τάγματος προς το παρόν: 691 άνδρες. 300 άνδρες από την περιοχή Ηγουμενίτσα-Φιλιάτες-Παραμυθιά και 391 άνδρες από την περιοχή Αργυροκάστρου. Το τάγμα υπάγεται από επιχειρησιακής πλευράς στη Μεραρχία Steyrer και οικονομικώς στο I/724. Το I/724 έχει την ευθύνη της παραλαβής και της διανομής του συσσιτίου. Ο εφοδιασμός με ρουχισμό, οπλισμό και πυρομαχικά ρυθμίζεται κεντρικά από το [22. ορεινό] Σώμα Στρατού στα Ιωάννινα.»²²³

Συγκέντρωση Τσάμηδων με ναζιστικά σύμβολα

Μονάδα αλβανικής φασιστικής εθνοφυλακής παρελαύνει στη Ρώμη, και ο στρατηγός Κάρλο Ρόσι Διοικητής του Ιταλικού XXV ΣΣ που έφερε το όνομα Σώμα Στρατού Τσαμουριάς ²²⁴

²²³ Γκότοβος Αθανάσιος, «Τσαμουριάς», ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, 2016, Σελ 66.

²²⁴ Μαντά Ελευθερία, Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004, Σελ.347, 348.

Μουφτήδες στο πλευρό των κατακτητών²²⁵

Λεπτομέρεια φωτογραφίας από την εθνοσιώδη και πολυπληθή υποδοχή του Τσιάνο στα Τίρανα όπου εκφώνησε λόγο...

Το ίδιο απόγευμα, λίγες ώρες μετά την επίδοση του Ιταλικού τελεσιγράφου και την έναρξη των εχθροπραξιών, δυο Αλβανικά Τάγματα Τσάμηδων εισέβαλον στην

Θεσπρωτία κατά διαταγή του Ντούσε. Επί κεφαλής των Τσάμικων αυτών ταγμάτων ήσαν οι Τσάμηδες Σπαχήδες του Μουσσολίνι: α) Αζίζ Τσάμης από την Ριάναρη-Κονισπόλεως-Τσαμουριάς, β) Σκενδέρ Τσιάμης, από το Μαλούνιον Φιλιατών, χριστιανός εξωμότης, όργανο του ομαίμονός του αρχιπράκτορος των Ιταλών Χασάν Πιλάφη και μοίραρχος τής Αλβανικής Χωροφυλακής, γ) Μπράχο Τσαπούνη, από την Λιόψα Φιλιατών, δ) Τζελάλ Τσαπούνη, συγγενής και συμπολίτης του προηγούμενου, ε) Τζέλιο Ελμάζ και στ) Ζεϊνέλ Ισμαήλ, και αυτοί από την Λιόψα Φιλιατών.²²⁶

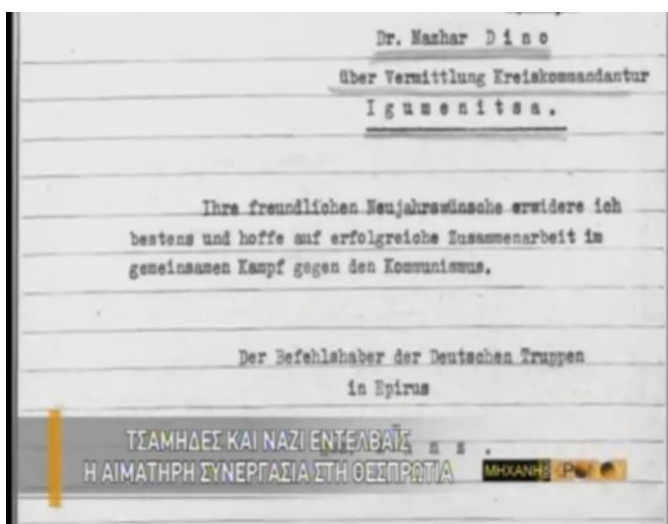
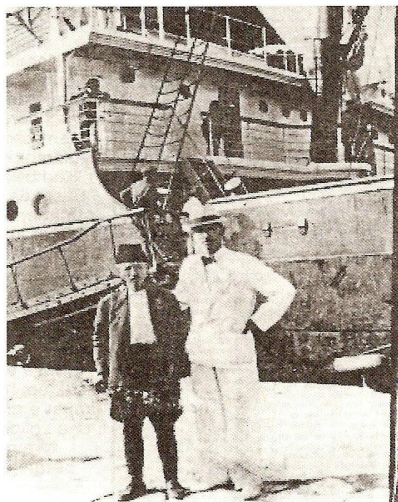
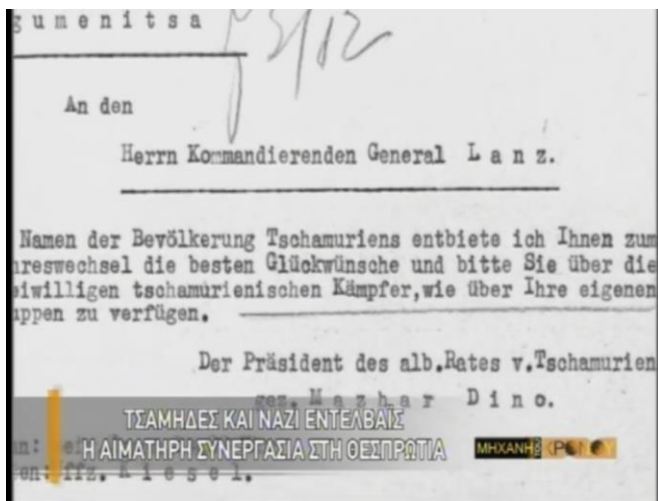

1940 Φασιστική αλβανική πολιτοφυλακή. (Milizia Fascista Albanese): Τα τάγματα αυτά των Τσάμηδων εισέβαλαν στους Σαγιάδες και τούς Φιλιάτες (Θεσπρωτία).²²⁷

²²⁵ Παπαθεοδώρου ΑΠ. Π., Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες UCK – UCC, ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2012, Σελ. 70.

²²⁶ <http://www.pelasgokoritsas.gr/2016/06/bashkepunimi-i-cameve-dhe-italianeve.html>,

²²⁷ <http://www.pelasgokoritsas.gr/2016/06/bashkepunimi-i-cameve-dhe-italianeve.html>, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΣΑΜΗΔΩΝ-ΙΤΑΛΩΝ - Bashkëpunimi i Çamëve dhe italianëve, 24 Ιουν 2016

Ο **Μαζάρ Ντίνο** και ο αδελφός του **Νουρί** (άνω φωτογραφία) είχαν την πλήρη στήριξη των Γερμανών διοικητών όταν έφτασε η ώρα της εξόντωσης των προκρίτων της Παραμυθιάς.

Ο **Μαζάρ Ντίνο** με έγγραφό του στο Γερμανό Διοικητή του 22ου Σώματος Στρατού στρατηγό **Χούμπερτ Λαντζ (Lanz)** [στον οποίον υπαγόταν η 1^η Μεραρχία Ορεινών καταδρομών «Εντελβάις» (1 Gebirgs – Division «Edelweiss» γνωστή για τις θηριωδίες της στην Ήπειρο (Λιγκιάδες Ιωαννίνων, Κομμένο Άρτας κ.α.)] θέτει τους ένοπλους Τσάμηδες στην υπηρεσία των Ναζί.

Σε απάντηση Ο Λαντζ κάνει γνωστή στις γερμανικές Διοικήσεις τη στήριξη των αδελφών Ντιναίων «Ο πρόεδρος του Εθνικού Αλβανικού Συμβουλίου της Τσαμουριάς, **Μαζάρ Ντίνο**, από την Παραμυθιά, είναι διοικητής του αλβανικού λόχου της Τσαμουριάς. Βρίσκεται στην υπηρεσία του Γερμανικού Στρατού. Παρακαλούνται οι υπηρεσίες να παρέχουν στο εν λόγω πρόσωπο στήριξη και αρωγή».²²⁸

Ο Λαντζ (καθιστός στη φωτογραφία) καταδικάστηκε σε κάθειρξη 12 ετών στη **δίκη της Νυρεμβέργης** για εγκλήματα πολέμου και αποφυλακίστηκε τέσσερα χρόνια αργότερα με αμνηστία.

²²⁸ <http://www.mixanitouxronou.gr/ok-pii-itan-i-tsamides-pou-sinergastikan-me-tous-germanous-stin-katochi-gia-na-exontosoun-ton-christianiko-plithismo-stin-ipro-pios-itan-o-rolos-tou-archigou-tous-mazar-ntino-pou-onirevotan-tin/>, 22/05/2016, Η Μηχανή του Χρόνου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αναστασοπούλου Γαρυφαλλιά, Αλβανοί Ορθόδοξοι και Έλληνες της Αλβανίας και ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ – Αθήνα 2013
2. Αντωνόπουλος Ηλίας Α., Ελληνοαλβανικές Σχέσεις 1912 – 1994, ΩΚΕΑΝΙΔΑ
3. Αρχιμανδρίτη Ιωάννη, Οδύνη και δάκρυα της Θεσπρωτίας. Εκδόσεις Γεωργιάδη
4. Αχμέτ Ουζούν, ΑΗΜΕΤ UZUN, Ο Αλή Πασάς ο Τεπελενλής και η Περιουσία του Μετάφραση: Γιώργος Σύρμας
5. Βακαλόπουλος Κων/νος, Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού ΗΠΕΙΡΟΣ, ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, 1992
6. Βοσκόπουλος Γεώργιος, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική από τον 20ο στον 21ο Αιώνα, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2005
7. Γκότοβος Αθανάσιος, «Τσαμουριά», ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, 2016.
8. Δαλιάνης Μενέλαος, Το Μεγάλο Άνοιγμα, ΠΟΛΥΤΥΠΟ, 2008.
9. Ευαγγελίδη Δημητρίου, Η Καταγωγή των Αλβανών και οι Αρβανιτόφωνοι Έλληνες, ΙΝΦΟΓΝΩΜΩΝ, 2014
10. Έβερα Βαν, Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010
11. Ζεγκίνης Ευστράτιος, Μπεκτασήδες Δερβίσηδες και Εθνικό Κίνημα στην Αλβανία, Ιωάννινα, ΙΣΝΑΦΙ, 2005
12. Καιρίδης Δημήτριος, Εθνικισμός Εθνοτικές Συγκρούσεις και Διεθνείς Σχέσεις, ΣΙΔΕΡΗΣ, 2015
13. Καλλιβρετάκης Λεωνίδα, “Η Ελληνική Κοινότητα της Αλβανίας υπό το Πρίσμα της Ιστορικής Γεωγραφίας και Δημογραφίας”, στον Τόμο Ο Ελληνισμός της Αλβανίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών - Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 1995
14. Καργάκος Σαράντος, Αλβανοί, Αρβανίτες, Έλληνες ΣΙΔΕΡΗΣ, 2000
15. Kiesling B John, Μαθήματα Διπλωματίας, Ο Ρεαλισμός για μια Υπερδύναμη που Κανείς δεν Αγαπάει, ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα 2007
16. Κοκολάκης Μιχάλης, Το ύστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι 1820 – 1913, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, 2003
17. Κόντης Βασίλης, Ευαίσθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20ο Αιώνα, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, 1994

18. Κοππά Μαριλένα, Οι Μειονότητες στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια, ΛΙΒΑΝΗ Ν, ΣΥΝΟΡΑ, 1997
19. Κοσσυβάκης Γρηγόρης, Διαχρονικός Ηπειρωτικός Ελληνισμός, ΚΑΔΜΟΣ, 2009
20. Κουσκουβέλης Ηλίας, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010.
21. Κ.Ε. Fleming, Αλη Πασάς Ο Μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2000
22. Μαραγκουδάκης Μανούσος στο Πόλεμος, Διπλωματία και Εθνοτικές Συγκρούσεις στον 20^ο Αιώνα, ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ, Θεσσαλονίκη 2005
23. Μαργαρίτης Γεώργιος, Ανεπιθύμητοι Συμπατριώτες, ΤΣΑΜΗΔΕΣ - ΕΒΡΑΙΟΙ, ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ, 2005
24. Μάζης Ιωάννης, Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2013
25. Μαλκίδης Θεοφάνης, Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, ΓΟΡΔΙΟΣ, 2007
26. Μαντά Ελευθερία, Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 2004
27. Μιχαλόπουλος Δημήτριος, Τσάμηδες, ΑΡΣΕΝΙΔΗ, 1993
28. Μιχαήλ Δόμνα, Η Αλβανική Μετανάστευση στην Ελλάδα, ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Θεσ/νικη 2014
29. Μπαμπινιώτη Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ Ε.ΠΕ., 2005.
30. Μερσχάιμερ Τζον, Γιατί οι Πολιτικοί Λένε Ψέματα, ΠΑΤΑΚΗ, 2012
31. Μερσχάιμερ Τζον, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2011
32. Μυλωνάς Χάρης, Οικοδομώντας το Έθνος, Ομοεθνείς, Πρόσφυγες, Μειονότητες, Θεσσαλονίκη, ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, 2016
33. Νιτσιάκος Βασίλης, Στο Σύνορο, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 2010
34. Νικολαΐδη Κώστα, Ιστορία της Αρχαίας Ηπείρου, Γιάννινα 1995
35. Ντάγιος Σταύρος, Ελλάδα και Αλβανία, 50 χρόνια δυσπιστίας, Εκδόσεις LITERATUS, Θεσ/νικη 2015
36. Nathalie Clayer, Οι Απαρχές του Αλβανικού Εθνικισμού, ΙΣΝΑΦΙ, 2009
37. Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, Ο Αλβανικός Εθνικισμός και ο Οικουμενικός Ελληνισμός, ΛΙΒΑΝΗ, 1994
38. Παπαθεοδώρου ΑΠ. Π., Οι μουσουλμάνοι τσάμηδες UCK – UCC, ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2012
39. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2012
40. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2009
41. Πρεβελάκης Γεώργιος, Τα Βαλκάνια, Πολιτισμοί και Γεωπολιτική, LIBRO, 1994.

42. Σέκερης Γ., «Η Ελλάδα στη νέα τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, 2004
43. Σκουλίδας Ηλίας Οι Σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας, Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2011
44. Σταματάκου Ιωάννου, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, ΒΙΒΛΙΟΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΗ, 1994.
45. Sorensen G. – Jackson R. Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, GUTENBERG, 2006
46. Schwander - Fischer, Αλβανικές Ταυτότητες, ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2012, Συλλογικό
47. Τρίτου Μιχαήλ, Τσάμηδες, ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ, 2003.
48. Τσιτσελίκης Κ και Δ. Χριστόπουλος, Ο Εντοπισμός του Μειονοτικού Φαινομένου στην Ελλάδα από τη Νομική Επιστήμη και το Δίκαιο, ΚΡΙΤΙΚΗ, 1997
49. Φλιτούρης Λάμπρος, Η Ιταλική Διπλωματία και η Χάραξη των Ελληνοαλβανικών Συνόρων, ΙΣΝΑΦΙ, 2006
50. Χότζα Ενβέρ - ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ ΛΑΟΙ (τίτλος στο πρωτότυπο: Dy poruq miq) Από το πολιτικό ημερολόγιο κι άλλα ντοκουμέντα για τις αλβανοελληνικές σχέσεις 1941-1984, ΠΟΡΕΙΑ, 1985
51. Χότζα Ενβέρ Έκθεση Σχετικά με τη δράση της κεντρικής επιτροπής του κόμματος εργασίας της Αλβανίας έβδομο συνέδριο του ΚΕΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟ «8 ΝΟΕΜΒΡΗ» ΤΙΡΑΝΑ, 1976
52. Gilpin Robert, Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική, Αθήνα, Ποιότητα, 2004
53. Waltz N. Kenneth, Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος, ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2011

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Miriam Fendius Elman The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard, British Journal of Political Science, Accessed: 14/08/2013 09:36, Cambridge University Press
2. ICG, International Crisis Group, Pan-albanianism, How big a threat to Balkan Stability, Europe Report, No 153, Brussels 2004.
3. *Judy Batt* Is there an Albanian question? Institute for Security Studies, 2008.
4. Karagiannopoulou Zacharoula, Party System and Cleavages in pre-Communist Albania, 2004
5. Keohane Robert και David Vital στο Small States in International Relations, University of Washington Press, 2006
6. Keohane Robert "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics". *International Organization*, 1969
7. Neumann B. Iver and Sieglinde GsthI, Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations, Centre for Small State Studies University of Iceland May 2004

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ – ΆΡΘΡΑ - ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

1. Άρθρο, Χ. Παπασωτηρίου, «The Kosovo War»
2. Διάλεξη σε Διημερίδα στην ΑΔΙΣΠΟ 1 Δεκ 2011, Δημήτρης ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ Πρέσβης ΠΥΑ, Επικεφαλής Ελληνικού Γραφείου Συνδέσμου στην Πρίστινα, Πρακτικά 159 – 168.
3. Αναφορά του Αντιπτεράρχου ε.α. Μέγγουλη Χριστόδουλο σε επιστολή του προς την «ΕΣΤΙΑ».
4. Η ελληνική κοινότητα της Αλβανίας υπό το πρίσμα της ιστορικής γεωγραφίας και δημογραφίας”, στον τόμο Ο Ελληνισμός της Αλβανίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών - Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 1995.
5. Χρονόπουλος Φώτιος, Άρθρο στην Επικαιρότητα 8 Ιουν 2001.
6. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ, Αγωγός ΤΑΡ, Ενημερωτικό Σημείωμα, Μάιος 2013.
7. Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα, Απρίλιος 2008 Αθήνα, Υπουργείο Εσωτερικών, στο http://www.ypes.gr/AENEAS_EL/slide_2.4.1.pdf.
8. Συνέντευξη Έντι Ράμα στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ στον έλληνα δημοσιογράφο Αλέξη Παπαχελά, Εκπομπή Ιστορίες, Τρίτη 22 Νοε 16, 23:30.
9. Ευαγόρου, Λ. Ε., «Τα Μικρά Κράτη και η Στρατηγική τους στο Διεθνές Σύστημα: Η Περιπτώσιολογική Μελέτη της Κύπρου», Γεωστρατηγική, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Τεύχος 12, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2007.
10. Στεφανία Στωικού, Παναγιώτης Ορφανάκος ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Τίτλος: ΟΔΗΓΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ 2015 - ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, Μειονότητες, 2015 AFIXIS

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. http://www.greek_american_news_agency.com/2010-01-19-17-50-12, Δέσποινα Συριοπούλου 13 Ιουνίου 2014
2. <http://www.huffingtonpost.gr/sofiapapaioannou>, Τι συμβαίνει με την Αλβανία και την ΑΟΖ Σοφία Παπαϊωάννου, Άρθρο στις 20/05/2015 6:10 μμ.
3. www.ime.gr/projects/tanzimat/gr/main/100.html, 22 Νοεμ. 2016 21:19:26 GMT
4. <http://www.lygeros.org/lygeros/7712-gr.html>, Ν. Λυγερός, Η συμβολή των νησιών του Ιονίου Πελάγους για την ΑΟΖ Ν. Λυγερός 15 Νοε 2016 10:04.
5. http://www.greek_american_news_agency.com/2010-01-19-17-50-12, Δέσποινα Συριοπούλου 13 Ιουνίου 2014
6. <http://www.istorikathemata.com/2012/05/1923.htm> του Κωνσταντίνου Ε. Νούσκα Υποστρατήγου - Ε. Α. 30 Μαΐου 2012
7. <http://mignatiou.com/2014/08/i-ellada-i-alvania-i-aoz-ke-i-katigories/> Άρθρο του Δρ Εμμανουήλ Γούναρη, 27 Αυγ 1914.

8. http://www.ethnos.gr/diethni/arthro/protofani_ektropa_sto_serbia_albania_gia_ti_simaia_tis_megalis_albanias-64079056/ ΕΘΝΟΣ On Line 7:51, 15/10/2014
9. http://www.istorikathemata.com/2015/06/blog-post_7.html, Άρθρο Ν. Ι. Μέρτζου τέως πρόεδρου της "Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών"
10. <http://www.neb.gr/node/424>, Νεολαία Βορειοηπειρωτών, 07/05/2008 - 15:22
11. <http://clubs.pathfinder.gr/ellines/341237?read=35&forum=40250>
12. <http://www.geocities.ws/CapitolHill/Congress/1633/Cameria.HTML>
13. http://chameriaorganization.blogspot.gr/2013_02_01_archive.html
14. http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t66/t66_07.html, Άρθρο - ομιλία Αντιναύαρχου ε.α. Β. Μαρτζουκου Π.Ν. την 18^η Νοεμβρίου 2011 στην Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας
15. <http://www.elzoni.gr/html/ent/851/ent.29851.asp>, Άρθρο Αντνχου Στυλιανού Πολίτη
16. <http://www.efsyn.gr/arthro/prasino-fos-apo-vryxelles-gia-ton-tap>, Εφημερίδα Συντακτών, 03.03.2016, 20:41
17. <http://www.skai.gr/news/greece/article/227073>, Μετέωροι οι Αλβανοί μετανάστες - Δεύτερη μετανάστευση Η επιστροφή στη γενέτειρα, Παναγιώτης Μπάρκας, Αργυρόκαστρο Δημοσίευση: 21/03/2013 - 19:31.
18. <http://www.iefimerida.gr/news/90684>, Εγκληματικότητα αλλοδαπών: Αλβανοί, Ιρακινοί και Πακιστανοί οι συνήθεις ύποπτοι, 14/2/13 14:59
19. <http://www.kathimerini.gr/466003/article/epikairothta/ellada>, Αλλοδαποί το 65% των κρατουμένων, Εύα Καραμανώλη, 19.08.2012
20. www.pronews.gr/portal/item/jjjjjj Εγκρίθηκε η Συμφωνία από την Αλβανική Βουλή Στρατηγική περικύκλωση: Αεροπορική βάση στη νότια Αλβανία αποκτά η Τουρκία!, 26/10/2013, 13:33.
21. http://hellenikathemata.blogspot.gr/2012/12/blog-post_25.html, Περί καταγωγής των Αλβανών από Πελασγούς και Ιλλυριούς, Μιλτιάδης Μπόλαρης 23 Δεκ 2012.
22. <http://chameriengenocide.blogspot.gr/>, An Albanian Region Divided Between Greece and Albania, 3 Mai 2008.
23. http://www.energia.gr/article.asp?art_id=96699, Άνευ Αντικρίσματος οι Απειλές της Αλβανίας στο Ιόνιο για την Υφαλοκρηπίδα, του Κ.Ν. Σταμπολή Δευτέρα, 3 Αυγούστου 2015 - 13:31
24. <http://www.cameriame.com/camet-perseri-perballe-dinakerise-greke>
25. <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=84100>, Τα άκρα του μεσαίου χώρου, Σάββατο 19 Σεπτεμβρίου 2009.
26. http://www.istorikathemata.com/2015/06/blog-post_7.html, Χάρτης εξώφυλλου, Μεγάλη Αλβανία, Ν.Ι.Μέρτζος, 7 Ιουν 2015.